8.53.B.22

NAZIONALE
R. BIBLIOTECA
CENTRALE V. E. II
ROMA
8
53 B
22

8-53-B-22

NICAENVM CONCILIVM.

PRIMVM GENERALE, IN QVAtuor libros diſtinctum: per ALPHONSVM PISANVM, SOCIETATIS IESV.

SINGVLORVM LIBRORVM ARgumenta verſa pagina indicabit.

Cum facultate ſuperiorum.

QVANTVM HAC SECVNDA EDITIONE additum ſit, qui eam cum prima contulerit, facilè deprehendet. Acta certè Concilij ex Vaticano Codice Græco, hactenus in publicum non prodierant.

Bibliot.ª Collegij S. Barnabae mti

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Hæredes Arnoldi Birckmanni.
ANNO cIↃ. IↃ. LXXXI.

SINGVLORVM LIBRO-rum argumenta.

Primus liber continet, quæ ad Concilium quidem pertinent, ſed ipſum præceſſerunt.

Secundus, Acta in Concilio, vt diſputationes, & alia quædam ante decretorum conſtitutionem.

Tertius complectitur decreta Concilij, ſo. ſcilicet Canones ex Arabico, & ex Græco διατυπώσεις.

Quartus, quæ ad Concilium quidem ſpectant, ſed Canonum conſtitutionem ſubſequuta ſunt.

Hæc quatuor librorum diſtinctio, præter quàm quòd ſeries ipſa rerũ nos ad eam ducit, conuenit cum Iſidoro, qui volumen Nicæni Concilij, quatuor Euangeliorum magnitudinem æquaſſe teſtatus eſt.

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO REGI POLONIAE STEphano, huius nominis primo, Magno Duci Lituaniæ, Ruſſiæ, Pruſiæ, Maſouiæ, Samogitiæ, Principi Tranſyluaniæ, &c. Gratiam Dei, & fælicem ſubiectarum Prouinciarum gubernationem.

SAcroſanctæ Trinitatis myſteriū iam inde ab ipſis mundi primordijs, Angelis, & hominibus reuelatum, à priſcis Patriarchis creditum, & primū quidem ab antiquis Prophetis obſcurius, deinde, cū venit plenitudo temporis, ab ipſo Domino noſtro Ieſu Chriſto clarius traditum, ab Apoſtolis prædicatum, & Martyrum glorioſo ſanguine obſignatum, à Concilijs generalibus definitum, à Chriſtianis deniq; principibus armis propugnatum, hiſce nouiſſimis diebus, Rex Sereniſſime, vt & alia ſacra omnia, Sathanas per Hæreticos Antichriſti præcurſores, & quidem potiſſimum in ampliſſimis Regni tui prouincijs conuellere conatus eſt. Eum conatum dum breuiter explico, quibus initijs fuerit aggreſſus, quibus artibus promouerit, & quouſq; tandem perduxerit, quoniā argumen-

tum eſt Polonicæ Reipublicæ, nõ tam vtile, quàm neceſſarium; & quia hinc mihi præcipuè oblata eſt ad tuam Maieſtatem ſcribendi occaſio: quæſo Maieſt. tua tantiſper mihi, quamuis aduenæ, ac nondum ſatis in Sarmatia noto, in ditione tamen Sacræ Maieſt. tuæ, circa ea, quæ ad fidem & Religionem ſpectant, ſincerè laboranti, benignas aures accommodare non grauetur. In primis ante diluuium aduerſus pios homines, qui à vera in Deum fide, filij Dei vocabantur, ſerpens antiquus Caini poſteros excitauit: qui ex eo, quòd nihil diuinum, nihil ſuper hominem ſapiebant, filij hominum appellati ſunt. Horum iniquitatem, cùm Dei Iuſtitia illa generali aquarum eluuione obruiſſet, Chamus impius Noachi parentis irriſor, denuò in orbem terrarum reuocauit. Paulò poſt autem exorta ſub Nymbroto Babylonicæ turris architecto idololatria, ita pietatis doctrinam fabulis inuoluit, vt vix apud ſapientiſſimos quoſdã philoſophos exigua veræ fidei veſtigia relicta ſint. Suidas certè de Mercurio Trimegiſto ita ſcripſit. Mercurius ter Maximus. is fuit ſapiens Aegyptius. Floruit autẽ ante Pharaonem: & ter Maximus appellatus eſt, quoniam de Trinitate oraculum edidit, in Trinitate, dicens, vnam eſſe diuinitatem, his verbis. Erat lumẽ intellectuale ante lumen intellectuale, & erat ſemper mens mentis luminoſa, et nihil aliud erat, quàm horum vnitas, & ſpiritus omnia continens. Et D. Auguſtinus ſeptimo libro
Tom. 3. cap. 9. *Confeſſionum, agnoſcit, in libris Platonicorum, quanuis alijs verbis, multis tamen rationibus ſuaderi, quòd in principio erat verbum, et verbum erat apud Deũ. Quæ*

tamen

tamen illi non lumine naturæ fuerant aſſecuti, cùm intellectus humani captum ſuperent: ſed à maioribus ſuis Noachi nepotibus per traditionem acceperant. Idem Auguſt. lib. 10. de Ciuit. Dei, Platonicos de ſanctiſſima Cap. 28. & 29. *Trinitate ſcripſiſſe teſtatur. Hæc tamen à maioribus tradita dogmata & myſteria Poëtæ ſic obſcurarunt, vt pro patre, & filio, & Spiritu ſancto, Phanetem, Vranon, & Chronon per Orphæum, & pro filio Dei ex ſubſtãtia patris ab æterno genito, Mineruã ex cerebro Iouis natam, per aliorum carmina, & Sabini ſanctũ, Fidium, & ſemipatrem, miſeris mortalibus obtruſerint. & hæc quidem inter gentes. Inter Hebræos autem permanſit quidem Sanctiſſimæ Triadis fides: ſed vulgò tamen non ſatis cognita, mai ribus autem explicatius tradita, & à Prophetis & pontificibus, legisq; doctoribus cuſtodita ac cõſeruata. Nam & Moſes in Geneſi diſertè ſcripſit,* Cap. 18. *Abrahæ tres viros apparuiſſe: cumq; tres Abraham ipſe viderit, vnum tamen Iehouah, in illis adoraſſe & compellaſſe, quem iudicẽ omnis terræ confeſſus eſt. Vnde & Dominus in Euangelio dixit: Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum, & vidit, & gauiſus eſt.* Ioan. 8. *Non ignoramus, quibus commentis infœlices ſanctiſſimæ Trinitatis oppugnatores, hæc & alia, tam ſacra quàm prophana teſtimonia eludere ſoleant: ſed nõ eſt hic locus aduerſus eos diſputandi. Præſtabimus id aliquando Chriſto adiuuante cumulatius. Nunc ad id, quod nobis explicandum propoſuimus, redeamus: vt ſcilicet demonſtremus, nullũ vnquam tempus fuiſſe, in quo non apud aliquos fides huius myſterij*

 ſaluæ

ſalua permanſerit, quam nonnulli ex nouis Hæreticis, longè poſt Apoſtolos à Sophiſtis excogitatam fuiſſe confingunt, & rudibus perſuadere contendunt. Verum enimuerò nunquam aperta fuit, ac publica huius myſterij prædicatio, vſque ad Ieſu Chriſti Domini noſtri ſalutarem aduentum. Quinimò veterum Hebræorum hæc fuit traditio, à Meſſia primùm nomen Dei vnius, & Trini manifeſtandum fore: atq; ideò in Meſsiæ reuerentiam ipſi Hebræorum ſapientes arcanum hoc vulgò prodere non audebant. Quod tamen eos non ignoraſſe oſtendit Rabbenu Haccados, id eſt, Magiſter noſter ſanctus. (Hoc enim titulo Hebræi eum honoris gratia ornare ſolent). Is in prima petitione libri Galerazeya, id eſt, reuelationis arcanorum, nomen Dei 42. literis conſtans, aut potius nomina declarat, videlicet:

אב אלהים בן אלהים ורוח הקדש —
אלהים שלשה באחד ואחד בשלשה.

id eſt pater Deus, filius Deus, Spiritus ſanctus Deus: tres in vno, & vnus in tribus. Dominus etiam ipſe ante Reſurrectionem hoc myſterium palã euulgari prohibuit:
Matt.16. *Ideoq; poſt præclaram illam Petri confeſsionem, Tu es Chriſtus filius Dei viui, præcepit diſcipulis, vt nemini dicerent, ipſum eſſe Ieſum Chriſtũ, & poſt transfiguratio-*
Matt.17. *nem iterũ monuit eos dicens: Nemini dixeritis viſionem, donec filius à mortuis reſurgat. Et quãuis in ſermone vltimæ cænæ multa de patre ſuo dominus, & de ſeipſo, & Spiritu ſancto tradiderit; & poſt reſurrectionẽ præceperit: Euntes docete oẽs gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, tamẽ etiã*

poſt

poſt reſurrectionem, vſq; ad Pentecoſten, non fuit publica huius myſterij prædicatio, deliteſcentibus adhuc præ timore Iudæorum, diſcipulis Domini, donec poſt aduentum Spiritus ſancti, cùm iam per creationem pater, per incarnationem filius, per linguas igneas, Spiritus ſanctus innotuiſſet, cœperunt Apoſtoli rem totã clarius euulgare. Ideò Paulus duodecim ferè Epheſios, qui tantum Baptiſma Ioannis nouerant, & neque an Spiritus ſanctus eſſet, ſciebant, in fide ſanctæ Trinitatis primum inſtruxit, deinde Chriſti Baptiſmo intinxit. Paulatim tamen & cautè S. Apoſtoli, vt par erat in re tanta, progreſſi ſunt. Prius enim docere oportebat, Chriſtum crucifixum, quem ſeductorem falsò exiſtimauerant Iudæi, fuiſſe virum approbatum à Deo, quàm Deum, ne ab vno extremo in alterum ſubitus tranſitus fieret. Eadem prudentia vſi ſunt ſancti martyres, per totos trecentos annos, quibus Iudæi primũ, deinde Principes Idolorum cultores Eccleſiam Dei perſecuti ſunt: ne, ſi tres diuinas perſonas Chriſtiani aſſererent, tres Deos colere viderentur. Quoniam verò vſque ad Conſtantinum Imperatorem, qui primus illis Chriſtianorum hominum perſecutionibus finem impoſuit, prædicta moderatione Sancti Patres vſi fuerant; illam moderationem in occaſionem erroris conuertentes Hæretici, fidem Sanctæ Trinitatis in dubium reuocare auſi ſunt, non aduertentes, Sanctos illos Apoſtolorum Diſcipulos, & Succeſſores Pontifices, cæteroſque Chriſtianos illius temporis pleroſque Chriſti in tormentis martyres, adeò mani-

feſtam diuinæ Trinitatis fidem habuiſſe, vt Plinius ſecundus de ſui temporis Chriſtianis ad Traianum retulerit, antelucanis horis Chriſtum eos Deum adorare ſolitos. Sed cum cæteri quidem Hæretici obſcurius, Arius autem multò audaciùs fidem Sanctiſſimæ Trinitatis, et Chriſti diuinitatis conuellere conaretur, tandem ſub Conſtantino in Concilio primo Generali Niceæ habito, à trecentis decem & octo patribus Chriſti diuinitas, & eadem cum patre eſſentia declarata: quemadmodum & Spiritus ſancti cum Patre ac filio æqualitas aduerſus Macedonianos in Concilio primo Conſtantinopolitano, quod fuit Concilium ſecundum Generale, promulgata eſt. Nec tamen ideò conquieuerunt Hæretici, ſed per Neſtoriū & Eutychem, & eiuſdem farinæ alios, doctrinam hanc peruertere ſtuduerunt. Cùm autem ſemper eos Eccleſia in ſex primis Concilijs generalibus damnaſſet, hoc ſibi perfugium inuenerunt, vt armis Mahumeti ſe tuerētur. Sergius enim Neſtorianus Apoſtata Mahumetum prius Idololatram Neſtorianū Chriſtianum fecerat: ſi tamen Neſtoriani Chriſtiani cenſendi ſunt. Sunt itaq; Mahumetani, quorum ſceptrum vſq; in hodiernum diem Turcæ obtinent, nihil aliud, quàm proles Iudæorum & Arianorum fidem Trinitatis abnegantium. Sed cum hæc perfidia, in illa infælici hominum colluuione permultis annis lateret, à Chriſtianis verò hominibus diris omnibus deuoueretur: tādem hoc noſtro calamitoſiſſimo ſæculo eò res deuoluta eſt, vt inter eos, qui Chriſti nomine gloriantur, inueniantur, qui denuò Arianiſmum renouent: imò,

quod

quod vel cogitare nefas eſt, ipſum Mahumetiſmum ex ſacris literis defendere ſe iactant. Si quidẽ Seruetus in libro de Trinitatis erroribus, quæ in Turcico Alcorano, de filio Dei traduntur, nominatim commendat. Ab hoc Serueto didicerunt Franciſcus Dauidis Tranſyluanorum, & Simon Budnæus Lituanorum noui, ſi Deo placet, Prophetæ. Sed præſtat, opinor, horum zizaniorum hiſtoriam, quæ poſt Mahumetum exorta non minimum iam in his regionibus incrementum acceperũt, paulò fuſius explicare.

Conniuentia Principum Chriſtianorum, Sereniſſime Rex, præcipua noſtro ſæculo cauſa fuit, vt impunè tot Hæreſes graſſatæ fuerint, atq; adhuc graſſentur. Cùm enim primus ferè poſt Mahumetum Eraſmus Roterodamus, ſi non Lucianicam, ſcepticam certè quandã ſiue Pyrrhonicam Theologiam, de omnibus fidei articulis dubitans, in Dei Eccleſiam inuexiſſet, & in Annotationibus Noui teſtamenti ſcripſiſſet, neſcire ſe, an in Euangelicis & Apoſtolicis literis Chriſtus Dominus, plus quàm duobus aut tribus locis apertè Deus nominaretur: monitus quidem fuit à pluribus eruditione ac pietate præſtantibus viris. Sed cum ille callidè ſe paſſim eccleſiæ iudicio ſubmitteret, non ſine magno in multis pietatis detrimento toleratus fuit. Eraſmum excepit Lutherus, & contigit illud, quod iam vulgò iactatum eſt, ἢ ἐρασμὸς λουθερίζει, ἢ λούθερος ἐρασμίζει: & illud: Eraſmus innuit, Lutherus irruit: Eraſmus parit oua, Lutherus excludit pullos: Eraſmus dubitat, Lutherus aſſeuerat, Itaq; factum eſt, vt Luthe-

In prima Editione in cap. I. loquens.

*rus etiam quædam aduerſus ſanctam Trinitatem effutiuerit. Nam in libro, quem inſcripſit Rationis Latomianæ confutationem, ſi odit, ait, anima mea vocem ὁμοούσιον, & nolim ea vti, non ero hæreticus. & in enarratione Euangelij, quod in Dominica Trinitatis legi ſolet, voculam hanc, Trinitas, omninò frigidè ſonare aſſeruit, & multo præſtabilius fore, ſi Deus potiùs, quam Trinitas diceretur. Lutherum ſecutus eſt Caluinus, tertius ex gigantibus, qui aduerſus Deum noſtro tempore pugnarunt. Nam alia infauſta nomina Melanchthonis, & Illyrici, & ſimilium conſultò prætereo. Caluinus igitur fidem noſtram, de ſanctiſſima Trinitate impugnat ſcribens in Acta Apoſtolorũ, * & libro 1. ſuarum Inſtitutionum, filium aſſeruit ita eſſe ἀυτόθεον. vt non ex patris eſſentia, ſed à ſe ipſo eſſentiam habeat: & hinc nata eſt Secta, quam dicunt Autotheanorum. Et ceſſarunt quidem in his omnibus comprimendis Chriſtiani magiſtratus pro ſua clementia, docentibus hæreticis, non eſſe fidem gladio defendendam, ſed verbo Dei. Nihilominus tamen Caluinus Seruetum combuſſit, & Zuingliani Bernates Valentinum Gentilem, qui tres Deos conſtituebat, concremarunt. Sed ad veſtram Sarmatiã veniamus Perturbarunt primũ fidem catholicam in his locis poſt Pikardos ſeu VValdēſes, Oſiander quidem in Pruſſia, Stancarus autem in Polonia, quem Pinczouienſes Iudæum circumciſum Mantuanum appellant. Incidit autem controuerſia inter Stancarũ & Staniſlaũ Sarniciũ de mediatore. Et Sarnicius quidē docebat Chriſtũ eſſe mediatorē ſecundum*

Tom. 2. VVittenbergenſi anni Domini 1551. In enarrationibus Euangeliorũ Baſilienſibus. Anno Domini 1546.

*In c. 22. C. 13. Sect. 23. & 25. iuxta editionẽ Geneuenſem, Anno domini 1559

dum naturam diuinam, Stancarus ſecundum humanã. In his turbis nobiles Poloni à Geneuenſibus & Tigurinis, id eſt, à Caluiniſtis, & Zuinglianis conſilium petierunt. Reſponderunt illi, Chriſtum eſſe Mediatorem ſecundum vtranq; naturam. Ita præclarè conueniunt inter ſe iſti Babylonicæ turris ædificatores. Tigurini præterea & Geneuenſes, in ſuis Reſp. nſis ita ſe geſſerunt, vt ex eis Poloni Arianiſmi, & Eutychianiſmi principiũ acceperint. ſi Stancaro credimus, in libro de Trinitate & mediatore. Caluinus certè in ſecunda Epiſtola ad Polonos, Chriſtum Dominum etiam ſecundum naturam diuinam eſſe patre minorem aſſeruit. His erroribus circa ſanctam Trinitatem in Polonia, occaſionem etiam dedit Bernardinus Ochinus, qui Dialogo ſecundo de Trinitate Chriſtum Dominum creatum eſſe ſcripſit. Hos enim Dialogos, vtiles ſe expertum fuiſſe, ad ſuos ſcilicet errores confirmandos, Budneus in ſua Epiſtola nuncupatoria Polonicæ pro ſua Confeſſione Apologiæ teſtatur. Sed vt olim veteres Ariani, ita & nunc noui Trinitarij, protinus in varias ſectas diſſecti ſunt: ita vt alij, quia negant ὁμοούσιον, Ariani nuncupati fuerint, alij Mahumetani, quia nullum alium præter patrem Chriſti Domini noſtri, verum Deum eſſe, contendunt. Rurſum, qui ὁμοούσιον negant, in partes ſciſſi ſunt, & alij dicti ſunt Tredeitæ, quia tres Deos ſtatuunt, dum non ſolum perſonis, ſed etiam eſſentijs patrem, filium, & Spiritum ſanctũ diuerſos faciunt. Alij duitæ vocati ſunt, quia duos Deos admittunt, Patrẽ videlicet, & patre, ſecundũ eos minorẽ filiũ. De Spiritu

ſancto autem aiunt, nondum eſſe reuelatum, quid ſit, Tredeitarum Dux eſt Gregorius Paulus Breſinenſis, Duitarum Petrus Goniczius, cui iam defuncto Earnonius ſucceſſiſſe videtur. Quin & à Mahumetanis, quos alij Ebionitas vocant, defecit Daniel quidam, & Sectam Iudæorum incircumciſorum condidit.

En tibi, Rex Sereniſſime, in quos tandem anfractus ſe præcipitant, qui ſemel à Catholica Eccleſia Romana vnica ſalutis poſt Chriſtum duce, & certiſſima veritatis magiſtra, cui Spiritum ſanctum gubernatorẽ Chriſtus promiſit & miſit, receſſerunt. Sed neq; hic ceſſatũ eſt. Nam & animas noſtras interire ſimul cum corporibus nonnulli aſſeuerant, & Scripturam ſacram nouis in linguam vulgarem verſionib. additionibus, detractionibus mutationib. annotationib. ad ſuas quiq; Hæreſes accõmodare nituntur, ſuasq; deprauationes pro verbo Dei incautis & rudibus, nouariiq; rerũ cupidis hominibus obtrudũt. Deniq; inuẽtus eſt, qui Cracouiæ in publica diſputatione Deũ negaſſe fertur: cuius nomini parco propterea, quia forſan verbum ipſe ſuum aliter intellexit, quàm aliqui eius aduerſarij acceperunt. Ventum eſt igitur ad ipſum, non iam dicam Anabaptiſmum, aut Turciſmum, ſed ad ipſum planè Atheiſmũ. Nam & Ochinus in ſuis Dialogis, An Deus ſit adorandus, in dubiũ reuocat. Quare nõ lubet amplius pias aures tuas pluribus iſtorum blaſphemijs commemorandis, quæ nullum habent, neq; modum, neq; finem, offendere. Iam ad noſtrum Concilium Nicenum, quod prædictæ narrationi anſam dedit, reuertamur.

Fuerat

Fuerat Concilium Nicanum ſub Conſtantino primo Imperatore aduerſus impios Sanctæ Trinitatis abnegatores celebratum. Sed imperante paulò poſt Cõſtantio, quem Ariani prodito Conſtantini teſtamento in ſuas partes pertraxerant, tanta exarſit aduerſus orthodoxam Eccleſiam perſecutio, vt, viuente adhuc Athanaſio, Nicanæ Synodi libri paſſim combuſti fuerint; & poſt non longum tempus, neq; Acta, neq; Canones eiuſdem Concilij extarent: quos octoginta primum ediderant Sancti Patres, deinde ad numerum ſeptuaginta redegerant: exceptis viginti, qui conſentientib. ipſis Arianis ad noſtra tempora vſq; conſeruati ſunt. Cum autem Eccleſiæ neceſſitas noſtro tempore id poſtulare videretur, vt veterùm conciliorum monumenta integra permanerent, & deliteſcentia in lucem ederentur, ante aliquot annos, dum Dilingæ in Sueuia Theologiã docerem, ad id animum adieci, & Chriſto duce perfeci, vt hinc inde ex ſanctorum Patrum monumentis, Acta, & Canones ſeptuaginta eius Concilij, quaſi ex naufragio colligerem. Cumq; collectanea illa edita fuiſſent, contigit, vt Romam me proficiſci oporteret, vbi ex Bibliotheca Vaticana beneficio Illuſtriſſimi Cardinalis Sirleti nactus ſum exemplar Græcũ, in quo continebantur ea, quamuis, vt arbitror, non omnia, quæ in eo concilio aduerſus Arianos diſputata ſunt. Quare profecturus poſteà in regiones Maieſt. tuæ ſubiectas, ad quas me maiorum meorum autoritas delegabat: Diſputationes illas Niceæ habitas, in Latinum verti, & adiunctis alijs ad eundem ſcopum pertinentibus, totum

conci-

concilium in quatuor libros diſtinxi. Quorum primus ea continet, quæ ad concilium quidem pertinent, ſed ipſum præceſſerunt. Secundus acta in Concilio, vt diſputationes, & alia quædam ante decretorum conſtitutionem. Tertius decreta concilij complectitur, octoginta ſcilicet Canones ex Arabico exemplari, de quo poſtea, & ex Græco διατυπώσεις, & ſimilia. Quartus, quæ ad concilium quidem ſpectant, ſed Canonum conſtitutionem ſubſecuta ſunt.

Ex duobus itaq; codicibus potiſſimū deſumpta ſunt, quæ in hoc volumine continentur, Altero Græco, Arabico altero. Codex Græcus erat Vaticanus ille, de quo ſuperius iam aliquid diximus. Eius auctor in ſua præfatione ſignificat, ſe vixiſſe circa tempus Baſiliſci Imperatoris, & hiſtoriam ſuam ex antiquiſſimis membranis Dalmatij Archiepiſcopi Cyziceni collegiſſe. Cuius Dalmatij videtur meminiſſe Socrates libro 7. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 28. interprete Chriſtophorſono, dum ſub Theodoſio iuniori geſta deſcribit. Ex hoc Græco autore Acta concilij habemus, & nominatim diſputationes ab Epiſcopis catholicis, cum Philoſophis Ario fauentibus Niceæ habitas. Ex eodem etiam ſunt Diatypoſes Græcè appellatæ, ex quibus vnam atq; alteram, de Baptiſmo ſcilicet, & Euchariſtia citauit aliquādo Cuthebertus Tonſtallus, in Anglia Epiſcopus, in libro de veritate corporis & ſanguinis Domini. Huius Græci codicis auctoritatē confirmat conſenſus, cum alijs Scriptorib. Eccleſiaſticis, quos ſubinde in margine indicauimus: quales ſunt Ruffinus, & Græci, qui Eccleſiaſticā hiſtoriam edide-

ediderunt, & Baſilius in oratione aduerſus eos, qui calumniantur, quòd tres Deos ſtatuamus.

Arabicum codicem ex Alexandria Aegypti, Romam attulit, & in Latinum vertit Baptiſta Romanus Preſbyter, Societatis Ieſu, cùm ad Alexandrinum Patriarcham, ipſum ad Conciliũ Tridentinum inuitaturus, à Pio Quarto ſummo Pontifice miſſus fuiſſet. Non continebat exemplar illud acta concilij, ſed tantum Canones Nicænos; pleniſſimo tamen numero, nempè octoginta. Ad numerum tamen Septuaginta, poſteà Nicænos omnes Canones redactos fuiſſe, teſtis eſt Athanaſius. ſed id factum eſt Canonum diſtinctionibus duntaxat mutatis, ita vt prioribus octoginta nihil fuerit detractum. Extabat etiam Arabicum exemplar, in Bibliotheca Marcelli Secundi, Romani Pontificis, quod citauit Franciſcus Turrianus, in libro de dogmaticis characteribus: qui etiam meminit noſtri Arabici allati ex Alexandria, & alibi. & in libro de Pontificum decretalibus epiſtolis. Continebat hoc Arabicum exemplar, omnes viginti vulgatos Canones, etſi ordine alio diſpoſitos, primo ſolum excepto. Continebat etiam multa ad Eccleſiaſticam Hierarchiam pertinentia, & ſingulorum in ea graduum poteſtatem, atq; officiũ deſignantia, & quædam ex ijs, quæ Iulius primus, Epiſt. 2. tanq̃, Nicæna olim citauit, quædã etiam ex ijs, quæ in cõcilio Antiocheno repetũtur. Alia verò, quæ Iulius propoſuit, in concilio Sardicenſi denuò fuerunt inculcata. Quæ omnia nos huic noſtro volumini inſeruimus. Quod ſi 20. vulgati Nicæni canones ideò initio recepti fuerunt,

runt, quod ex Alexãdria & Cõſtantinopoli poſt Arianorum furorem miſſæ fuerint Diatypoſes, & Canones, quos hic proponimus, non erunt reijciendi, ſi quidem eos Roma & Alexandria vel Cyzicum tradiderunt. Adiecimus præterea ſuis inde alia ex alijs Auctoribus, qualia ſunt, Præfatio concilij partim ex Iſidoro, partim ex Conciliorũ Tomis; De Prædictionibus Hæreſeos Arianæ ex vita S. Antonij, & ſancti Petri Epiſcopi Alexandrini, & de Meletio, Ario, Paphnutio potiſſimũ ex Epiphanij libro aduerſus Hæreſes. Item de numero Canonum Nicænorum ex Iſidoro, & ex Epiſtola Athanaſij, ad Marcum Romanum Pontificem, & Marci ad Athanaſium, & ex Gratiano capite, Septuaginta, Diſtinctione 16. Canones viginti vulgatos ex concilio Carthaginenſi ſexto adiecimus; & Canones Nicænos viginti quatuor, ex Epiſtola 2. Iulij Primi Romani Pontificis, & alios quoſdam ex concilio Sardicenſi, & Antiocheno. Ad hæc ſubſcriptiones epiſcoporum ex Tomis conciliorum, & quibuſdam alijs auctoribus mutuati ſumus, quemadmodum & Epiſtolam concilij ad S. Sylueſtrum Papam, & S. Sylueſtri ad Concilium. Poſtremo alia nonnulla ex idoneis auctoribus petita, quæ ſuis locis inſerta lector inueniet, vt in fine libri quædam de laudibus Nicænorum Patrum ex Gregorio Cappadociæ Presbytero, & ex Metaphraſte. Cæterùm quòd ex Athanaſio nihil magni momenti, præter pauca quædã teſtimonia, huc tranſtulerimus, in cauſa fuit, quòd inter Athanaſij opera, quamuis tres extent Tractatus, qui decreta Nicæna, & acta in concilio inter Athanaſium,

ſium, & Arium Hæreſiarcham continere videantur, res tamen longè aliter ſe habet. Vna enim eſt diſputatio Athanaſij cum Ario ſub Conſtantio Imperatore filio Conſtantini, coram Probo Iudice Gentili Laodiceæ habita. Altera eſt diſputatio Athanaſij apud quoſdam amicos, cũ fortè adfuiſſet quidã ex radice Arij, vt ibidem legitur, qui tamen etiam vocatur Arius: & fortè eſt Arius alter, cuius meminit Alexander Alexãdrinus Epiſcop. in literis diſpoſitionis Arij hæreſiarchæ. Tertius Tractatus, qui titulũ præfert decretorum Nicænorum, eſt Apologia pro Concilio Nicæno, à S. Vigilio Tridentino Epiſcopo, vt quidam exiſtimant, conſcripta.

Iam verò labores hos noſtros, aut potiùs Nicænos, aduerſus ſanctæ Trinitatis abnegatores, cuius oportuniùs nomini conſecrarem, aut patrocinio cõmitterem, quàm Sacræ Regiæ Maieſtati Tuæ, in cuius ditionibus hæc peſtis caput, his proximis temporibus cepit erigere? Mihi certè nullius nomen viſum eſt Lectori beneuolo futurum plauſibilius, & vtilius, aduerſario autem, & calumniatori anguſtius, & formidabilius, vt interim ſilentio præteream, ex mea in Prouincias Maieſt. Tuæ ſubiectas profectione, cuius ſuperiùs memini, ſumptã occaſionem & beneficia noſtris hominibus ſub Ieſu Chriſti nomine ac titulo in proximorum ſalutem laborantibus etiam hic Poſnaniæ à ſacra Maieſt. Tua benignè collata, quæ nulla vnquam in animis noſtris delebit obliuio. Suſcipe igitur, Rex clementiſſime, Nicænos Patres, nunc primùm poſt tot ſæcula in Sarmatia renatos, ea benignitate, qua olim Conſtantinus Impe-

rator eos in Nicæa Bithyniæ recepit. Non erunt illi Regiæ beneuolentiæ ingrati, qui pro ſuorum Aduerſariorum ſalute tot olim, ac tantos labores, ſuſtinuerunt. Obtinebunt illi proculdubio à Deo Opt. Max. vt Maieſtatem Tuam, ad Chriſti Domini noſtri gloriam, Eccleſiæ Dei ac Reipublicæ Polonæ vtilitatem, diu incolumem, florentemq́; conſeruet. Poſnauiæ, Anno Domini 1579. in die Sancti Athanaſij, qui fuit acerrimus & conſtantiſſimus Nicænorum Decretorum propugnator.

S. R. M. Tuæ addictiſſimus Seruus in Chriſto, Alphonſus Piſanus, de Societate Ieſu, S. Theolog. Doctor.

DE NICÆA OPPIDO EX Strabone, lib. 12.

INtelligendum eſt, complures fuiſſe huius nominis, & florentiſſimas Ciuitates. Nos de illa videlicet loquimur, quæ eſt in Bithynia, eius Prouinciæ caput. Qua de re Strabo in Geographicis commeminit ad hunc modum. Nicæa Bithyniæ metropolis iuxta lacum Aſcanium eſt, & campus ingens, & valdè fœlix circumſtat, æſtate nō admodum ſalubris. Eam primo Antigonus condidit Philippi filius, & Antigoniam nominauit. Poſteà Lyſimachus eam ab vxoris nomine, filiæ Antipatri, Nicæam appellauit. Vrbis ambitus eſt ſtadiorum ſedecim, in figura quadrata, quæ in campo ſita portas quatuor habet ad rectos angulos, & in munitionem exciſa. Quare ex vno lapide, qui circa medium gymnaſium poſitus eſt, omnes quatuor portæ cernuntur.

DE TEMPORE CONCILII Nicæni primi generalis, ex Chronico Euſebij Cæſarienſis, cognomento Pamphili.

ANNO Domini 323. Alexandrinæ Eccleſiæ, decimus octauus ordinatur Epiſcopus Alexander, à quo Arius Preſbyter de Eccleſia eiectus, multos ſuæ impietati ſociat. Ad quam perfidiã coarguendam Synodus CCC. XVIII. Epiſcoporum in Nicæam vrbem Bithyniæ congregata, omnes Hæreticorum machinas homouſij oppoſitione deiecit. Anno Domini 324. Olympiade 275. Et fuit Synodus prima. Arium prius de Eccleſia eiecerat Petrus martyr, ſed ſucceſſor Achillas denuò illum receperat.

DE EODEM EX NICEPHORO Calliſto, lib. 8. Hiſtor. Eccle. Cap. 26.

TEmpus Synodi, ſicut iuuenimus, in menſis Maij vndecimum diem, Indictionem XXIII. & conſulatum

Paulini

Paulini & Iuliani incidit. Qui annus 636. ab Alexandri Macedonis regno fuit, viceſimus verò imperij Conſtantini, ex quo rerum in Britannia potiri cepit. Tertiusdecimus porrò, ex quo Bizantium venit. Synodus vero ipſa Niceæ annis tribus, & paulò longiùs eſt acta.

CODEX GRÆCVS HVNC præfixum habet titulum & ſequentem Præfationem.

Commentarius geſtorum in ſancta Nicæna Synodo.

QVæ in ſancta, magna, & vniuerſali Epiſcoporum Synodo, Nicææ cōgregata, ex omnibus, vt ita dicatur, Romāni orbis Prouincijs, & ex Perſide, per Dei gratiam, atq; Deo amabilis, & pij Regis noſtri Conſtantini præceptū, pro Apoſtolica, & Orthodoxa fide, aduerſus praua & impia dogmata cum Deo pugnantis Arij, omnia, inquam, in illa præclara & ſancta Synodo, dicta, facta, & ordinata, cum dudum, adhuc in paterna domo agens legiſſem, poſtquam illa inueneram in antiquiſsimo libro, in membranis prorſus integris deſcripta, quas fecerat diuinus ac fama celebris Dalmatius, qui fuit in illuſtri Cyzicenorū metropoli ſanctæ atq; Catholicæ Eccleſiæ Archiepiſcopus, (perueneram autem aliquando ad fa-

Cum legis Preſbyterum genuiſſe, meminerís hoc fieri potuiſſe ante ordines ſuſceptos.

milia meæ dominum, parentem dico meum ſecundum carnem, qui ſanctiſsimæ eiuſdem Eccleſiæ Preſbyterio dignus habitus eſt) in quem librum cùm incidiſſem, & in eo me multum exercuiſſem: memoriter quidem omnia retinere non poteram (nemo etenim immenſum illud in eo libro repoſitorum pelagus in memoriæ ſpacio conſeruare poſſet) plurima tamen annotaui, & ſanctorum noſtrorum patrum, ac ſanæ doctrinæ Epiſcoporum dogmata, & quæ ijdem aduerſus Ariomanitas obiecerunt, & expreſſas redargutiones aduerſus illam blaſphemiam, qua impij contra filium Dei, non ſolum autem, ſed & contra Spiritum ſanctum blaſphemabãt, & conductitiorum Arij Philoſophorum, aduerſus Epiſcopos contradictiones, & noſtrorum aduerſus illorum ſophiſmata, per expreſſa documenta manifeſtas ſolutiones, & de eius, qui non habet initium, ſed ſemper cũ Deo & Patre ſubſiſtit, filij eius, & Spiritus ſancti ante ſæcula vna diuinitate, & de eiuſdem filij Dei, Dei verbi, in nouiſſimis temporibus pro ſalute noſtra, ex Deipara virgine Maria ineffabili incarnatione, & de Apoſtolicis Eccleſiæ diatypoſibus, totam ſimpliciter ibidem habitam tractationem hiſtoricè retuli: ſed præ cæteris fideliſſimi Regis Conſtantini, qui in Synodo reſidebat, diuinis & verè Apoſtolicis ſententijs, quæ in prædicto ſacro libro continebantur, ſum delectatus, vt poſſim ad Dominum dicere: Dulcia ſunt gutturi meo eloquia tua, & ſuper mel ori meo.. Tanta ſum admiratione correptus in his, quæ ibi ſcripta erant de immaculata, illibata, orthodoxa, & Apoſtolica fide.

Poſt

Poſt aliquot autem annos,cum per voluntatem Dei huc perueniſſem,in Prouinciam dico Bithynorum: & commotio atq; inquiſitio magna fieret poſt impij Baſiliſci tyrannidem,aduerſus Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam Dei,& fidem Apoſtolicam in ea conſtitutā: ſuccendente potiſſimum,atq; Imperatoris aulam commouente factione illorum,qui hæretico Eutychi conſentiebant:qui & nobis ſubdole proponebant, vt fidem Patrum,Nicænam,inquam,teneremus: illi quidem à nobis confutati ſunt,quippè,qui eius fidei hoſtes erāt (neque enim ſciebant,quid dicerent,aut de quibus affirmarent.proferente enim me,quæ in illa ſancta Orthodoxorum Dei Sacerdotum corona,in Spiritu ſancto à domino per eos fuerant explicata:reſiliebāt à nobis peiorem Arianæ blaſphemiam lingua ſua proferentes, & miſeri Anathematiſmum facientes aduerſus ea,quæ ibidem ſunt definita,& aduerſus eadem ita ſentientes) propter hæc & alia multa,quæ monebantur aduerſus fidem in ſancta matre noſtra eccleſia,per ſanctos Apoſtolos ab initio conſtitutam,deinde etiam à ſanctis noſtris Patribus Nicææ congregatis, magnam omninò & vbiq; diligentiam adhibui,hoc eſt,hæc & illa moui: vt perueſtigarem,quæ in illa ſancta Synodo geſta ſunt, pro ſancta & Apoſtolica fidei definitione:ſed ab ipſo noſtrum omnium Saluatore ac Deo Ieſu Chriſto, Dei viuentis filio;qui poſt magnam illam ſui in carnem aduentus diſpenſationem, ipſe,ſicut ſcriptum eſt, magnū veræ pietatis ſacramentum,cum manifeſtatus eſſet in carne, ac Angelis apparuiſſet,(neq; enim ſi incarnatus

Intellige viderinō potuiſſe ab Angelis per eorum vires naturales.

non fuiſſet vnigenitus,, in ſua diuinitate ab Angelis videri poterat) cum omnia, quæ ad œconomiam ſpectabant, conſummaſſet, voluntariam, ſcilicet pro nobis paſſionem, ſepulturam, & reſurrectionem, in illa ſancta et omni labe carente carne ſua, per quam genus noſtrum à morte liberauerat: ſecedens & in cælum aſcendens huius ſanctæ & immaculatæ fidei, diuinam & adorandam definitionem, per ſemetipſum ſtabiliuit, ac fortiter intonuit, ſicut ſcriptum eſt: Dominus in cælos aſcēdit, & intonuit. & alibi: Intonuit de cælo Dominus, & altiſſimus dedit vocem ſuam. Et quis intonuit, qualemue vocem dedit altiſſimus? Euntes, inquit, loquens Apoſtolis, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritus ſancti.

Et quamuis propter ſuam erga homines charitatē, noſtram carnem cum anima & ratione ſuſcepit, ex honeſtiſſima & Sancta virgine Maria: illa tamen carnis aſſumptio Trinitati, Patris, & filij, & Spiritus ſancti, nullā fecit additionem: ſed Trinitas manet Trinitas. Euntes igitur, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritus ſancti. Hanc ſanctā & adorandam, ſanctæ & immaculatæ fidei definitionem ab ipſo Domino accipientes S. Apoſtoli, toti ſub cælo Dei Eccleſiæ prædicauerunt: vt ita propheticum eloquium impleretur, quo dicitur: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ, verba eorum. Quam definitionem & adorādam gratiam nobis per Sanctos Apoſtolos à Dei filio conceſſam, cum pluribus iam annis Eccleſiæ perſecutio ceſſaſſet, noſtræ ſalutis hoſtis

ſtis iterum per Arium, contra ſanctam & irreprehenſibilem fidem armatus eſt, peregrina quædam & blaſphema verba contra ipſum Saluatorem introducens, per quæ in toto vniuerſo Eccleſiam Dei perturbauit. Quam ob cauſam fideliſsimus Rex Conſtantinus numeroſam illam in ciuitate Nicæa Synodum congregauit: cuius geſta omnia, cũ, vt ſupra dixi, prius cognouiſſem, & perſcrutatus fuiſſem: vix tamen, quæ ibidem tractata ſunt, atque conſcripta, expreſſa inuenire potui apud diuerſos quoſdam viros diſciplinarum ſtudioſos, vt in valdè antiquis quaternionibus Ioannis cuiuſdam Preſbyteri, viri ſenis, & vt ita dicam, ſcribaciſsimi.

Neq; tamen omnia inde habui: ſed ex alijs etiam Scriptoribus varijs, vt ex Euſebio Pamphili Epiſcopo Cæſareæ, atq; Ruffino Romano Presbytero, & ex alijs, qui ſanctæ illi Synodo communicarunt, & alijs plurimis. Neque harmoniæ totius conſequentiam inueni in ſacro illo Codice, in quem incideram, vt ſuperius à me annotatum eſt. Solus enim admirabilis Euſebius Pamphili recto itinere publicam viam veritatis, ab aduentu Domini, vſque ad magni Cõſtantini tempora peragrauit. Sed neq; omnia inuenire potui, præter mihi nota, & veritatis propria, ſecundum illud volumen, quod ego prius legeram. Ex vtriſq; autem colligens neceſſarium exiſtimaui, illa in hoc libro deſcribere ad communem vtilitatem, atq; confirmationem eorum, qui in hæc ſcripta fortè inciderint.

Exordiatur ergo mihi deinceps ſermo, ducente me, atq; viam parante ſemper viuente Deo verbo, à tem-

poribus regni piiſſimi, Chriſtumq́ in ſe gerentis Conſtantini, qui Synodum Epiſcoporum in ciuitate Nicæa congregari præcepit. In alio enim Commentario, ſi dominus voluerit, natiuitatem eiuſdem piiſſimi Conſtantini, ac ſtatum temporum, quibus pater eius regnauit, ordine referam.

[Poſt hanc præfationem per 12. capita primo libro proſequitur auctor Græcus geſta Conſtantini, ante Cōcilium, quæ quia nihil faciunt ad noſtrum inſtitutum, omittere viſum eſt, & proponere Lectori, ſecundū eiuſdem Auctoris librum, qui ſeptuplo ferè maior eſt priori. Cuius Secundi libri prima pars, primum huius noſtri voluminis librum ferè totum in ſe complectitur. Sed prius Latinam aliam in Concilium Nicænum Præfationem adſcribemus.]

PRAEFATIO IN CONCILIVM NICAENVM partim ex Iſidoro, partim ex Tomis Conciliorum.

Menſis ſupra erat Maius, ſed potuit in Maio primū con

BEatiſſimo Syluestro in vrbe Roma, Apoſtolicæ Sedis Antiſtite, Conſtantino Auguſto, & Licinio Cæſare, conſulatu Paulini & Iuliani virorum clariſſimorum, ab Alexandro, 636. Anno, Menſe Iunio, decimo tertio Kalendas Iulij, propter inſurgentes Hæreſes, fides Catho-

lica

lica expoſita eſt, apud Nicæam Bithyniæ, quam ſancta & Reuerendiſſima Romana complectitur, & veneratur Eccleſia. Quippè quam trecenti decem & octo Patres, mediantibus Victore, atque Vincentio, Religioſiſſimis Romanæ ſedis Presbyteris, inſpirante Deo, ad deſtruenda Arij venena protulerunt. Nam & nonnullæ regulæ ſunt, quas memorata ſuſcipiens confirmauit eccleſia.

gregari Concilium, & poſtea in Iunio ſolenniter incipere.

Tantò ſanè certiùs ac ſacratius nobis eſſe debet hoc Concilium, quantò contentioſiùs olim orbis Chriſtianus varijs propter ipſum concuſſus eſt tumultibus & diſſidijs, dum contra illud inſurgeret totis conatibus mundi dominus Imperator Conſtantius Auguſtus, Conſtantini Maximi filius. Congregans enim multa & numeroſa Epiſcoporum concilia, iam in Oriente, iam in Occidente, quibus Acta ſacratiſſima huius concilij reſcinderet, in eam poſtremò anguſtiam redegit Eccleſiam catholicam, vt in tribus tantum epiſcopis aſſertio eius fidei conſiſtere videretur, teſte Hieronymo, in Athanaſio videlicet Alexandrino, Hilarioq; Pictauienſi & Romano Pontifice Liberio. Hos tamen ille ſic exagitauit exilijs, & perſecutionibus, vt Liberius fractus tandem ærumnis, in ſententiam impij Principis, dum reſtitueretur, ceſſiſſe (quamuis falsò) ſit à quibuſdam iudicatus. Niſi igitur in ſolidiſſima fidei petra (ſupra quam Eccleſiam ſuam extruxit Chriſtus) fuiſſent Decreta, & huius concilij Acta per Spiritum ſanctum fundata, præualuiſſent vtiq; tam præpotentes illæ inferorum portæ, quæ ſæpè trecentorum & amplius Epiſcoporum

μείζονες plures non fuerunt, ſed hi tres inter omnes eminuerunt.

porum

porũ ſubſcriptionib. per varia Cōcilia, Mediolani, Arimini, Sirmij, Seleuciæ, Antiochiæ, &c. à Cōſtantino Augusto conuocata, ſacroſanctam huius Concilij fidem, abolere nitebantur, id quod ex hiſtorijs Eccleſiaſtica & Tripartita notiſsimum eſt. Quanta igitur exiſtimari debet Nicenæ fidei firmitas & certitudo, quam neque potentia & verſutia Conſtantij Auguſti, neque ingenium, & Apoſtaticum Iuliani Imperatoris odium, neque decem, & amplius concilia numeroſa ſubſcribentiũ Epiſcoporum, nec item Valentis Auguſti, & Iuſtinæ Auguſtæ impij conatus, nec denique tot populorum, barbararũq; in Gotthis, Vandaliſq; gentium ſæuæ impugnationes euertere, atque abolere potuerunt? Nam quia fundata erat ſupra firmam petram, ideò nec pluuiæ ſubſcriptionum Epiſcopalium, nec flumina popularium vexationum, nec ſæui perſecutionum Imperialiũ, Regaliumq; venti in domum iſtam irruentes, eam euertere valuerunt. Stetit immota illius fidei veritas, atq; inuicta auctoritas, dum tot, tantiſq; quaſſaretur Hæreticorum turbinibus & procellis. Permanſit deinde in quieta poſſeſsione annis plus mille, ad hæc vſque tempora periculoſa, in quibus audax impietas huius quoq; Concilij, vt omnium pia inſtituta, ſuggillare non formidat: dum alius ordines Sacros, alius homouſij vocabulum contemnit, & odit. Sed facilè ſuſtinebit hos nouorum hoſtium impetus, & incurſus Synodus illa tot iam ſæculis firmiſsimè radicata, & per verbum Domini, cui innititur, in æternum permanſura: quicquid in illam dicant, agantq; audaces apoſtatæ. Sic enim publica

blica lege, ante mille & centum annos de ea ſtatuerunt pij Principes, Gratianus, Valentinianus & Theodoſius. Arceantur cunctorum Hæreticorum ab illicitis congregationib. turbæ, & vnius, & ſummi Dei nomen vbique celebretur: Nicænæ fidei dudum à maioribus traditæ, & diuinæ religionis teſtimonio, atq; aſſertione firmatæ obſeruantia ſemper manſura teneat. Religioſè autem obſeruat numerum Epiſcoporum, qui huic interfuerunt Synodo, Diuus Hilarius, in eo, quem ad Germaniæ, Galliarumq; Epiſcopos ſcripſit, tractatu. Et mihi quidem, inquit, ipſe ille numerus Sanctus eſt, in quo Abraham victor Regum impiorum ab eo, qui æterni Sacerdotij eſt forma, benedicitur. Cæterum de numero Nicænorum Canonum, & occaſione cogendi Concilij, ſequentes libri copioſius docebunt.

De Summa Trinitate & fide Catholica, lib. 2.

PRIMVS

PRIMVS LIBER DE ACTIS, QVÆ CONCILIVM ANTECESSERVNT, EX GRAECO Vaticano Codice.

DE GESTIS POST SVBLATVM impium Licinium, & de Imperio Regis Conſtantini, & de pace Eccleſiarum Dei.

Conſtantinus cum omnium victor euaſiſſet, per prudentiam ſibi à Deo datam, ſe Imperatorem eſſe oſtendens, quæ Chriſtianorum erant, augere in dies magis ac magis curabat. Id autem faciebat varijs modis, ignitam habens fidem, & innatam in Deum vniuerſorum fideliſsimam pietatē, & tota ſub cœlo Eccleſia in profunda pace verſabatur. Audiamus iam, quid hic dicat pulcherrimus Eccleſiaſticæ agriculturæ Arator, Euſebius, à celeberrimo Pamphilo cognominatus. Licinius quidem, ait lib. 10. quæ impijs iam dudum tyrannis obtigiſſe oculis aſpexiſſet, eadem pari ratione cum illis perpeſſus eſt: idque

Cap. Vlt. Chriſtophorſono interprete.

idque meritò. Nam neq; diſciplinam admittere voluit, neque proximorum flagellis admonitus ſapere aliquando didicit. Perſimilem igitur cum illis impietatis viã perſecutus, ad perſimile etiam cum eiſdem calamitatis præcipitium, non ſine cauſa ruit. Atque iſte hoc modo tandem percuſſus, & profligatus decubuit. Conſtantinus autem Victor omni genere pietatis ornatus, vnà cum filio Criſpo Imperatore Deo chariſsimo, & patris rebus in omnibus ſimili, Orientem in ſuam redegit poteſtatem: atq; Romanorum Imperiũ, ſicut iã olim fuerat, in vnum redegit, & regnum vniuerſum à ſole oriente, vndique ad extremas Occidentis oras, & ad alteras vtraſque mundi plagas, Boream pariter, & meridiem, cum tranquilla pace obtinuit. Proinde metus tyrannidis, qua ante premebantur, tum ex hominũ vita prorſus ſublatus fuit. Tunc frequentes conuentus acti, cùm feſti dies celebrati, tunc omnia lætitia redundarunt. Tunc, qui ante demiſſa & contracta fronte erant, hilari vultu, & læto oculorum obtutu aſpexerunt. tunc choreis, tũ hymnis, tam per ſingulas ciuitates, quàm per agros, primùm Deum omnium ſummum regem eſſe, huncque reuera eſſe, prædicarunt; deinde ... m Imperatorem ac liberos Deo in primis ... ros laudibus extulerunt. Tunc veterum ... la recordatio malorum, tunc omnis impie-

tatis

tatis obliuio, tunc ſuauis præſentium bonorũ vſus & oblectatio, tunc iucunda expectatio futurorum; tunc deniq; non decreta ſolùm Imperatoris, victoris illuſtriſsimi, plena humanitatis, plena clementiæ, verum etiam leges eximia Magnificentiæ illius, & veræ pietatis indicia complectentes, in locis quibuſque diuulgatæ. Sic ergo peſtifera totius tyrannidis labe purgata, deletaque, Conſtantinus ſolum, & liberi, imperij, iure ad ipſos pertinentis gubernacula, auctoritate & præſidia firma, inuidiæ ac metus expertia deinceps poſsederunt.

Hactenus veterum Eccleſiaſticorum ſcriptorum fide digniſsimus Euſebius Pamphili, qui magnos adhibẽs conatus, atq; perſcrutãs, & ex his, quæ ſimpliciter ſe habebant, congruã partium menſuram conſiciens, decem integris libris hiſtoriam nobis Eccleſiaſticam perfectã reliquit: incipiens ab aduentu Domini, deſinẽs autem in hæc tempora non ſine labore. Quomodo enim aliter fieri poterat ab eo, qui tantã curam ſuſceperat, vt talium collectaneorum Armoniam nobis conſeruaret? Sed vt paulò ante dicebam, magnum adhibens ſtudium, & immenſam laboris abundantiam. Nemo autẽ arbitretur, virum hunc ex his, quæ de illo fama feruntur, quaſi Arij blaſphemiæ conſenſerit, ſed credat, ſi quæ protulit, aut ſcripſit, aliquantulum Arium inſinuantia, non ea iuxta

impium Arij ſenſum, ſed ex non ſuperuacua ſimplicitate teſtatum eſſe, vt ipſe in libro Apologetico, quem ad orthodoxos omnes Epiſcopos miſit plenius probauit. Veracem autem reddet hominem, quicunq; prudens conſideret, quo tẽpore ille vixit, & ex illo aſtruat, nondum illa quæ ſunt Arij, eo tempore fuiſſe audita. Demonſtrabunt verò idem ipſius in Synodo Nicæna contra impietatem Arij pro Apoſtolica & Orthodoxa fide certamina.

[*Hic quidem Græcus author Euſebium Pamphili non putat Arianum, quod tamen putat Nicephorus etiam Græcus alij prius dubitaſſe, poſtea reſipuiſſe credunt: ſunt qui inter Sanctos Martyrologijs etiam illum inſerunt, nos cum Gelaſio cap Sancta Romana, eum propter antiquitatis cognitionem legimus potius, quàm laudamus, quippè qui quædam habet ſuſpecta, imò & falſa, vt quod baptizatus fuerit Conſtantinus in fine vitæ ſuæ Nicomediæ, non Romæ in principio Imperij ſui, contra Nicephorum, & Metaphraſtem, & alios authores etiam Græcos,*] ſed ad Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ordinem reuertamur.

Cùm igitur per vniuerſum orbẽ Eccleſia Chriſti Saluatoris noſtri profunda pace gauderet, quam Deus vniuerſorum Rex ei parauerat per ſeruum ſuum Conſtantinum, eiuſque filios: poſt diuini Petri Martyrium, qui fuit Epiſcopus Eccleſiæ Alexandrinæ, & in ipſo martyrio fuit conſummatus, & incorru-

pta ſui certaminis corona redimitus: vidua remanſit Eccleſia illa per vnum annũ. Tranſacto autem anno, ordinatur in ſede S. Martyris Petri Achillas, vir grauis, magnanimus ac ſanctè prudens, religioneq; pariter, ac ſapientia maxima ornatus, vt nobis antiqui, atque omni carentes errore Commentarij referunt. Qui multa prius exhortatus ſuſcepit Arium in ordinem Diaconorũ. Cùm autem hic menſibus tantum quinque ſuperuixiſſet; ſuſcipit ſacerdotij principatum ibidem, in Alexandrina ſcilicet Eccleſia, Alexander, vir in omni prorſus eccleſię clero, ac populo venerandus, magnificus, facilis ad impertiendum, felix, benignus, Dei amator & hominum, etiam pauperum, bonus, & manſuetus ad omnes, ſi quis alius, qui & ipſe Arium proximum ſibi preſbyterum conſtituit. [*Reſtitutum fuiſſe oportet ab Achilla Ariũ ad Diaconatus miniſterium, & ab Alexãdro in presbyterium, à quo eum depoſuerat S. Petrus Martyr, et Epiſcopus Alexandrinus, vt docetur infrà.*]

Poſt hæc, Eccleſiarum pace quotidie magis ac magis refulgente, & in vno conſenſu permanente, necnon in ſanctorum Martyrum præmijs vbique gloriante, non ferens Diabolus tantum fideliſsimi Eccleſiæ populi in cæleſti erga Deum fiducia incremẽtum, iterum, per quãdam eorum, qui in Eccleſia erant, contentionem, turbas excitat.

DE PRAEDICATIONIBVS HAERE-ſeos Arianæ ex Athanaſio in vita S. Antonij, Euagrio interprete, & ex Martyrio S. Petri, Epiſcopi Alexandrini, interprete, vt creditur, Anaſtaſio Bibliothecario.

SAncta tunc apud cunctos Antonij flagrabat opinio, ita vt eius ſe filios cuperent nominari. Magna etenim cum aduenientibus affabilitas, omnium in ſe ſtudium conuerterat. Poſtquàm autem gentiles confutati, Reges admoniti, fratres ab eo ſunt conſolatione releuati, ad interiorem montem, & ad rigorem ſolitum regreſſus eſt: ibique ſæpè cùm introeuntibus deambulans, ac reſidens ſtupebat, ſicuti in Daniele ſcriptum eſt: & interiectis horarum ſpacijs, conſequentia reſpondebat, vt intelligeretur aliquã reuelationis vidiſſe ſecreta. Nam in monte poſitus, ea, quæ in Aegypto longè gerebantur, præuidens, Epiſcopo Serapioni ibi conſtituto narrauit. Lamentabilis ſequitur viſio, & omni lachrymarum fonte plangenda. Cum enim fratribus circa ſe ſedentibus operaretur, intentè fixit oculos in cælum, gemens atque ſuſpirans, & poſt aliquantum ſpacium reuelationis inceptæ, nimio dolore contremuit, & ſtatim fixis genibus, ante Dei vultum prouolutus orauit, vt clementia ſua futurum ſcelus auerteret. Succedunt orationi lachrymæ, metus ingens

inuadit præſentes: obſecrant, vt tantæ calamitatis exponeret viſionem. Singultus occupāt vocem, lingua fletibus præpeditur, & medio conatu ſermo gemitu interrumpitur. Vix tamē cum vociferatione luctuoſa ait: Melius erat (ô filioli) impendens piaculū cita morte lucrari. Sic incipiens rurſus lachrymis vincitur, & inter ægra ſuſpiria tandē pectori cōmodans vocē: magnū, inquit, quoddam, & vniuerſis ſęculis inauditū imminet nefas. Magno fides catholica turbine ſubuertetur, & homines iumētis ſimiles Chriſti ſancta diripient. Vidi enim altare Domini mulorum circundatum multitudine, qui crebris calcium ictibus omnia diſsipabāt. Hæc eſt cauſa gemituum meorum quos audiſtis. Et facta eſt vox Domini, dicēs: Abominabitur altare meum. nec mora, viſionem ſequitur effectus. Nam poſt annos duos ſæua Arianorum erupit inſania. Tunc Eccleſiarum fuerūt rapinæ, tunc diuinorum temeratio vaſorum. Tunc pollutis Ethnicorū manibus ſacra polluta ſunt miniſteria; tunc paganorum opificum præſidia aduerſus Chriſtum comparata, cum aſſumptione palmarū, quod Idololatriæ apud Alexandriam inſigne eſt, ad Eccleſiam pergere compellebantur Chriſtiani, vt Arianorum populi crederentur. Proh ſcelus horret animus replicare quę geſta ſunt. Virginum, matronarumq; ereptus pudor, ſan-

guis ouium Chriſti in Chriſti templo effuſus veneranda reſperſit altaria: baptiſterium pro voluntate gentilium pollutum eſt. Nihil defuit, viſionis veritaté probauit euentus, quòd calcitrantium mulorum indiſciplinatio Arianorum eſſet impietas. Sed iſtam triſtitiam conſequentis reuelationis proſperitate conſolatus eſt, & ait: Nolite filioli mœrori vos penitus dare. vt enim iratus eſt Dominus; ſic rurſum miſerebitur, & ſuum citò Eccleſia recuperabit ornatum, eosq́ue, qui in perſecutionibus fidem Domini ſeruauerint, ſolito videbitis fulgore relucentes. Reuertentur ad foueas ſuas ſerpentes, & religio longius propagabitur: tantum videte, ne fidei veſtræ ſynceritas Ariana labe ſordeſcat. Nō Apoſtolorum, ſed Dæmonum, & patris eorum Diaboli iſta doctrina eſt: ob id per inſipientiam iumētorum, ſimilis pecudum eorum expreſſus eſt animus. hucuſque Antonius. Præterea dum eſſet in cuſtodia poſitus Petrus Alexādrinus Epiſcopus, fama certaminis eius, quo cum diabolo dimicabat, vſque ad infeliciſsimum Arium diſcurrendo peruenit, qui ante aliquantos dies pro Zizaniorum doctrina, quam aduerſus Chriſtum Dei filium in agro Dominico ſeminauerat, culpatus ſæpius, increpatus, atque excommunicatus fuerat: & quia ſanctis monitis acquieſcere noluit, ſemetipſum eo vſque per-

duxit, vt à ſancto Petro clericatus officio priuaretur. Cognita ergo infœlix Arius ſententia, quam tyrannus (Maximinus) aduerſus venerabilem ouium Chriſti paſtorem dederat, gaudens atque exultans ad CHRISTI Eccleſiam cum omni velocitate peruenit: & cœpit in dolo quoſdam de presbyteris, atque laicis obſecrare, vt ei à ſancto Petro veniam atque indulgentiam peterent. Propterea verò conabatur ſui Epiſcopi communionem recipere, vt poſt illius vitæ terminum ipſe ſucceſſor exiſteret. Sed qui cordis cognitor eſt omnipotens DEVS, in quem grauiter peccauerat, diuiſiones in ſancta Trinitate faciens, non cælauit beato Petro iniquum Arij propoſitum, quod habebat in animo. Eadem namque nocte apparuit beato Petro in cuſtodia carceris quieſcenti, & ei nequiſsima infœlicis Arij conſilia manifeſtauit. Cùm igitur alio die venirent ad eum viri magni, atque religioſi, quos cum presbyteris idem nefandus direxerat, ingredientes carcerem proiecerunt ſe ad genua beati Petri, obſecrantes eum cum lachrymis, vt Arium à vinculo damnationis abſolueret, & eum in ſancta Eccleſia presbyterij miniſterio reſtitueret. Dans autem eis beatiſsimus Petrus manum, eleuauit eos dicens: quid vultis dilectiſsimi mihi fratres, aut quid quæritis? At illi reſpondentes, dixerunt:

ſerunt: Precamur beatitudinem tuam venerabilis pater, vt digneris veniam præſtare infœlicisſimo Ario, & abſoluas eum à vinculo, quo eum vinxiſti; quoniam ecce iam glorioſa Martyrij corona in cælis paratur; quia non ſolùm per doctrinam tuam vniuerſam illuſtraſti prouinciam noſtram, ſed & per confeſsionem Martyrij multò amplius nobis & perfectius ſalutem fidei contuliſti. Tunc venerabilis Petrus cum ingenti gemitu lachrymans, ait: Pro Ario me obſecraſtis dilectisſimi fratres, qui ſponſam CHRISTI violare conatur? An neſcitis, quia pro omnibus ſemper dolui, & condoleo: & omnibus indulgentiam præſtans, neminem aliquando paſſus ſum de eccleſia Chriſti perire? ſed magis pro omnibus diligenter interuenio, omnipotentis Dei exorans clementiàm, vt ſalutis veniam ſemper ab eo conſequi mereantur? Hic autem Arius, pro quo rogatis, ſoli Deo mortuus eſt, & à facie illius hic & in futuro ſæculo proiectus. Vnde & à ſacroſancto altari eius, non mea, ſed ipſius eſt ſententia iudicij ſeparatus: quoniam non in homine, ſed in DOMINO grauiter peccauit, impiè agens in Trinitatis myſterium, vbi Cherubin & Seraphin non audent reſpicere, qui inceſſantes vocibus proclamant,

Deo dicentes, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Cum etiam & virtutes cælorum ipſum canentes dicunt: Pleni ſunt cæli & terra gloria tua; ille impia & execrabili mente auſus eſt blaſphemias irrogare, & diuiſiones facere inter Patrem, filium, & ſpiritum ſanctum. Quemadmodum ergo audeam illi veniam dare, cui omnis creatura iraſcitur, & maledicit? Quomodo poteſt veniam promereri à me, dilectiſsimi fratres? Hæc verò dicēte beatiſsimo Petro, viri, qui pro indulgentia eius venerant petere, proiecerunt ſe ad pedes eius, & veluti muti ſunt effecti, nec quicquam de eo illi amplius locuti ſunt. Videns autem beatiſsimus Petrus eos pauore perterritos, apprehendit duos ex ipſis presbyteros, Achillā, & Alexandrū, & ducens eos ſeorſum in parte carceris, vbi erat recluſus, dixit eis: Ego quidem & ſi peccator ſum, ſcio me vocatione cœleſti ad hunc agonem martyrij eſſe vocatum. Vobis autem, qui poſt me futuri eſtis columnæ in ſancta Eccleſia, cupio confiteri myſterium Dei, quod mihi reuelatū eſt à Deo meo hac nocte: quoniam poſt finem martyrij mei tu venerabilis Pater Achilla presbyter, throni mei ſedē Epiſcopatus conſecuturus es; poſt te verò hic amabilis nobis Alexander preſbyter ipſo ſacerdotio honorandus. Hoc mihi pro certo à Domino promiſſum eſt. Ideoque

ne me

ne me velitis æſtimare immiſericordem eſſe, aut contra delinquentes crudelem. Quia omnis offenſa humana carnis vitio peracta, quãuis ſit grauis, & periniqua, tamẽ multò leuior eſt, quàm huius Arij iniqua offenſa. Et ideò illis, quæ ad hominis fragilitatem pertinent, facilius eſt nobis indulgentiam dare: huic autem maledicto, pro quo rogatis, quomodo poſſum veniam dare, cuius interiora dolo & blaſphemia plena ſunt? ex cuius corde abyſſus tenebrarum prorupit, blaſphemiam irrogando aduerſus omnipotentem Dei filium, aſſerens eum creaturam, qui creator eſt omnium viſibilium & inuiſibilium, qui à Prophetis atque Apoſtolis & Euãgeliſtis eſt prædicatus? Et nunc per iſtum Diabolus zizania ſeminauit, per quem multus populus à recta fide auerſus, & in profundum erroris deuolutus eſt. Sæpius à me monitus atque correptus, vt ab hac ſacrilega doctrina recederet, nequaquam ſermonibus acquieſcere voluit; cuius rei cauſa abiectus atque depoſitus eſt deorſum ab ordine presbyterij. Et nunc quẽadmodum iubetis me obtemperare petitionibus veſtris, cùm ille meis monitionibus noluerit acquieſcere, præſertim cùm in hac cauſa non meo iudicio ſententiam aduerſus eum dederim, ſed diuinitus inſpiratus hoc fieri iuſſerim? Nam in hac hora noctis, cùm ex con-

ſuetudine debita ſacras Deo orationes offerrem; eccè ſubitò video apparere mihi in habitu pueri Ieſum Chriſtum Dominũ noſtrum. Cuius claritatis ſplendore nimio illuſtratus, non valebam vultum tantæ maieſtatis inſpicere. Qui indutus erat tunicam lineam candidam nimis, ſed conſciſſam à ſummo vſque deorſum: quam ambabus manibus conſtringebat circa pectus ſuum, cooperiens quodammodò nuditatem ſuam. Quem cùm ſic vidiſſem, timor magnus irruit ſuper me, & cũ ſummo timore deprecans eum, dixi: Domine, Domine, quid eſt hoc? Quare video ſic tunicam tuam à ſummo vſque deorſum conſciſſam? Qui reſpondit mihi: quotidiè ipſam tractas in Eccleſia, & neſcis quomodo ſciſſa eſt? Arius mihi hãc ſcidit, quia ſeparauít à me populum meum, quem mihi in hæreditatem acquiſiui per crucis patibulum. Et nunc per ipſum ſchiſma factum eſt in populo meo; & ideo apparui tibi, præcipiens, & monens, ne fortè velis eum in cómunionem ſuſcipere. Iniqua enim meditatur contra me & populum meum. Ecce enim venturi ſunt ad te quidam, quos ipſe cum hypocriſi direxit, qui te rogent pro eodem, vt ei veniam præſtes. Tu autem cum omni cautela vigila, & ne acquieſcas petitioni eorum, ne ſchiſma fiat in populo meo, pro quo ego crucem pertuli, & mortem guſtaui,

& ter-

& tertia die reſurrexi. Omnia quæ mãdo tibi, obſerua, & manifeſta hunc ſermonem meum Achillæ, & Alexandro, qui poſt te futuri ſunt Epiſcopi: quibus præcipe, vt & ipſi anathematizent eum à conuentu ſuo coram omni populo, vt audientes terreantur, & diſcedant ab eo. Ideoque hæc omnia quæ mihi præcepta ſunt, & iuſſa à Domino meo, manifeſtaui vobis, & cognita feci. Ex hoc mundus ero ab omnibus, quæ mandaui vobis, ſi non fuerint cuſtodita. Et quibuſdam interiectis. Mihi verò quanta oſtenſa ſunt in Lycaonia ab hæreticis, credo, quia nec vos latet: quomodo Meletius Chriſtianorum gregem ab Eccleſia ſeparabit, pro quo Dei filius animam ſuam poſuit, & effudit ſanguinem precioſum. Aduerſus quem Meletius impiè repugnans, ſanctos Epiſcopos, ac religioſos viros in carcerem claudebat, ac tribulabat, cogẽs eos præuaricari. Propter quod chariſsimi mihi, moneo vos, atq; hortor viſcera mea: cuſtodite fidem, in qua renati eſtis: videte ne Arij, vel ſociorum eius deceptionibus conſentiatis. Videtis me, quomodo ob vinculum charitatis Domini noſtri in cuſtodia ſim clauſus, in ea ipſius miſericordiam expectans. Comperi autem, quod impius Meletius contra me multa mala teſtificetur, vt amplius tyranni Maximini furor excitetur, & me interficiat.

DE HAERESI, AB ARIO CVM DEO *pugnante inuenta, ex Epiphanio contra Hæreſes, ſecta 68. & 69. & ex Græco Vaticano.*

MEletius (de quo plura poſtea) in Alexandria exiſtens, & ad tempus illic degens, propriam habens communionem cum ſuis, Arium deprehendit, & ad Alexandrum detulit, (erat ille Epiſcopus Alexandrinus) quòd deprehendiſſet Arium in ipſius narrationibus, extra propoſitum fidei trãſgreſſum. Erat enim hic in Baucalide Eccleſia ſic appellata in Alexãdria presbyter. In ſingulos enim dies presbyter eſt deſtinatus. Nam multæ Eccleſiæ erant, nunc autem ſunt plures; & ipſa Eccleſia tradita erat ei, etiam ſi alius cum ipſo eſſet. Qua verò de cauſa hoc fiebat, ſuo loco dicemus exactè, quando hoc opus fuerit. Ille igitur presbyter Arius, quem hoc honore dignatum fuiſſe Alexandrum Alexandrinum Epiſcopum dicebamus, vir ſpecie quidẽ pius, cæterũ nouitatis & gloriæ ardens amator, cœpit circa fidem in Chriſtum peregrina quædã proferre, quæ prioribus temporibus nemo quæſierat aut introduxerat.

[*Theodoretus cauſam reddidit, hæreſis ab Ario excitatæ lib. 1. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 2. inuidiam Arij erga Epiſcopum Alexandrum; cuius doctrinam carpere voluit, cùm vitam non poſſet.*] Is vnigenitum Dominum

minum noſtrum Ieſum Chriſtum à Patris ineffabili & æterna diuinitate ſeparare tentans, magnæ in Eccleſia perturbationis autor fuit. Verùm Alexandro naturæ ſuæ benignitate per conuenientes exhortationes Arium conuertere volente, nondum autem depoſitione vti ſtatuente, contigit deinde, quaſi ex parua ſcintilla magnum ignem excitari, quouſque propterea multos peſtilens hæreſeos calamitas depaſceret. Malum incipiens ab Alexandrinorũ Eccleſia plures alias ciuitates atque Prouincias percurrebat. Tradunt autẽ ipſum Arium Libyn genere, verùm in Alexandria presbyterum fuiſſe. qui præfectus erat Eccleſiæ Baucalidis appellatæ Quotquot enim Eccleſiæ in Alexandria Catholicæ eccleſiæ ſunt, ſub vno Archiepiſcopo ſunt, priuatimque ad has deſtinati ſunt presbyteri, propter Eccleſiaſticas neceſsitates, ita vt habitatores vicini ſint vniuſcuiuſq; Eccleſiæ, viciq́ue, ac biuia, quæ labra vernacula lingua eorum, qui Alexandriam vrbem habitant, appellantur. Fuit autem hic Arius temporibus Conſtãtini Magni ac beati Regis, filij Conſtantij ſenis, qui fuit filius Valeriani Regis, qui etiam ipſi cum Diocletiano & Maximiano ac alijs regnauerunt. Omnes autem nouerunt, Conſtãtinum patrem Conſtantij & Conſtantis admirandũ fuiſſe in Chriſtianiſmo, & fide Patrum Apoſtolica

ſtolica ac Prophetica in Eccleſijs vſque ad ipſum Arium non adulterata. Contigit autem, vt hic multitudinem diſcinderet. Hunc enim Arium presbyterum prædicti Alexandri ingreſſus eſt ſpiritus Sathan, & commouit ipſum, (velut ſcriptum eſt) vt contra Eccleſiam puluerẽ excitaret, & ex ſeipſo ignem accenderet non vulgarem, qui occupauit omnẽ ferè Romaniã, maximè orientis partes, vt vſque in hunc diem ipſius hæreſis veram fidem ac Eccleſiam impugnare non ceſſauerit. At verò illo tempore videbatur Arius presbyter eſſe, & fuerũt multi eius in presbyterio conſortes in ſingulis eccleſijs. Sunt itaq; plures numero in Alexandria, cum ea, quæ nũc extructa eſt Cæſaria appellata, quæ prius Adrianũ fuit, & poſtea Licinianum gymnaſium ſiue regia. Poſtea verò, tẽporibus Conſtantij viſum eſt ipſam ædificare Eccleſiam, Gregorio, Meletiano & Ario auſpicante, abſoluente autem Athanaſio beato, & rectæ fidei patre. Imò etiam rurſus ab eodem B. Athanaſio reſtituta eſt eadẽ eccleſia, cùm combuſta eſſet tempore Iuliani. Sunt autem aliæ plures, velut dixi: Eccleſia Dionyſij appellata, & Theonæ, & Pierij, & Serapionis, & Diziæ, & Mendidij, & Aniani, & Baucalidis, & Abię. At in vna harum Colluthus quidam erat, in altera Carpones, in alia Sarmatas, & Arius

Romania Thracia eſt.

rius prædictus vnà ex relatis eccleſijs tenebat. Clarum eſt autem, quòd vnuſquiſque horum ſecundum conſuetam communionem populum ipſi concreditum in narrationibus docēs, litem quandam populo immittebāt: & alij inclinati erant ad alium, alij ad Colluthum, alij ad Carponem, alij ad Sarmatam. Sicut igitur quiſque exponebat in propria Eccleſia, alius aliud quid, & alius aliud, appellationi & laudis exilis gratia, alij Colluthianos ſeipſos nominauerunt, alij Arianos. Nam & Colluthus quædam peruerſa docebat, ſed non durauit huius hæreſis, ſed ſtatim diſperſa eſt. Quomodo vtinam & furioſa Arij fides, immò potius incredulitas, aut adhuc magis mala fides perijſſet. Elatione enim elatus ſenex à propoſito excidit. Erat autem ſtatura valde longus, ſubtriſti ſpecie, figuratus velut doloſus ſerpens, qui decipere poſſet omne innocens cor per verſutum ſuum prætextum. Dimidium enim pallium hic ſemper indutus, & ſtolam. dulcis erat in colloquio, perſuadens ſemper animas ac blandiens. Quapropter valdè citò ſeptingentas virginitatem profeſſas in vnum contraxit, & fama eſt ipſum etiam Presbyteros ſeptem, & Diaconos duodecim abſtraxiſſe. Et venenū ipſius ſtatim vſque ad Epiſcopos peruenit. Secūdum enim Pentapolis epiſcopum, & alios perſuaſit, vt ſimul cum

ipſo

ipſo abducerentur. Fiebant autem hæc in Eccleſia, ignorante beato Alexandro Epiſcopo, donec Meletius Aegypti etiam ipſe Archiepiſcopus ex Thebaide, de quo iam à me dictum eſt, reuelaret. Nondum enim res Meletij ad inimicitiam deuenerat. Zelo itaque perductus Meletius, nihil enim alteratus erat in fide, quam ſolo prętextu vltroneæ iuſtitiæ, id quod etiam ipſe horrendum in vitam perduxit, velut iam de ipſo diximus: detulit itaq; ad aures Archiepiſcopi Alexandri, Archiepiſcopus Meletius in Aegypto, verùm ſubditus Alexandro. Contemporaneus autem hic Meletius fuit Petri beati Epiſcopi ac Martyris ſicut dixi. vbi igitur ſignificaſſet de Ario omnia, quomodo d-ſceſsiſſet à veritatē, & quòd multos polluiſſet ac perdidiſſet, corruptis his à recta fide, qui ipſi credidiſſent: tunc epiſcopus accerſitum Arrium interrogabat de perlatis ad ſe, an hæc ita ſe haberent. Ille verò neque hæſitauit, neque timuit, ſed ab exordio perfricta fronte omnem ſuam malã opinionẽ euomuit, velut epiſtolæ ipſius indicant, & examinatio contra ipſum tunc facta. Conuocat itaque Alexander presbyteros & alios quoſdam epiſcopos præſentes, & examinationem huius facit ac interrogationem. Vbi verò non perſuaſus eſt à veritate, expellit ipſum ex Eccleſia, & ipſum per vrbem diffamat. Cùm ipſo

autem

autē diſtractæ ſunt prædictæ virgines, & clerici prędicti, & alia multa turba. Quum autem verſaretur Arius multo tempore in vrbe, ſtatim moritur cōfeſſor Meletius, itemque teſtis ac Martyr. Itaque Arius ſeditiones faciens, & ſingulos decipiēs, multos perdidit. Poſtea verò vbi deprehenſus eſt, & ad confutationem venit in vrbe, ac diffamatus eſt, ab Alexādria aufugit, & ad Palęſtinam iter arripit: quo cùm peruenißet, ſingulos epiſcopos adijt cum blanditijs ac adulatione, vt ſibi multos faceret cooperatores. Et ſuſcipiunt quidem ipſum aliqui, alij verò repulerunt. Poſtea verò ad aures epiſcopi Alexandri deuenit, & ſcribit epiſtolas encyclicas, hoc eſt, orbiculares, ſiue per circuitum, quę ſanè apud ſtudioſos adhuc ſeruantur, numero ſeptuaginta ad ſingulos Epiſcopos, ad Euſebiū ſtatim in Cæſarea: ſuperſtat enim, & ad Macariū Hieroſolymorum, Aeſculapium in Gaza, Longinum in Aſcalone, Macrinum in Iamnia, & ad alios, & in Pheniæ ad Zenonem quendam antiquum, & in Tyro, ſimulque in caua Syria. Quum igitur miſſæ eſſent epiſtolæ, reprehendentes eos, qui ipſum ſuſcepiſſent, vnuſquiſque reſcripſit B. Alexandro, ſeq; purgauit. Et alij quidem per Ironiam ſcripſerunt, alij in veritate, partim dicentes ſe illum non excepiſſe, partim per ignorantiam ſuſcepiſſe. Alij verò reſponderunt ſe

Multum planè fuit hoc tempus, nam Meletius poſt Concilium obijt.

D pes

per ſuſceptionem ſtuduiſſe, vt ipſum lucrifacerent. Et varia fuerunt de his argumenta. Poſtea verò vbi cognouit Arius, quod epiſtolæ allatæ eſſent Epiſcopis vndiquaque, & de cætero vndique expelleretur, & non amplius quiſquam ipſum ſuſcipiebat, quàm ipſius cooperatores. Euſebi⁹ enim antiquus ſenex Nicomedienſis totus ipſius erat, qui cũ Luciano in Nicomedia conuixerat. Sed & Leontius Apocopus in Antiochia nondum epiſcopatum ſibi commiſſum habens, & alij quidam. Quandoquidem igitur ex eadem veneni fraternitate hi omnes erãt, ſuſcipit ipſum Euſebius multo tempore.

GRAECVS VATICANVS.

Poſtremò cùm videret (Alexander Alexandriæ epiſcopus) malũ in peius progredi, ſynodum ſubiectorum ſibi epiſcoporũ conuocans & Arium deponens, ſuis cõminiſtris rationem reddit: & ſuſius aduerſus Arium diſſerens, ſtudiumque ad extirpãdam hæreſin eis inijciens, vt parati forent ad iudicium, ipſos in promptu eſſe adhortatur, in hunc modũ ad eo ſcribens.

Sic etiam legitur lib. 1. Socratis ca 3. interprete Chriſtoforſono.

DEPOSITIO ARII, ET SOCIORVM eius, miſſa ab Alexandro Epiſcopo omnibus Epiſcopis.

CHARISSIMIS HONORATISSIMISQ. fratribus, qui vbique gentium ſunt nobiſcum in Eccleſiæ miniſterio coniuncti.

CVM

CVm in ſacris litteris ſit vnum corpus Eccleſiæ Catholicæ nobis traditum & præceptum, vt concordiæ ac pacis vinculum teneamus: conſentaneum eſt, vti per literas colloquamur inter nos, aliijq́; alios mutuo de rebus, quę apud ſingulos geruntur, certiores faciamus, quo ſiue vnum ex membris patitur ſiue lætatur, nos inter nos, vel patiamur vnà, vel vnà lætemur. In noſtra quidem Prouincia prodierunt iam viri, qui leges reſcindũt, Chriſtum ipſum impugnant, animos hominum ad defectionem (quæ quidem prænuncia, & quaſi præcurſor Antichriſti non ſine cauſa & exiſtimari, & appellari poſsit) docere nitũtur. Ac mihi certè in animo erat de illo facinore penitus reticuiſſe, vt eius labes, ſi quomodo fieri potuiſſet, inter illos ſolum, qui ab Eccleſia deſciuerant, deleri quiuiſſet: ne in alia loca euagata, ſimplicium quorundã aures ſuis ſordibus inficeret.

Verùm quoniam Euſebius, qui nunc Nicomediæ Epiſcopus eſt, quique totũ Eccleſiæ ſtatum in ſua manu poſitum arbitratur, cùm à nemine quod Eccleſiam Beryti deſeruerit, quodq́; oculos cupiditatis & ambitionis ſuæ ad epiſcopatũ eccleſię Nicomedienſis obtinendum adiecerit, in ſe animaduerſũ eſſe videat, iſtorum etiam, qui ab Eccleſia defecerunt, patrocinium ſuſcipit, & ad omnes qui ſunt vbiq;

gentium literas ſcribere conatur, eosq; in eiſdem commendat plurimum, quo imperitos quoſdam in grauiſsimã hæreſim, Chriſtoque penitus aduerſariam rapiat: neceſſe habeo, idque ſententia quadam, quæ in lege ſcripta eſt, inductus, ſilentium rumpere, remque vobis omnibus indicare, quò non modò eos, qui defecerunt à Chriſto, execrabiliaque verba, quæ illorum hæreſis vſurpat, cognoſcatis: verum etiam ſi forte Euſebius literas ſcripſerit, ad eas animos minimè attendatis. Nam inueteratam ſuam maleuolentiam, ſilentio ad tempus obrutam, iam per iſtos renouare ſtudet: & licet ſimulatione quadam præ ſe ferat, eorum cauſa literas ſcribere, re tamen ipſa declarat perſpicuè, ſe in rem ſuam seriò iſtud ipſum agere. Qui autem defecerunt ab eccleſia, ſunt: Arius, Achillas, Aeitales, Carpones, Arius alter, Sarmates, Luzoius, Lucius, Iulianus, Menas, Helladius, Gaius, Secundus item, & Theonas, qui dicti ſunt epiſcopi. Quænam verò iſti contra ſcripturas excogitarint, temereque effutiuerint, ſic accipitote: Deum non ſemper Patrem fuiſſe: Sed tempus aliquando extitiſſe, cùm Deus non eſſet Pater: non ab æterno Dei verbum fuiſſe, ſed ex nihilo ortũ eſſe. Nam Deũ qui eſt, eum cùm non erat, ex eo quod non eſt procreaſſe: & propterea tempus fuiſſe aliquando cùm non eſſet. Creatum enim & factum

fuiſſe

fuiſſe filium; neque eſſentia patri ſimilem, neque natura verum patris ſermonem, neque veram ſapiētiam eius eſſe, ſed per abuſionem verbum & ſapientiam dici. Ipſum factum eſſe proprio Dei verbo, & ſapientia, quæ in Deo eſt, per quam cùm cætera omnia, tum illum ipſum fecit Deus. Et ob eam cauſā natura ſua poſſe cōuerti & mutari, ſicut animātia omnia ratione vtentia: verbum eſſe peregrinum, alienum & ſeiunctum à ſapientia Dei, patrem à filio minimè explicari poſſe. *Nam filium neque Patrem plenè & accuratè cognoſcere, neq; exquiſitè cernere poſſe.* Etenim ſuam ipſius eſſentiam, vt eſt, filium nō percipere, quippè filium noſtra cauſa factum eſſe, vt Deus per ipſum tāquam per inſtrumentum nos crearet, neque extitiſſe aliquando, niſi Deus nos creare in animum induxiſſet. Quęſitum eſt igitur ab illis, vtrum Dei ſermo poſſet mutari, quemadmodū Diabolus mutatus eſt? & non veriti ſunt reſpondere: certè poteſt. Cùm enim & gigni & mutari poſsit, eius naturam poſſe mutari. Ario igitur & eius fautoribus, qui iſta aſſerunt, & de eiſdem tam impudenti ore loquuntur, vnà cum illis, qui eius opinioni aſſentiuntur, nos cum alijs ferè centum Aegypti & Libyæ Epiſcopis in vnum cōuenientes, anathema denunciauimus. Cæterū Euſebius eos ad ſe admittit, operamque ſedulò dat, vt mēdacium cum

veritate & cum pietate impietatem cõmiſceat. Verùm ad hoc præſtandum non ſatis habet virium. Nam vincit veritas, & nulla eſt ſocietas luci cum tenebris, nulla conſenſio Chriſti cum Belial. Quis enim vnquam talia audiuit? aut quis eſt, qui ſi iam audiret, nõ ea tanquam inſolita & peregrina obſtupeſceret, aureſque obturaret, ne eiuſmodi verborum ſordes in audiendi ſenſum illaberẽtur? Aut quis eſt, qui cum Ioannem audiat dicentem: In principio erat verbum, non iſtos condemnauerit dicentes: Erat tempus aliquando, cum nõ eſſet? Aut quis eſt, qui cum audiat in Euangelio: vnigenitus filius, & per ipſum facta ſunt omnia: non iſtos odio habuerit, affirmantes filium vnam eſſe ex creaturis? Aut qui poterit ipſe eſſe ſimilis illarũ rerum, quæ per ipſum factæ ſunt? Aut quemadmodũ vnigenitus, ſi (vt illorum fert opinio) cum alijs rebus vniuerſis numeretur? Aut quomodo ex nihilo factus eſt? cum Pater dicat: Eructauit cor meum verbum bonum: & ex vtero ante luciferum genui te? Aut qua ratione eſſentia patri diſpar ac diſsimilis, cum ſit perfecta imago & ſplendor patris, cumque ipſe dicat: qui vidit me, vidit & patrem? Aut quo pacto, ſi verbum & ſapientia ſit Dei filius, erat tempus aliquando cum non eſſet? Nam perinde eſt ac ſi diceret: Deum aliquãdo & ſermone & ſapientia caruiſſe. Aut

quo

quo pacto conuerti mutariue poteſt, cum ita loquatur ipſe de ſe: Ego in patre, & Pater in me eſt: Et, ego & pater vnũ ſumus. & per Prophetam etiã: Videte me, quòd ego ſum Deus, & non mutor? Et quanquam hoc dictum ad ipſum patrem referri poteſt, tamen aptius & magis propriè de filio verbo iã dicitur, quòd cum ſit homo factus, non mutatus eſt, ſed, vt Apoſtolus ait: Ieſus Chriſtus heri & hodie, idem ipſe & in ſecula. Quid igitur illos in hãc perduxit ſententiam, eum ſcilicet propter nos factum eſſe: cum tamen Paulus ſcribat: Propter quem omnia, & per quam omnia? Quod autem falsò calumniati ſunt, filium non plenè & perfectè patrem nouiſſe, nemini mirum videri debet. Nam cum ſemel ſtatuiſſent contra Chriſtum bellum gerere, reiecerunt penitus voces ipſius Domini, dicentis: Sicut cognoſcit me pater, & ego cognoſco patrem. Quòd ſi ex parte pater cognoſcit filium; perſpicuum eſt filium etiam ex parte patrem cognoſcere. Verum ſi hoc dictu nefas eſt, & pater plenè filium cognoſcit: conſtat, quod ſicut pater cognoſcit ſuum ipſius verbum, ſic & verbum ſuum ipſius patrem cognoſcit, cuius eſt verbum. Cæterum quamquam iſta recenſendo, atque adeò ſacras atque diuinas ſcripturas apertè explanando, eos ſæpenumerò conuicimus: tamen illi rurſus velut Cha-

mæleontes ſeſe mutabant: dictumque illud Sapientis, in ſua ipſorum capita torquere magnopere contendebāt, videlicet, impium, cùm in profundum malorum venerit, contemnere. Ac tametſi complures certè Hæreſes ante illorum ætatē exortæ erāt, quæ quidem extra modum audacia euagatæ ad, extremā dementiam ſunt tandem prolapſæ; iſti tamen, qui omni ſuo ſermone verbi diuinitatē tollere nituntur, vtpote ad Antichriſti tēpora propius accedentes, illas hęreſes præ ſuorum errorum impietate iuſtas eſſe quodammodo declarant. Quapropter illis Eccleſia interdictum eſt, atque adeò anathema denunciatum. Et quanquam de eorum exitio permagnū animis dolorem capimus, & maximè quòd eccleſiæ inſtituta aliquando agnouerant, iamque ab illis exciderunt: de illis tamen non magnoperè miramur. Idem namque non Hymenæo ſolum, ſed Phileto contigerat, ſed Iudæ etiam ante illos, qui Seruatoris diſcipulus fuit, poſtea autē, proditor & deſertor illius factus. Atque iſtarum rerum neutiquam ignari extitimus. Dominus enim prædixerat: Videte, ne quis vos ſeducat. nam multi venient in nomine meo, dicētes: Ego ſum, & tempus appropinquauit; & multos ſeducent, ne eatis poſt illos. Paulus etiam cum iſta à Seruatore didiciſſet, ſcripſit: quòd nouiſsimis temporibus quidam deficerent

rent à fide ſana, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis Dæmoniorũ veritatem auerſantium. Iam vero cum & Seruator noſter Ieſus Chriſtus hoc præceperit, & per Apoſtolum de huiuſmodi hominibus ſignificauerit, nos certè, quoniam illorum impietatem noſtris ipſorum auribus accepimus, nõ ſine cauſa eius generis hominibus, ſicut ante diximus, anathema denunciauimus, eosq; ab Eccleſia Catholica, fideque alienos palàm declarauimus, veſtramque pietatem fecimus certiorem, chariſsimi, & honoratiſsimi fratres, qui eſtis nobiſcum in eccleſiæ miniſterio coniuncti, vt, ſi fortè quidã ex illis temeritate impulſi, ad vos venire non vereantur: ne eos admittatis, neue Euſebio, vel alteri cuipiam qui eorum cauſa ad vos ſcribat, omninò attendatis. Nã par eſt, vt nos, qui ſumus Chriſtiani, omnes qui contra Chriſtum loquantur, animoque ſint ab eo abalienato, tanquam Dei hoſtes, & corruptores animorum deuitemus, neque id genus hominibus, ſicut præcepit beatus Ioãnes, vel aue dicamus, ne quando illorum peccatis communicemus. Salutate, qui apud vos ſunt fratres: qui mecum ſunt, vos itidem ſalutant.

ALEXANDRIAE PRESBYTERI.

Colluthus Presbyter conſentio prædictis, & depoſitioni Arij, & eorum qui cum ipſo impiè agunt.

Saras Diaconus ſimiliter.
Gaius Diaconus ſimiliter.
Hierax Diaconus ſimiliter.
Marcus Diaconus ſimiliter.

Sic vertit Chriſtofor. lib. 1. hiſt. Eccleſiaſt. Theod. c. 4. Græcus noſter hãc epiſtolam non habet, alibi tamẽ ſuam explicat ſententiam; Alexandrum, ad quem epiſtola ſcribitur, tunc fuiſſe preſbyterum.

ALEXANDRI ALEXANDRINI Epiſcopi ad Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum gentilem ſuum Epiſtola.

CHARISSIMO FRATRI, ET VNANImi Alexandro, Alexander in Domino Salutem.

EST quidem propoſitum hominibus improbis, in quorum animis inexplebilis honoris, & pecuniæ cupiditas inſita eſt, vt Eccleſijs, quę videntur plus habere dignitatis, ex occulto inſidientur, qui per varias ac multiplices vias ſinceram eccleſiæ puritatẽ oppugnare nõ ceſſant. Nam impulſu Diaboli, qui vim ſuã in eorum animis exercet, & in furorem acti, ad voluptates, quæ fortè ſe offerunt, feruntur præcipites: atque ab omni pietate refugientes, timorem diuini iudicij proterunt. De quibus ego, qui inde non parum acceperim incommodi, neceſſe habui veſtræ pietati ſignificare, vt id generis homines ſedulò deuitetis, ne fortè quiſquam illorum audacia fretus, vel per ſeipſum (præſtigiatoribus enim

nim nunquam deeſt ad fraudem faciendam ſimulatio) vel per literas, quæ erunt mendacij ita lepidè, & eleganter aſperſæ, vt hominem, qui ſimplici ac ſyncere fidei ſe addixerit, à veritate abſtrahant; in veſtras Eccleſias erroris ſui imprimat veſtigia. Nam Arius & Achillas nuper facta coniuratione, dum Colluthi ambitionem imitari ſtudebant, eum in eo vitioſitatis genere longè ſuperarunt. Ille enim, quamquam eas ipſas res, quas iſte coarguere conabatur, tamen improbi ſui inſtituti cauſam, ſaltem ſimulatam habuiſſe viſus eſt. Hi autem cùm illius nundinationem, qua Chriſtum ipſum vendidit, animaduerterent, non amplius eccleſiæ legibus ſubiecti eſſe ſuſtinuerunt; ſed ſpeluncis latronum ſibi conſtructis conuentus in illis ſine intermiſsione agere, noctes dieſque Chriſto & nobis maledicè obtrectare, omnē Apoſtolicam & piam doctrinam criminari, ſimulatione Iudaica officinam ad Chriſtum impugnandum inſtruere, diuinitatem ſeruatoris noſtri inficiari, eum cæteris hominibus, nihilo præſtātiorem prædicare, vocibuſque omnibus, quæ pro eius ſalutari in carne œconomia, & abiectiōe ſui noſtra cauſa ſuſcepta, ſcriptæ ſunt, ex ſacris literis, ſelectis, eiſdem impiam ſuam prædicationē corroborare; & verba, quibus æterna eius diuinitas & gloria vna cum patre ineffabilis confir-

ipſo abducerentur. Fiebant autem hæc in Eccleſia, ignorante beato Alexandro Epiſcopo, donec Meletius Aegypti etiam ipſe Archiepiſcopus ex Thebaide, de quo iam à me dictum eſt, reuelaret. Nondum enim res Meletij ad inimicitiam deuenerat. Zelo itaque perductus Meletius, nihil enim alteratus erat in fide, quam ſolo prętextu vltroneæ iuſtitiæ, id quod etiam ipſe horrendum in vitam perduxit, velut iam de ipſo diximus: detulit itaq; ad aures Archiepiſcopi Alexandri, Archiepiſcopus Meletius in Aegypto, verùm ſubditus Alexandro. Contemporaneus autem hic Meletius fuit Petri beati Epiſcopi ac Martyris ſicut dixi. vbi igitur ſignificaſſet de Ario omnia, quomodo d ſceſsiſſet à veritate, & quòd multos polluiſſet ac perdidiſſet, corruptis his à recta fide, qui ipſi credidiſſent: tunc epiſcopus accerſitum Arrium interrogabat de perlatis ad ſe, an hæc ita ſe haberent. Ille verò neque hæſitauit, neque timuit, ſed ab exordio perfricta fronte omnem ſuam malā opinionē euomuit, velut epiſtolæ ipſius indicant, & examinatio contra ipſum tunc facta. Conuocat itaque Alexander presbyteros & alios quoſdam epiſcopos præſentes, & examinationem huius facit ac interrogationem. Vbi verò non perſuaſus eſt à veritate, expellit ipſum ex Eccleſia, & ipſum per vrbem diffamat. Cùm ipſo

autem

autē diſtractæ ſunt prædictæ virgines, & clerici prędicti, & alia multa turba. Quum autem verſaretur Arius multo tempore in vrbe, ſtatim moritur cōfeſſor Meletius, itemque teſtis ac Martyr. Itaque Arius ſeditiones faciens, & ſingulos decipiēs, multos perdidit. Poſtea verò vbi deprehenſus eſt, & ad confutationem venit in vrbe, ac diffamatus eſt, ab Alexādria aufugit, & ad Palęſtinam iter arripit: quo cùm perueniſſet, ſingulos epiſcopos adijt cum blanditijs ac adulatione, vt ſibi multos faceret cooperatores. Et ſuſcipiunt quidem ipſum aliqui, alij verò repulerunt. Poſtea verò ad aures epiſcopi Alexandri deuenit, & ſcribit epiſtolas encyclicas, hoc eſt, orbiculares, ſiue per circuitum, quę ſanè apud ſtudioſos adhuc ſeruantur, numero ſeptuaginta ad ſingulos Epiſcopos, ad Euſebiū ſtatim in Cæſarea: ſuperſtes erat enim, & ad Macariū Hieroſolymorum, Aeſculapium in Gaza, Longinum in Aſcalone, Macrinum in Iamnia, & ad alios, & in Phenicia ad Zenonem quendam antiquum, & in Tyro, ſimulque in caua Syria. Quum igitur miſſæ eſſent epiſtolæ, reprehendentes eos, qui ipſum ſuſcepiſſent, vnuſquiſque reſcripſit B. Alexandro, ſeq; purgauit. Et alij quidem per Ironiam ſcripſerunt, alij in veritate, partim dicentes ſe illum non excepiſſe, partim per ignorantiam ſuſcepiſſe. Alij verò reſponderunt ſe

Multum planè fuit hoc tempus, nam Meletius poſt Concilium obijt.

per ſuſceptionem ſtuduiſſe, vt ipſum lucrifacerent. Et varia fuerunt de his argumenta. Poſtea verò vbi cognouit Arius, quod epiſtolæ allatæ eſſent Epiſcopis vndiquaque, & de cætero vndique expelleretur, & non amplius quiſquam ipſum ſuſcipiebat, quàm ipſius cooperatores. Euſebi⁹ enim antiquus ſenex Nicomedienſis totus ipſius erat, qui cũ Luciano in Nicomedia conuixerat. Sed & Leontius Apocopus in Antiochia nondum epiſcopatum ſibi commiſſum habens, & alij quidam. Quandoquidem igitur ex eadem veneni fraternitate hi omnes erãt, ſuſcipit ipſum Euſebius multo tempore.

GRAECVS VATICANVS.

Poſtremò cùm videret (Alexander Alexandriæ epiſcopus) malũ in peius progredi, ſynodum ſubiectorum ſibi epiſcoporũ conuocans & Arium deponens, ſuis cóminiſtris rationem reddit: & ſuſius aduerſus Arium diſſerens, ſtudiumque ad extirpãdam hæreſin eis inijciens, vt parati forent ad iudicium, ipſos in promptu eſſe adhortatur, in hunc modũ ad eo ſcribens.

Sic etiam legitur lib. 1. Socratis ca 3. interprete Chriſtoforſono.

DEPOSITIO ARII, ET SOCIORVM eius, miſſa ab Alexandro Epiſcopo omnibus Epiſcopis.

CHARISSIMIS HONORATISSIMISQ. fratribus, qui vbique gentium ſunt nobiſcum in Eccleſiæ miniſterio coniuncti.

CVM

CVm in ſacris litteris ſit vnum corpus Eccleſiæ Catholicæ nobis traditum & præceptum, vt concordiæ ac pacis vinculum teneamus: conſentaneum eſt, vti per literas colloquamur inter nos, alijq; alios mutuo de rebus, quę apud ſingulos geruntur, certiores faciamus, quo ſiue vnum ex membris patitur ſiue lætatur, nos inter nos, vel patiamur vnà, vel vnà lætemur. In noſtra quidem Prouincia prodierunt iam viri, qui leges reſcindũt, Chriſtum ipſum impugnant, animos hominum ad defectionem (quæ quidem prænuncia, & quaſi præcurſor Antichriſti non ſine cauſa & exiſtimari, & appellari poſſit) docere nitũtur. Ac mihi certè in animo erat de illo facinore penitus reticuiſſe, vt eius labes, ſi quomodo fieri potuiſſet, inter illos ſolum, qui ab Eccleſia deſciuerant, deleri quiuiſſet: ne in alia loca euagata, ſimplicium quorundã aures ſuis ſordibus inficeret.

Verùm quoniam Euſebius, qui nunc Nicomediæ Epiſcopus eſt, quique totũ Eccleſiæ ſtatum in ſua manu poſitum arbitratur, cùm à nemine quod Eccleſiam Beryti deſeruerit, quodq; oculos cupiditatis & ambitionis ſuæ ad epiſcopatũ eccleſię Nicomedienſis obtinendum adiecerit, in ſe animaduerſũ eſſe videat, iſtorum etiam, qui ab Eccleſia defecerunt, patrocinium ſuſcipit; & ad omnes qui ſunt vbiq;

gentium literas ſcribere conatur, eosq; in eiſdem commendat plurimum, quo imperitos quoſdam in grauiſsimã hæreſim, Chriſtoque penitus aduerſariam rapiat: neceſſe habeo, idque ſententia quadam, quæ in lege ſcripta eſt, inductus, ſilentium rumpere, remque vobis omnibus indicare, quò non modò eos, qui defecerunt à Chriſto, execrabiliaque verba, quæ illorum hæreſis vſurpat, cognoſcatis: verum etiam ſi forte Euſebius literas ſcripſerit, ad eas animos minimè attendatis. Nam inueteratam ſuam maleuolentiam, ſilentio ad tempus obrutam, iam per iſtos renouare ſtudet: & licet ſimulatione quadam præ ſe ferat, eorum cauſa literas ſcribere, re tamen ipſa declarat perſpicuè, ſe in rem ſuam feriò iſtud ipſum agere. Qui autem defecerunt ab eccleſia, ſunt: Arius, Achillas, Aeitales, Carpones, Arius alter, Sarmates, Euzoius, Lucius, Iulianus, Menas, Helladius, Gaius, Secundus item, & Theonas, qui dicti ſunt epiſcopi. Quænam verò iſti contra ſcripturas excogitarint, temereque effutiuerint, ſic accipitote: Deum non ſemper Patrem fuiſſe: Sed tempus aliquando extitiſſe, cùm Deus non eſſet Pater: non ab æterno Dei verbum fuiſſe, ſed ex nihilo ortũ eſſe. Nam Deũ qui eſt, eum cùm non erat, ex eo quod non eſt procreaſſe: & propterea tempus fuiſſe aliquando cùm non eſſet. Creatum enim & factum

fuiſſe

fuiſſe filium; neque eſſentia patri ſimilem, neque natura verum patris ſermonem, neque veram ſapiētiam eius eſſe, ſed per abuſionem verbum & ſapientiam dici. Ipſum factum eſſe proprio Dei verbo, & ſapientia, quæ in Deo eſt, per quam cùm cætera omnia, tum illum ipſum fecit Deus. Et ob eam causā natura ſua poſſe cōuerti & mutari, ſicut animātia omnia ratione vtentia: verbum eſſe peregrinum, alienum & ſeiunctum à ſapientia Dei, patrem à filio minimè explicari poſſe. *Nam filium neque Patrem plenè & accuratè cognoſcere, neq; exquiſitè cernere poſſe.* Etenim ſuam ipſius eſſentiam, vt eſt, filium nō percipere, quippè filium noſtra cauſa factum eſſe, vt Deus per ipſum tāquam per inſtrumentum nos crearet, neque extitiſſe aliquando, niſi Deus nos creare in animum induxiſſet. Quęſitum eſt igitur ab illis, vtrum Dei ſermo poſſet mutari, quemadmodū Diabolus mutatus eſt? & non veriti ſunt reſpondere: certè poteſt. Cùm enim & gigni & mutari poſsit, eius naturam poſſe mutari. Ario igitur & eius fautoribus, qui iſta aſſerunt, & de eiſdem tam impudenti ore loquuntur, vnà cum illis, qui eius opinioni aſſentiuntur, nos cum alijs ferè centum Aegypti & Libyæ Epiſcopis in vnum cōuenientes, anathema denunciauimus. Cæterū Euſebius eos ad ſe admittit, operamque ſedulò dat, vt mēdacium cum

veritate & cum pietate impietatem cõmiſceat. Verum ad hoc præſtandum non ſatis habet virium. Nam vincit veritas, & nulla eſt ſocietas luci cum tenebris, nulla conſenſio Chriſti cum Belial. Quis enim vnquam talia audiuit? aut quis eſt, qui ſi iam audiret, nõ ea tanquam inſolita & peregrina obſtupeſceret, aureſque obturaret, ne eiuſmodi verborum ſordes in audiendi ſenſum illaberẽtur? Aut quis eſt, qui cum Ioannem audiat dicentem: In principio erat verbum, non iſtos condemnauerit dicentes: Erat tempus aliquando, cum nõ eſſet? Aut quis eſt, qui cum audiat in Euangelio: vnigenitus filius, & per ipſum facta ſunt omnia: non iſtos odio habuerit, affirmantes filium vnam eſſe ex creaturis? Aut qui poterit ipſe eſſe ſimilis illarũ rerum, quæ per ipſum factæ ſunt? Aut quemadmodũ vnigenitus, ſi (vt illorum fert opinio) cum alijs rebus vniuerſis numeretur? Aut quomodo ex nihilo factus eſt? cum Pater dicat: Eructauit cor meum verbum bonum: & ex vtero ante luciferum genui te? Aut qua ratione eſſentia patri diſpar ac diſsimilis, cum ſit perfecta imago & ſplendor patris, cumque ipſe dicat: qui vidit me, vidit & patrem? Aut quo pacto, ſi verbum & ſapientia ſit Dei filius, erat tempus aliquando cum non eſſet? Nam perinde eſt ac ſi diceret: Deum aliquãdo & ſermone & ſapientia caruiſſe. Aut

quo

quo pacto conuerti mutariue poteſt, cum ita loquatur ipſe de ſe: Ego in patre, & Pater in me eſt: Et, ego & pater vnũ ſumus. & per Prophetam etiã: Videte me, quòd ego ſum Deus, & non mutor? Et quanquam hoc dictum ad ipſum patrem referri poteſt, tamen aptius & magis propriè de filio verbo iã dicitur, quòd cum ſit homo factus, non mutatus eſt, ſed, vt Apoſtolus ait: Ieſus Chriſtus heri & hodie, idem ipſe & in ſecula. Quid igitur illos in hãc perduxit ſententiam, eum ſcilicet propter nos factum eſſe: cum tamen Paulus ſcribat: Propter quem omnia, & per quam omnia? Quod autem falsò calumniati ſunt, filium non plenè & perfectè patrem nouiſſe, nemini mirum videri debet. Nam cum ſemel ſtatuiſſent contra Chriſtum bellum gerere, reiecerunt penitus voces ipſius Domini, dicentis: Sicut cognoſcit me pater, & ego cognoſco patrem. Quòd ſi ex parte pater cognoſcit filium; perſpicuum eſt filium etiam ex parte patrem cognoſcere. Verum ſi hoc dictu nefas eſt, & pater plenè filium cognoſcit: conſtat, quod ſicut pater cognoſcit ſuum ipſius verbum, ſic & verbum ſuum ipſius patrem cognoſcit, cuius eſt verbum. Cæterum quamquam iſta recenſendo, atque adeò ſacras atque diuinas ſcripturas apertè explanando, eos ſæpenumerò conuicimus: tamen illi rurſus velut Cha-

mæleontes ſeſe mutabant: dictumque illud Sapientis, in ſua ipſorum capita torquere magnopere contendebãt, videlicet, impium, cùm in profundum malorum venerit, contemnere. Ac tametſi complures certè Hæreſes ante illorum ætatẽ exortæ erãt, quæ quidem extra modum audacia euagatæ ad extremã dementiam ſunt tandem prolapſæ; iſti tamen, qui omni ſuo ſermone verbi diuinitatẽ tollere nituntur, vtpote ad Antichriſti tẽpora propius accedentes, illas hęreſes præ ſuorum errorum impietate iuſtas eſſe quodammodo declarant. Quapropter illis Eccleſia interdictum eſt, atque adeò anathema denunciatum. Et quanquam de eorum exitio permagnũ animis dolorem capimus, & maximè quòd eccleſiæ inſtituta aliquando agnouerant, iamque ab illis exciderunt: de illis tamen non magnoperè miramur. Idem namque non Hymenæo ſolum, ſed Phileto contigerat, ſed Iudæ etiam ante illos, qui Seruatoris diſcipulus fuit, poſtea autẽ, proditor & deſertor illius factus. Atque iſtarum rerum neutiquam ignari extitimus. Dominus enim prædixerat: Videte, ne quis vos ſeducat. nam multi venient in nomine meo, dicẽtes: Ego ſum, & tempus appropinquauit; & multos ſeducent, ne eatis poſt illos. Paulus etiam cum iſta à Seruatore didiciſſet, ſcripſit: quòd nouiſsimis temporibus quidam deficerent

rent

rent à fide ſana, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis Dæmoniorũ veritatem auerſantium. Iam vero cùm & Seruator noſter Ieſus Chriſtus hoc præceperit, & per Apoſtolum de huiuſmodi hominibus ſignificauerit, nos certè, quoniam illorum impietatem noſtris ipſorum auribus accepimus, nó ſine cauſa eius generis hominibus, ſicut ante diximus, anathema denunciauimus, eosq; ab Eccleſia Catholica, fideque alienos palàm declarauimus, veſtramque pietatem fecimus certiorem, chariſsimi, & honoratiſsimi fratres, qui eſtis nobiſcum in eccleſiæ miniſterio coniuncti, vt, ſi fortè quidã ex illis temeritate impulſi, ad vos venire non vereantur: ne eos admittatis, neue Euſebio, vel alteri cuipiam qui eorum cauſa ad vos ſcribat, omninò attendatis. Nã par eſt, vt nos, qui ſumus Chriſtiani, omnes qui contra Chriſtum loquantur, animoque ſint ab eo abalienato, tanquam Dei hoſtes, & corruptores animorum deuitemus, neque id genus hominibus, ſicut præcepit beatus Ioãnes, vel aue dicamus, ne quando illorum peccatis communicemus. Salutate, qui apud vos ſunt fratres: qui mecum ſunt, vos itidem ſalutant.

ALEXANDRIAE PRESBYTERI.

Colluthus Preſbyter conſentio prædictis, & depoſitioni Arij, & eorum qui cum ipſo impiè agunt.

Alexander Presbyter ſimiliter.
Dioſcorus Presbyter ſimiliter.
Dionyſius Presbyter ſimiliter.
Euſebius Presbyter ſimiliter.
Alexander Presbyter ſimiliter.
Silas Presbyter ſimiliter.
Arpocration Presbyter ſimiliter.
Agathus Presbyter ſimiliter.
Nemeſius Presbyter ſimiliter.
Longus Presbyter ſimiliter.
Syluanus Presbyter ſimiliter.
Pirous Presbyter ſimiliter.
Apis Presbyter ſimiliter.
Proterius Presbyter ſimiliter.
Paulus Presbyter ſimiliter.
Cyrus Presbyter ſimiliter.

MARIOTIDIS PRESBYTERI.

Apollos Presbyter ſimiliter.
Ingenius Presbyter ſimiliter.
Ammonius Presbyter ſimiliter.
Dioſcorus Presbyter ſimiliter.
Soſtras Presbyter ſimiliter.
Theon Presbyter ſimiliter.
Tyrannus Presbyter ſimiliter.
Copres Presbyter ſimiliter.
Ammonas presbyter ſimiliter.
Orion Presbyter ſimiliter.
Serenus Presbyter ſimiliter.
Didymus presbyter ſimiliter.

Hercules.

Hercules Presbyter ſimiliter.
Boccon Presbyter ſimiliter.
Agathus Presbyter ſimiliter.
Achillas Presbyter ſimiliter.

DIACONI.

Ammonius Diaconus ſimiliter.
Macarius Diaconus ſimiliter.
Piſtus Diaconus ſimiliter.
Athanaſius Diaconus ſimiliter.
Eumenes Diaconus ſimiliter.
Apollonius Diaconus ſimiliter.
Olympius Diaconus ſimiliter.
Aphthonius Diaconus ſimiliter.
Macarius Diaconus ſimiliter.
Paulus Diaconus ſimiliter.
Petrus Diaconus ſimiliter.
Amintianus Diaconus ſimiliter.
Gaius Diaconus ſimiliter.
Serapion Diaconus ſimiliter.
Iuſtus Diaconus ſimiliter.
Didymus Diaconus ſimiliter.
Demetrius Diaconus ſimiliter.
Comon Diaconus ſimiliter.
MarcusDiaconus ſimiliter.
Alexander Diaconus ſimiliter.
Triphon Diaconus ſimiliter.
Ammonius Diaconus ſimiliter.
Didymus Diaconus ſimiliter.
Ptolarion Diaconus ſimiliter.

Saras Diaconus ſimiliter.
Gaius Diaconus ſimiliter.
Hierax Diaconus ſimiliter.
Marcus Diaconus ſimiliter.

Sic vertit Chriſtofor. lib. 1. hiſt. Eccleſiaſt. Theod. c. 4. Græcus noſter hāc epiſtolam non habet, alibi tamē ſuam explicat ſententiam; Alexandrum, ad quem epiſtola ſcribitur, tunc fuiſſe preſbyterum.

ALEXANDRI ALEXANDRINI Epiſcopi ad Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum gentilem ſuum Epiſtola.

CHARISSIMO FRATRI, ET VNANImi Alexandro, Alexander in Domino Salutem.

EST quidem propoſitum hominibus improbis, in quorum animis inexplebilis honoris, & pecuniæ cupiditas inſita eſt, vt Eccleſijs, quę videntur plus habere dignitatis, ex occulto inſidientur, qui per varias ac multiplices vias ſinceram eccleſiæ puritatē oppugnare nō ceſſant. Nam impulſu Diaboli, qui vim ſuā in eorum animis exercet, & in furorem acti, ad voluptates, quæ fortè ſe offerunt, feruntur præcipites: atque ab omni pietate refugientes, timorem diuini iudicij proterunt. De quibus ego, qui inde non parum acceperim incommodi, neceſſe habui veſtræ pietati ſignificare, vt id generis homines ſedulò deuitetis, ne fortè quiſquam illorum audacia fretus, vel per ſeipſum (præſtigiatoribus enim

ſim nunquam deeſt ad fraudem faciendam
ſimulatio) vel per literas, quæ erunt menda-
ijs ita lepidè, & eleganter aſperſæ, vt homi-
nem, qui ſimplici ac ſyncerae fidei ſe addixe-
it, à veritate abſtrahant; in veſtras Eccleſias
rroris ſui imprimat veſtigia. Nam Arius &
chillas nuper facta coniuratione, dum Col-
ithi ambitionem imitari ſtudebant, eum in
vitioſitatis genere longè ſuperarunt. Il-
enim, quamquam eas ipſas res, quas iſte co-
guere conabatur, tamen improbi ſui inſti-
ti cauſam, ſaltem ſimulatam habuiſſe viſus
. Hi autem cùm illius nundinationem, qua
hriſtum ipſum vendidit, animaduerterent,
n amplius eccleſiæ legibus ſubiecti eſſe ſuſ-
uerunt; ſed ſpeluncis latronum ſibi con-
uctis conuentus in illis ſine intermiſsione
re, noctes dieſque Chriſto & nobis male-
è obtrectare, omnẽ Apoſtolicam & piam
trinam criminari, ſimulatione Iudaica of-
nam ad Chriſtum impugnandum inſtrue-
iuinitatem ſeruatoris noſtri inficiari, eum
ris hominibus, nihilo præſtãtiorem præ-
re, vocibuſque omnibus, quæ pro eius ſa-
ri in carne œconomia, & abiectiõe ſui no-
cauſa ſuſcepta, ſcriptæ ſunt, ex ſacris lite-
e) ectis, eiſdem impiam ſuam prædicatio-
rroborare; & verba, quibus æterna eius
itas & gloria vna cum patre ineffabilis
confir-

confirmatur, auerſari nituntur. Quippè impiam gentilium & Iudæorum de Chriſto opinionem defendentes, ſuam ipſorum laudem (quantum fieri poteſt) venari: & in quibus eis ludibrio ſumus, omnia enixè conſectari ſtudent. Seditiones porrò in nos quotidiè concitare, graues ciere perſecutiones, & interdum lites per muliercularum impurarum ſermones, quas ipſi in fraudem impulerunt, intendere: nonnunquam religionem Chriſtianam, ſuas tenellas meretriculas per ſingulas plateas turpiter circumducendo, grauiſsimis contumelijs afficere; quin etiam & inconſutam & indiſſolubilem Chriſti tunicam, quam tortores noluerunt diſcindere, hi diſcerpere non dubitarunt. Nos igitur, ſicut ſcelerata eorum vita, & conatus execrabilis poſtulat, ſuffragijs omnium tandem, licet ſerò propter rei ignorationem iſtud ſumus aggreſsi: & eccleſia quę Chriſti diuinitatem ſanctè adorat, eos eiecimus. Itaq; hi circũcurſare hâc, illâc, quò nobis obtrectent, deflectere ad collegas nobiſcum in eadem fide conſentientes, ſpecie quidem pacis, & concordiæ ſimulata, veniam petere præ ſe ferre, ſed reuera moliri, vt per ſermonis lenocinia nonnullos eorum in ſui morbi contagionem pertrahant: literas quoque ab illis blandiores petere, vt coram ijs, quos errore implicarint, eas deprauatè legentes, ſuæ prolapſionis

pſionis impœnitentes reddant, iam ad impietatem aſſuefactos, quaſi epiſcopos ſuæ ſentẽtiæ, & opinioni conſentientes haberẽt. Nam non illis confiteri volunt ea, quæ tam nefariè impieque apud nos cùm docuerunt, tum fecerunt, quorum gratia eccleſia expulſi ſunt: ſed vel ſilentio tegere, vel partim ſermonibus cõmẽtitijs, literis partim veteratoriè ſcriptis obſcurare nituntur, quo eos dolo deludãt. Quapropter colloquijs tum probabilitate, tum facetijs dicacibus refertis pernicioſam ſuam doctrinam tanquam velis obtendentes, hominẽ ſimplicem & fraudi expoſitum, in ſuum errorem rapiunt: quin etiã à noſtræ ſanctæ piæque religioni, apud omnes obtrectando, haud quaquam ſe abſtinent. Vnde fit, vt nonnulli, qui eorum literis ſubſcribunt, in eccleſiam recipiantur: quod factũ, mea quidem ſententia, maximam infamię notam collegis noſtris, qui illud auſi ſunt, inuſsit: qui non modo id, quod canon Apoſtolicus permiſit, non faciunt, ſed conatum eorũ contra Chriſtum planè diabolicum, qui illis ineſt, vehemẽtiorem efficiunt.

Quocirca, fratres chariſsimi, abiecta cunctatione, ingenij mei vires, quo iſtorum vobis infidelitatem ſignificarem, excitaui: qui afferunt; tempus aliquando fuiſſe, cùm non eſſet filius Dei, poſtea factum, cùm non antè extiterit, talem fuiſſe, tùm cùm factus erat,

rat, qualis quiſque homo eſt. Omnia enim Deum ex nihilo feciſſe. Qua ſententia etiam Dei filium comprehendunt, eumque in creatione omnium rerum, ſiue rationis ſunt illæ participes, ſiue expertes, concludunt. Quibus etiam conſequenter addunt, eum natura poſſe mutari, virtutis & vitij capacé eſſe. Itaque hoc poſito, eum ex nihilo factum, literarum ſacrarũ, quæ verbi Dei æternitatem, immutabilitatem, eius ſapientię diuinitatem, (atque iſta ſunt Chriſtus) docent, prorſus labefactatur authoritas. Eſt enim in noſtra quoq; ſitum poteſtate, vti iſtæ eccleſiæ peſtes prædicant, filiós Dei fieri, nõ aliter atque ille factus eſt. Scriptum nanque eſſe, filios genui & exaltaui. Ac cùm illis obijcitur ſententia, quæ deinceps ſequitur, & ipſi ſpreuerunt me: quod planè naturę ſeruatoris, qui eſt natura immutabilis, repuguat: tum omni exuta erga Deum pietate ac reuerentia, aiunt, Deum, cùm eum præſcientia & præſenſione prænouiſſet, neutiquam ipſum aſpernaturũ, iccirco ex omnibus elegiſſe. Non enim natura aut quicquam præter cæteros filios habuiſſe prærogatiuæ: (nullum namque natura filium Dei eſſe affirmant, neque quemquam eſſe, qui vlla cum eo proprietate coniunctus ſit,) ſed cùm eſſet natura mutabili & propter ſingularem in vita, & moribus ritè inſtituẽdis diligentiam ac ſtu-

dium,

dium,non ad vitia deflecteret, Deum eum elegiſſe,adeò, vt ſi vel Paulus, vel Petrus in hac obnixè incubuiſſet,eodem modo fuiſſe filios Dei, quo ille fuit. Ac quo inſanam & peſtiferam ſuam doctrinam confirment,etiam in ipſas ſcripturas vim faciunt, & ſententiā in pſalmis de Chriſto traditam, quæ ita ſe habet (dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitię præ participibus tuis) ad ſuum inſtitutum detorquent.

Verùm quòd filius Dei non creatus fuit ex nihilo,neque tempus fuiſſe,cùm non erat, Ioannes Euangeliſta abundè ſatis docet. Sic enim de illo ſcribit: vnigenitus filius,qui eſt in ſinu patris. Cùm enim diuinus ille magiſter docere inſtitueret, patrem & filium duas res eſſe,quæ ſeparari nequeunt,filium in ſinu Patris eſſe dixit. Quinetiam quòd filius Dei non ſit rebus ex nihilo creatis annumerandus, idē Ioannes oſtendit,cùm dicat: omnia per ipſum facta eſſe. Nam proprium eius ſubſiſtētiæ modum declarauit his verbis: In principio erat verbum,& verbum erat apud Deum,& Deus erat verbū, omnia per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factū eſt nihil. Quod ſi omnia per ipſum facta ſunt,qui fieri poteſt,vt is, qui rebus creatis eſſentiam indulſerit, quodam tempore nō fuerit? Nulla enim ratio vult, vt quod creat,

eiuſdem ſit cum creatis naturæ. Quod ſi ipſe fuit in principio, & omnia per ipſum facta ſunt, creataque ex nihilo (nam quod eſt, ſubſiſtitque, illis, quæ fiunt ex nihilo, contrarium eſt, vehemēterque repugnat. nam cum alterum nullum eſſe interuallum inter Patrem & filium, neque illud vlla animi cogitatione poſſe informari, alterum mundum ex nihilo conditum oſtendit) perſpicuum eſt, mundum recentiorem, quàm eſſentiam filij Dei habuiſſe generationem, quippè cùm omnia à patre per filium talem ſint eſſentiæ originem conſecuta. Itaque ſanctiſsimus Ioannes, cùm illud, Erat, quod eſt verbi Dei proprium, immenſum eſſe, & longè ſupra mortalium captum & cogitationem poſitum animaduerteret, eius generationem creationemque eloqui noluit: immò verò ne auſus quidem eſt verbis, literis eiſdem ac ſyllabis compoſitis gignens & genita nominare. Non quod verbum Dei ingenitum eſt, (nam ſolus pater eſt ingenitus,) ſed quod ineffabilis vnigeniti filij Dei ſubſiſtentia non modò ſolertem intelligentiam Euangeliſtarum, verum fortaſsè etiam Angelorum comprehenſionem longè ſuperat. Itaque, meo quidem iudicio, ne in pijs quidem numerandi ſunt, qui in iſtarum rerum inquiſitionem intrare non dubitant, ſpreta reiectaque illa ſententia:

altiora

altiora te ne quæras: & ſublimiora te ne ſcruteris. Quòd ſi cognitio multarum aliarum rerum, quæ ſunt ſine dubio his longè imperfectiores, comprehenſionem fugiat humanam (quales ſunt illæ, de quibus Paulus ſic loquitur: quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderũt, ea quæ præparauit Deus diligentibus ſe: quales ſunt præterea ſtellæ, quas Deus Abrahamo negauit poſſe negari, qualis deniq; eſt arena maris, & ſtillę pluuiæ, quas res inquit ſcriptura, quis enumerare poterit? quid ergo eſt, cur quiſquam niſi inſanus, & planè mente captus ſit, verbi Dei ſubſiſtentiam curiosè perueſtigare moliatur? De qua ita ſpiritus loquitur propheticus: generationem eius quis enarrabit? per quam quidem ſententiam ab animis eorum, qui erant velut columnæ & principes omnium, qui in toto orbe vixerunt, ſeruator noſter, quò illis gratificaretur, iſtarum rerum notitiam tanquam onus auferre laborauit: contraque naturam eſſe docuit, vt quiſquam eas cogitatione deprehenderet. Nam ſoli patri diuiniſsimi illius myſterij cognitionem reſeruatam eſſe. Sic enim locutus eſt: Nemo nouit quis ſit filius, niſi pater, & patrẽ nemo nouit, niſi filius. De qua re arbitror Patrem hoc quoque dixiſſe: Secretum meum mihi, & meis. Quod autem extrema dementia eſt,

 filium

filium ex ijs, quæ non ſunt, ortum, inque tempore productum exiſtimare: eædem ipſæ voces, nimirum, ex his quæ nō ſunt, ſatis declarant. licet iſti ſtupidi ſuarum vocum inſaniam non intelligant. Nam id quod dicitur: Non erat, aut in tempore fuiſſe neceſſe eſt, aut in aliquo ſæculi interuallo. Proindè ſi verum eſt, omnia per ipſum facta eſſe: conſtat etiam omne ſæculum, tempus, interualla temporis, & illud, Quando, in quibus reperitur id, quod dicitur, Non erat, per ipſum facta eſſe. Et quid eſt, quamobrem non ſit abſurdum, eum qui ſæcula, tempora, opportunitates temporum, quibuſcum illud quod dicitur, Non erat, confuſum eſt, progenuit, quodam tempore non fuiſſe aſſerere: quippè cū inſulſum ſit, & plenū cuiuſq; inſcitiæ, eum, qui alicuius rei procreator extiterit, poſt rei illius procreationem, ipſum procreatum eſſe. Nam, vt iſtorum fert opinio, non ſolùm illud interuallum temporis, in quo filium à Patre generatum eſſe aſſeuerant, tempore prius erat, quam Dei ſapientia, quæ hanc vniuerſitatem conſtruxit: verùm etiā ſcriptura, quæ illum primogenitum omnis creaturæ nuncupat, mentita eſt. Accedit eodem Paulus, qui de eo his congruentia voce clariſsima fundit. ſic enim ait: Quem poſuit hæredem omnium, per quem ſæcula condidit. Quinetiam in eo condita ſunt omnia, &

quæ

quæ in cælis & quæ in terra, viſibilia, & inuiſibilia, ſiue principatus, ſiue poteſtates, ſiue dominationes, ſiue throni. Omnia per ipſum & in ipſum condita ſunt, & ipſe eſt ante omnia. Quocirca cùm illud, ex nihilo; ſeu, ex his quæ non ſunt, non ſine ſummo ſcelere, & impietate poſitum ſit: neceſſariò ſequitur, Patrem ſemper Patrem fuiſſe. Atque eſt Pater ſemper cum habeat filium, ob quem vocatur Pater: & cùm ſit ei ſemper filius, & ſemper Pater perfectus; atque in ipſo quod verè bonum eſt, expletus omnibus ſuis partibus, qui filium vnigenitum neque in tempore, neq; ex interuallo temporis, neque ex nihilo genuit. Qui igitur fieri poteſt, vt non ſit impium dicere, quodam tempore ſapientiam Dei non fuiſſe, cum loquatur de ſe: Ego eram apud illum cõponens, ego eram cui adgaudebat? aut virtutẽ Dei aliquando non fuiſſe, aut verbum eius mancum fuiſſe aliquando, aut alia negare, ex quibus & filius cognoſcitur, & pater velut notis quibuſdam diſcernitur? Nam cum quis ſplendorem gloriæ neget eſſe, tollit ſimul & primariam lucem, cuius eſt ſplendor. Quòd ſi porrò imago Dei non erat ſemper, liquet neque illum, cuius imago eſt, ſemper fuiſſe. Quin etiam cùm dicitur formam ſubſiſtentiæ Dei non eſſe, tollitur vnà etiam ille, qui omninò ab ea figuratur. Vnde licet perſpicere Seruatoris noſtri

proprietatem, qua filius eſt, nihil cum aliorum filiorum proprietate habere commune. Nam quemadmodum inexplicabilis eius ſubſiſtentia, propter eximiam & ſingularem ipſius excellentiam, oſtenditur rebus præſtare omnibus, quibus ipſe eſſentiam tribuerit, ſicq; & eius filialitas, vt ita dicam, quæ eſt paternæ diuinitatis ſecundum naturam, ineffabili prꝗſtantia antecellit filialitati eorum, qui per ipſum adoptantur in filios. Nam ille cum ſit in omnibus cumulatè perfectus, & nullius rei indigens, eſt natura planè immutabilis: hi autem cùm in vtramque partem conuerti poſsint, illius egent auxilio. Qui enim fieri poteſt, vt Dei ſapientia efficiatur perfectior, aut ipſa veritas aliquid ſibi aſſumat, quod omninò habet, aut verbum Dei eodem modo? aut quomodo ipſa vita lux vera præſtabilior fiat? Quod ſi ita ſe habet, quantò magis repugnat naturæ, vt ſapientia ſtultitiæ aliquando capax ſit: aut potentia Dei implicetur imbecillitate, aut obſcuretur temeritate ratio, aut tenebræ deniq; cum vera luce com miſceantur: præſertim, cùm & Apoſtolus ſimili cauſa adductus dicat: quæ ſocietas luci ad tenebras, aut quæ conuẽtio Chriſti ad Belial? Et Salomon quoque quod fieri nequit, vt vel cogitatione comprehendatur, vi ſerpentis ſuper petram, quæ eſt, vt Paulus cen-

ſet,

ſet, Chriſtus. Qui autem ſunt eius creaturæ, vt homines, & Angeli, benedictionem accepére, vt indies proficerent, vt virtutibus, mãdatiſq; in lege præſcriptis exculti, exercitatiq; non in vitia delaberentur, ad eũ planè finẽ, vt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt patris natura filius, ab omnibus adoraretur. Quinetiam ijdem ipſi ſpiritu ſeruitutis depoſito, abiectoque, & ſpiritu adoptionis filiorũ ex rectè præclareq; factis, & ex progreſsione in virtute aſſumpto, beneficio Chriſti, qui eſt natura dei filius, affecti, fiunt filij adoptiui. Quòd verò ad ingenuam, propriam, naturalem, & eximiá eius filiationem attinet, Paulus Apoſt. explanat de Deo, loquens his verbis: qui proprio filio non pepercit, ſed pro nobis, videlicet nõ natura filijs, ipſum tradidit. Nã quo ab alijs filijs, qui non ſunt proprij, diſtingueretur, eum propriũ filium nominauit. Porrò in Euangelio ſic ſcriptũ legimus: hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui. Itemque in Pſal. Seruator ait de ſe: Dominus dixit ad me, filius meus es tu. In qua ſententia & ſuã ipſius demonſtrat ingenuitatẽ, & alios quoſdã præter ſe ſui patris filios eſſe non ingenuos. Quid quæſo illud: Ex vtero ante Luciferum genui te? an non perſpicuè oſtendit naturalẽ, quæ in filio eſt, paternę generationis proprietatem? q̃ non ſtudio in moribus piè inſtituendis, nõ in

virtute excolenda progreſsione, ſed propria naturæ vi eſt conſecutus. Proinde vnigenitus Patris filius hanc proprietatem, qua filius eſt, firmam & immutabilem tenet. At adoptio filiorum, quæ in hominibus rationis participibus eſt, quæque nō natura ipſis, ſed probitate morum, & Dei beneficio tributa eſt, ex ſacra ſcriptura mutabilis oſtenditur. Nam videntes, inquit, filij Dei filias hominum, acceperunt ſibi vxores, & quæ ſequuntur. Ac rurſus: filios genui, & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me, Deum per Eſaiam Prophetam dixiſſe cognouimus.

Verùm quamuis de hac re multa habeam dicere, chariſsimi fratres, tamen ea miſſa propterea facio, quòd abſurdum putem doctores fidei doctrina conſentientes pluribus admonere; quippè, cùm ipſi ſitis docti à Deo, & non ignoretis, tum Ebionis & Artemæ doctrinam, quæ non ita pridem veram Eccleſiæ pietatem oppugnare cœpit, tum peſtiferum ſtudium Pauli Samoſateni Epiſcopi Antiochiæ, qui concilio omnium vbique Epiſcoporum, atque adeò iudicio Eccleſia eiectus eſt. Cuius peruerſæ doctrinæ Lucianus ſucceſſor factus, multorum annorum ſpacio, hoc eſt, tantiſper dum tres Epiſcopi alius poſt alium Eccleſiam illam rexére, excluſus ab Eccleſia manſit. Iſtorum hæreticorum impietatis feces, hi

ces, hi qui modo in lucem editi, filium Dei ex nihilo ortum aſſerunt, quique ſunt velut Stolones occulti ex illis naſcentes, animis hauſerunt: Arium dico, Achillam, & reliquam improborum illis adhærẽtium turbã. quinetiam tres Epiſcopos in Syria neſcio quo modo ordinatos, qui quoniam iſtorum errores ſuo cõſenſu approbarunt, videntur eorũ amentiam velut facibus nouis admotis magis incẽdiſſe: in quos quidem accuratè inquirendi poteſtas veſtro iudicio permiſſa eſt. Atque hi quemadmodum voces de Seruatoris paſsione, de abiectione, & exinanitione ſuiipſius, de eius paupertate, aliasque, quibus tanquã aduentitijs ſe in ſacris literis noſtra cauſa deſcribi paſſus eſt, memoria ideo tenent, vt eas citãdo, ſummam eius & ſempiternam diuinitatem deprauent, ſic verba, quæ naturalem eius gloriam, nobilitatem, & æternam cum Patre manſionem ſignificanter exprimunt, penitus eorum animis exciderunt. cuius generis ſunt illa: Ego & Pater vnum ſumus.. Quam ſententiam dum protulit Dominus, non ſe patrem appellauit, neque duas duarum perſonarum naturas vnam eſſe oſtendit: ſed quòd patris filius paternam effigiem accuratè ſeruare ſolet, quippè cùm eius ſimilitudinem à natura in ſe impreſſam habeat, & perfecta ſit Patris imago, & expreſſa figura exemplaris primarij. Vnde Do-

minus Philippo quodā tempore patrem eius videre cupienti, dicentique: oſtende nobis patrem, apertè commonſtrat: Qui vidit me, vidit & patrem, quādoquidem Pater per ipſum velut per ſpeculum puriſsimum, idemque animatum, in quo Dei exprimitur imago, manifeſtò cernitur. Filium porrò Patri ſimilem in Pſalmis pronunciatum memorant ſanctiſſimi viri, in quibus ſcriptum eſt: in lumine tuo videbimus lumen. Quapropter qui honorat filium, honorat & Patrem: idque planè meritò. Nam omnis vox impia, quæ temerè contra filium profertur, in Patrem quoque recidit.

Atque nemini mirum debet videri, fratres chariſsimi (hoc enim quoq; perſequi animus eſt,) ſi falſas, confictasque tum cōtra me, tum contra populum noſtrum ſanctiſsimum criminationes deinceps expoſuero. Nam qui aciem ad diuinitatem filij Dei oppugnandam inſtruxerint, non mirum ſi nos contumelioſis maledictis lacerare non vereantur. Qui etiam neminem volunt ex antiquis patribus ſibi comparari, neque illis, quibus nos ab ineunte ætate vſi ſumus præceptoribus, ſe pares exiſtimari ſinunt, imò ne vnum quidem Collegarum noſtrorum, vel ad mediocrem ſapientiam perueniſſe cenſent: ſed ſe ſolos ſapientes, ſolos egeſtatem voluntariam ſectantes, ſo-

tes, ſolos dogmatum inuentores, & ſibi ſolis ea doctrinæ patefacta eſſe myſteria, quæ in nullius vnquam ſub ſole cogitationem, ac mentem venerint, arbitrantur. O impiam arrogantiam, ô inſaniam immenſam, ô inanem gloriam cum furore coniunctam; O ſpiritus planè Sathanicos, qui impijs eorum animis velut callum malitiæ obduxére. Non diuina veterum ſcripturarum claritas vllum ipſis incuſsit pudorem, nó conſentiens Collegarum & pia de Chriſto doctrina eorum audaciam repreſsit: quorum ſcelus nefarium ne Dæmones quidem, quippè qui ſedulò caueant, ne vllam omninò maledicam, & contumelioſam vocem contra filium Dei eloquantur, omninò ferre videntur. Iſta à nobis pro virili noſtra parte in præſentia allata ſunt, ad eos coarguendos, qui in tam inepta contra Chriſtum diſputádi materia, tanquam in puluere ſe exercent, & noſtræ erga illum pietati falsò obtrectare nituntur.

Nam iſti ridicularum fabularum inuentores aſſerũt, nos, dum blaſphemiam illam impiam, & à nemine vnquam literis proditam, nimirum, quæ Chriſtum filium Dei ex nihilo ortum prædicat, auerſamur, duo ingenita tradere: atque, quæ eſt eorum inſcitia, dicunt neceſſe eſſe alterũ ex duobus iſtis ſtatuere, nempè, vel

pè, vel eum ex nihilo creatum, vel omninò duo eſſe ingenita: Siquidem propter inertiam ignorant prorſus, quantum interſit inter Patrem, qui ingenitus eſt, & res ab eo conditas ex nihilo, ſiue rationis ſunt participes illæ quidem, ſiue expertes. Inter quæ duo natura vnigenita media interpoſita, per quam Pater Dei verbi hanc vniuerſitatem ex nihilo fabricauit, ex ipſo qui pater eſt, genita fuit: ſicut ipſe Dominus quodam in loco teſtatur his verbis: qui diligit patrem, diligit quoque filiũ, qui ex eo genitus eſt. De quibus nos ſic credimus, vti Apoſtolicæ placet Eccleſiæ.

In vnum nempè ingenitũ Patrem, qui nullam habet cauſã ſuę eſſentiæ, qui nec conuerti, nec mutari poteſt, qui ſemper ſimiliter, & eodem modo ſe habet, qui neq; acceſsionis, neq; deceſsionis capax eſt, qui leges, Prophetas, & Euangelia nobis tradidit, qui deniq; Patriarcharum, Apoſtolorum, & omniũ ſanctorum Dominus eſt. Et in vnũ Dominũ Ieſum Chriſtum filium Dei vnigenitum, genitum quidẽ non ex eo, quod non eſt, ſed ex eo qui pater eſt: neque id quidem more corporeo per inciſionem, aut diuiſionum fluxiones (vti Sabellio & Valẽtino viſum eſt) ſed modo quodam qui verbis explicari, exprimíue omninò non poteſt, ſecundum illam Prophetæ vocem, quam ſupra poſuimus, Generationẽ eius quis enar-

enarrabit? cum eius ſubſiſtentia à nulla natura mortali perueſtigari queat: quemadmodũ neque ipſe pater à quoquã indagari, propterea quòd natura humana, rationisq́; particeps cognitioné diuinæ à patre generationis comprehédere nequit. Quas rés nõ par eſt, vt viri ſpiritu veritatis incitati à me perdiſcãt, præſertim cum vox Chriſti de hac re veſtris auribus circumſonet, & doceat, nimirum quòd nemo nouit quis ſit pater, niſi filius, & nemo nouit quis ſit filius, niſi pater. Hunc præterea agnoſcimus perinde atque patrem, nec conuerti, nec mutari poſſe, nullius rei indigentem, perfectum filium, ſimilẽ patri, & ab eo ſolo, quia ingenitus ſit, diſcrepantem. Nam eſt accurata & expreſſa patris imago. Atque conſtat imaginem plenè cõplecti debere eas omnes res, quibus exẽplar ipſum quod maius eſt, perfectius exprimatur. Sicut ipſe Domin⁹ docuit: Pater maior me eſt. Atq; hac ratione inducti filium è patre ſemper exiſtere credimus. Eſt enim ſplẽdor gloriæ & character paternæ eſſentiæ. At nemo hanc vocem (ſemper) ſic intelligat, t per eam filius ingenitus exiſtimetur, ſicut ſi putant, qui ſenſus animorum habent pla- occæcatos. Nam neque cum dicitur, Erat nper, & ante ſæcula, idem eſt, quod ingeni- n. Imò vero neque vlla vox, quam huma- nens conetur effingere, exprimere poſt il- iud

lud ingenitum, adeò, vt vos quoque ipſe fretus veſtro recto de omnibus rebus iudicio, eodem modo illud ipſum accipere confidam; quandoquidem hæ voces vim huius verbi, ingeniti, nullo modo exprimunt. Nam hæ tanquam temporum productionem videntur in ſe complecti, diuinitatem autem vnigeniti, &, vt ita dicam, antiquitatem pro dignitate explanare nequeunt. Vnde euenit, vt ſancti viri cùm hoc myſterium explicare ſinguli pro viribus enixè contendant, veniam petant ab auditoribus, & apud illos non ſine cauſa ſe excuſare conentur his ferè verbis: Eatenus de ijs rebus inſtituimus, quatenus mentis noſtræ vis conſequi poteſt. Si qui ſunt qui expectent vocem vllam perfectiorem ore humano efferri, quàm captus fert humanus, dicantque ea, quæ fuerant ipſis ex parte cognita, iam obſcurari: eſt ſanè perſpicuum quòd illud (erat ſemper & ante ſæcula) longè abeſt ab eo, quod illi expectant, quæ quidem cuiuſcunque generis ſint, non ſint idem cum ingenito. Ac propterea, & dignitas, quæ eſt ingeniti propria, ei ſeruanda eſt; dicendumque nullam ipſi eſſe eius eſſentiæ cauſam, & honor filio debitus ei tribuendus, aſsignandaque illi generatio à Patre initio carens. Et cùm hunc illi honorem, quantum in nobis eſt, tribuimus, has voces, Erat ſemper &

per & ante ſæcula, piè & ſanctè, cùm de eo loquimur, proferimus: non tamen vt quicquam de eius diuinitate detrahamus: ſed, vt exquiſitam omninò imagini & figuræ patris attribuamus ſimilitudinem: & ingeniti vocabulum Patri, vtpotè eius ſolum proprium aſſcribendum propterea exiſtimemus: quòd Seruator ipſe dicit, Pater maior me eſt. Ac præter iſtam piam de patre & filio ſententiam, vnum prętereà ſpiritum ſanctum, ſicut nos docent ſacræ literæ, confitemur, qui non modò ſanctos homines veteris teſtamenti, ſed etiam diuinos noui teſtamenti doctores innouauit. Eccleſiam porrò vnam ſolam Catholicam & Apoſtolicam agnoſcimus, quæ ſicut nunquá expugnari poteſt, etiamſi totus mundus eam expugnare inſtituat: ſic omnem impiam hæreticorum incurſionem euincit, ac profligat, quandoquidem eius Dominus nos efficit ſatis animoſos, dum clamat: Confidite, ego vici mundum. Quinetiam credimus ex mortuis reſurrectionem, cuius primitiæ fuit Dominus noſter IESVS Chriſtus, qui corpus non ſpecie adumbratum, ſed verum ex Deipara Maria ſumpſit, qui in fine ſæculorum inter homines ad delenda peccata verſatus eſt: qui crucifixus eſt, & mortuus, ſine vlla ipſius diuinitatis imminutione: qui reſurrexit à mortuis, aſſcendit ad cælos, & ſedet ad dexteram

dexterā maieſtatis Dei. Iſta quidem ex aliqua parte epiſtola complexus ſum, quādoquidem ſingula accuratè literis perſequi abſurdum, vt dixi, ideò ſum arbitratus, ꝙ eædē res, veſtras pias ac ſtudioſás mentes minimè fugiant. Iſta docemus, iſta prędicamus, iſta sūt Apoſtolica Eccleſiæ dogmata, pro quibus mortem oppetere non dubitamus: neque quicquam moramur de illis, qui nos ad hæc euitanda compellere ſtudent: & licet nos tormentis cogere aggrediantur, non tamen ſpem, quæ animis noſtris inſita eſt, abijciemus. Cui doctrinę Arius, Achillas, & reliqui pariter veritatis hoſtes refragati, Eccleſia exturbati ſunt, quippè cùm ſint à pia noſtra doctrina prorſus auerſi. Iuxta illam B. Pauli ſententiam: Si quis vobis euangelizauerit, præter id quod accepiſtis, anathema eſto, licet Angelū è cælo ſe ſimulet. Quinetiam ſi quis aliud doceat, & non accedat ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & doctrinæ, quę ſecundum pietatem eſt, is inflatur, nihil ſciens: & quæ ſequuntur.

Iſtos verò à fratribus anathemati addictos nemo veſtrum accipiat, neque eorum verba, vel ſcripta audire ſuſtineat. Omnia enim non aliter atque præſtigiatores ementiuntur, veritatem loqui nolunt. Nam per vrbes circumcurſant, nō alio quidem ſtudio adducti, quàm vt amicitiæ & pacis nominè, literas per ſimu-

lationem,

lationem, aſſentationemq́ue dent, accipiantq́ue: quo per illas in errorem mulierculas paucas peccatis onuſtas, quas dolo deceperint, facilius inducant, & quæ ſequuntur. Quapropter iſtos, qui tot ſcelera cõtra Chriſtum edere auſi ſunt, qui religionem Chriſtianam partim maledictis palam concidere, partim in iudicijs contumeliæ exponere, qui tempore pacis, quãtum in illis eſt, perſecutionem contra nos concitare, qui denique arcanũ Chriſti generationis myſterium eneruare impensè laborarunt: iſtos inquam, fratres chariſsimi, & fide nobiſcum conſentientes auerſati, vna nobiſcum contra inſanam eorum temeritatem ferte ſuffragia, non aliter atque alij Collegæ noſtri, qui rem ęgrè ferunt, qui epiſtolas contra iſtos ſcriptas ad me miſerunt, qui libello aduerſus eos edito ſubſcripſerunt: quę omnia per filium meum Apionem Diaconũ ad vos miſi. Atque primum epiſtolas Collegarum, qui ſunt in Aegypto, & Thebaide, deinde eorum qui Libyam, Pentapolim, Syriam, Lyciam, Pamphiliam, Aſiam, Cappadociam, & alias regiones hiſce finitimas incolunt: quorum exemplum vos imitantes perſuaſum habeo ad nos itidem daturos literas. Et cùm multæ aliæ curationes ad eos ſanandos, qui hoc errore vulnerati ſunt, ſuppetebant; tum iſtud etiam remedium ad medicinam populo

ab iſtis decepto faciendam, inuentum eſt, ſi modò obtemperare voluerint: &, cùm conſenſum Collegarum noſtrorum intelligant, eorum hortatu ad pœnitentiam ſe ſeriò recipere. Salutate vos ipſos mutuò vnà cum fratribus, qui vobiſcum ſunt. Opto vos fratres chariſsimi, tum in Domino valere plurimum, tum fructum ex veſtro pio in Chriſtum animo percipere. Sunt autem hæretici anathemate damnati, ex numero presbyterorum Arius, ex Diaconorum autem Achillas, Euzoius, Aethales, Lucius, Sarmates, Iulius, Menas, Arius alter, & Helladius.

EX GRAECO VATICANO.

Talia cùm vndequaque per ciuitates ſcripſiſſet Alexander, peius euaſit malum. Cùm autem Rex Conſtantinus hæc reſciuiſſet, & ex animo doluiſſet, propriam calamitatem reputans hoc negocium, ſtudens protinus excitatum malum extinguere, literas ad Alexandrum & Arium mittit per virum fide dignum Epiſcopum ciuitatis cuiuſdam Hiſpanorum Cordubæ, ſi quidem illum amabat Rex, & honore proſequebatur.

EPISTO-

EPISTOLA CONSTANTINI REgis ad Alexandrum & Arium, miſſa per Oſium Epiſcopum Cordubenſem.

Extat etiam circa finem lib. 2. de vita Conſtantini, Chriſtoforſon. interprete. Græcus noſter non habebat prima 4. capita à Chriſtoforſono deſignata.

VICTOR CONSTANTINVS, MAximus, Auguſtus Alexandro & Ario.

IPſum, vt par eſt, meorum inſtitutorum adiutorem, & conſeruatorem omnium, Deum teſtem adhibeo, iſtarum rerum, quas mihi re ipſa obeundas ſuſcepi, duplicem cauſam extitiſſe. Primum enim, vt omnium gentium de numinis cultu opinionem ad vnius habitudinis, ritusq́ue formam traducerem: deinde, quod in animo habebam, corpus totius mundi, tanquam graui aliquo morbo acerbè vexatum, ad ſanitatem reſtituere. Quæ ſanè accurata ratione conſiderans, alterum eorum interiore mentis acie, id eſt, conſilio efficiendum ſtatuebam, alterum autem copiarum militarium ſubſidio & viribus, quoad poteram, præclarè gerere conabar: perſuaſum habens, ſi omnes veros Dei cultores communi concordiæ vinculo, ſicut mihi in optatis erat, deuincire poſſem, vniuerſæ Reipublicæ noſtræ ciues ſe ad pia eorum inſtituta breui conuerſuros. Proinde, cùm inſania quædam intolerabilis, propter temerariam leuitatem quorundam, religionem à populo ob-

ſeruatam in varias ſectas diſcindere molientium, vniuerſam Africam occuparet: hunc morbum, cùm ipſe leuare cuperem, nullum aliud remedium ſatis idoneum ei curando inueniebam, quàm, vt quoſdam ex veſtrum numero adiutores ad conciliationem hominum inter ſe diſſentientium mitterem, quo inuidia communis totius orbis inimica, (quæ ſacris noſtris conuentibus aduerſatur) penitus reſtingueretur. Et quoniam veri luminis vis, & ſacræ religionis diſciplina, quæ Dei optimi maximi beneficio ex quibuſdam Orientis quaſi finibus egreſſa eſt, vniuerſum ſimul orbem terrarum ſuo ſplendore colluſtrauit, non ſine cauſa vos eam religionē profitentes, quos tanquam quoſdam gentium duces ad ſalutem fore exiſtimo, non modo propenſo animi ſtudio: verum etiam exquiſito oculorum obtutu inueſtigare conabar. Nam ſimul ac illuſtri contra hoſtes parta victoria verè triumphaſſem, iſtud potiſsimum conquirere inſtituebam, quod omnium facilè præſtantiſsimum iudicarem. Sed ô præclariſsimā & verè diuinam prouidētiam: quale & quàm lethale vulnus aurib⁹ meis, imò verò ipſi animo inflictum fuit, cùm audiuiſſem ſeditionē inter vos cōcitatam, multò plus habere acerbitatis, quam eas res, quas ibidem ante geſtas fuiſſe cognouimus: adeò, vt iam veſtræ Ec-
clefiæ

cleſiæ membra, ex quibus ſperabam alijs medicinam petendam fore, multo maiore curatione egeant.

Ac mihi de principio & cauſa iſtarũ rerum accuratè cogitanti, valdè exilis & neutiquam tanta contentione digna viſa eſt. Quapropter ad hanc epiſtolam ſcribendam neceſsitate adductus, non ſolùm ad veſtrum vtriusq; prudentiam ſcribo: ſed etiam diuinam prouidentiam in hac re adiutricem fore obteſtor, meque etiam communem veſtræ mutuæ diſſenſionis arbitrum tanquã pacis moderatorem, nõ ſine cauſa adhibeo. Quandoquidem Deo optimo maximo mihi opem ferẽte, quamuis maior eſſet diſſentiendi occaſio; tamen ſpero oratione pijs audientium mentibus adhibita, quemq; ad id, quod ſit vtilius, facilè me poſſe traducere. Quapropter cùm cauſa tam exigua ſit illa quidem, quæ totius veſtræ Reipublicæ commoda impedire videatur, quid eſt, quamobrem non expeditiorem, & multò faciliorem diſsidij correctionem ſpondeat? Inde igitur præſentis controuerſiæ fundamentum intelligo iactum eſſe, quod tu Alexãder à presbyteris, de loco quodam in ſacris literis ſcripto quærebas, imò verò de inani quadam quæſtionis particula ſciſcitabaris, quid quiſque illorum ſentiret: tu quoque Arie iſtud quòd nec initio animo complecti, aut cùm

 fuiſſes

fuiſſes complexus, ſilentio prætcrijſſe debebas, inconſideratè effutiuiſti. Vnde diſcordia inter vos concitata, tum conuentus, qui in eccleſia fieri ſolet, impeditus; tum populus ſanctiſsimus variè in vtramque partem diſtractus, ex totius corporis Eccleſiæ compage diuulſus eſt. Proinde vterque veſtrum viciſſim veniam alteri tribuens, illud approbet, ad quod non ſine cauſa veſter conſeruus vos cohortatur. At quid iſtud eſt? vt de rebus huiuſmodi, nec omninò rogetis, nec ad rogatum reſpondeatis. Tales enim quæſtiones, quales nulla lex, canónve Eccleſiaſticus neceſſariò præſcribit, ſed inanis diſsoluti otij certatio proponit, licet ad exercendi ingenij acumen inſtituantur: tamen interiorè mentis cogitatione continere debemus, & neque in publicos populi conuentus temerè efferre, neque vulgi auribus inconſultò concredere. Quotus enim quiſque eſt, qui rerum tam grauium, tantaque obſcuritate inuolutarum vim vel ſatis accuratè peruidere, vel pro dignitate explicare valeat? Quod ſi quiſquam ſit, qui iſtud ſe facilè efficere, & conſequi poſſe confidat, quota quæſo eſt illa multitudinis pars, quam poſsit efficere, vt idem ipſum intelligat? Aut quis tandem eſt, qui in curioſa quæſtionum huiuſmodi perueſtigatione, ex-

ne, extra prolapſionis periculum poſsit conſiſtere? Quocirca in talibus rebus loquacitas coercenda eſt, ne, vel cum nos præ noſtri ingenij imbecillitate, quod propoſitum eſt, explanare non poſsimus; vel auditores inter docendum præ intelligentiæ tarditate ad accuratam ſermonis inſtituti comprehenſionem peruenire non queant: ex re alterutra populus, aut in blaſphemiæ, aut in diſſenſionis neceſsitatem incurrat.

Quare & interrogatio temeraria & inconſulta reſponſio veniam vtrique veſtrum ab altero impetrare debet. Neque enim de ſummo in ſacris litteris præcepto vobis anſa ad digladiandum oblata eſt: neque nouus vllus de religione diuina introductus error. Sed vnam eandemque tenetis de fide ſententiam, ita, vt facilè poſsitis ad ipſum communionis conſenſum venire. Nam non eſt conſentaneum, vt propter veſtram imprudentem de adeò paruis exiguiſque rebus mutuò concertationem, tanta populi multitudo ad diſſenſionem rapiatur: immò verò non modò non eſt conſentaneum, ſed omninò nefas eſſe exiſtimatur. Verùm, vt rem breuiter exemplo quodam animis veſtris mecum recognoſcatis, dicam. Non vos præterit, opinor, Philoſophos ipſos vnius quidem diſ-

ciplinæ profeſsione, omnes inter ſe conſentire: ſæpè tamen in aliqua parte opinionũ, quas aſſeueratione affirmant, diſcrepare ſolere; qui licet diſciplinæ cauſa, quam quiſque illorum tuetur, diſſentiant, tamen ob profeſsionẽ, qua conſpirare videntur, denuò inter ipſos in gratiam redeunt. Quod ſi ita ſe res habet, quid eſt cur non ſit multò conuenientius, vt qui famuli præpotentis Dei conſtituti ſumus, propter ipſum religionis inſtitutum, quod profitemur, conſentientibus animis inter nos ipſos concordemus? Cæterùm accuratiore cogitatione conſideremus, & mente attentiore hoc quod iam à me dicetur, circũſpiciamus, num rectè ſe habeat, vt per leuem & inanem verborum contentionem fratres fratribus reluctentur: & eximia concordia impia ſimultate per nos, qui de rebus tam exiguis, minimeque neceſſarijs inter nos confligimus, miſerè diſcerpatur? Popularia quidem ſunt iſta & puerili inſcitiæ magis quàm ſacerdotum, & prudentium hominum ſapientiæ congruentia. Noſtra ſponte igitur diabolicas tentationes euitemus. Et quoniam Deus Opt. Max. conſeruator omnium communem ſuę gratiæ lucem omnibus porrexit, iccirco mihi eius famulo quæſo per vos liceat, vt illius prouidentiæ præſidio adiutus, meum conatum ad eam lucem propagandam ſuſceptum, fœliciter ad

exitum

exitum perducam: atque etiam, vt ipſius populum tum verbis compellãdo, tum miniſterium diligenter erga Deum præſtando, tum acriter admonendo, ad mutuam concordiam traducam. Et cùm, vti dixi, vna ſit nobis fides, vnaq́ue de noſtra religione ſententia, vnum denique legis ac diſciplinæ inſtitutum, (quod quidem cum ſuis partibus vniuerſum Eccleſiæ corpus, conſentiente animorum concordia, & propoſito deuincit) iſtud quod inter vos non mediocrem contentionem excitauit, quoniam nullam rem grauem in noſtræ religionis quaſi ambitu comprehenſam attingit, non eſt, cur diſtinctionem aliquam animorum aut diſcordiã in vobis pariat. Atq; hæc dico, non vt cogam vos, in hac leuicula & ſtulta quæſtione, qualiſcunque tandem illa fuerit, penitus eandem ſententiam ſequi. Ac tametſi vos inter vos viciſsim de re quapiam minimi momenti diſſentitis (ſiquidem neque omnes de omnibus rebus idem ſentimus, neque vna eademq́ue in nobis indoles aut mens verſatur) tamen fieri poterit, vt eximia concordia ſincerè integreq́ue ſeruetur: & vna inter omnes animorum cõſpiratio cuſtodiatur: verùm de diuina prouidentia, vnà vobis ſit omninò fides, vnus animorum cõſenſus, vna de Deo ſententia. At quæ leuiſsimis iſtis quæſtionibus inter vos argutè & ſubtiliter exqui-

ritis, licet non in eandem ſentētiam tanquam pedibus eatis: ea tamen intra cogitationis veſtræ quaſi fines continere debetis, intimo mentis domicilio recondita. Communis autem amicitiæ bonum, vera fides, reuerentia erga Deum, & legis obſeruationem, ſtabilis, firmaque apud vos maneat. Redite in gratiam, & mutuam inter vos neceſsitudinem colite, vniuerſoque populo ſuos mutuos complexus reddite, ipſique, veſtris ipſorum animis contentionis labe purgatis, iterum amicè & beuolè vos alter alterum excipite. Nam ſæpenumerò poſt inimicitias depoſitas, amicitia iterum reconciliata plus ſolet habere iucunditatis. Date igitur mihi dies tranquillos, & noctes curæ ac moleſtiarum expertes, vt voluptas, quæ tum ex ſyncera concordiæ luce, tum ex vita quieta capi ſolet, mihi integra in poſterum conſeruetur. Quod quidem ſi minus contingat, neceſſe eſt ingemiſcere, lachrymis & mœrore omninò confici: nec fieri poteſt, vt vitæ curſum de reliquo tranquillè & ſedatè tranſigam. Nam quamdiu Dei populus (eum dico, qui communi mecum erga Deum obſequio fungitur) tam iniqua, perniciosaque contétione abs ſe mutuò diſsidet: quomodo fieri poteſt, vt ipſe animo tranquillo conſiſtam? Atque, vt incredibilem huius doloris morſum intelligatis, ſic accipite. Non

ita pridem ad Nicomedienſium ciuitatem aduentans, extemplò iter versùs Orientem maturè facere conſtituebam. Ac me quidem ad vos citato gradu properantem, cùm maiorem itineris partem confeciſſem, vt propè iam vobiſcum eſſe viderer, literarum iſtarum nuncius in contrariam cogitationem compulit, ne oculis ea videre cogerer, quæ ne auribus quidē tolerare me poſſe planè exiſtimabam. Deinceps igitur veſtra concordia patefacite mihi ad Orientem aditum, quem vos veſtris diſsidijs vltrò citroque feruentibus, intercluſiſtis: & efficite breui, vt cùm vos pariter, tum reliquum vniuerſum populum lætitia geſtientem cernam, & omnes vnà pro communi omnium concordia & libertate, conſentientibus laudis præconijs debitas gratias Deo Optimo Maximo agamus.

Talia quidem mirabiliter atque ſapienter Regis epiſtola ſuadebat: malum autem vincebat & Regis ſtudium, & eius literis miniſtrantis dignitatem.

DE SECTA MELETIANORVM.

Meletius ciuitatis cuiuſdam in Aegypto *Sic Socra-*
Epiſcopus à Petro Alexandriȩ Epiſcopo (qui *tes lib. 1.*
regnante Diocletiano mortem obierat mar- *hiſt. Eccl.*
tyrio) cum multis alijs de cauſis, tum maximè *cap. 3.*
quòd tempore perſecutionis fidem inficiatus idolis

idolis immolauerat, munere Epiſcopatus abdicatus eſt. Qui cùm eſſet abdicatus, compluresque haberet, qui erant ipſius dicto audientes, illis qui ab illo vſq; tempore vſque ad hodiernum diem in Aegypto Meletiani vocantur, ducem hæreſis ſe præbuit; & cùm nullam iuſtam accuſationẽ, cauſámve afferre poſſet, cur ſe ab Eccleſia ſeparaſſet, verbo tantummodò affirmauit ſibi eſſe factã iniuriam, Petrumque maledictis figere, conuicijs lacerare cœpit. Verùm, vt primùm Petrus per martyrium, perſecutione ſæuiente mortem oppetiuerat, probra ſua & cõtumelias in Achillam, qui Petro in illo epiſcopatu ſuccedebat, tranſtulit: ac poſtea denuò in Alexandrum, qui mortuo Achilla eum dignitatis gradum adeptus eſt. Ac dum hi in hoc diſsidio & diſſenſione verſabantur, intereà quæſtio de Ario habetur. Meletius cũ ſuis Ario ſubſidio fuit, cumque illo vnà contra Epiſcopum conſpirauit.

DE EODEM EX EPIPHANIO *libr. contra hæreſes, Secta 68.*

MEletianorum contubernium quoddã in Aegyptiorum regione eſt, à Meletio quodam Epiſcopo in Thebaide Catholicæ Eccleſiæ, ac rectæ fidei: non enim immutata eſt fides ipſius in aliquo tempore à ſancta Catho-

Catholica Eccleſia. Hic Meletius contemporaneus prędicti Hieracis fuit, & deinceps ſucceſsit. Fuit etiam ſancti Petri Alexandriæ epiſcopi contemporaneus. Et hi omnes tempore perſecutionis fuerunt, quæ facta eſt tempore Diocletiani & Maximiani. At verò Meletij cauſa hoc modo ſe habet. Sectam fecit, non tamen à fide diſceſsit. Hic tempore perſecutionis vnà cum Petro S. Epiſcopo & Martyre, & alijs martyribus captus eſt ab his, qui ad hoc à rege deſtinati erant, nempè à ducibus Alexandriæ, & Aegypti eius temporis. Erat autem Cultianus præſes Thebaidis, Alexandriæ verò Hierocles. Et Meletius quidem in carcere detentus erat vnà cum prędictis martyribus, ac Petro Alexandriæ Archiepiſcopo. Videbatur autem & Meletius præeminere inter Epiſcopos Aegypti, vt qui ſecundum locum habebat poſt Petrum in Archiepiſcopatu, velut adiuuandi eius gratia ſub ipſo exiſtens, & ſub ipſo Eccleſiaſticâ curans. Hic enim mos obtinet, vt Alexandri Epiſcopus totius Aegypti, ac Thebaidis, Mareotæque, ac Libyæ, Ammoniacęque, ac Mareotidis, ac Pentapolis eccleſiaſticam habeat adminiſtrationem. Poſtquàm igitur capti hi omnes martyrij gratia in carcere degebant, & multò tempore concluſi manſiſſent; alij verò ante ipſos traditi martyrij teſtimonium ſubijſſent, & honorem præ-

mij accepiſſent, ac obdormiuiſſent: hi verò velut principes ac maiores in poſterum ſeruarentur: cùm aliqui quidem martyrium ſubijſſent, alij vero à martyrio excidiſſent, & nefarium idolorum cultum feciſſent, & coacti etiam ſacrificaſſent: qui ſanè lapſi ſunt, ſacrificaueruntque, ac tranſcenderunt, acceſſerunt ad Confeſſores ac Martyres, quò miſericordiam aſſequerentur per pœnitentiam, partim milites, partim clerici diuerſæ ſortis, partim presbyteri, & Diaconi, atque alij. Commotio facta eſt inter Martyres, & tumultus non vulgaris: cùm alij dicerent, ſemel lapſos, & qui abnegaſſent, & in fortitudine non permanſiſſent, neque decertaſſent, non oportere dignos fieri pœnitentia, vt ne etiam hi, qui adhuc reſtarent, minus curarent increpationem ac pœnam propter talem veniam citiuś ipſis datam, atq; ſic præuaricarentur, & ad abnegationem Dei, ac nefariam Græciſmi operationem deuenirent. Et erat ſanè rationi conſentaneum hoc, quod ab ipſis Confeſſoribus dicebatur. Erant autem hi, qui hoc dicebant, Meletius & Pelleus, & quidam alij plures Martyres & Confeſſores vnà cum ipſis. Zelum itaque pro Deo oſtendentes videlicet hæc dicebant. Pronunciabant autem finita perſecutione poſt multum tempus dandum eſſe prædictis pœnitentiæ locum

in tem-

in tempore factæ pacis, ſi reuera pœniten-tiam agant, & pœnitentiæ ſuæ fructum oſten-dant: non tamen, vt vnuſquiſque exciperetur in propriam ſortem, ſed poſt temporis ſpatium colligeretur in Eccleſiam, & in communitatem, & in contubernium, at non in ſortes. Et erat hoc ex veritatis amore profectum, & zeli plenum. At verò ſanctiſsimus Petrus miſericordia præditus, & velut Pater omnium exiſtens, rogabat, & ſupplicabat, dicens. Suſcipiamus ipſos pœnitentes, & ordinemus ipſis pœnitentiam, vt aſsideant Eccleſiæ, & ne auerſemur ipſos, neque ſortem, velut fama ad nos perlata habet, ne fortè, qui ſemel ad confuſionem, præ imbecillitate, ac infirmitate à Diabolo concuſsi, ac conquaſſati ſunt, etiam propter temporis moram perfectè ſubuertantur, & non ſanentur, velut ſcriptum eſt, non debere claudum ſubuerti, ſed potius curari. Et erat quidem Petri oratio pro miſericordia, ac humanitate; verùm Meletij & eorum qui ipſi adhęrebant, pro veritate & zelo. Hinc propter faciem argumenti, quod ab vtriſque pium videbatur, facta eſt ſecta, his quidem hoc aſſerentibus, illis verò illud alterum.

Quando enim videret Petrus Archiepiſcopus, quòd Meletius cum ſuis, zelo diuino nimium ducti, reſiſterent conſilio humanitatis

ipſius,ipſe Petrus velum erexit in medio carcere,pallio expaſſo, hoc eſt lodice, & præconium fecit.Qui mecum ſentiunt, inquit,accedant ad me:& qui Meletij ſententiæ adhærẽt, ad Meletium tranſeant. Et diſtributa eſt multitudo ad Meletium Epiſcoporum & Monachorum, & Presbyterorũ, atque aliorum ordinum. Pauci verò omninò ad Petrũ diuerterunt Archiepiſcopum Epiſcopi, & alij pauci. Et de cætero hi priuatim preces faciebant, & illi priuatim item; ſed & alia ſacrificia ſimiliter ſinguli ſeorſim perficiebant. Contigit autem Petrum martyrium ſubire, & deceſsit beatus ille ſucceſſore relicto Alexandro in Alexãdria. Hic enim ſucceſsit in throno poſt prædictum Petrum. Meletius tamen & alij multi in exilium relegati ſunt, exterminati in Phœneſia metalla, & tunc de cætero qui ſequebantur confeſſores, cum Meletio erant. Et ipſe Meletius in carcere in profectione per ſingulas regiones, ac ſingulos locos tranſiens conſtituebat clericos, Epiſcopoſque,ac preſbyteros, & Diaconos, & ædificabat proprias Eccleſias, & neque hi cum illis communicabant,neque illi cum his. Inſcribebant autem ſinguli in propria eccleſia, qui quidem Petro ſucceſſerunt veteres habentes Eccleſias, Eccleſia Catholica: Qui verò Meletio adhærebant,Eccleſia Martyrum. Vnde & in Eleutheropoli,

Prius tamẽ paruo tempore Achilla.

opoli, & in Gaza, atque Aelia cùm acceſ-
t idem Meletius, multos ſic elegit. Et contigit, vt ipſe multum tempus tereret in prædictis metallis. At interim liberantur à metallis confeſſore, tum qui Petri partiũ erant, multi enim adhuc ſupererant, tũ Meletij ſectatores: neque enim in metallis inter ſe cõmunitatem habebant, aut ſimul preces fundebant. Contigit autem Meletium adhuc ad tempus in mũdo vitam agere, vt etiam floruerit cum Alexandro Petri ſucceſſore, & in amicitia eius eſſet, curaretq́; res Eccleſiæ ac fidei. Dixit enim ſæpè: nihil habui diuerſum aut alteratum.

DE DISSENSIONE PROPTER Paſchæ celebrationem.

MOrbus porrò alius longè grauiſsimus iſtas res antegreſſus eſt, qui longo tẽpore Eccleſiæ multũ exhibuiſſet moleſtię: diſſenſionem dico de ſalutaris Paſchatis feſto ortã. Etenim alij Iudæorum ritum ſequendum aſſeruerunt, alij temporis quidem articulum in eo feſto celebrando, accuratè obſeruandum eſſe, non tamen imitandam conſuetudinem eorum, qui errore cæcati, alieni à gratia Euangelica eſſe viderentur. In hac igitur controuerſia, cum prolixo iam temporis ſpatio populus vbique admodum diſſenſiſſet, diuinæque leges & inſtituta confuſione quadam eſ-

Sic Euſeb. libr. 3 de vita Conſtantini, Chriſtof. interprete cap. 5.

ſent permixta, ita, vt temporis in vno, eodemque feſto obſeruãdo varietas & diſcrepantia maximam diſcordiam Paſchatis ſolennitatem celebrantibus excitaret: (quippè eodem tempore alij ieiunijs & corporis afflictatiõe ſe exercebant, nonnulli ſe tradebant otio, & remiſſioni animorum) quanquam nemo certè erat, qui huic malo remedium inuenire potuerit, præſertim cùm contentio diſsidẽtium animos ex æquo exagitaret: Deo tamen, qui omnia poteſt, iſtis rebus mederi erat perfacile. ex hominibus autem, qui adhuc in terris ætatem degebant, ſolus reſtare videbatur Conſtantinus, qui rectè factis ſedulò operam daret, qui quidem ſimulatque rerum iſtarum commemoratarum fama ad ipſius aures permanauit, intellexitque literas ad Alexandrinos à ſe miſſas, nihil habuiſſe ponderis nouum cõſilium cœpit agitare: inquiens, alio prælio contra occultum illum & clandeſtinum hoſtem, Eccleſiæ ſtatum perturbantem, de integro decertandũ.

EX GRAECO VATICANO.

CAPVT, VBI DEO AMABILISSImus Rex Conſtantinus Synodum Epiſcoporum in Nicæa celebrari iubet.

VIdens autem Rex perturbatam Eccleſiam, ſynodum generalem concelebrat, Epiſco-

Epiſcopos vndecunq; per literas, vt Nicæam Bithyniæ occurrerent, exhortans. Agebatur autem regni eius annus decimus ſextus, quando Eccleſiaſticæ paci ſtudebat. Aderât autem ex pluribus Prouincijs & ciuitatibus, Epiſcopi, de quibus Euſebius Pamphili 3. lib. de vita Conſtantini, hæc ad verbum refert. Ex omnibus Eccleſijs, quæ frequentes in tota Europa, Africa, & Aſia extiterunt, Dei miniſtri, qui facilè primas ferre putabantur, in vnum conuocati. Templum etiam Nicææ velut Dei nutu amplificatum, intra parietes ſuos Syros pariter & Cilices, Phœnices, Arabes, & Palæſtinos, Aegyptios porrò, Thebanos, Afros, alioſque ex Meſopotamia profectos recepit. Aderat etiam vnà in Concilio Perſidis Epiſcopus; nec ab hoc choro Scytha abſuit. Pontus item, Galatia, Pãphilia, Cappadocia, Aſia, & Phrygia viros apud ſe lectiſsimos ſuppeditarunt. Quinetiam Thraces, Macedones, Achæi, & Epirotæ, & quorum domicilia multò longiore locorum interuallo diſtabãt, eo aduentarunt. Ex ipſis Hiſpanis vnus nominis & famę celebritate inſignis, cum alijs multis in conſeſſu illo adfuit. Et quanquam vrbis illius penes quam imperium eſt, Epiſcopus (Metrophanes) ingraueſcente ætate præpeditus abfuit: Presbyter tamen eius Alexander, qui poſtea in eius vrbis Epiſcopatu ſucceſsit, &

Cap. 7. 8. et 9. Chriſto. Porſ. interprete.

Epiſcopũ Gothorum intelligit Scythæ nomine.

Hæc nomina Græcus noſter Chriſtoforſ. nõ habet.

 Paulus

Paulus lector adhuc, qui aderant, illius locum impleuerunt, vt & Romani Epiſcopi (Syluestri) Oſius Epiſcopus Cordubenſis cum preſbyteris Victore & Vincentio. Talem coronam ſolum ex omni præteritæ ætatis memoria, vnus Imperator Conſtantinus pacis vinculo ad Chriſti gloriam deuinxit: &, quò Seruatori ſuo gratias ageret, iſtud eximium victoriæ ab hoſtibus, & inimicis partæ monumentum obtulit, effigie chori Apoſtolici, pulchrè in hoc noſtro conuentu expreſſa. Nam dicitur in ſacris literis, illorũ temporibus, viros pios ex omni natione, quæ ſub cælo eſt, in vnum conueniſſe. Inter quos erant Parthi, Medi, Elamitę, & qui incolunt Meſopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, & Aſiam, Phrygiam, & Pamphyliam, Aegyptum, & partes Libyæ, quę eſt circa Cyrenam, & aduenæ Romani, Iudæi, & Proſelyti, Cretes & Arabes. Verùm illis hoc defuit, quòd non omnes, qui eò venerunt, ex Dei miniſtrorum numero erant illi quidem; ſed in hoc præſenti choro fuit epiſcoporum multitudo ad numerum 300. & amplius: Presbyterorum autem, Diaconorum, Acoluthorum, & aliorum, qui iſtos comitabantur, turba ne enumerari quidem poteſt. Atque ex his Dei miniſtris alij prudenter & diſertè dicendo, alij vitæ grauitate, & conſtanti rerum arduarum perpeſsione, non-

300. habet Græc⁹ noſter. Chriſtofo 2.0. Falsò igitur Sabin⁹ eius ſæculi hæreticus Nicænos patres imperitiæ notauit.

ne, nonnulli quaſi media inter iſtos interiecta viuendi conſuetudine eximij, præclara laudis inſignia adepti ſunt. Erant inter hos etiam non pauci, qui propter longinquum temporis ſpatium quo vixerant, multum honorati fuerunt; multi qui in ipſo ætatis flore propter ingeniorum acumen magnum ſplendorē ſunt conſecuti: quidam modo in miniſterij quaſi curſum ingreſsi. Quibus quidem omnibus cibaria in ſingulos dies Imperator largè & liberaliter ſuppeditari mandauit. Sic de his, qui eò conuenerant, Euſebius Pamphili diſſeruit.

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBER SECVNDVS, DE ACTIS IN CONCILIO ANTE DECRETORVM CONSTITVTIONEM.

CAPVT, VBI REX CVM *Epiſcopis ſedet.*

Totum ferè hunc ſecundum librum ex Græci Vaticani 2. libro vertimus. Primã orationem habuit Euſtachius Antiochenus Epiſcopus. in laudem Imper. ex Theod. li. 1. hiſt. Eccleſi. c. 7.

CVm autem Rex feſtum victoriæ aduerſus Licinium abſoluiſſet: venit & ipſe Nicæam. Sequenti poſtea die omnes ſimul epiſcopi in vnum locum conuenerunt. Aderat autem & rex poſt ipſos, & poſtquam acceſsit, in medio conſtitit, nec prius ſedere voluit, quàm epiſcopi innuiſſent. Tanta religio & virorum reuerentia regem occupauerat. Ad quos laudatiſsimus Rex exhortatorium & eruditum ſermonem habuit, in laudem & gloriam, & gratiarum actionem, Dei vniuerſorum, qui tantam ei gratiam conceſſerat, ita locutus.

SERMO PROSPHONETICVS CONſtantini Auguſti ad ſanctam Synodum.

PLures quidē illuſtres vias humano generi ad ſuam redemptionē magna Dei omnipotentis

nipotentis iuſtitia præparauit,& inter alias inſigniorem illam, & maximè refulgentem, & quaſi legis ſuæ ſanctiſsimæ ſummam,qua nos omnes in ſancta Eccleſia Catholica, quaſi in quodam Dominico fidei domicilio cógregauit.quod omni miraculo maius eſt. Huius autem domicilij verticem vſq; ad ſyderũ ſplendorem videmus pertingere, fundamenta verò in ipſo adhuc operis initio, tam profundas fideliter egiſſe radices nouimus, vt vniuerſus terrarum orbis id ſenſu percipere potuerit. A vertice igitur prædicto, qui reliquis alijs omnibus ſuperiacet, vſque ad finem exitus ipſius viæ totum iter æquabile ac planum conſpicitur, ac ſplendore lucis quaſi colore perfuſum, cuius & frontiſpicium ſydereo ſigillo exornatur. Duodecim numero ſunt columnæ niue candidiores,atque immobiles,& quæ fidei conſtitutionem per potentiam diuinitatis noſtri Saluatoris perpetuò ſuſtinent. Hoc igitur tantũ opus, cùm arte nulla nos aſſequeremur, & animo iuſtam fidem non comprehenderemus, immortalis legis ſanctimoniam menti noſtræ Deus indidit, per cuius portas nullo alio ducente, niſi caſto & pio deſiderio cum puræ mentis fide, qui vult, ingreditur. Eidem autem ſtructuræ, mirabilem quẽdam ornamenti ſplendorẽ ſalubris attulit cogitatio, interna, nunquam, hominum fides, per totum

domicilij ambitum florentibus coronis decorata, & immortalitatis fructum colligens, quæ caſtos vitæ humanæ ſplendores in apertum agés, illuſtrat, ac rurſus ibidem cæleſtis exiſtimatio exterius operiens ſæculi ſemper naſcentis, aut potius, iam nati pręmia delìniat, & cum decenti laude totam ædificij perfectionem ſuſtentans, exornat. Domus autem iſta Domini à duobus tantum excubitoribus cuſtoditur. Et timor quidem diuinus quorundam cogitationem caſtigat, rectè autem ſapientibus fauor diuinus ſemper præſtò eſt, quaſi pruditię præmiū. His ambobus ad loci ſanctiſsim' ianuas aſsidentibus, oſtia cùm aperiuntur, iuſtitiam ſuſcipiunt, quæ intus habitans permanet incorrupta: iniquitatem autem fas nó eſt, portis appropinquáre, ſed ab illis excubitorbus repulſa loco excluditur.

Hæc fratres honoratiſsimi, atq; omni laude digni, cum ita ſint manifeſta, me ad æterni & immortalis luminis ſplẽdorem deduxerant, niſi longius à me fuiſſet, ambigua fortaſis animi fides, veritatem redderet inconcinnam.

Verùm quid primùm confirmabo? nunquid fœlicitatis formam, quæ intra pectus meum concepta latet? an diuina beneficia, quæ circa me ab omnipotente Deo iam démonſtrata ſunt? Quorum numerum ad multa opera ſufficere aſſerimus, vt meam mediocritatem

tem idem Deus noſter, & omnium rerum pater meritò in ſuam ſeruitutem redegerit. Credite fratres honoratiſsimi, & integram fidem dictis adhibete. Et ſi maximè animus meus Dei beneficijs plenus, fœlix eſſe videtur, & ob eam cauſam immēſas laudes eidem poſſe perſoluere; tamen, vt fides veritatis apertè oſtendit, neque vox, neque lingua mentis imperio ſeruire ſufficiunt, idque iure optimo. Cùm enim ſit immēſa beneficiorū magnitudo, mens quidem altior exiſtens ſublimiora corpore loca occupat: linguæ autem via in anguſtum admodum locum concluſa, ferè cum loqui creditur, omninò cōticeſcit. Quis enim noſtrum tam temerè conſiderat, vt talis fidei rationem præcipitet, ideoque facilè Deum omnipotentem alloqui, eique honorificas, atque condignas laudes dicere audeat?

Quādoquidem ſi quis ſolam eius, qui eum naſci conſtituit, maieſtatem perpendat, ſciens intelliget, nihil inueniri poſſe, quod Deo dignū eloqui queat. Quid ergo in meæ mediocritatis iuſtificatione dicere oportebat, quàm quod diuinus veritatis ſermo demonſtraret? Hæc eſt magnitudo, hæc maxima veneratio. Conſideretur lumen, an incidere, ac nullo errore illabi poteſt in ea, quæ de ipſo dicuntur. Atque vtinam mihi, qui vobis in Dei miniſterio ſum coniunctus, copioſa dicendi facultas

Vox Iuſtificationis aliquoties repetita, et alia eiuſmodi, baptizatum iam fuiſſe, cùm hæc Patribus loqueretur, Conſtantinum ſignificāt.

 ſup-

ſuppeteret, vt laudibus celebrarē illa prędicatione digna, quæ diuinus Saluator noſter omnium rerum cuſtos, in principio ſui aduentus omnibus hominibus exemplum ſuæ miſericordiæ oſtendens, tranquillo ſuæ diuinitatis nutu demonſtrauit; quando vtilitatis noſtræ gratia puri corporis domiciliū ex virgine aſſumere dignatus eſt.

Incipiam vtique ab eius doctrina & maieſtate aliquid dicere: ſed ab illis documētis, quę ipſe per ſeipſum ſolus magiſter nullo docente declarauit. Atqui reſpirarunt eius prouidentia tot populi, quot numero comprehendi nō poſſunt, paruo quodam alimento, ac minimis cibarijs, & ſolis duobus piſcibus, per diuinam eius induſtriam. Lazari etiam poſt mortem breui quadam linea reſurrectionem operatus eſt, & ad huius lucis ſplendorem iterum reduxit. Quomodo autem dicam de pura eius diuinitate, per quam mulierem quandam ineffabili modo intuitus, eamq́ue ſuo duntaxat colloquio dignatus, ſanam rurſus atque omni morbo liberam oſtendit? Quis autem dignè prædicet eius immortale factum, per quod qui continuo & diu abſumente morbo detinebatur, membris omnibus ſolutis, atque diuulſis iacens, repentè diuino medicamento ſanatus, grabatum ſuum, in quo iacuerat, humeris impoſuit, & laudes gratiarum actionis

fundens,

fundens, per patriam & fines ſuos cucurrit? Et diuinum ac ſtabilem eius ingreſſum, quo incedens & humidum mare calcans connexuit, & diuinis veſtigijs profundiſsimi maris humorem compegit, & per medium pelagus nulla profunditatis menſura definitum, quaſi per terram iter fecit? Et ſimplicem patientiam, per quam in omnibus victor inſipientium populorum contumaciam edomuit, & domitam eorum ferociā procul ab eis peregrinatus legi ſubiecit? Et illa diuina & maxima eius diuinitatis opera, quibus viuimus, quibus approbamur, quicunq; non ſolùm futurę beatitudinis ſpem expectamus, ſed quodāmodò iam tenemus? Ego quidē exiguo meæ orationis apparatu plus non audeo dicere, quàm hoc ſolum, animam meam iuſtificatam, in ſinceritatē ſeu puritate verſari oportere. Qualis igitur eſt & circa totum genus humanum, maximè autem ac præcipuè circa pulcherrimam, & omni laude maiorem iuſtitiam, omnipotens Deus, qui cælum inhabitat? quandoquidem proprium diuinum ſpiritum meritò ſanctiſsimum ipſius corpus inhabitare, & ſic omnibus humanis corporibus ſalutarem eſſe dignum duxit. Siquidem igitur immenſa hoſtium inſania, quaſi caligine quadam pernicioſæ vmbræ confuſa, ſanctiſsimam & ſalutarem omnipotentis Dei diſpoſitionem interpretari non dubitat: breuiter

Hic iterū ſe baptizatum eſſe indicat.

breuiter id ego, quatenus fides, & animi iuſtificatio faculatem dicendi dederit, enarrare tentabo.

[*Nota animi iuſtificationem iam tertiò repetitam contra Euſebium Pamphili, qui Conſtantinum in fine vitæ baptizatum fuiſſe ſcribit.*]

Et quidem harum gentium prauæ opiniones id impudentiæ genus inducunt, vt ore impio dicere non expaueſcant: Deum omnipotentem omnia, quæ diuina lege notantur, neque creaſſe, neque creare voluiſſe. O vocem impiam, & quæ dignè omnem ſupplicij exuberantiam in ſe poſtulat. Itane inſanè, ac audacter diuini huius beneficij gloriam, quam nullus homo poteſt comprehēdere, inanem reddere deſiderat? Quid enim puritate Deo dignius? quæ ex ſanctiſsima eius conuerſatione cum fonte iuſtitiæ promanauit, & per totum orbis circuitum inundauit? & ſanctiſsimarum virtutum facultates hominibus demōſtrauit? Quas Aſſyriorum affectu ſibi prius inimicas exiſtimarunt; quorum malum exemplum antecedens, reliquas gentes ſe illis accommodare perſuaſit. In quibus, vt nos proprio theoremate comprobantes Saluatoris noſtri Dei diuinam clementiam coöperari videmus. Quandoquidem & quotidiè & pluribus annis illorum inſaniam feruenter concitatam in ſalutaris medicamenti tolerantiam peruenire iuſsit.

Neque

Neque ſic tamẽ ad reliquos eius beneficij magnitudo in gratiam poteſt pertingere, vt omni oratiõe inter homines puritatem, & diuinam potentiam exaltare queant, & exaltatam in ſublime cõfirmare. Imò vt iterũ potius deponerent, atque diſſoluerent, contigit: quamuis erat id rebus humanis planè aduerſum. Etſi enim Deus omnipotens tacito ſuæ diuinitatis nutu omnia facere propoſuit: hominum tamẽ inſania frequentior facta eſt; etſi humanitas infinita omnes animas correxit, alia tamẽ plurima, quæ in mundi conuerſione in ordine proprio miniſtrãt, emergere non potuerunt: ſed ſimul omnia poſt diuinitatis ignorationẽ cito perierunt, & inuidiæ iniquitas & ingratitudinis breui excitata ſunt. Alienus autem à malignitate nemo inuentus eſt, ſuperſtitionũ generibus longe lateque in animos hominum vſque adeò diffuſis, vt earum turpitudine huius noſtri ſplendoris lumen dignis fuerit circũfuſum tenebris & ipſi ſemper luce priuati.

Nulla itaque ratio poterit meam de prædictis fidẽ ex animo meo auellere. Nullo enim malo impediente ipſa ſuccedit. Perfecta potentia eſt viuus ſermo veritatis, omnipotens, omnium rerum cuſtos, & noſtræ ſalutis procurator. Ita igitur videtur quodammodò ſanctiſsimi verbi abundantiam eius, quem liberat, conuerſationem cuſtodire & lucis ſplen-

dorem

dorem nobis præbere Quam ob cauſam ergo gentium omnium populi cæleſte numen non aſpicientes,& nobiliſsimam pietatem contemnentes,quod de terra eſt,inquirunt:quod nullum habet veritatis fundamentum, neq; puri ſplendoris charitatem, neque cæleſtis diuinitatis potentiã? O indignum facinus. Adhuc & nunc cùm nihil impium omittant, nec in Deű reſpiciant, & in miſerű errorem prolabantur: non vident, & ſordidis his operibus mundi ſplendorẽ contaminare nõ ceſſant. Nempè lignum,lapidem,æs,argẽtum,& aurũ,& huiuſmodi alia de terra ſumpta, vt adorentur, proponentes, & ad ea vitæ ſpem publicè referentes,tẽpla ipſis inſigni ornatu ædificant,& poſtea in ſuæ adorationis additamẽtis gloriantur. Si quidem ſtructuræ magnitudo quam ipſi fecerunt,dignum eorum conſpectu miraculum exhibet. Quandoquidẽ autem talia facere videntur,maniſeſtè intelligitur, ipſos potiſsimũ neq; ſenſu,neq; viſu præditos eſſe,& arroganter in ſuis ſtructuris ſeſe iactare conuincũtur.

Qualis igitur, & quantus eſt omnipotens Deus,omnium autor & iudex?quem quidam proprię,vt opinantur,virtutis perſuaſione latent?Ipſius enim diſpoſitione noſtri corporis ſpecies debitam formam accepit:&,vt armoniæ vigorem haberęmus, ipſe membrorum omnium cõnexionem neruis fortiſsimis colligauit,

ligauit, vt in omni noſtræ intentionis actione, propriæ armoniȩ robur indefeſſum retineremus. His igitur ſalubri diſpoſitione abſolutis, ſpiritum etiam, qui hæc omnia mouere ac roborare poſſet, inſpirauit: viſumq; oculis noſtris conceſsit, & intellectum capiti noſtro indidit, & intra regionem hanc totam noſtræ cogitationis rationem concluſit Quapropter ſi quis rectè ſapiens huius diſpoſitionis rationem conſideret, omittat autem alia, quæ neq; verbo, neque numero comprehendi poſſunt, celeri attentione ſalutarem, & æternã immortalis Dei potentiã videre, atque intelligere poterit, non poterit autem errore aliquo temerè implicari: ſed manifeſtè contemplari licebit, atq; videre: omnia Dei potentia facta eſſe, ſicut ipſe omnia hæc exiſtere voluit.

Vt autem perſpicere liceat, quod aliqua illicita in mundo conuerſatio ignorationẽ Dei apud homines effecerit. poſt natu ex illuſione inimici in miſeris infœlicium hominũ animis primũ rationis peccatum; ex diuina lege datur nobis perſpicuam huius rei demõſtrationem accipere. Ab illo enim tempore, quo à duobus illis in principio creatis, conuenienti diligentia, diuinum & ſanctũ mãdatum obſeruatum non eſt, natus eſt deinceps huius appellationis (ignorationis ſcilicet) flos: factus eſt aũt continuus, ac magis auctus, poſtq̃ prædicti duo illi

volun-

voluntate diuina repudiati ſunt. Eousque autem materia illa humanæ miſeriæ prouecta eſt, vt Orientis & Occidentis fundamenta dãnauerit. Ipſa etiam aduerſariæ poteſtatis victoria mentes hominum circumuenit, & obſcurauit. In ipſo nimirum præcepto eſt ſancta, & immortalis, & infatigabilis Dei omnipotentis clementia. Omnibus enim diebus, & temporibus præteritis, innumeras populorũ multitudines, ab hoc onere, cuius ſeruituti addictæ fuerant, per me ſeruum ſuum Deus liberat, & in perfectum æterni luminis ſplendorem deducit.

Poſt hæc igitur fratres deſideratiſsimi, propinquiore quadam prouidentia, & illuſtribus immortalis Dei noſtri beneficijs inſigniorem me in poſterum futurũ, puriſsima erga ipſum fide ſum perſuaſus. Suſcipiat ergo me ô ſinceriſsimum Concilium ſanctitas veſtra, nec mihi ſanctiſsimam Eccleſiam, & communis omnium noſtrum, caſtaque matris portas opponi ſuſtineatis. Quamuis enim nunc potiſsimum animi mei ratio perfectã Catholicæ fidei puritatem inueſtigans, hoc ſibi fieri dignũ non eſſe arbitratur, ſuadet tamen, atque admonet. Et propriæ quidem verecundiæ frons omnium pulcherrimarum virtutum ſigillum extulit, portaſque immortalitatis cepit contingere, ipſaſque pulſare: vt & vos cœpiſtis noſtræ

Videtur petere admitti ad Concilium.

Videtur innuere ſacramentũ Confirmatiõis, quod ſimul cum baptiſmo à S Sylueſtro accepit.

noſtræ fraternitatis imprudētię veniam dare, pacem fidei Catholicę reſpicientes. Hoc enim & Deū decet, & Eccleſiæ Catholicæ fidei conuenit, & Reipublicæ negocijs vtile eſt: vt pro diuinitus nobis cōceſſa precioſiſsima pace dignam gratiarum actionem eius gratiæ largitori communiter omnes referamus.

Graue enim eſſet, imò verò quam acerbum, hoſtibus iam profligatis & nemine ex diuerſo ſe opponere audente, inuicem oppugnare, & lætitiam inimicis, atque adeò riſum præbere, præſertim cùm de rebus diuinis diſputemus, habeamusq́ue doctrinam ſacratiſsimi ſpiritus literarum monumentis proditam. Nam libri Euangeliſtarum & Apoſtolorum, quinetiam veterum Prophetarum oracula nos euidēter docent, quid de diuino numine ſentiendum ſit. Omni igitur ſeditioſa contētione depulſa, literarum diuinitus inſpiratarum teſtimonijs res in quæſtionem adductas diſſoluamus.

Sic vertit hanc partē Chriſtofor ſonus lib. 1. hiſt. Ecc. Theod. cap. 7.

Iſta aliaque id genus dum doctrinæ Apoſtolicæ conſenſum ſtabilire moliretur, tanquā filius Patris amantiſsimus, Epiſcopis & ſacerdotibus velut patribus propoſuit. Erant autē qui ad Synodum ſimul conuenerant Epiſcopi trecenti & octodecim. Sed trecenti quidem ante prædicta perſuaſi erant & conſenſum ad inuicem, ac dogmatum ſanitatem amplectebātur: reliqui autem, vt iampridem diximus,

aduerſus Apoſtolica dogmata pugnabāt: qui Arij ſententiam magnificè concelebrare ſtudebant, numero ſeptendecim. Euſebius ſcilicet Nicomedienſis, cuius & ſuperius mentionem fecimus, Theognis Nicænus, Maris Chalcedonenſis, Theodorus Heracleæ Thraciæ, Menophantus Epheſi, Patrophilus Scythopolis, Narciſſus Neroniadis ſecundæ Ciliciæ, quam nunc Irenopolin appellamus, Theonas Marmaricæ, Secundus Ptolemaidis Aegypti, & cum eis alij octo, qui ſeipſos, quaſi eſſent orthodoxi, ſanctorum trecentorum choro miſcentes, Apoſtolicis dogmatis repugnabant, Ario conſentientes. Cùm his generosè decertabant Sancti Patres noſtri, Alexander tunc presbyter Conſtantinopolitanus, & Athanaſius Archidiaconus Eccleſiæ Alexandrinorum. Quamobrem inuidia contra eos arma mouit, vt poſtea dicemus. Noſtri autem ſancti Epiſcopi Arium ad Synodum vocabant, permittentes ei propria dogmata proponere, nutu omnia vincentis regis. nã & ille, vt paulò ante diximus, in Synodo cõſidebat.

Metaphraſtes in oratione de geſtis Nicææ refert, hũc presbyterum vicẽ geſſiſſe Metrophanis Epiſcopi Conſtantinopolitani.

CAPVT, VBI PRAESTANTIORES *Epiſcopos Rex ſuſcipit.*

CAEterum admirabile quiddam, quod in ſynodo fecit Rex omnium victor, dignũ non eſt, quòd ſilentio inuoluatur. Etenim cùm ex omnibus penè locis Epiſcopi conueniſſent,

niſſent, &,(vt fieri ſolet) diuerſis ex cauſis inter ſe iurgia quædam detuliſſent, interpellabatur frequenter à ſingulis: offerebantur libelli, culpæ proferebantur, & magis ad hæc, quàm ad id, pro quo ventum fuerat, animos dabant. At ille videns quòd per huiuſmodi iurgia cauſa ſummi negotij fruſtraretur, diem certā ſtatuit, qua vnuſquiſque Epiſcoporum, ſi quid querimoniæ habere videretur, deferret. Et cū reſediſſet, ſuſcepit à ſingulis libellos, quos ſimul oēs in ſinu ſuo continens, nec in eis quid contineretur aperiens, ait ad Epiſcopos: Deus vos conſtituit ſacerdotes, & poteſtatem vobis dedit de nobis quoque iudicādi, & ideò nos à vobis rectè iudicamur: vos aūt nō poteſtis ab hominibus iudicari. propter quod Dei ſolius inter vos expectate iudicium, & veſtra iurgia quæcunq; ſunt, ad illud diuinum reſeruentur examē. Vos enim nobis à Deo dati eſtis dij, & conueniens nō eſt, vt homo iudicet Deos, ſed ille ſolus, de quo ſcriptū eſt: Deus ſtetit in ſynagoga deorum, in medio autē deos diſcernit. Et ideò his omiſsis, illa quæ ad fidem Dei pertinent, abſque vlla animorum contentione diſtinguite. Cùm hæc dixiſſet, omnes ſimul querimoniarum libellos iuſsit exuri, ne innoteſceret vlli hominum ſimultatio ſacerdotum. Tanta erat Regis erga Dei ſacerdotes religio, quam omnes ſapientes admirabantur.

Aliud etiam ſimile huic ab eo factum, non arbitror iuſtum ſilentio tradere. Viri quidam laici ex eorum numero, qui libenter rixantur, aliosque reddunt odioſos, ſcripſerāt quaſdam Epiſcoporum accuſationes, easque deſcriptas ante confectam concordiam Regi obtulerāt. Ille cùm ſuſcepiſſet, vinculum eis impoſuit, atque anulo ſignās, cuſtodiri mandauit, donec fœderibus conſenſus confectis, præſentibus omnibus Epiſcopis proferri eas iuſsit, atque igne comburi, cùm prius iuraſſet: ſe nihil eorum, quæ ſcripta fuiſſent, legiſſe. Oportere enim aiebat ſacerdotum præuaricationes vulgaribus eſſe ignotas, ne inde ſcandali occaſione accepta, poſtea ipſi abſq; metu delinquant. Quin & hoc adieciſſe fertur: ſi contingeret, Epiſcopum ſe videre alienum coniugium violantem, propria ſe purpura iniquum facinus fuiſſe contecturum, ne talibus factis intuentium aſpectꝰ læderetur. Perplures poſtea dies, quin & per longiora tempora cum Epiſcopis cōueniens, ſimul cum eis de his, quæ ad fidem pertinent, diſſerebat, ac diuerſas eorum ſententias legebat. Erant enim, vt ſæpius iam diximus, inter eos nonnulli, qui Arij dogmatis illicitis conſentiebant, & multitudini ſanctorū Epiſcoporum veritatem propugnantium adverſabantur. Optimi verò, ac omninò ſacratiſsimi Patres noſtri, veritatis armis muniti,

illu-

illuſtrem & inuiolatam fidem liberè prædicabant. Cùm quibus etiam Confeſſorum magnus numerus Arij praua dogmata defendere volentibus reſiſtebat.

DE PAPHNVTIO.

FVIT præterea in illo Concilio & Paphnutius, homo Dei ex Aegypti partibus Confeſſor, ex illis quos Maximianus dexteris oculis effoſsis, & ſiniſtro poplite ſucciſo, per metalla damnauerat. Sed in hac tanta virtutum inerat gratia, vt ſigna per eum, non minus quàm dudum per Apoſtolos, fierent. Nam & Dæmones verbo tantum fugabat, & ægros ſola oratione curabat, ſed & cęcis viſum dicitur reddidiſſe, & paralyticos ad ſtabilitatem corporis reuocaſſe. Quem Conſtantinus in tanta veneratione & affectu habuit, vt ſæpius eum intra palatium euocatū, amplecteretur & illum oculum, qui in cōfeſsione fidei fuerat euulſus, auidiorib' oculis demulceret. [*Eadem habet etiam Ruffinus lib. 1. hiſt. Eccleſi. cap. 4. qui Paphnutium Epiſcopum facit. Græcus tamen noſter, vt Confeſſorem tantum laudat, eumque poſtea in Meletianorum ſectam delapſum eſſe teſtis eſt Epiph. in lib. aduerſus Hæreſes, Secta 68.*]

DE S. SPIRIDIONE.

Ita etiam habet Ruffinus lib. 1. hiſt. Eccl. cap. 5.

SPiridion etiam Cyprius vir inſignis in Domino, vir vnus ex ordine Prophetarum. Hic

Hic paſtor ouium etiam in Epiſcopatu poſitus permanſit. Quidam verò nocte cùm ad caulas fures veniſſét, & manus improbas, quò aditum educendis omnibus facerent, extendiſſent, inuiſibilibus quibuſdam vinculis reſtricti, vſq; ad lucem veluti traditi tortoribus permanſerunt. Cùm verò oues ducturus ad paſcua matutinus ſe ageret ſenior, videt iuuenes abſque humanis vinculis pendere diſtrictos. Cumque cauſam noxæ comperiſſet, abſoluit ſermone, quos meritis vinxerat. Et ne eis inanis nocturna cederet occupatio: Tollite, inquit, ô iuuenes, vnum vobis arietem, ne ſine cauſa veniſſe videamini, quē melius prece quàm furto quæſiſſe conuenerat. Plura etiam alia mirabilia de hoc ſancto audiuimus: vnum autem ex multis proponemus.

CAPVT, VBI FILIAM MORTVAM excitat propter mercatorem.

Hoc etiam extat apud Ruffinum ibidem.

Filiam habuit Irenem nomine, quæ ei cùm benè miniſtraſſet, virgo defuncta eſt. Poſt eius obitum venit quidam, dicens: ſe ei quoddam depoſitum commendaſſe. Rem geſtam ignorauerat pater. Perquiſitum in tota domo; nuſquam, quod quærebatur, inuentum eſt. Perſiſtebat tamen ille, qui commendauerat, & fletu ac lachrymis perurgebat: vitæ quoque ſuæ illaturum ſe eſſe exitium, niſi commendata

mendata reciperet, teſtabatur. Permotus lachrymis eius ſenex, ad ſepulchrum filiæ properat, atque eam ex nomine clamitat. Tum illa de ſepulchro, quid vis, ait, pater? Commendatũ, inquit, illius vbi poſuiſti? At illa locum deſignans, illic ait inuenies defoſſum. Regreſſus ad domum, rem, ſicut filia de ſepulchro reſponderat, repertam tradidit repoſcenti. Sed & multa alia ferũtur geſta eius mirabilia, quæ etiam nunc ore omnium celebrantur. Tales igitur in illis adhuc temporibus permulti viri in Eccleſijs Domini refulgebant, ex quibus plurimi in illo Concilio fuerunt. Sed & Athanaſius eodem tempore Alexãdriæ Diaconus, Alexandrini Epiſcopi aderat conſilijs, ſenem quamplurimis iuuans.

EX EVSTATHIO ANTIOCHENO, qui Concilio interfuit, apud Theodoretum lib. 1. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 8.

VBI ergo Nicæam aduentauit maximus Epiſcoporum cętus, de fidei modo quęri ceptum eſt. Euſebij Nicomedienſis blaſphemia per ſuas ipſius literas perſpicuè deprehenſa fuit. Quæ quidem literæ vbi fuére perlectæ, ſicut auditoribus immenſum dolorem propter eius de Eccleſia diſceſsionem: ſic eius autori inſanabile dedecoris vul-

nus intulerunt. [*Idem author tradit, illas literas in Concilio fuiſſe diſcerptas. laceratus eſt etiam liber Arij Thalia inſcriptus, vt poſtea verſus libri huius finē refertur.*]

EX GRAECO VATICANO.

Interea per dies ſingulos agitabantur conuentus, nec facilè, aut temerè de re tanta ſtatuere audebant. Euocabatur frequenter Arius in Concilium, & aſsiduo tractatu aſſertiones eius diſcutiebantur, & quid aduerſum hæc teneri deberet, aut ſtatui, ſumma cum deliberatione quærebatur. Quamobrem valdè ſapienter atque conuenienter aduerſus Arij, & qui cum illo erant, illicita dogmata redargutiones oppoſuerunt, ipſorum impias aduerſus Dei filium blaſphemias radicitus extirpātes, & euaneſcere facientes. Et quidem ei quod illi aſſerebant: non ex Deo eſſe Dei filium, illud: Deū de Deo noſtri oppoſuerunt. Et ei quod illi dicebant: Non eſſe Deum verum de Deo vero, ſed creaturam, Noſtri contra; genitum nō factum definierunt. Ei verò quod ipſi defendebant, alterius eſſe ſubſtantiæ: Noſtri Epiſcopi contra, Conſubſtātialem eſſe filium Patri, obiecerunt, hoc eſt, ex ſubſtātia patris genitum: creatoremque, atque opificem eſſe viſibilium omnium & inuiſibilium prædicarunt, iuxta olim traditam Eccleſię ipſius Apoſtolicam fidem, expreſsis teſtimonijs demonſtrātes. Hoc

Antido-

Antidoto venena lętalia ſubuertentes, clariorem in poſterum Apoſtolicam fidem conſonanter deſcripſerunt.

DE EO QVOD OPORTET TRES perſonas intelligere & credere, indiuiſè in vna diuinitate, ineffabilis Patris, & Filij, & Sancti Spiritus.

SAncta & magna & Generalis Synodus in Nicæa cõgregatorum ſanctorum Patrum noſtrorum, per beatum & ſanctũ Epiſcopum Oſium Cordubæ ciuitatis Hiſpanicę Prouinciæ, locum tenentem Romani Epiſcopi, cum prædictis eiuſdem ſedis presbyteris, altero ipſum interpretante dixit: Diuinitas non eſt vna perſona, vt Iudæi opinantur; ſed tres perſonæ verè ſubſiſtentes, nõ ſolo nomine. Et hoc pluribus teſtimonijs in nouo & veteri teſtamento prædicatur. Vetus quidem magis corporeo adhuc modo differens, verbum quaſi loquẽs exhibuit. nouum autem verbum Deum eſſe demonſtrauit (iuxta illud: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum) & perſonam perfectam ex perfecta. Deus enim eſt, non pars, filius, ſed perfectus, ſicut & Pater: Eiuſdẽ eſſentiæ, cuius & qui eum ineffabili modo genuit Pater. Sicut Pater, & Filius, ſimul ſubſiſtit Spiritus ſanctus, eiuſdem eſſentiæ, & eiuſdem poteſta-

Prima ſententia Oſij qui locum tenebat Romani Pontificis.

tis, cuius Pater & Filius. Vnum igitur conſilium, vnum regnum, vnã voluntatem, vnam dominationem in omnibus creatis naturis, & aſpectabilibus, & quæ intelligentia percipiuntur: vnam diuinitatem & eandem eſſentiam confiteri nos oportet, non prædicantes ineffabilis illius, ac beatæ Trinitatis perſonarum confuſionem, aut diuiſionem, ſed ſemper vere Patrem veri Filij, ſemper exiſtentem, & filium verè filium veri Patris, ſemper exiſtentẽ ac ſubſiſtentem: Trinitatem indiuiduam, ineffabilem, & quæ verè ſuperat intellectum atque ſermonem: vnam diuinitatem & eandem ipſius eſſentiam eſſe credẽtes. Et eandem confitemur iuxta nobis ab initio traditam ipſius fidei veram dogmatum integritatem, à Domino per ſanctos eius Apoſtolos, & à ſanctis eius Apoſtolis, & à ſanctis antiquis noſtris patribus, qui Apoſtolorum ſanctam fidem illibatam conſeruauerunt; parati ex ſancti ſpiritus arbitrio, per plurima diuinarum ſcripturarum teſtimonia demonſtrare, hæc ita ſe habere.

His ab ipſis, magis autem à ſpiritu ſancto per ipſos pronunciatis, qui impietatem Arij aſſerebant (erant autem pro Euſebio Nicomediæ & Theognio Nicææ, quos iam prius indicauimus) reſpiciebant pariter in conducititios Arij Philoſophos quoſdã maxime diſertos

ſertos

ertos, quos propriæ nequitiæ patronos cum Arius conduxiſſet, cum ipſis venit ad ſanctam llam, & Generalem Synodum. Aderant autem & plurimi Philoſophi, in quibus ſperantes, vt paulò ante diximus, veritatis aduerſarij, meritò cũ ſuæ blaſphemiæ magiſtro damnati ſunt. impleta in ipſo, & in ipſis ſacra ſcriptura, quæ dicit, Maledictus homo, qui confidit in homine, & à Domino receſsit cor eius. Receſsit enim verè à Domino blaſphemum or Arij cum Deo pugnantis, & eorum, qui eius impietati communicant, audentium dicere, Filium Dei creaturam atque facturam: ùm ſit omnium viſibilium & inuiſibilium reata rum naturarum creator & effector.

APVT, QVO PLVRIMAE PHILOſophorum Arij contra ſanctam illam Apoſtolicorum Dei ſacerdotum Synodum, ſententiæ proferuntur.

QVidã inſignis in arte Dialectica per dies ſingulos, conflictus ſummi certaminis um Epiſcopis noſtris, viris adæque in Dialectica non improbabiliter eruditis, mouebat: ſiebat ingens ſpectaculum, conuenientibus d audiendum doctis, & literatis viris. Nec amen vllo genere Philoſophus concludi à uoquam poterat, aut conſtringi. Tanta eim dicendi arte obiectis quæſtionibus occurrebat,

Sic etiam habet Ruffinus lib. 1. hiſt. Eccl. cap. 3.

currebat, vt vbi maximè putaretur aſtrictus, velut anguis elaberetur. Sed, vt oſtenderet Deus, quia non in ſermone verbum Dei, ſed in virtute conſiſtit, quidam ex Confeſſoribus ſimplicisſimæ naturæ vir, & nihil aliud ſciens, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum, inter cæteros auditores epiſcopos aderat. Qui cùm vidiſſet Philoſophum inſultantem noſtris, & callidè ſe diſputationis arte iactantem, poſcit ab omnibus locum, velle ſe paucis cum Philoſopho ſermocinari. Tum verò noſtri, qui ſimplicitatem viri, & imperitiam de ſermone duntaxat noſſent, pauére, & velut pudorem quẽdam pati, ne fortè apud callidos homines riſui efficeretur ſancta ſimplicitas. perſtitit tamen ſenior, & hinc mouit ſermonis exordium: In nomine, inquit, Ieſu Chriſti Philoſophe audi, quæ vera ſunt. Deus vnus eſt, qui fecit cælũ & terram, quiq; homini, quem de terræ limo formauerat, ſpiritum dedit, vniuerſa quæ vidẽtur, & quæ nõ videntur, virtute verbi ſui creauit, & ſpiritus ſui ſanctificatione formauit. Hoc verbum ac ſapientia, quẽ nos filium dicimus, humanos miſeratus errores, ex virgine naſcitur, & per paſsionem mortis à perpetua morte nos liberauit, ac reſurrẽctione ſua æternam nobis cõtulit vitã. Quem & expectamus iudicem omnium, quæ gerimus, eſſe venturum. Credis hoc ita eſſe Philoſophe?

Hic Spiridion fuiſſe creditur teſte Niceph. lib. 8. hiſt. Eccl. cap. 15. qui & ſimile quid cum alio Philoſopho feciſſe refert Alexandrum Conſtãtinopolitanum poſtea epiſcopum.

oſophe? At ille, velut ſi nunquam vllum ſer-
monem contradicendi didiciſſet, ita obſtu-
efactus virtute dictorum, mutus ad omnia
oc ſolum potuit reſpondere, ita ſibi vide-
, nec aliud verum eſſe, quàm quod dixerat.
Tum Senior, ſi hæc, inquit, ita eſſe credis, ſur-
e & ſequere me ad Dominicum, & huius fi-
ei ſignaculum ſuſcipe. Et Philoſophus con-
erſus ad diſcipulos ſuos, vel ad eos, qui au-
endi gratia conuenerant, Audite, inquit,
eruditi viri: donec verbis mecum geſta res
t, verba verbis oppoſui: & quæ dicebantur,
cendi arte ſubuerti: vbi verò pro verbis
rtus proceſsit ex ore dicentis, non potue-
int reſiſtere verba virtuti, nec homo aduer-
ri potuit Deo. Et ideò ſi quis veſtrum po-
it in his, quæ dicta ſunt, ſentire quæ ſenſi,
edat Chriſto, & ſequatur hũc ſenem, in quo
cutus eſt Deus. Ita Philoſophus Chriſtia-
s effectus, tandem ſe gratulatus eſt victum.
Hoc autem Philoſopho baptizato, & Dei
Eccleſiæ coniuncto, & quieſcente,
& in Dei magnalibus exul-
tante, Synodus gau-
debat.

CON-

iem & ſimilitudinem Dei hominem fieri.

ADHVC RESPONSIO SANCTORVM Patrum per eundem Epiſcopum Euſtathium de eadem.

DIxitque Deus: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. ſed rca quædam inquiramus, ô Philoſophe. In o enim quod dicitur, Dixitque Deus: Faciaius hominem, ſubiecit dicens: Et fecit Deus ominem, ad imaginem Dei fecit illum, maſulum & fœminam fecit eos. Eius ergo veri, faciamus, ſignificatio, perſonam eſſe cócreitem indicat, & æqualem appellationem inoducit. Vt enim Pater Deus eſt, qui dixit: aciamus hominem, ita & Deus eſt is, cui dit, Faciamus: cùm ſit vtriuſque perſonæ vna uinitas & eius quæ dixit, Faciamus homiem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, eius quæ hominem fecit. Illa enim vox, Faamus, Sanctam prorſus, & nequaquam dierſam Patris, & filij diuinitatem exprimit. nago enim Dei ſimplex eſt, & omnis comſitionis expers, cùm ſit ignis natura.

CONCORS RESPONSIO SANctorum Patrum.

Vmen inacceſſibile, & natura incomprehenſibilis eſt ſanctæ Trinitatis eſſentia. ic eſt ſenſus verbi: Faciamus.

CON-

CONTRADICTIO PHILOſophi pro Ario.

ITerum dicam Deum ſimplicem eſſe, & ſine figura, & ſine compoſitione. Quomodo igitur intelligendum eſt illud, ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: & dicentem non ſubſiſtere ante illum cui dicebat: Faciamus hominem, & quę ſequuntur: Enunciate nobis perſpicuam de his demonſtrationem, ſi poteſtis.

S. EPISCOPI, PER OSIVM EPIſcopum ciuitatis Cordubæ, interpretante illum altero, dixerunt.

SI, vt tu dicis, Pater ante filium extitit, & poſterior filius poſt aliqua tempora creatus eſt à Deo, & poſtea filius ab eodem Patre declaratus, vt impiè blaſphemantes aſſeritis, prius eum ab ipſo fuiſſe creatũ ad creationem naturarum quæ factæ ſunt: Dixit igitur iuxta impietatem veſtram increatus deus ad creatũ ſecundum vos filium: Facias mihi hominem ad imaginem & ſimilitudinem meam. Sed ſiquidem pater ſemper eſt Deus, vt prius oſtendimus, filius etiam cum Patre ſemper exiſtit, non temporibus poſterior, non poteſtate minor, non loco circumſcriptus, ſed ſemper itidem perpetuo cum Patre ſubſiſtens, ex ipſo iuxta prædicta incomprehẽſibiliter & ineffabiliter genitus, verus Deus ſemper exiſtens

ex ve-

x vero Deo, & patre ſemper exiſtente, dominans cum patre, coæternus patri, regnans ſemper cum patre, conſubſtantialis patri, æquè otens vt pater, creator cum patre. Si enim mnia per filium facta teſtatur diuina Euangeliorum vox: & ſine ipſo factum eſt nihil, uod factum eſt, & ſimul, non diuiſim à patre reauit; Siquidem vna eſt diuinitas & ſentētia na Patris & Filij & Spiritus ſancti, nunquam eparato patre à filio, neq; filio à Patre: intelgendum ergo eſt ô Philoſophe, quòd Pater: filius, ſecundum ſubſtantiam Deitatis, vnū int. Et in Euangelijs ipſe filius clamat: Ego Pater vnum ſumus, cui dicebat: Faciamus ominem ad ſimilitudinem noſtram.

CONTRADICTIO PHILOSOPHI.

A M etiam in prioribus interrogationibus dicebamus, Deum non habere hominis figiem. Quam ergo ſignificationem habet æc oratio, ad imaginem & ſimilitudinem noram? Dicite nobis. Non enim paruam nobis c ſermo exhibet difficultatē. Primùm hoc cendum eſt.

ESPONSIO SANCTAE SYNODI *per eundem Epiſcopum Oſium ciuitatis Cordubæ.*

Llud: ad imaginē, ô Philoſophe, intelligendum eſt, cuius menti fuiſſe impreſſum do-

cet ſermo veritatis. Audi ergo, & intellige. Deus cùm ſit natura bonus, intelligenti hominis ſubſtantię inſculpſit illud ad imaginem & ſimilitudinem, vt bonitatem, ſimplicitatem, ſanctitatem, puritatem, candorem, probitaté, fœlicitatem, & his ſimilia: vt, quæ Deus eſt per naturam, eadem per ipſius gratiam habere poſſet, ab ipſo creatus homo, hoc eſt, ipſius hominis mens. Et vt pictores periti ſimilitudines imaginum in tabulis ex varijs depingentes, nō ex vno colore imagines perpetuò pingunt: ſic Deus homini etiam quem creauit in animæ intelligēti conditorio, hoc eſt, in mente conceſsit: vt per virtutes haberet illud: ad imaginem ſuam & ſimilitudiné, inuenta perpetuò in homine imagine per prædictas illas res diuinas, quas Deus in ipſo repoſuit, dicés: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.

CONTRADICTIO PHILOSOPHI.

DIfferātur mihi hæc hoc præſenti tēpore: illud potius quęrēdum eſt: de eo ſcilicet per quod Deus hominem fecit, & omnia quæ videntur, & quæ non videntur. Non enim mihi vidētur rectè habere, quę dixiſtis, Quòd vnum pariter fuerit ſemper filius cum Patre in idipſum, & quod filius ſemper fuerit Deus cum Patre. Ego verò dicerem à Deo factū fuiſſe, vt in creaturis miniſtrū ageret. Indigebat enim

nim Deus miniſtro ad hominis & mundi o-
piſicium. Ideoq́ue opifex Deus naturas crea-
tas effecturus, conſtituit ſibi inſtrumentū per
quod naturas omnes crearet. Quemadmodū
enim faber conſtituit ſibi prius inſtrumenta
in eorum quæ facturus eſt, ſtructuram: ita li-
cet in Deo cogitare. Quod ſupponens ſibi ipſi
filium tanquam inſtrumentum, mundum per
ipſum creauerit Quod enim ab Apoſtolis di-
ctum eſt, quod omnia per ipſum facta ſunt,
naturæ per ipſum, quaſi per inſtrumētum fa-
ctæ ſunt. Et quod Deus dixit, creatum eſſe ho
minem ad imaginē & ſimilitudinē noſtram,
per inſtrumentum, hoc eſt, per filium ad ſui
ipſius imaginem & ſimilitudinē Deus dixit.

MVTVA RESPONSIO SANCTORVM Patrum per Leontium Epiſcopum Cæſareæ Cappadociæ, & Eupſychium Tyanenſem Epiſcopum.

SI ergo, vt tu dicis, filius inſtrumentum ad
naturarum creatarum effectionem à patre
creatus eſt, ex tuis ipſius verbis excidis ô Phi-
loſophe. Ait enim Euāgelij vox, quemadmo-
dum & ipſe paulò ante meminiſti: omnia per
ipſum facta ſunt, & adiungit: Et ſine ipſo fa-
ctum eſt nihil, quod factum eſt. Igitur ſi om-
ne creatum per ipſum factum eſt, & ſine ipſo
factum eſt nihil, quod factum eſt; factura eſt

autem filius, vt ipſe ais, ſe ipſe vtique creauerit, non Pater.

CONTRADICTIO PHILOSOPHI.

SEmel dixi, quòd omnia per ipſum, vt per inſtrumentũ fecit Deus, in hoc ipſum ante omnem creaturã ipſum faciens, ipſum inſtrumẽtum præparauit ad creatarum naturarum effectionem.

MVTVA RESPONSIO SANCTORVM *Patrum per eoſdem Epiſcopos.*

DIc vir optime, vbinã quiſpiam tibi inſonuit, filium Dei & ſpiritum eius ſanctũ inſtrumenta eſſe? Exhibe nobis harum hypotheſium teſtimonia. Cuius, qui quidem ſpiritu ducatur, ſubſcriptiones habes, qui Dei filium inſtrumentum eſſe tradiderit? Cùm ſit creator omnium ſæculorum, & omnium cæleſtium exercituum, & omnium quæ in terra ſunt? Igitur audi ó Philoſophe, teſtimonia ex diuinis ſcripturis, coæternum Patri filium ipſius eſſe aſtruentibus, creatoremque, & opificem omnium creatarum naturarum. In libro quidem Geneſis habes Moyſem Prophetam, qui creatorem ſimul cum Deo & patre filium fuiſſe tradidit, dicens, vt tibi vir optime prius diximus, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Perſonam cooperantem compellare natura comparatum eſt, non inſtru-

inſtrumenta. Sermo enim ille, Et fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum, maſculum & fœminam creauit eos, perſonæ authoritatem ſignificat. in eo enim quod ait: Faciamus hominem, tollit inſtrumentorum cogitationem. Clarius accipe teſtimonium authenticum, ſoli perſonæ Dei propoſitũ, oſtendens ipſum eſſe authorem omnium factarum naturarum, ſicut ſcriptum eſt in libro Baruch *Baruch 3. ſecundum ſeptuaginta.* ex ore Hieremiæ Prophetę dicentis: Qui præparauit terrã in æternũ tempus, impleuit eam iumentis quadrupedibus. Qui mittit lumen, & ibit, vocauit illud, & obediuit illi timore, ac ſtellæ ſplenduerunt in cuſtodijs ſuis, & lætatæ ſunt. Vocauit eas & dixerũt: Adſumus. Splenduerũt cum lætitia ei qui fecit illas. Hic Deus noſter, non reputabitur alius aduerſum eum. Inuenit omnem viam ſciẽtiæ & dedit eam Iacob ſeruo ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. Poſt hoc in terra viſus eſt, & inter homines conuerſatus eſt. Et Eſaias ait ad Iſrael: nunquid neſcis, *Eſa. c. 40.* aut non audiſti? Deus ſempiternus Dominus, qui creauit terminos terræ. Quis igitur eſt Deus iſte ſempiternus ô Philoſophe, qui creauit terminos terræ? qui & in terra viſus eſt, & inter homines conuerſatus eſt? Filium ais conuerſatum fuiſſe cum hominibus, an patrem?

RESPONSIO PHILOSOPHI.

FIlium dico fuiſſe conuerſatum, vt diuinæ ſcripturæ teſtatæ ſunt, & ego ex ipſis perſuaſus approbaui. Sed eſt adhuc mihi grauiſſima,& cui contradici non poteſt, obiectio, quod ante omnem creaturam fecit illum Deus, vt per ipſum omnia crearet,& hæc in vlterioribus concertationibus demonſtrabo.

RESPONSIO SANCTORVM PAtrum per eoſdem pijßimos Epiſcopos Leontium, & Eupſychium.

NON ita Philoſophe, nō poteris demonſtrare, quæ dixiſti: Proles enim Dei eſt, non opus, vt pluribus oſtendimus. Et qui ô Philoſophe ex viris pietate ac prudentia præpollentibus, in tantis eiuſdem viribus, earum quæ ab ipſo cōditæ ſunt naturarum, tanquam à Deo, hoc eſt, ab ipſo creatarum, non obſtupeſcit? Clamante ſcriptura: Fecit Deus hominem, & vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona. Ioannes autem Euangeliſta manifeſtius demonſtrat ipſum ſemper cum Patre exiſtere, coæternum Patri, & ſuperiore carentē, vt Pater. In principio enim, inquit, erat verbum, & verbum erāt apud Deum, & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine

ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt. Ecce apertiſsimè oſtenſum eſt ô Philoſophe, quòd omnis creatæ naturæ filius opifex ſit. Igitur ſi opifex eſt omnium creaturarum, vt re vera eſt, tam earum quæ videntur, quàm earum quæ intelliguntur, manifeſtum eſt, quòd verè Deus natura ſit, & non inſtrumentum, vt ais, neque creatura, neq; factura, nec Patre poſterior. Hoc enim ab Euangeliſta quater dictum eſt. Non habet aliquid quod ante illum extiterit. Vt autem perfectiſsimè agnoſcas, quod non eſt alteri ſubiectus, ſed ſuum habet dominium, vt Pater: Accipe aliud expreſsiſsimum teſtimonium. Audi ergo diuinum Eſaiam clamantem, & volent eſſe igne combuſti, (Iudæos prænuncians) quia puer natus eſt nobis, filius datus eſt nobis, cuius principatus factus eſt ſuper humero eius, & vocatur nomen eius magni conſilij nuncius, admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, potens, princeps pacis, Pater futuri ſæculi. Audi Philoſophe DOMINVM eum eſſe prædicatum, non autem miniſtrum, vt vos dicitis. In vno autem ſuorum beneficiorum ipſe filius Dei vnigenitus exhibuit ſeipſum Dominum, & creatorem hominis, in ſupplemento ſcilicet, quod ipſe Dei filius fecit, in cœco à natiuitate. Splendor eſt enim Patri coæternus & figura immutabilis totius

Eſa.9 ca. ſecundum ſeptuaginta.

ſubſtantiæ eius, iuxta quæ ait Paulus Apoſtolus, vas electionis. En Philoſophe, tam multi filium Dei ſine initio, nempè increatum, vt patrem, factorem autem omnium creatarum naturarũ, vt ſæpè diximus earum quę videntur, & quę intelligentia percipiuntur, demonſtrarunt. Vbi autem ſint inſtrumentorum teſtes, dicas, ſi habes: & citò igitur credens in inſtrumenta baptizeris, poſtquàm, vt ais, Deo fidelis exiſtis.

Cap. 8 ſecundũ ſeptuaginta.

CONTRADICTIO PHILOSOPHI *de eo, Dominus condidit me initium viarum ſuarum in opera ſua, ex Prouerbijs Salomonis.*

POſtquàm, inquit, tãtopere vim facitis veritati, quid dicemus de hac manifeſta ſententia, Dominus condidit me initium viarum ſuarum in opera ſua?

RESPONSIO SANCTORVM EPIſcoporum per Euſebium Pamphili Epiſcopum Cæſareæ Palæſtinæ.

QVid profunda penetras probabiliter, ac facilè, vt exiſtimas? Ne tibi ipſi ô Philoſophe mollia cumules argumenta. Vide ne ſcopulos aditu difficiles incautè conſcendens, præceps ruas. Verum de illo: Dominus condidit me, nunc dicemus, quod maiores noſtri de illa ſententia: Dominus condidit me, multa quidem

quidem alia tradiderunt. Et de diſpenſatione apparitionis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſecũdum carnem, quomodo explicauerint, noſtis omninò traditiones. Nos autem nunc cooperante Domino noſtro Ieſu Chriſti ex alijs etiam hiſtorijs deſcriptionem faciemus. Et ſi velis ó Philoſophe, ipſam totam ſententiam ab eius initio proferamus in medium. Ait enim principium eius: Si annunciauero vobis, quæ quotidiè fiunt, memor ero quæ ex ſæculo numerare. Deinde adiungit, dicens: Dominus condidit me initium viarum ſuarum in opera ſua, ante ſæculum fundauit me, in initio antequam terram faceret; & antequam abyſſos faceret, antequam procederẽt fontes aquarum: antequam mõtes facti eſſent, ante autem omnes colles gignit me. Vnde muniẽs illud: Dominus condidit me, continuò inquit: Dominus fecit regiones, & inhabitabilia Quęramus deinceps Dominum, qui creauit illum, & qui fecit regiones, & inhabitabilia. Stimulatus enim Salomon ab his, quæ pater Iob dixerat: vbi eras cùm ponerem fundamenta terræ, inquit. Dominus fecit regiones & inhabitabilia. In libro autem Baruch ex ore Hieremiæ prophetæ, vt prius oſtendimus de eo, qui fecit regiones, & inhabitabilia, dicitur: Filij Agar exquirentes prudentiam, qui ſuper terram, mercatores Meran, & Theman & fabulatores, & *Baruch 3. ſecundum ſeptuaginta.*

examinatores prudentiæ: viam autem ſapientiæ non cognouerunt, neque recordati ſunt ſemitas eius. Et poſt pauca: Sed ſciens omnia cognoſcit eam, adinuenit eam prudentia ſua, loquens de eo, qui inuenit ſapientiam prudentia ſua, adiungit eius opera, dicens: Qui præparauit terram in æternum tempus, impleuit eam iumentis quadrupedibus, qui mittit lumen, & ibit. Non conniuendum eſt ô Philoſophe. Eadem rurſus profert ad propoſitæ hypotheſis euidentem demonſtrationem. Qui mittit, inquit, lumen, & ibit. Vocauit illud, & obediuit illi timore: at ſtellæ ſplenduerunt in cuſtodijs ſuis, & lætatæ ſunt. Vocauit eas, & dixerunt; adſumus, ſplenduerunt cum lætitia ei, qui fecit illas. Hic Deus noſter. Non reputabitur alius aduerſus eum. Inuenit omnem viam ſcientiæ, & dedit eam Iacob ſeruo ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. Poſt hoc in terra viſus eſt, & inter homines conuerſatus eſt. Ratiocinemur, vir optime, quis nã eſt ille Dominus faciens regiones, & inhabitabilia. Cùm enim dixiſſet: Condidit me: ſubiunxit eius opera, dicens: Dominus fecit regiones & inhabitabilia. Intelligemus non eſſe alium, ſed omninò eum, qui præparauit terram in æternum tempus, (in terræ enim præparatione conſiſtit facere regiones, & inhabitabilia) qui impleuit eam iumentis quadrupedibus; qui

qui vocauit lumen & obediuit timore,& quæ ſequuntur. De quo inquit, quòd in terra viſus eſt, & inter homines conuerſatus eſt. Intelligendum eſt ergo, quòd ipſe eſt Dominus, condens rationalem ſapientiam, initium viarum ſuarum, quam ad imaginem ſuam homini præparauit, qui fecit regiones, & inhabitabilia, qui præparauit terram in æternum tempus.

Verùm rurſus principium ſententiæ videamus. Si annunciauero vobis, quæ quotidiè fiunt, non dixit: quæ futura ſunt; & iterum ait: Memor ero, quę ex ſæculo numerare, non dixit, ante ſęculum. Notum eſt vobis, quod filius Dei eſt, qui rationalem ſapiẽtiam condidit, qui præparauit terram in æternum tempus, qui fecit regiones, & inhabitabilia. Qui dixit Iob: cùm me laudarent aſtra matutina & iubilarent omnes filij Dei Moyſes autem ait de eo, qui fecit lucem: Dixitque Deus, fiat lux, & ſubiunxit, dicens: fecitq; Deus duo luminaria magna, & ſtellas, & quæ ſequuntur. Sufficere mihi videntur ô Philoſophe quæ dicta ſunt, & demõſtrationes oſtenderũt, quòd ſcilicet filius Dei eſt, qui apud Salomonem rationalem ſapientiam condidit, & omnes creaturas, & non inſtrumẽtum. Vt autem tibi veram rerum demonſtrationem manifeſtiorem exhibeamus, intentius accedamus ad rei ſenſum

ſum eiuſque contemplationem. Quæ ex ſcriptura pronũciabimus. Exiturus ex vita Moyſes propheta, vt ſcriptum eſt in libr. Analipſis Moyſis, cùm vocaſſet ad ſe Ioſue filiũ Naue, loquens ad eum, dixit: præuidit Deus ante mundi conſtitutionem futurũ me teſtamenti ſui mediatorem. Et in libro Sermonum myſticorum Moyſis, ipſe Moyſes de Dauide & Salomone prædixit. De Salomone ſic. Infundet ei Deus ſapientiam, atque iuſtitiam, & ſcientiam plenam. Ipſe domum Dei ædificabit, & quæ ſequuntur. Vt autem ſit manifeſtius quod dico, ita intellectum perſcrutemur. Eſtne homo propter mundum, an mundus propter hominem?

Huius libri meminit Origenes 3. Periarchon. et Clemẽs 6. Stromatũ, & Athanaſ. in ſynopſi, & inde ſumptũ eſt in epiſt. Iudæ illud de altercatione Michaelis Archãgeli cũ Sathana pro corpore Moyſis: aliorũ etiã librorum titulo Moſis meminit Epipha. 1. Panarij Sathianorum hæreſin confutãs.

PHILOSOPHVS.

Omninò mundus propter hominem..

SANCTI NOSTRI EPISCOPI PER *eundem Epiſcopum Euſebium Pamphili dixerunt.*

SI mundus eſt propter hominem, omninò cùm homo prior in Dei propoſito, mũdus in Dei propoſito erit homine, ac rationabili ſapientia poſterior. Igitur ſi homo prior eſt mundo, erit etiam prior naturis, quales ſunt: Cælum terra, dies, nox, nubes, venti, abyſſi, fontes, montes, & colles. Omnibus his prior erit

erit ſapientia, & homo in Dei propoſito iam prior eſt mundo. Sed eundē accidit poſterius in via creationis cōditum fuiſſe. Qui autem in diuina intentione homine poſterior erat, ille in viam creationis prior incidit. Sed & ſapientia, quam inuenit prudentia filius Dei, quam dedit homini ad imaginem ſuam, ipſa etiam in diuina intentione mundo & mundi naturis prior fuit. Salomon igitur inſtructus ſapientia, quam ei Deus dederat, in ſeipſo ſciens, hominem, atque ſapientiam ante mundum, & mundi naturas in Dei propoſito extitiſſe, accuratè iudicauit in diuina intentione ante mūdum olim fuiſſe. Quod enim ante mundi conſtitutionem Dominus inuenit prudentia ſua, hoc tandem idem Dominus poſt mundum, et mūdi naturas creauit. Ait ergo Salomon quaſi ex perſona humanæ ſapientiæ, quæ in diuina intentione ante mundum extitit, Dominus condidit me initium viarum ſuarum in opera eius, humanam ſapientiam ac rationalem homini ad imaginem Dei facto præparatam hæc pronunciantem induxit. Hoc igitur erat: Dominus condidit. De illo enim, qui in diuina intentione ante mūdum extitit, hoc expoſuit. Illud verò, gignit me, rurſus loquēs de eo, qui editus eſt ad ſequentis exortus terrarum creationes, dixit: gignit me. Intellige igitur Philoſophe, vſque ad perfectionem naturam ipſam anti-

antiquam factam eſſe. Illud ergo, Dominus condidit me initium viarum ſuarum in opera eius, de ratione ac ſapientia hominibus conceſſa explicandum eſt: Illud verò, gignit me, de natura eadem iuxta Dei præſcientiam ex ſuis imaginibus, quaſi lana quadam implicata in ſuam metam redeunte, ab initio primùm creati hominis facti ad ímaginem Dei, in quo rationalem creatam ſapientiam repoſuit, ac ſyncerã ſui charitatem impreſsit Deus. Quod in ſeipſo renouans Saluator diſpenſatoriè ad Patrem dicebat: quoniam, inquit, ante mundi conſtitutionem dilexiſti me. Illud autem, ante ſæcula in principio fundauit me, videns Salomon quod ſæcula in hoc mundo ex diei ac noctis circuitu conſiſtentiam habent, exiſtere verò ante diem & noctem, eſſe etiam exiſtere ante hoc ſæculũ, has conſiderationes contemplans Salomon, homini, atque ſapientiæ congruè accommodauit. Quamobrem ex eius perſona pronuncians ait: Dominus condidit me initium viarum ſuarum in opera eius ante ſæcula, in principio fundauit me. Rurſum cogitans in ſemetipſo, quod Deo huius mũdi naturas ante hominem, eiuſque ſapientiam in eſſe perducente, oportere præſentibus ipſis naturis, quæ priora ſunt adeſſe, videns autem ordine naturas prodeuntes, & quid homo, eiuſque ſapientia propoſitæ fuerant, vt reliqua opera

opera pręcederent;rationalis ergo atque indicatrix ſapientia homini cóceſſa,& Salomoni, vt Magnus Moyſes ait, infuſa loquitur in Salomone: Dominus condidit me initiũ viarum ſuarũ in opera eius,& quę ſequutur. Ex cuius perſona,quæ cum homine prior erat, mundo enarrans opera Dei naturas in mundum producentis, inquit ipſe:dominus fecit regiones, & inhabitabilia,& ſumma quæ habitant eius, quæ ſub cælo.Quando præparabat cælum, ſimul aderam ipſi, & quando ſecernebat ſuam ſedem ſuper ventos, quando fontes faciebat, quæ ſupra nubes, & quando ſecuros ponebat fontes eius, quæ ſub cælo. In ponendo mari terminum eius, & aquæ non tranſibunt os eius,& fortia faciebat fundaméta terræ. Eram apud eum componés, ego eram,cui adgaudebat. Hæc ex perſona ſapientiæ, & haud dubiè oſtendunt, quòd in diuina intentione ante mundum extitit, propter quam mundus extructus eſt, conſtat etiam ante mundi naturas extitiſſe. Teſtis ergo factus viæ naturarũ, qui prior illis fuit, earum ordiné numerat per ſapientiam,quam inuenit prudentia ſua,quamque homini præparauit Quis igitur hanc ſapientiam præparauit, & dedit homini, vel eius opera enarrauit? non alius omninò, quàm qui præparauit terram in æternum tempus,& qui impleuit eam iumentis quadrupedibus,

Prouer 8. cap ſecundũ ſeptuaginta.

Baruch 2. cap. ſecundũ ſeptuaginta.

qui

qui mittit lumen, & ibit, vocauit illud, & obediuit illi timore, qui in terra viſus eſt, & inter homines conuerſatus eſt. Hic ſapientiã hæreditauit. Non eſt itaq; filij Dei illud: Dominus condidit me, ſed rationalis ſapientiæ, quã ipſe Domin⁹ homini dedit, ac præparauit, propter quem mundus factus eſt. clariſsimè ſiquidem per omnia demonſtratum eſt, in perſona rationalis ſapientiæ dictum eſſe. Confirmat autem prædicta Dominus in Euangelio dicens, ſabbatum propter hominem factum eſt, non homo propter ſabbatum. Figura ſabbati eſt pro eo: mundus propter hominem factus eſt, non homo propter mundum.

ALIA PHILOSOPHI CONTRADICTIO.

AT verò Salomonis ſapientia teſtatur; filium Dei eſſe, hoc eſt, Dei ſapientiam, quæ dixit: Dominus condidit me, & quæ ſequuntur.

RESPONSIO SANCTORVM EPIſcoporum ad Philoſophum per Epiſcopum Euſebium Pamphili.

DIC Philoſophe: ſapientia, quę erat in Salomone, vt ais, erat ne ſapientia Dei?

PHILOSOPHVS.

Verè inquit, erat profectò.

EPISCOPVS.

Dic, ſapientia Dei præſcientiã habet an non?

PHI-

PHILOSOPHVS.

Certè habet.

EPISCOPVS.

Sapientia Dei, quam dicis in Salomone fuiſſe, eſt ne filius Dei?

PHILOSOPHVS.

Certè inquit.

EPISCOPVS.

Iudex quomodo iudicat, iuxta præſcientiam, an non?

PHILOSOPHVS.

Certè ait, quomodo enim aliter iudicaret?

EPISCOPVS.

Iudex igitur iuxta præſcientiam iudicat, & ſecundum opera, quæ prius nouit?

PHILOSOPHVS.

Certè iam dixi?

EPISCOPVS.

QVomodo igitur ait ſapientia Salomonis: tria non poſſum intelligere, & quartum penitus ignoro. Cumque tria dixiſſet ſapientia Salomonis, quæ in ipſa non poſſet intelligere: quartum dixit ſe ignorare, nempè viam viri in adoleſcentia. Si ergo ſapientia Dei eſt ſapientia Salomonis, quomodo iudicat mundum, cùm neſciat viam viri in adoleſcentia? Et quomodo hoc verum eſt, quod qui fecit hominem ad imaginẽ Dei, hoc eſt, filius Dei,

& de quo ait Ioannes Euangeliſta, omnia per ipſum facta ſunt, non ſciat viam viri in adoleſcentia: Qui finxit ſigillatim corda eorũ, qui intelligit omnia opera eorum, qui ſcrutatur corda & renes iuxta prophetam, dicẽtem: tu cognouiſti ſeſsionem meam, & reſurrectioné meam, Tu cognouiſti, ait, de longè omnes cogitationes meas, ſemitam meã, & funiculum meum inueſtigaſti, & omnes vias meas prçuidiſti: Et rurſum alibi, qui docet gentes, nõ arguet, qui docet hóminem ſcientiam? Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt. Qui ergo hæc nouit, & omnia præſcit, neſcit viam viri in adoleſcentia? Et multa ex ſcripturis licet inuenire, quæ imprudentiã eorum, quæ hoc dictum malè complectitur, redarguant. Quomodo ergo, qui docet hominem ſcientiam, ipſe neſcit viam viri in adoleſcentia? Benè igitur intelligas ô Philoſophe, quòd Salomon iudicem ſapientiam accepit, quam inuenit filius Dei prudentia ſua, quam præparauit homini ad imaginem ſuam, rationalem ſcilicet. Cõfirmat iam dicta, quod Dominus in Euãgelio loquitur; Ecce pluſquàm Salomon hic, quo funditus euertit dicentes ipſum eſſe Salomonis ſapientiã. ſi enim vt vox ſuffragatur, æqualem habet appellationé cum ſapientia (ſapientia enim Dei eſt filius Dei) eſt ergo Deus præſcius, qui iuxta præſcientiam iudicat

iudicat, & ſecũdum opera, tanquam omnium opifex & creator, vt ait Paulus vas electionis, qui ad Hebræos ſcribens, ſic de ipſo loquitur, Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & penetrans vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, & diſcretor cogitationum ac intentionum cordis. Et nõ eſt aliquid occultum in conſpectu eius, ſed omnia nuda ſunt, & aperta oculis eius, de quo ſermo noſter eſt. Et ad Rom. idem ſcribit, dicens: Quorum patres, ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia benedictus in ſæcula ſæculorum, Amen. Sic autem oſtendit quòd Dei aut patris ſapientia Deus verè ſit ex ipſo Deo, æternus ex ęterno, verus ex vero, cùm ſit natura filius æterni Dei & Patris.

CONTRADICTIO PHILOSOPHI.

QVid igitur eſt, quod ait: viam ſapientiæ non cognouerũt, neque recordati ſunt ſemitas eius, & quæ ſequuntur?

RESPONSIO SANCTORVM EPIſcoporum per eundem Epiſcopum Euſebium Pamphili.

SAEpenumerò verba ſapientiæ conſiderãs ô Philoſophe, admiratus es ſapientiæ virtutem, quod breuiſsimis locutionibus maximam ſententiarum veritatem in ea inuenire

 liceat,

liceat; & iuſtiſsimè quiſpiam verba ſcripturæ comparauerit Euangelicæ parabolæ aſſerenti: Simile eſſe regnum cælorũ grano ſynapis, quod cùm minus ſit omnibus terræ ſeminibus, quando tamen creuit, & perfectum eſt, idoneum tectum volutribus prębet. Sic videmus diuinorum verborum potentiam breuibus locutionibus ſeminatam, plenam autem ſententijs quaſi ramis ad hominum, hoc eſt, volucrum cõtemplationem protenſis, in quibus tanta potentia inuenitur, vt non ſolis terræ habitatoribus, verumetiam aſsiſtentibus volucribus, ſufficiens exhibeant tegumentũ. Vnde nam igitur ad hanc cõſiderationem excitatus ſum, niſi ex verbo ſanctæ ſcripturæ ſacri cantoris Dauidis ad demonſtrationem, & conſtitutionem non rationalis ſapientiæ, vt ipſe fueras opinatus: ſed eius, quæ illam, & omnia creata condidit, incomprehenſibilis ſapientiæ, increatæ, & initio carentis, hoc eſt, Chriſti. Siquidem Chriſtus eſt Dei virtus & Dei ſapientia, iuxta modum ſuæ ineffabilis Deitatis, ex Deo verus Deus verbum. Verbo enim Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Audiſti verbum Domini, audiſti ſpiritum oris eius: audi rurſus de veræ fidei conſtitutione, quæ piè à pijs intellecta & prædicata eſt: quãdoquidem exiſtimo nihil prædictorum te ſuſcipere, præter

ter tanti ſanctorum Pontificũ ſpiritualis chori ſententiam. Audi ergo piè nec humanis ratiocinationib. quæ ineffabilia ſunt, tenta perſcrutari. Perfectus nec minuet, nec augebit. Vnus ingenitus Deus & Pater: vnus ex eo genitus vnigenitus filius, Deus verbum, ſicut non eſt alter Deus cum Deo, & Patre ingenitus: ita, neque congenitus, neque prior, neque poſterior filius, diuerſus à Deo vnigenito filio eius, Deo verbo. Vnus vere Deus & Pater, vnus etiam verè ineffabiliter ex eo genitus filius, Deus verbum. Quemadmodum autem non ſolo nomine Pater eſt Deus; ſic neque ſolo nomine filius, ſed verè eſt filius. Verus eſt Pater, non adulterinus, verus etiam filius. Perfectus pater, perfectus & eius filius. Incorporeus pater, incorporeus & filius. Incorporei enim eſt figura, & incorporea nimirum imago. Credis hoc Philoſophe, quod ex ſubſtãtia patris ſit genitus vnigenitus eius filius? Quemadmodum à principio diſputationum perplurima expreſſa teſtimonia demonſtrauimus, an non?

INTERROGATIO PHILOSOPHI.

Quomodo, & qua nam ratione dic?

SANCTI EPISCOPI PER EVSEbium Pamphili dixerunt.

NE quæras quomodo ó Philoſophe, alioquin, vt iam pluribus dictum eſt tibi, &

ab initio diſputationis teſtati ſumus, ſtudes te pręcipitem agere, perſcrutari tentans, quæ inſcrutabilia ſunt. Siue enim quærere licet, ſiue non deſeris quæſtionē: quomodo ſit genitus, ne quęras inſcrutabilia: neque enim inuenies. Quæras quæ inueniri poſſunt, & inuenies. Si enim quæſieris, à quo vis diſcere? à terra? non ſubſiſtebat. A mari? nondum creatum fuerat mare. A cælo? nondum erat factum. A ſole aut luna vel ſtellis? nondum fuerant condita. Ab Angelis & Archangelis? nōdum erant: Si quidem & ipſorum factor eſt filius, ſed in ſæculis ipſe ante ſæcula vnigenitus. Ne igitur quęras, quæ ſemper fuerunt, ab eo, quod non ſemper fuit. Ineffabilis, & ingenitꝰ eſt pater; ineffabilis eſt ex eo ineffabiliter genitus filius. Taceas ergo de illo: Quomodo. Et concedas hoc ei qui genuit & genito. Pater enim ſolus agnoſcit filium qui eſt, & filius patrem, & cui voluerit filius reuelare, vt ait ipſius Euāgelium. Si autem non vis ceſſare illud, quomodo, ſed contēdis inſcrutabilia perſcrutari; ridemus tuam audaciam, magis autem deflemus te, quod nō velis fide intelligere, Deū ſemper apud ſuum filium, & vnigenitum ſuū filium, ſemper eius filium, ſemper cum patre fuiſſe, non poſteriorem, vt tu impiè aſſeris. Sed fide intellige, atq; confiteare, perfectum filium ex perfecto, vt ſæpè audiſti, lumen æternum ex æterno lumine,

Has ipſas interrogatiōes legimus apud Baſilium in oratione aduerſus eos qui calumniant quòd tres Deos ſtatuamus.

me, Deum verũ ex vero Deo & Patre. Increatum ex increato, ſine compoſitione ab eo, qui cõpoſitionis eſt expers, ſemper exiſtẽtẽ apud patrem. In principio enim erat verbum, vt ait Ioan. Euangeliſta, & verbũ erat apud Deum, & Deus erat verbum. Illud: Erat, Philoſophe, non habet aliquid præcedens, illud, Erat, Philoſophe, tollit quod nõ erat, vt prius oſtendimus. Et illud, Deus, tollit quod non eſt Deus. Scriptis crede, quæ nõ ſcripta ſunt, ne cogites, nec inquiras. Credas, quòd omnia condidit filius, quæ facta ſunt voluntate Patris, non oculorum intuitu. (Deus enim cõpoſitionis eſt expers, vt prædiximus,) ſed voluntate, vt ipſe ſolus nouit. Quod nos fide intelligẽtes prædicamus, iuxta ſanctarũ ſcripturarũ doctrinam, quòd patris conſilio ac ſuo condidit omnem creaturã, & quæ in cælo eſt, & quæ in terra, & quę videtur, & q̃ intelligentia percipitur, non inſtrumentis, aut machinis, nec alicuius alterius cõſilio, ſed, vt paulò ante diximus, voluntate patris, qui ad ipſum & ad Spiritum S. locutus eſt: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Non dixit: Fac, nec facite, ſed faciamus, oſtendẽs id quod eſt conſubſtantiale, & eiuſdẽ honoris in beata illa, & ineffabili Trinitate. Ne obmurmures ô Philoſophe, neq; oculos moueas: ſed mẽtis intuitu vide Apoſtolicorũ dogmatũ integritatẽ, ac fi-

Non hoc dicitur aduerſus Eccleſiaſticas traditiones. nam Euſebius ipſe alibi homouſion probat ex traditione: ſed contra Philoſophicas cogitationes ſcripturis repugnantes.

 deliter,

deliter ſuſcipe non amplius infidelis exiſtens, ſed fidelis. Audi ergo, atque intellige Dei Verbum quod fuit ante ſæcula, Filius ipſius, ad quem dixit: Faciamus hominẽ, & quæ ſequũtur, ipſum rurſus in diebus nouiſsimis, & patris & ſua ſententia homo factum eſt, incarnatum ex virgine propter eum, qui lapſus eſt, Adamum: incorporeum cùm in corpore ſemetipſum exinaniſſet, vt dixit Apoſtolus Paulus. Propter corpus accepit Deus verbum nubem corporis, vt naturas creatas huius mundi non combureret. Deum etenim nemo vidit vnquam. Carnẽ accepit, vt caro propter immutabilem cum ipſo in vnum coniunctionem à morte liberaretur, inuiſibilis viſibilem, vt ea quæ videntur, ſuſtineat. Quaſi homo in tempore ſed reuera vtrumque, Deus & homo, homo & idem Deus, vnus enim ex ambobus Chriſtus intellecta & cognita ſubſtantiarum differẽtia diuinitatis eius, atque carnis. Factus eſt autem homo propter diſpenſationẽ. Propter ipſum Prophetæ, propter ipsũ Apoſtoli, propter ipſum Martyres. Prophetæ propter eum, qui à Prophetis prædictus eſt, Apoſtoli propter eum, qui diſpẽſatoriè miſſus & Apoſtolus factus eſt. Martyres propter eundem protomartyrem. Venit Deus in terram, filius in carnem occultans, vt voluit, ſuæ diuinitatis magnitudinem, non ea quæ in cælis ſunt, deferens.

ferens. Neque enim ante incarnationem deſertus ab eo erat mundus. Deus erat & eſt, & factus eſt homo propter diſpenſationem, incarnatus & natus ex virgine propter ſuam erga genus humanum charitatem. Pater dignum ſeipſo, & æqualẽ genuit filium eo modo, quem nouit ipſe qui eum genuit Deus, & Pater, & qui ex ipſo genitus eſt filius ó Philoſophe.

CONTRADICTIO PHILOSOPHI.

NE plurimis perſeueres vim faciens veritati, & verborum arte quaſi nube obumbrare tentans nõ obſcurum ſcripturæ ſermonem. Sed veni ad manifeſtã ſcripturam, quæ tibi eſt propoſita, & nõ fugias illud: Dominus condidit me, initium viarum ſuarum in opera eius. Et illud: Dominus fecit regiones, & inhabitabilia, & ſumma quæ habitantur eius, quæ ſub cælo, vnam & eandem habet intelligentiam. De vno Domino Deo hæc ſunt, qui primo factum creauit initiũ viarum ſuarum in opera eius, quem & filium appellauit. Qui Deus etiam per ipſum filium, quaſi per inſtrumentum fecit regiones, & inhabitabilia. Etſi enim creata Dei ſapientia, hoc eſt, filius operatur, Deus tamen eſt, qui per ipſum quaſi per inſtrumentum ea, quæ non erant, creat.

RESPONSIO SANCTORVM EPIſcoporum per eundem Epiſcopum Euſebium Pamphili.

CVm diu in via publica & regia, hoc eſt, in Apoſtolica fide permanſeris, quomodo extra illã ferri ſuſtines? vt ſemel ſublatus teipſum præcipites, cùm ex profundo impietatis te circumſtantis parum emerſeris, quando ab hac ſancta ſynodo audiſti prophetiam magni Hieremiæ, quaſi digito, vt ita loquamur, indicantis, & dicentis: Hic Deus noſter, & non reputabitur alius aduerſus eũ, & quæ ſequuntur, quibus addit: Poſthæc in terris viſus, & cum hominibus conuerſatus eſt. Et noſti ô Philoſophe, quòd interrogatus à ſanctis Epiſcopis, quiſnã in terris viſus eſſet, & cum hominibus conuerſatus, patérne an filius? confeſſus es, quòd filius, vt diuinæ ſcripturæ teſtãtur. Nónne hæc dixiſti? Quómodo iterum in profundum prauitatis Arij teipſum conijcis, aut potius demergis? Non enim ab eo ſeparatus caſtra moueras, vt teipſum implicares. Præfers ô miſer Apoſtolicis dogmatibus Arij verba blaſphema, creaturã & inſtrumentum filium Dei appellans. Audi ergo à nobis ô Philoſophe, ſi tamen Philoſophus es, & crede non ipſum filium Dei eſſe ſapientiam creatam rationalẽ ab ipſo filio Dei, qui fecit terrã, & inhabitabilia homini datam. Animũ tuum con-

conuerte non ad odium reſpiciens, ſed ad veritatem. Et ipſa veritas ducet te atque agnoſces, filium Dei vnigenitum non eſſe creaturam, ſed ipſum creatorem, & opificẽ omnium creatarum naturarum. Sicut & ipſe parum reſpiciens intellexiſti, & intelliges, vt ego credidi, ſi ſaluari deſideras.

CONTRADICTIO PHILOSOPHI. *de ſpiritu Sancto.*

SInt, inquit, credibilia de filio, & minimè dubia, vt dicitis, quòd creauerit, aut ſimul cũ Deo & Patre condiderit, vt teſtimonia indicant, & quòd non opus, ſed naturæ germen ſit Dei, qui ex ipſo genitus eſt, & quæ iam ſunt admiſſa. Cæterùm de Spiritu ſancto non poteſtis aliquid affirmare. Quis enim audebit aſſerere Spiritum ſanctum creatorem aliquarum creatarum naturarum? Vbi teſtimonia de ipſo prædicant, condidiſſe illum aliquam creaturarum, quæ videntur, aut quæ non videntur? Quis verò de ipſo prorſus, ſicut de filio ſcripſit? Proclamet aliquis veſtrum, ſi poteſt.

RESPONSIO PATRVM PER PROtogenem, Epiſcopum Sardicenſem.

NON difficile, ô Philoſophe, operũ S. ſpiritus teſtimonia tibi demonſtrare, quæ patres noſtri de illo expoſuerunt. Quod creauit, ite-

uit, iterum proponemus, quod de creatione dictum eſt: dixitque Deus: Faciamus hominẽ ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, & adiecit, dicens: Fecitque Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum, maſculum & fœminã fecit eos. Sicut ergo Deus eſt pater, qui filio dixit: Faciamus; & filius Deus, qui fecit hominem. Sic ergo Deum aſſerimus eum qui dixit, & qui fecit Adamum & Euam. Deinceps autem de ſpiritu ſancto. Qui fecit Adamum, erat ne Deus, an non?

PHILOSOPHIVS.

Eſt profectò Deus.

EPISCOPVS.

IN libro Iob Eliu Buzites, ait de Iob: Diuinus Spiritus qui fecit me. Si ergo Deus eſt, qui Adamum fecit, quid dicis de illo, qui fecit Eliu filiũ Adami? ex æquali enim artificũ peritia æqualem concluſionẽ proferre, perſonæ hominis innatum eſt. Quid ergo dicis Philoſophe de illo qui fecit Eliu. Nunquid non etiam Deum affirmabis, & hominis creatorem? Vt enim dixit de eo, qui fecit Adamum: Fecitque Deus hominem, ita nos dicere par eſt de eo, qui fecit Eliu, quòd ſcilicet ſpiritus ſanctus ſit Deus: vt quorum creationis æqualis eſt fabrica, æqualis etiam ſit opificum appellatio. Si quidem vna eſt diuinitas ſanctæ Trinitatis,

quæ

quæ in tribus ſubſiſtentijs perfectis, & æqualibus conſideratur, iuxta illud: & fecit Deus hominem,& illud: diuinus ſpiritus fecit Eliu. In libro autem Analipſis Moyſes diſputans cum diabolo dicit,à ſpiritu ſancto eius omnes creati ſumus. Et rurſum ait ex perſona Dei, Exiuit ſpiritus eius, & factus eſt mundus. Inſeparabilis enim eſt diuina, & indiuuiſa Trinitas, Pater, filius, & ſpiritus ſanctus, quæ ſimul condidit omnem creaturam,tam quę intellectu, quàm quæ ſenſu percipitur. Inquit enim Pſalmo 32. Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Audi ergo Deum in Eſaia loquentem: Ego dominus Deus tuus. Audiam te Deus Iſrael. Poſtquàm autem de beneficijs diſſeruit, quæ ad populum pertinent,adiungit,dicens: vt videant,intelligant, & ſciant, quòd manus Domini fecit hæc omnia, & ſanctus Iſrael oſtendit ea. Manum appellans ſpiritum ſanctum Dei,ſanctũ autem Iſrael, filium eius. Et rurſus ad Iacob ait:Manus mea fundauit terram, & dextera mea cælum firmauit, vt & Ezechiel dicit: Facta eſt manus domini ſuper me. Conſueuit ſcriptura ô Philoſophe,manum aut brachium appellare ſpiritum ſanctum Dei, dexteram autem filium eius.

ADHVC

ADHVC SANCTI PATRES DIXErunt per Leontium Epiſcopum Cæſareæ Cappadociæ.

SVfficiunt quidem, quæ dicta ſunt de operibus ſancti ſpiritus ô Philoſophe, vt ipſum credas ſimul cum patre & filio omnium factarum naturarũ eſſe creatorem, & eiuſdem diuinitatis, atque ſubſtantiæ, cuius eſt pater, & filius. Aduertens igitur animum ad ea, quæ prius tibi dicta ſunt, audi & nunc de eodem manifeſtiores demonſtrationes ex ſacris literis. Ait igitur Propheta Dauid Pſal 97. Cantate Domino canticum nouum. Quare? quia mirabilia fecit. Saluauit ſibi dextera eius, pro eo quod eſt, filius eius, & brachium ſanctum eius, Spiritum ſanctum ſignificans. Et in Catholicis Ioannes Euangeliſta idem clamat, & ipſe, quod & alij omnes de ſpiritu ſancto diuinitus differens. Spiritus eſt, qui teſtificatur, quia ſpiritus veritas eſt, & poſt pauca: qui credit, inquit, in filiũ Dei, habet teſtimoniũ Dei in ſemetipſo, pro eo quod eſt, Spiritum ſanctũ Dei: qui autem non credit filio, mendacem facit eum. Et magnum Apoſtolorum propugnaculum diuinus Petrus ait ad Ananiam. Cur impleuit Sathanas cor tuum, mentiri te ſpiritui ſancto? Et poſt pauca: Non es mentitus hominibus, ſed Deo. Et rurſum in veteri teſtamento: Cælum & terram ego impleo dicit Domi-

Dominus. Et Salomon indicás quis impleat, it: Spiritus Domini repleuit orbẽ terrarum, Crede,& de poteſtate ſpiritus ſancti hæc reci- e de ipſo teſtimonia, quòd ſpiritus ſanctus, t pater & filius, cum patre,& filio ſemper ex- itit. Audis Philoſophe.

RESPONSIO PHILOSOPHI ad Sanctos Patres noſtros.

Gitur, vt dicitis,& teſtimonia ſcripturarũ quas proponitis, indicãt, oportet ſpiritum nctum Deum affirmare. Sed mihi videtur actam eſſe hanc ſententiam, niſi aliæ ſcri- uræ nobis proferantur, niſi quod illa de E- demõſtratio manifeſta eſt. Alteram verò Moyſis Analipſi, quam vocant, vt paulò te dixiſtis, nunquam audierim: niſi nunc m à vobis poſtulo, clariorem mihi eorum, æ dicta ſunt, conſiſtentiam ob oculos ex- eatis. Ad perfectiſsimam enim de ſpiritu cto certitudinem non mihi ſufficiunt, quæ à vobis dicta ſunt, ſed candidiori, atque ementiori ſermone opus habet hæc hy- heſis. Non enim de paſsim occurrentibus eſtio eſt.

ESPONSIO SANCTORVM PA- trum per eundem Epiſcopum Leontium ad Philoſophum.

V M ſit copioſa eorum, quæ tibi enarra- ta ſunt, demonſtratio, & teſtimonia, ex diuinis

diuinis ſcripturis euidentiſsima, quæ perſuadere tibi propoſitam hypotheſin valeant, miramur ô Philoſophe, quomodo qui tanta intelligentia videris pollere, adhuc dubitas.

Verumenimuerò, præſertim cùm veritatem nobis aſpicere, hoc precamur, & exhortamur prudentiam tuam, vt incipias increatam illam, & immutabilem naturam fide intelligere, non autem humanis ratiocinationibus, vt ſæpè diximus, quæ intellectum ſuperant, curiosè audeas inquirere, neque prauis & impij Arij opinionibus auxilio eſſe tam diu ſuſtineas. Sed fideliter ſuſcipe, vt paulò ante monuimus, & quæ tibi ſunt dicta, & quæ dicenda ſunt. Admitte vnam diuinitatem patris, filium ineffabiliter generantis, & filij ex eo geniti, & ſpiritus ſancti ex eodē patre procedentis, qui & proprius eſt filij, vt ait diuinus Apoſtolus Paulus: Qui ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Et idem alibi. Dominus autem ſpiritus eſt. Et rurſus. Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus, & diuiſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus: &, diuiſiones operationum ſunt, idem autē Deus, qui operatur omnia in omnibus, & poſt multa. Hæc autem omnia operatur vnus, atque idem ſpiritus, diuidens vnicuique prout vult. Et tibi ô Philoſophe manifeſtiſsimam atque clariſsimam demonſtrationem,

quæ

quę Deum prædicat ſpiritum ſanctum, & quę oſtendit eius ex natura ſua poteſtatem. Vide igitur, quomodo ſic ait: Diuiſiones operationum ſunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus. & illud: Hæc autem omnia operatur vnus, atque idem ſpiritus, qui diuidit vnicuique prout vult. Et Dominus in euangelijs, vt ſcis, manifeſtius ad Samaritanam loquens, ait: Spiritus eſt Deus. Si ergo ſpiritus eſt Deus, omninò & Deus erit ſpiritus, non autem alius, atque alius: ſed vna diuinitas vtriuſque perſonæ, iuxta hypoſtaſium conſiderationem. At verò cùm perſonā audimus, ne ſuſpicemur, quòd eſt diuinum habere humanam effigiem. Expers eſt enim compoſitionis atque figuræ, vt in principio diſputationum tu ipſe, ſicut & nos, confeſſus es. Nam & cælum & terram perſonam habere teſtantur, quemadmodum & ipſe Dominus in Euangelijs ad ſcribas & Phariſæos loquens, aiebat; Hypocritæ, faciem ſiue perſonam cæli & terræ dijudicare noſtis, & quæ ſequuntur: Quicquid enim per ſe ſubſiſtit,* quatenus per ſe ſubſiſtit, propriæ naturæ perſonam ſiue faciem ſiue figuram habere dicitur. Sed cælum quidem & terra facta ſunt, ſicut & omnis creaturarum natura. Subſtantia verò diuina, & ineffabilis, infecta, ſi quidem & ſimplex eſt, atq; omnis compoſitionis expers, infigurata,

æterna, & immortalis. Sed ad inſtitutum reuertamur. Pluribus ex diuinis ſcripturis teſtimonijs demonſtrauimus, Spiritum ſanctum ſimul cum patre ac filio, conditorem eſſe omnis creaturæ, & eius quæ videtur, & eius quæ intelligentia percipitur, quandoquidem inſeparabilis ſemper eſt à patre, ac filio, quemmodum & filius à Patre, & pater à filio. Age dum ſi videtur; per ſimilitudines quamuis infirmiores accipe bona documēta. Verbum tuum, vt & cuiuſuis hominis prolatitium eſt, gignitur autem inſecabilie, & ex mēte, quemadmodum & ſpiritus tuus procedit ex te. Neque autem verbum tuum, neque Spiritum tuum à te alienum eſſe dixeris. & hęc quidem non dedignaris in hominibus conſiderare, in illa verò Dei ſubſtantia ineffabili, & quæ ſuperat intellectum, atque comprehendi non poteſt, verbum non prolatitium, ſed ſemper viuens & efficax, & penetrabilius omni gladio ancipiti, quod iudex eſt omnium, ſi quidem & opifex eſt, in cuius cōſpectu nulla creatura latet; & Sanctū eius ſpiritum, qui ſcrutatur profunda Dei, audet aliquis alienum eſſe affirmare, aut verbum, aut Spiritum Dei, aut hæc aſſerentem admittere vtrique ô Philoſophe.

RESPONSIO PHILOSOPHI AD Sanctos Epiſcopos in vniuerſum.

POſtquam ad ſublimiorem intelligētiam me ducitis, aſſerentes oportere vnam diuinitatem cogitare, ac credere, Patris, & filij, & ſpiritus ſancti: memini autem vos prius dixiſſe, Deum eſſe patrem, & Deum filium, & Deum ſpiritum ſanctum: nunc autem dicitis vnam eſſe diuinitatē trium perfectarum hypoſtaſium, Patris, & filij, & ſpiritus ſancti, candidius precor has mihi ſententias explicate.

RESPONSIO SANCTORVM Patrum ad Philoſophum per eundem Leontium Epiſcopum.

SI quidem inexplicabilis, ac mēte & cogitatione incomprehēſibilis eſt, & inpenetrabilis diuina illa, & ineffabilis ſubſtantia, quæ omnibus ſupereminet, atque omnia cōtinet, tantum audi à nobis. Non alium tibi Deum, atque alium protulimus, ſicut impius Arius blaſphemauit, vnum Deum increatum, & alterum creatum pronuncians, & ſpiritum S. ſimiliter creatum prædicans. Abſit. Sed vnam diuinitatem cogitari, & credi aſſeruimus, vnā ſubſtantiam, dominationem, & ſentētiam vnam, Patris, & filij & ſpiritus S. Scire autem S. Trinitatis hypoſtaſes, non eſſe diſiunctas, aut locales, ſed ſola fide, vnam diuinitatem conſiderari, & credi, vt ſæpius diximus, ſanctæ,

& conſubſtantialis, & adorandæ Trinitatis. Ecce per omnia fides vera demonſtrauit, non oportere in ſancta Trinitate differentiam cogitare. Nunc autem parùm animũ nobis aduerte, atque amplius perſuadeberis, accipiens à ſpiritu ſancto per nos ſaluifica documenta, vt agnoſcas ſanctæ Trinitatis, vnam eſſe diuinitatem ſemper exiſtentem, & ſubſiſtentem, trinitatem verè trinitatem, & nihil in ea prius aliquãdo, ſed ſemper, & eodem modo exiſtentem, indiuiduam & conſubſtantialem Trinitatem.

RESPONSIO PHILOSOPHI.

NE cogitetis inuertere me dogmata veritatis. Neque enim à principio diſputatinum reieci ſermones veſtros: ſed propterea perſcrutor ſentẽtiarum veſtrarum ſignificationes, vt ſiat mihi manifeſtior atque dilucida eorum, quæ à vobis dicuntur, hypotheſis.

HYPOTHETICA RESPONSIO SANctorum patrum ad Philoſophum, de igne, ſplendore, & lumine, per eundem Leontium Epiſcopum.

AVdi iam & nũc, audi ô Philoſophe. Propoſuimus iam cogitationi tuæ fuſius ex diuinis ſcripturis, qđ diuinitas eſt ſimplex, & cõpoſitionis expers, vt & tu ipſe in principio tuarũ propoſitionũ confeſſus es, & ꝗ ſit ignis immor-

immortalis, æternus, & increatus natura, lumen immẽſum, & incomprehenſibile, nec in vna perſona iuxta Iudæorum opinionem intelligatur, ſed ſemper in Trinitate perſonarũ, quę à ſe inuicem ſeparari nequeunt, ab omnibus Chriſtianis creditur & prædicatur, immenſa Trinitas patris, & filij ſpiritus ſancti. vt iam demonſtratum eſt. Diſce autem & nunc ô Philoſophe. Et quamuis audacius agimus, tamen propitia ſit nobis diuina magnitudo. pro tua enim & aliorum ſalute hic labor à nobis tranſigitur. Diſce igitur ex ſenſibus intellectilia, & ex his, quę intellectui ſubijciuntur, ea quæ intellectum ſuperant, & ex his quæ dicuntur, ea quę ſunt ſuper omnem ſermonem. Quamuis autem omnia, & quæ videntur, & quæ intelliguntur, ex cæleſtibus creaturis, & his quæ in terra vel ſub terra ſunt cõferri nequeant cum illa increata, incomprehenſibili, & immortali Dei ſubſtantia, nihilominus tamen occurrẽtem ſimilitudinem proferemus, etſi non æquabilem ad vtilitatem tamen fideliter ſuſcipientium, & quæ ſufficientem pietatis imaginem præbeat piè conſiderare volẽtibus. Senſibilis iſte ignis, natura vna ſiue ſubſtantia cum ſit, Trinitas eſt in eodem, ignis, ſplendor, lumen, & nihil horum inuenitur altero prius eſſe: ſed à ſe inuicem ſeparari non poſſunt tria, ignis, ex ipſo ſplendor, & lumen.

Diſtingue igitur, ſi potes ô Philoſophe tria hęc, & oſtende nobis aliud alio prius exiſtere, vel ignem ante ſplendorem in ſeipſo eſſe, vel ſplendorem poſt aliquot tempora igne poſteriorem, aut rurſus lumen igne, vel ſplendore poſterius eſſe tempore, vel etiam prius, oſtende ſi potes, diuidens ad inuicē hæc tria, & non ſimul exiſtere ignem, ſplendorem, & lumen, cùm tamen ſit vna ignis natura: Hæc animo retinens ſenſilia & creata, quamuis conferenda non ſint, vt paulò ante diximus, ad æternā illam & incōprehenſibilem Dei ſubſtantiam: accipe tamen ex his occaſiones ſalutares, & fide quaſi alis quibuſdam adaptans mentis tuæ oculum, ad ſublimiorem Dei cognitionem aſcende, & occurret tibi, vt oramus, & credimus, coruſcationes in te fundens vnius diuinitatis, quæ ignis immortalis, ſplendor, & lumen, ſimplex, & ſine compoſitione, inſeparabilis, indiuiſa, incogitabilis, & ineffabilis Trinitas, verè conſubſtantialis, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

CAPVT, VBI CREDIT PHILOSOphus in Sanctam Trinitatem.

CVM hæc audiſſet Philoſophus, & quaſi raptus in ecſtaſin maximè obriguiſſet, eiusque cogitationes ipſum perturbarent, magnus timor in eum incidit. Deinde in ſeipſum reuerſus clamauit valdè, dicens: Gloria tibi Deus,

Deus, qui inſpiraſti ſanctis his tuis myſteriũ, quod omnem intellectum ſuperat, immaculatæ, immẽſæ, & increatæ diuinitatis. Sed oro te Chriſte tanquã vndiquaque boni patris vndiquaque bonum filium, cõdona quæ impijs adhuc Arij opinionibus ſeductus peccaui: nec pœnis grauer apud te iuſtũ iudicem, propter impia illa verba, quę aduerſus te miſer protuli. Væ Ario, & eius impio cœtui, blaſphemantibus aduerſus filium Dei, dicentibus: Erat, quando non erat, & quòd creatura ſit, & opus ex alia ſubſtantia filius Dei, & ſpiritus S. & dicentibus filiũ Dei, & ſpiritum S. nõ eſſe eiuſdẽ ſubſtantiæ, cuius eſt pater. Anathematizo nũc & ſemper Arium, & impias eius opiniones, & omnes cum eo ſentientes, & blaſphemãtes aduerſus patrem & filium, & ſpiritum S. Qui enim filium non habet, neque patrem habet, & qui contra filiũ aut ſpiritum S. blaſphemauit, in patrẽ blaſphemauit. Supplico autem ſacræ veſtræ ſenectuti, adiuuate me per veſtras de me ad Chriſtũ filium Dei preces, maximè, cùm iam conſentiam his, quæ à vobis de S. ſpiritu expoſita & definita ſunt. Et confiteor illa eſſe vera atque firma, hoc eſſe credens, quod ſacrorum ſcriptor Paulus dixit: Myſteriũ abſconditum à ſæculis & generationibus, quod nunc reuelatũ eſt, vt aſſerit, Sanctis eius Apoſtolis, & Prophetis, & vobis, in ſpiritu S. ſemper ſci-

per ſcilicet exiſtentem, & ſimul ſubſiſtentem, ac permanentē cum Deo & Patre filium eius, & ſpiritum eiuſdem ſanctum.

ADDENTES SANCTI PATRES DE fonte, fluuio, & aqua, loquuti ſunt ad Philoſophum per Epiſcopum Leontium.

ILlud etiam amice Philoſophe quod ſupereſt huius veritatis conſiderādum eſt. Fontem cogitemus, qui fluuiū aquæ generat omnis enim fluuius, vt noſti, fontem habet genitorem. Inde procedit aquæ fluuius. Sed nemo fluuium appellat fontem, neque fontem fluuium. Sed fons fons appellatur, & fluuius fluuius, & vtrumque aqua vna. Quando autem vult quiſpiā à fonte vel fluuio aquā diſſolui, mutat nomenclaturam. Non enim dicit: Vade, progrediēs, haurias, & feras mihi fontem, aut fluuium, ſed aquā. Et vna quidem natura, tres autem facies ſiue perſonæ, dicendæ ſunt: fons, fluuius, & aqua. Sed & diuina ſcriptura eadem aſſerens demonſtrat. Neque enim ab eadem aliena nos tibi loquimur, ó legitime in poſterum gratiæ fili, quamuis in ſimilitudinibus, typis, & imaginibus, ſermonem veritatis enarramus. Ait igitur de filio diuina ſcriptura: Inclinat in eos, quaſi fluuius pacis egrediens, videlicet ex vero vitæ fonte, patris diuinitate, vt ipſe Dominus in Euangelio clamat,

Ego

Ego à Patre exiui & venio. Et quod ipſe candidius aiebat: Ego & pater vnum ſumus. Et illud: Ego in patre, & pater in me. Et ſpiritus ſanctus, quia ex ipſo fideles omnes accipimus eiuſdem ſubſtantiæ, cuius & Pater, & filius procedens à patre, proprius autem filij, vt ſuperius oſtendimus. Quod autem ab ipſo nobis effundatur, clariſsimè in Euãgelijs docuit ipſe Dominus, dicens, ſi quis ſitit, veniat ad me & bibat. Qui credit in me, vt ſcriptura teſtatur, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Quibus Euangeliſta diuinitus inſpiratus dictum interpretãs ſubinfert: Hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Et Propheta Dauid de hoc vtique fonte vitæ, ſancta Trinitate clamat: Apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Fontem vitæ Deum & patrẽ appellans, ad filium verò loquens. Si quidem pater eſt in filio, & filius in patre, lumen autem ipſum filium nominat, in quo lumine teſtatur videndum eſſe lumen ſpiritum ſanctum. In lumine inquit, tuo videbimus lumen. Fons enim veræ vitæ ac luminis eſt pater. Lumen etiam eſt filius ex patre lumine. Lumen etiam eſt ſpiritus ſanctus ex eodẽ lumine. Siquidem, vt nobis ſæpè dicendum eſt, vna eſt diuinitas patris & filij & ſpiritus ſancti, vt ipſe clamat per verba prophetica. Ego ſum Deus & nõ eſt alius,

&,ego Deus primū, & ego poſtea,& in ſæculum ego ſum. Et rurſum: Ego ſum, & non mutor,& in ſæculum ego ſum, & quæ ſequūtur. Et iuxta prius demonſtrata neceſſarium arbitror dicta repetere, quamuis non omnia propter multitudinē, ſed clariora, vt firmiorem habeant conſiſtentiā, quę dicta ſunt. Quę igitur erant ex ore Hieremiæ Prophetæ proponamus. Qui pręparauit, inquit, terram in æternum tempus,& impleuit eam iumētis quadrupedibus, qui mittit lumen & ibit, vocauit illud, & obediuit timore, ſtellæ ſplenduerunt in cuſtodijs ſuis,& exultauerunt. Vocatę ſunt & dixerunt Adſumus Splenduerunt cū exultatione factori ſuo Hic Deus noſter, nō reputabitur alius aduerſus eum, & quæ ſequūtur. Neceſſariū igitur ô Deo dilectiſſ. Philoſophe, huc animū aduertere & ſcripturę ſenſum aperire. Oſtēdit enim, vt tu ipſe pariter confeſſus es, de filio hæc dicta eſſe. Poſt hæc enim, inqt, in terra viſus eſt, & inter homines cōuerſatus eſt. Si ergo iuxta impiam Arij prauitatem, alia quædā eſt filij ſubſtantia creata, vt ſit Deus patre poſterior: ait autem de ipſo ſcriptura: Hic Deus noſter.& nō reputabitur alius aduerſus eum, Pater nō erit Deus, ſecūdum Arij impietatem Si quidem de filio ait: Non reputabitur alius aduerſus eum. Et cōuincuntur impij Ariomanitæ, cū ſuæ blaſphemiæ autore præter filij

filij negationē ipſum patrem à diuinitate depellere, & Athei prorſus deprehenduntur veritatis aduerſarij. Qui enim filiū non habet, vt in Catholicis ait, nec patrem habet. Fides autē Catholica vnā deitatem nouit, & colit, Patris & filij & ſpiritus S. aduerſus quam nō æſtimabitur alia. Porrò myſterium hoc ſanctæ, atq; adorandæ, & conſubſtantialis trinitatis, omnē intellectum atq; ſermonē ſuperat, & prorſus comprehendi non poteſt, ſed ſola fide percipi.

PHILOSOPHVS.

DIuina re vera & lucis plena ſunt, q̃ à ſpiritu S. per vos fuerunt explicata. Oro autem vos (amo enim ſacros doctrinæ veſtræ ſermones) ſpondete mihi puras veſtras prædicationes, & de his docete, quæ adhuc inquiro, vt pleniſsimā à Deo pro ſalute mea remunerationem accipiatis.

RESPONSIO SANCTISSIMORVM Patrum per eundem Epiſcopum Leontium

DIc quod vis. Cupim' enim te pleniſsimè ſcire de omnibus, maximè cum iam te illuſtrante ſpiritu ſancto facilè poſsis dictorum demonſtrationes percipere.

GRATIARVM ACTIO PHILOSOphi, & interrogatio, de diuina incarnatione.

GRatia ſacro veſtro capiti. Dicite autem mihi ô ſanctiſsimi: Quomodo ſit intelligendum

gendum Deum verbũ Dei filium in terra viſum eſſe, & inter homines conuerſatum, cum aſpectabilis non ſit ab omni creata natura, & quæ videtur, & quæ intelligentia percipitur, & quæ ſit cauſa, propter quam hęc geſta ſunt, doceatis rogo.

RESPONSIO SANCTORVM Patrum ad Philoſophum per Epiſcopum Leontium.

CAuſa præſentiæ huius ab ipſo diſpenſata eſt, propter primorum hominũ Adami & Euæ lapſum in paradiſo, qui totũ ipſorum genus inuaſit. Poſtquã igitur tranſgreſsi præceptum, diuina gratia priuati fuerũt, eam humano generi opifex voluit reſtituere. Et conſiderandum hic eſt, quòd quemadmodum Deus dixit: Faciamus hominẽ ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, & fecit Deus hominem iuxta prius dictas demonſtrationes: idem rurſus dixit, ſeruemus perditum hominem, quem ad imaginẽ & ſimilitudinem noſtram fecimus. Vt autem Deus & pater dixit: Faciamus, & filius Deus ex Deo fecit: idem rurſus ex Patris ſententia ſaluare hominẽ voluit in ſemetipſo.

INTERROGATIO PHILOSOPHI. de eodem.

ET quomodo in terra viſus, & quaſi homo inter homines conuerſatus, cùm ſit Deus immutabilis?

RE-

RESPONSIO SANCTORVM PATRVM per Macarium Epiſcopum Hieroſolymorum.

IVxta diuini Pauli vocem magnum eſt pietatis ſacramētum, quod manifeſtatū eſt in carne, hoc eſt, Dei filius. Eodē tempore idem apparuit Angelis. Neque enim Angelis vel Archangelis vel aliquibus cęleſtibus poteſtatibus, viſibilis eſt vnigenitus, quādoquidem Deum nemo vidit vnquam. Cuius de cælis aduentum audiens, nullatenus immēſæ diuinitatis localem migrationem ſuſpiceris. Sed diſpēſationem cogita totius huius magni reuera pietatis ſacramenti, in quo ſumus renouati. Renouatio enim fuit nouitatis reſumptio. per hoc enim qui nobis dedit ſimilitudinem ſuam, Deus verbum ad ſimilitudinem noſtram deſcendit. Impoſsibile eſt autem Deum nobis aſsimilari, & non incarnari. Neque enim ſpecies incorporea ſubſtātiæ incorporeæ, quæ quidem ipſe erat, acceſsit, ſed corporea. Corporea autem ſubſtantia, abſque aſſumptione non erat. Propterea corpus verè aſſumpſit, vt qui à prima fraternitate, hoc eſt, gratia ſancti ſpiritus, quam per primos parentes Adamum & Euam amiſimus, per figuræ incorporeę mutationem excideramus, ad fraternitatem per corporis aſſumptionem reduceremur, & iterum incorpoream ſpeciem diuinam acciperemus. Accipit autem carnem

ex mu-

ex muliere. Sic enim nobis ſimilis factus eſt, vt nos ſibi ſimiles participes ſuæ gloriæ faceret, &, vt mulierem per natiuitatem ſuam ſaluaret. Saluabitur enim, inquit, mulier per filiorum generationem. Caro autem aſſumpta eſt, quæ ſecūdum naturam habebat, quod vitale eſt. Nulla etenim caro eo quod vitale eſt caret, quod ſcriptura propriè animā appellat.

PHILOSOPHVS.

QVis non ſtupeat in his Dei magnalibus, vt dicebatis? verumtamen quomodo accepit carnem ex muliere, vt paulò ante aſſeruiſtis?

RESPONSIO SANCTORVM PAtrum per eundem Macarium Epiſcopum Hieroſolymorum.

IAm monuimus te vir optime, nequaquam in diuinis myſterijs dicere; quomodo? ineffabilia enim ſunt, & incomprehenſibilia. Vt autem ex ſacris literis e[illegible] ſumus, dicemus quātum oratio conſequi poterit. Omnimodā enim myſterij illius cognitionem, quomodo diſpenſatio in carne Domini facta ſit, nullus neque hominum, neque Angelorum, nec ipſe Gabriel, qui eidem myſterio miniſtrauit, neque omninò ſancta, pura, & caſta virgo Maria conſequi poterit, totam huius Dei verbi incarnationis intelligentiam. Ipſe etenim ſolus vnigenitus Dei filius exactè nouit ſuam propter

pter nos inhumanationem. Sed quæ nobis tradiderunt, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis, vt ait Lucas, de illius in carne diſpenſatione: quod ſcilicet ex ſemine Dauid & Abraham ſecundum carnem, & de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus, hoc eſt, ex virgine. Et quod non Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit: & quòd per omnia nobis aſsimilatus eſt, excepto peccato: hęc ſcimus. Modus autem quo hæc geſta ſunt, omnis creaturæ rationalis cogitationem tranſcendit. Ait autem & de hoc Hieremias Propheta: Homo eſt, & quis cognoſcet illum? Admirante autem Philoſopho, & tota multitudine collecta, ad auſcultationē addentes ſancti Patres per Macarium Epiſcopum Hieroſolymorum dixerunt.

Pluribus iã demonſtrauimus, quòd Deus vnigenitus filius Dei factus ſit homo, propter benignitatem erga genus humanum incarnatus, & genitus ex virgine Maria inexplicabili generatiōe. Poſtquam enim voluit, vt ſermo prior oſtendit, inſtaurare, quæ per primorum parentũ lapſum fuerãt ſoluta: natus eſt in noſtris, vt nos in ſuis ipſius reficeret, condeſcendens, quaſi optimus medicus, infirmitati noſtræ. Iterũ dicimus hoc condeſcendere & deſcẽdere & mitti iuxta ſuę inhumanationis modũ accipiendũ eſſe, vt prius demonſtrauimus.

Diui-

Diuinitate enim ſua omnia cum patre ſemper implet ſecũdum prius traditas intelligentias. Audi ergo. Nati ſumus ex muliere. Venit in nos propter charitatem erga homines. At nos ex delectamento ſomni, & ſemine viri: ipſe autem ſolus ex ſpiritu ſancto & Maria virgine. Lactamur nos, venit etiam in hoc ſecundum carnem, qui deitate ſua omni carni alimentũ præbet. Proficimus in ætatis augmentum. Non dedignatus eſt & ipſe hoc fieri corporaliter: ſicut ſcriptum eſt, quod Ieſus proficiebat ſapientia & ætate, & gratia apud Deũ & homines. Et vſque ad triceſimum annum tranſigens, vt omni ętati benediceret, tunc ad baptiſmum venit: prædicante Ioanne Zachariæ filio ad populum baptiſmum pœnitentiæ, non autem remiſsionis peccatorum, aut adoptionis filiorum donum largiente. Non enim erat Ioannis hoc dare, ſed neque angeli: ſed ipſius duntaxat incarnati, & inhumanati Dei verbi. Et accipit noſtrum baptiſmum, & cùm eſſet Deus ſine peccato, corporaliter baptizatus eſt, vt homo, non ipſe indigens baptiſmo, ſed, vt noſtrum baptiſmum approbaret. Vt credamus quod quemadmodũ in eum deſcendit ſpiritus ſanctus, ita & in nos in ipſo baptizatos Deinde conuerſatus cum hominibus, & ſuorum diuinorũ præceptorum mandans traditiones, ſignorumque admiranda opera

Baptiſmus Ioannis nõ largiebatur donum remiſsiõis peccatorũ.

pera perficiens poſt tertium annum quarto iam inchoato ad corporalem pro nobis perpeſsionem ſpontè peruenit. Nobis quidē debebatur crucis ſupplicium, ſed ſi omnes crucifixi fuiſſemus, nos ipſos à morte nō potuiſſemus liberare. Sed venit ille Saluator omnium, & à nobis debita ſupplicia in ſua carne, quæ ſine peccato erat, pro nobis, & ex nobis, & nomine noſtro ſuſcepit. Deſcendebamus nos poſt mortem ad inferos. Suſcepit & hoc, deſcenditque ſponte ad eos, nō tamen detentus eſt, ſicut & nos, ſed deſcēdit tantum. Non enim erat ſubiectus morti, ſed mortis Dominus. Cumque ſolus deſcendiſſet, cum multis redijt. Ipſe enim erat ſpiritualiter granum frumenti, quod pro nobis cadens in terram, & carne moriens, per ſuæ diuinitatis potentiam corporale ſuum templum ſuſcitauit ſecundū ſcripturas, fructum afferēs totius humani generis reſurrectionem. Et poſt triduanam ſepulturā, & reditum ex mortuis ad vitam, apparens diſcipulis oſtēdit eis, quas in cruce pertulerat ſui corporis affectiones, dicens: Palpate me, ac videte, quòd ego ſum, qui facio admirabilia, qui & pro veſtro genere, in carne meas paſsiones ſuſcepi. Deinde per dies quádraginta verſans cū eis, tradensq; illis ſalutaria præceptorum pignora, ipſis videntibus ad cælos redijt, ſedereque illum ad patris dexte-

ram ſacri libri demonſtrant. Quem & in fine ſæculi ad iudicandum viuos & mortuos venturum expectamus: qui in æternum, vt ſemper cum patre regnabit, per infinita ſæcula. Hæc eſt Eccleſię fides Apoſtolica & inculpata, quam deſuper ab ipſo Domino per Apoſtolos, & à patribus ad filios traditam Eccleſia colit, & vſque nunc & in ſempiternum retinet, dicente ſuis diſcipulis Domino: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti.

ACTA CVM ARIANIS EPISCOPIS ex Athanaſio epiſtola ad Afros apud Theodoretum libro primo hiſt. Eccleſiaſtic. cap. 8. Chriſtoforſono interprete.

CVm Epiſcopi, qui in vnum conuenerãt, haberent in animo impias voces ab Arianis inuentas tollere, nimirum, filium Dei ex nihilo genitum, creatum eſſe, & tempus fuiſſe, quando non erat, & natura eſſe mutabili, & voces ſcripturarum omnium cõſenſu approbatas in earum locũ reponere, nempè filium ex Deo natura vnigenitum eſſe, verbum, virtutem, ſapiẽtiam ſolam patris, Deum verum, vti loquitur Ioannes, & ſicut Paulus ſcribit, ſplẽdorem gloriæ, & formam paternæ eſſentiæ: Euſebius eiuſq; fautores peruerſa ſua opinione

pinione à vero abducti dixére inter ſe: Hiſce conſentiamus. Etenim nos quoque ex Deo ſumus. Vnus namque Deus, ex quo omnia. Et rurſus vetera præterierunt, ecce noua facta ſunt omnia, omnia autem ex Deo. Quinetiam pro ſe citarunt ſententiam libri, qui paſtor inſcribitur, quæ ita ſe habet. Primum omnium credito vnum eſſe Deum, qui omnia condidit, & abſoluit, & ex eo quod non eſt, effecit vt eſſent. At verò alij Epiſcopi aſtutia eorum, & perdito impietatis ac fraudulento conatu exploratè cognito, planius explicarunt illud: ex Deo eſſe, vt tum creaturæ propterea quòd non ipſæ ex ſe, aut ſine cauſa ortæ ſint, ſed principium ortus ſui habeant, ex Deo eſſe dicantur, tum filius ſolus exiſtimetur propriè ex patris eſſentia conſtare: hoc enim vnigeniti, & veri verbi Dei Patris proprium eſt. Quod autem ab Epiſcopis ſcriptum eſt, ex patris eſſentia, hæc cauſa fuit.

Rurſus cùm pauci qui Ariani putabantur, rogarentur ab Epiſcopis vtrum dicerent: filium non creaturam eſſe, ſed virtutem, ſapientiamque ſolam patris, & æternam, atque adeò cumulatè perfectam patris imaginem, & Deum verum: manifeſtè tenebantur Euſebiani nutu ſibi inuicem ſignificaſſe, hæc etiam in nos cadere. Etenim nos imago & gloria Dei dicimur. Et de nobis dictum eſſe:

ſemper, & nos qui viuimus, & multę virtutes ſunt. Quin etiam illud: Exijt omnis virtus Dei ex terra Aegypti: itemque, Brucus & locuſta dicitur potentia magna. Alio quoque in loco Dominus virtutū nobiſcum, ſuſceptor noſter Iacob. Quinetiam nos propriè ex Deo eſſe; non poſſumus, inquiunt, ſimpliciter dicere; ſed quòd fratres etiam vocauit. Quòd ſi filium verum Deum dicant, illud nos minimè conturbat. Nam qui verè factus ſit, verus eſt. Atque iſta quidem eſt deprauata Arianorum ſententia. Verùm Epiſcopi, cùm eorum fraudes perſpectas haberēt, has voces: Splendor, fons, fluuius, forma eſſentiæ, &, in lumine tuo videbimus lumen, &, ego & pater vnū ſumus, ex ſcripturis collegere: atq; de reliquo ſcripſere apertius & breuius, filium patri cōſubſtantialē eſſe. Nam voces ſuprapoſitæ hāc eandem habent vim. Quod autē obſtrepunt has voces in ſcripturis non reperiri, fruſtra ſanè ac temerè obſtrepunt. Nam illi ipſi ex vocibus non ſcriptis in impietatem delapſi, voces quoque non ſcriptas; nimirum filium ex nihilo creatum, & tempus fuiſſe quando non erat, ad ſuum errorem confirmandum, adferunt. Quapropter ex non ſcriptis vocibus, piè tamen excogitatis, cōdemnati ſunt. Ipſi enim voces ſui erroris ex ſtercore eruentes, vt verè terrenos decebat, locuti ſunt. Epiſcopi autem non

Ariani ex nō ſcriptis vocibus, piè tamen excogitatis damnati ſunt.

non ſuopte ingenio verba excogitantes, ſed à patribus petentes teſtimonia, ſic ſcripſerunt. Nam erant Epiſcopi veteres ante annos ferè centũ & triginta, cùm Romæ vrbis præpotentis, tum in noſtra ciuitate, qui criminabantur eos, à quibus filius factus dicebatur, & non conſubſtantialis patri. Quod quidem intellexerat Euſebius Epiſcopus Cæſareæ, qui quanquam ante deflexerat ad hæreſin Arianam, poſtea tamen Concilio Nicæno ſubſcripſit: atque adeò ſuæ eccleſiæ per literas confirmauit, ſe planè animaduertiſſe, hoc verbum homouſion, id eſt, conſubſtantiale, à veteribus Epiſcopis, & ſcriptoribus, ijsque diſertis, & illuſtribus in diuinitate patris & filij explicanda vſurpatum eſſe.

De his dictum eſt etiam in epiſtola nuncupatoria.

[Inter opera Athanaſij extat liber inſcriptus Nicænæ fidei decreta, in quo tamen non referuntur acta Concilij, ſed defenduntur per modum apologiæ, quod ipſum Athanaſius in pluribus alijs libris facit ſub alijs titulis. Extat etiam duplex Athanaſij diſputatio cum Ario, ſed altera illarum nõ eſt Nicææ habita, ſub Conſtantino, ſed Laodicææ ſub Conſtantio, coram Probo iudice gentili: & creditur illum fuiſſe alterũ Arium, quia primus iam effuderat viſcera ſua Conſtãtinopoli. Altera etiam extat diſputatio Athanaſij cum Ario, et quod mirandum magis eſt, titulus præſefert habitam fuiſſe in Nicæna Synodo, ſed ipſius diſputationis exordium oſtendit, non illam diſputationem in Synodo ha-

litam fuiſſe, ſed apud quoſdam amicos cum caſu inter eos fuiſſet quidam ex radice Arij, qui tamen in eadem diſputatione vocatur etiam Arius. Forſan erat Arius alter, cuius meminit Alexander Alexandrinus Epiſcopus in literis excõmunicationis Arij. Sunt quidem prædicta lectu vtilia, & ad Concilium Nicænum ſpectantia, non ſunt tamen pars hiſtoriæ ipſius Concilij, & ideò viſum ea omittere, præſertim cùm ea quiuis in libris Athanaſij legere facilè poſſit.

EX GRAECO VATICANO, DE OMnium conſenſu circa conſubſtantiale.

HIS hoc modo à Sancto ſpiritu per ſanctos patres noſtros in ſacra illa Synodo collectos, explicatis, magnificabat Deum tota illa multitudo, quæ ad auditionem illam conuenerat. Auſcultabat autem & ipſe Deo amabiliſsimus rex, qui vt plurimum aderat Synodo, & admirabundus laudabat Deum, cùm diuina hæc audiſſet dogmata, & gaudens de noſtrorum Epiſcoporum concordia, exultabat ſpiritu. Studebat enim neminem neque magnum, neque paruum ab hac confeſsione diſſentire. Poſt longam igitur, atque diuturnam huius adorandæ conſiderationis plenitudinem, viſum eſt ſimul omnibus noſtris, Conſubſtantiale in Eccleſiaſtica fide definiri oportere: ad eum modum quo & poſt Apoſtolos ſancti patres noſtri fidem hanc

hanc trandiderant, hoc eſt, confiteri filium, & ſpiritum ſanctum eiuſdem ſubſtantiæ cum patre. Quam fidem omnes Nicææ congregati ſancti Epiſcopi confirmarunt, & tota ſacrorum, & confitentium virorum multitudo, & ipſe laudatiſsimus, & Deo dilectiſsim' Rex, & tota fidelium, quæ illic conuenerat, multitudo, gaudẽtes hanc fidei confeſsionem ſuſceperunt, præter ſeptendecim Epiſcoporum numerum, de quibus ſupra etiam diximus. Quibus cum delectari Arius videretur, conuictus eſt cum ipſis ei conſentientibus, qui cum eo aſſerebant, exterius factum eſſe à Deo filium, ex quibuſdam ſubſtantijs nõ extantibus, & non ex ipſa patris diuinitate genitum fuiſſe.

CAPVT, QVO AB VNIVERSA SYNodo excommunicatur impius Arius, & qui cum illo erant.

PRopterea rurſus extra Eccleſiæ Catholicæ communionem pelli eos cum Ario omnibus ſuffragijs ſancti patres noſtri definierunt, anathematizantes ipſos, & impiam ipſorum opinionem, & verba eorum, atque blaſphemas ſentẽtias, quibus aduerſus filium Dei vtebantur, dicentes: ex non extantibus ipſum eſſe, & quod erat quando non erat, & quòd libertatis ad malitiam atque virtutem capax

eſt ipſe filius Dei, & quod ſit creatura, & opus. Omnia hæc & ipſoſmet ſancta ſynodus anathemate percuſsit, nec audire quidem ſuſtinens, impiam eorum opinionem, & amentiam atq; blaſphema verba. Quin & ſcriptum de ipſorum impietate, quod offerre auſi fuerant, protinus dilacerarunt. [*Hunc librum Sozomenus lib. 1. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 2. Chriſtoforſono interprete Thaliam inſcriptum fuiſſe refert.*]

Et quæ quidem illorum erãt, à ſancta Synodo tale ſortita ſunt præmiũ. Quæ autem fidei erant orthodoxæ, cõcorditer omnes Epiſcopi comprehenſim breuibus verbis complectentes, propter fidelis populorum multitudinis ſimplicitatem, ita ſcripto expoſuerunt Catholicæ fidei Symbolum.

DESIGNATIO CATHOLICAE ET Apoſtolicæ fidei, à Nicæna Synodo expoſitæ, ſub Deo amabiliſsimo Rege Conſtantino, in conſulatu Paulini, & Iuliani illuſtrium, Anno ab Alexandro 636. menſe Iunio, ante 13. Kalendas Iulias Indictione 23. in Nicæa Bithyniæ Metropoli.

Sic etiam habet Ruffinus lib. 1. hiſt. Eccl. cap. 7.

CRedimus in vnum Deum, Patrem omnipotentem, omnium viſibilium, & inuiſibilium factorem. Et in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, filium Dei de Patre natum, vnigenitum, id eſt, de ſubſtantia

patris,

patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, ὁμοούσιον patri, hoc eſt, eiuſdem cũ patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlis, & quæ in terra, qui propter nos, & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus eſt, homo factus, paſſus eſt, & reſurrexit tertia die, & aſcendit in cælos, inde venturus iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt: Erat aliquando quando nõ erat; & antequam naſceretur, non erat: & quia ex nullis ſubſtantibus factus eſt, aut ex alia ſubſiſtentia vel ſubſtantia, dicunt eſſe τρεπτόν, aut conuertibilem, vel mutabilem filium Dei, anathematizat Catholica & Apoſtolica Eccleſia.

Hæc eſt fides quam expoſuerunt Nicæni ſancti noſtri patres, orthodoxi Epiſcopi. Primum quidem aduerſus Arium blaſphemantem, & dicentem creaturã filium Dei, & contra Sabelliũ & Photinum, & Paulum Samoſatenum, & Manichæum, & Valentinum, & Marcionem, & aduerſus omnem hęreſin, quę ſurrexit in Catholica & Apoſtolica Eccleſia, quos damnauit Synodus ſanctorum orthodoxorum in ciuitate Nicæa cõgregata. Quorum nomina & ſuarum præfecturarum ſubiuncta ſunt. Deferuntur igitur ad pium, & laudatiſsimum Regem quæ à Synodo fuerãt

iudicata,& cum Deo pugnantium euerſio,& orthodoxæ fidei expoſitio: quam, vt diuinitus oblatam libenter ſuſcepit cum maxima reuerentia, hoſtes autem ipſius tãquam Deo aduerſantes exilio ſubijci conſtituit. Sex porrò ex Arianis Epiſcopis cum ipſo Ario, & qui cum eo erant, ſeparari ſuſtinuerunt. Vndecim enim,qui Deo amabilis Regis præſentiam,& Synodi Epiſcoporum multitudinem reueriti ſunt, non fuerunt relegati. Simulantes enim manu quidem in conſubſtantiale ſubſcripſerunt, non autem intentione. Huius fictionis Euſebius Nicomedienſis princeps fuit,qui & vſque in finem altera ſententia vſus fuiſſe oſtenditur, vt Euſtachius Antiochenus, & Euſebius Pamphili, & magnus Athanaſius, & omnes alij, qui Synodo ſubſcripſerunt,referũt. Propter hanc ſimulationem virum hunc noſtræ ſententiæ fuiſſe arbitrati ſunt, qui aduerſariorum cœtum generoſius propugnarunt.

Sic habetur in Tomis Conciliorũ,præter quædã à nobis addita. Græcus enim Vaticanus paucas habet ſubſcriptiones, de quibus poſtea.

[*Sozomenus lib. 1 hiſt. Eccl. cap 20. D. Euſebium Nicomedienſem & Theognidem Symbolo quidem fidei ſubſcripſiſſe,non tamen Arij abdicationi.*]

FIDEI SVBSCRIPTIONES *Epiſcoporum.*

Osius Epiſcopus ciuitatis Cordubenſis Prouinciæ Hiſpaniæ dixit:ita credo,ſicut ſuperius ſcriptum eſt.

Victor

Victor & Vincétius presbyteri vrbis Romę pro venerabili viro Papa & Epiſcopo noſtro, Sancto Syluestro ſubſcripſimus, ita credentes, ſicut ſupra ſcriptum eſt.

PROVINCIAE AEGYPTI.

ALexander Alexandriæ magnæ cum Athanaſio Archidiacono eiuſdē eccleſiæ.

Meminit etiam Epiphanius Secta. 68. in libro aduerſus hæreſes, Meletij, Paphnutij, & Ioannis, & Callinici Epiſcoporum Meletianorum in Aegypto, quos tamen an Synodo Nicænæ interfuerint, dubitare poſſumus, præter Paphnutium qui tamen Epiſcopus nō erat.

Arpocration Naucratites.
Adamantius Cynopolites.
Alberion Pharbeti.
Antiochus Memphites.
Caius Timuites
Dorotheus Peluſianus.
Philippus Panephylenſis.
Potamon Heracleenſis.
Secundus Ptolemaidis Arianus.
Tiberius Tentyrites.

PROVINCIAE THEBAIDOS.

Atlas Schediæ.
Tyrannus Antinoæ.
Volucianus Lycepolites.

PRO-

PROVINCIAE LYBIAE.

Dathes Berenicæ.

Serapion Antiphrenſis.

Zephirus Barcæ.

Secundus Thantites.

Titus Paratonij.

PROVINCIAE PALAESTINAE.

Macarius Hieroſolymitanus: cum Euſebio, poſtea Cæſareenſi.

Germanus Neopolitanus.

Marinus Sebaſtenus.

Gaianus Cæſareenſis.

Euſebius Gaderenſis.

Sabinus Aſcalonitanus.

Longinus Nicopolitanus.

Petrus Iamnienſis.

Macrinus Eleutheropolis.

Maximus Maximianopolis.

Paulus Maximinopolis.

Ianuarius Hierichuntinus.

Heliodorus Zabulonites.

Aetius Lydenſis.

Syluanus Azoti.

Patrophilus Scythopolis.

Aſclepius Gazæ.

Petrus Abilæ.

Antiochus Capitoliadis.

PROVINCIA PHOENICES.

Zenon Tyrius.

Aeneas

Aeneas Ptolemaidis.
Magnus Damaſcenus.
Theodorus Sidonius.
Hellanicus Tripolis.
Philocalis Paneadis.
Gregorius Beryti.
Marinus Palmyrenus.
Talaſſius Alalius.
Anatholius Emiſſenus.

PROVINCIAE SYRIAE CELES.

Euſtathius Antiochenus.
Zenobius Seleucienſis.
Theodorus Laodicæa.
Alphius Apameæ.
Baſſianus Raphaneenſis.
Philotimus Hierapolitanus.
Piperius Samoſatenus.
Archelaus Dolichenus.
Euphation Balaneorum.
Palladius Chorepiſcopus.
Zoilus Gabalenus.
Baſſus Zeugmatis.
Leontius Pariſſenus.
Euſtaſius Erethuſius.
Mauricius Epiphaneus.
Paulus Neocæſareenſis.
Syricius Cyrreticenſis.
Seleucus Chorepiſcopus.
Petrus Guidarenſis.
Pelagius Ambracianenſis.

Baſon Gabbenus.
Gerontius Coaræ.
Salomonus Germaniciæ.

PROVINCIAE ARABIAE.

Nicomachus Boſtrenſis.
Cyrion Philadelphiæ.
Gennadius Iabrudorum.
Seuerus Sodomitanus.
Soſipater Betauenſis.
Seuerus Dionyſiadis.

PROVINCIAE MESOPOTAMIAE.

Aetolaus Edeſſenus.
Iacobus Niſibenus.
Antiochus Rheſinatenſis.
Marius Macedonopolitanus.

PROVINCIAE PERSIDIS.

Ioannes Perſidis.

PROVINCIAE CILICIAE.

Theodorus Tarſenſis.
Amphion Epiphanienſis.
Narciſſus Neronianus.
Moyſes Caſtabalenus.
Nicetas Flauiadis.
Eudæmon Chorepiſcopus.
Paulinus Adanorum.
Macedonius Mopueſtienſis.
Heſychius Alexandriæ minoris.
Tarcondimantus Aegetanus.
Narciſſus Irenopolis.

PRO-

PROVINCIAE CAPPADOCIAE.

Leontius Cæſareenſis.

Eupſychius Thianenſis.

Eufraſius Colonenſis.

Timotheus Cyciſtrenſis.

Elpidius Comanenſis.

Gregorius Chorepiſcopus.

Stephanus Chorepiſcopus.

Euphronius Chorepiſcopus.

Rhodon Chorepiſcopus.

Theophanes Chorepiſcopus.

PROVINCIAE ARMENIAE minoris.

Eulogius Sebaſtenus.

Eutychius Satalenſis.

PROVINCIAE ARMENIAE maioris.

Arſaphius Sophonenſis.

Ariſteus Dioſpontanus.

Eutychianus Amaſeus.

Heraclius Salenſis.

PROVINCIAE PONTI Polemoniaci.

Longinus Neocæſareenſis.

Domnus Trapezuntius.

Stratophylus Ptyuſius.

PROVINCIAE PONTI Paphlagoniæ.

Philadelphus Pompeiopolis.

Petronius Iunopolis.
Heſychius Amaſtridos.

PROVINCIAE GALATIAE.

Pancratius Ancyranus.
Dicaſius Tauienſis.
Erethius Platanenſis.
Gorgonius Cinnenſis.
Philadelphus Iuliopolis.

Marcellum poſtea Ancyranum interfuiſſe dicit Iulius Romanus pontifex in quadam epiſtola apud Athanaſium Apologia ſecunda.

PROVINCIAE ASIAE, ſcilicet minoris.

Theonâs Marmaricenus. Græcus codex habet alium Theonam Cycizenum.
Menophantus Epheſius Arianus.
Orion Ilienſis.
Eutychius Smyrnenſis.
Mithres Popenſis.
Macrinus Hellenopolis.

Paulus Anderenſis. Græcus codex habet etiã Marinum Troadis, & Baſilius ad Innocentium ſcribit Hermogenem Aſiaticum compoſuiſſe Symbolum Nicenum.

PROVINCIAE LYDIAE.

Arthemidorus Sardenſis.
Soron Thyatirenſis.
Thomaſion Philadelphenus.
Pollion Peperenſis.

Apogius

Apogius Tripolitanus.
Florentius Anticyræ.
Marcus Standitanus.

PROVINCIAE PHRYGIAE.

Nunechius Laodicenſis.
Flaccus Sanenſis.
Procopius Sinnadenſis.
Piſticus Azanenſis.
Athenodorus Doryleus.
Paulus Apamenus.
Eugenius Eucarpienſis.
Flaccus Hieropolitanus.

PROVINCIAE PISIDIAE.

Eulalius Iconienſis.
Telemachus Adrianopolitanus.
Theodorus Vnzelenſis.
Eutychius Seleucienſis
Heſychius Neapolitatnus.
Vranion Selgenſis.
Apagamus Lyſimenſis.
Tarſitius Apamenus.
Patritius Ambladenſis.
Polycarpus Metropolitanus.
Acumedius Parienſis.
Heraclius Barenſis.

PROVINCIAE LYCIAE.

Endemus Pauienſis.

Metaphraſtes interfuiſſe refert etiã S. Nicolaum Myrenſem in eius vita.

PROVINCIAE PAMPHYLIAE.

Gallides Pergenſis.
Eureſius Termeſenus.
Teuxius Cyrbenſis.
Damius Aſpendius.
Quintianus Seleucienſis.
Patritius Maximianopolitanus.
Aphrodiſius Magidorum.

PROVINCIAE INSVLARES.

Euphroſius Rhodenſis.
Meliphron Cous.
Statigius Lemnius.
Apollodorus Corcyreus.

PROVINCIAE CARIAE.

Euſebius Antiochenus.
Ammonius Aphrodiſius.
Leodius Cybiritanus.
Euſebius Miletius.

PROVINCIAE ISAVRIAE.

Stephanus Barathenus.
Atheneus Zoropaſſenus.
Etheſius Claudionopolitanus.
Agapeius Seleuciæ.
Syluanus Metropolitanus.
Fauſtus Phuphatenſis.
Antonius Antiochenus.
Neſtor Syſdrenſis.
Heſychius Chorepiſcopus.
Cyrillus Synditenſis.

Theodo-

Theodorus Vaſatenſis.
Anatholius Chorepiſcopus.
Paulus Larandenſis.
Quintus Chorepiſcopus.
Tiberius Lyſtrenſis.
Aquila Chorepiſcopus.
Euſebius Paralais Lycaoniæ.

PROVINCIAE CYPRI.

Cyrillus Paphenſis.
Gelaſius Salaminius. celebratur etiam ſupra Spiridion.
Cyprius Epiſcopus.

PROVINCIAE BITHYNIAE.

Euſebius Nicomedienſis, cui Græcus codex ſucceſſorem datum aſſerit Amphionem, quod nomen habes ſupra in Cilicia.
Theognis Nicænus, cui Græcus codex ſucceſſorem aſſignat Chreſtum.
Maris Chalcedonenſis Arianus.
Cyrillus Chius.
Heſychius Pruſenſis iuxta Hypium fluuium.
Gorgonius Apollonienſis.
Georgius Pruſiadis iuxta Olympum montem.
Euethius Adrianopolis.
Theophanes Chorepiſcopus.
Rufus Cæſareenſis.
Eulalius Chorepiſcopus.

PROVINCIAE EVROPAE.

Sic videntur Græci aliquãdo Thraciam appellare.

Phadrius Heraclea. Græcus codex ſupra docuit Alexandrum presbyterum & Paulum lectorem miſſos fuiſſe à Metrophane Conſtãtinopolitano Epiſcopo, qui tamen & ipſi poſtea fuerunt eiuſdẽ ciuitatis Epiſcopi.

PROVINCIAE DACIAE.

Protogenes Sardicenſis.

Marcus Metropolitanus.

PROVINCIA MYSIAE.

Piſtus Marcionopolitanus.

Marcus Eubϕa.

Strategius Epheſtienſis.

PROVINCIAE MACEDONIAE.

Alexander Theſſalonicenſis.

Budion Thebanus.

PROVINCIAE ACHAIAE.

Piſtus Athenienſis.

Feſtius Strategidis.

PROVINCIAE THESSALIAE.

Clionius Thebanus.

PROVINCIAE CALABRIAE.

Marcus Calabriæ.

PROVINCIAE CARTHAGINENSIS.

Cecilianus Carthaginenſis.

PROVINCIAE DARDANIAE.

Dachus Macedoniæ.

PROVINCIAE THESSALIAE.

Claudianus Theſſaliæ. Cur bis ponatur prouincia Theſſaliæ, non facilè dixeris, niſi error ſubſit, aut ſit maior et minor Theſſalia, aut ſuperius pro Theſſaliæ legendum eſt,

eſt, Beotiæ, in qua Thebæ ſitæ ſunt, quarum Epiſcopus Clionius ibi nominatur.

PROVINCIAE DALMATIAE.

Bunius Stoborum.

PROVINCIAE PANNONIAE.

Domnus Stridonenſis.

Gaſpar Bruſchius in ſua Laureaco refert interfuiſſe concilio ex Germania Donninum Laureacenſem, qui locus erat in Auſtria. Auſtriã autem quidam Pannoniam ſuperiorem eſſe volunt.

PROVINCIAE GALLIARVM.

Nicaſius Dinienſis.

PROVINCIAE GOTHIAE.

Theophilus Gothiæ Metropolis. Hũc Euſebius Pamphili Scytham dixit, in vita Conſtantini. Eique addit Simeon Metaphraſtes in vita ſancti Nicetæ Martyris apud Surium in Septembri, Vulphilam eius ſucceſſorem.

PROVINCIAE BOSPHORENSIS.

Domnus Boſphori.

Nicephorus lib. 8. Hiſt. Eccl. cap. 23. refert per miraculum Chryſanthum & Muſonium epiſcopos ſubſcripſiſſe, poſt mortem Aceſius etiam Nouatianorum Epiſcopus fidei conſenſit ex Socrate lib. 1. hiſt. Eccle. cap. 7. Si numeres eos, qui Ario cõſentientes ne fictè quidem ſubſcribere voluerunt, & addas communi catalogo eos, quos obiter commemorauimus, non ita multi deerunt ad integrum numerum

318. quem hactenus non inuenimus. Fertur tamen in manuſcripto codice integrum ſubſcribentium numerum haberi apud Sambucum Pannonium Viennæ Auſtriæ.

EX GRAECO VATICANO.

CAPVT, VBI REX EX SOLIO SVRgens voces gratiarum actionis fundit Deo.

REx autem Conſtantinus poſt expoſitionem rectæ atque Apoſtolicæ fidei à ſpiritu ſancto per trecentos ſanctos patres quaſi ore vno promulgatæ, & ab omnibus cõprobatæ, qui ad ſanctam illam fidei auditionem concurrerãt, expanſis manibus, & vultu in cælum ad Deum intento, ipſum Dominum omnium noſtrum Saluatorem & benefactorem clariſsimis verbis laudauit, quòd deſideratum ei Epiſcoporum conſenſum & eorundem circa rectam & ſalutarem fidem concordiam firmauerit. Tantus erat prorſus optimus ille, ac Deo amabilis Rex, circa curam Eccleſiarum Dei, atque paſtorum tranquilliſsimum conſenſum. Non abſurdum autem exiſtimo huic Commentario inſerere, quę pulchrè diſſeruit Euſebius Pamphili 3. lib. de vita Conſtantini Deo amabilis regis, de geſtis in Synodo verba facere incipiens. ſunt autem hæc. Cùm igitur multa eſſent ex vtraque parte propoſita, magnaque

Sic etiam habet verſio Chriſtoforſon. lib. 3. de vita Conſtãtini cap. 15.

gnaq́ue controuerſia in ipſo diſputationis ingreſſu concitata: Imperator toleranter ac placidè omnibus animum attendere, ſtudio acri prolatas ſententias ſenſim percipere; viciſsim ferre opem vtrique diſceptantium parti, eos magna cum contentione digladiantes paulatim reconciliare; conferre cum ſingulis comiter & benignè ſermonem: Græcè (nam ne huius quidem linguæ ignarus fuit) quid ipſe ſentiret, eloqui. Suauis fuit & dulcis, dum alijs perſuadere, alios ſermone lenire, alios, qui diſertè dixiſſent, collaudare, omnes denique ad concordiam reducere contendebat: vſque eo vti tandem eos in omnibus rebus, quę in quæſtionem aliquando veniſſent, tum conſpirantes animis, tum opinionibus adeò conſentientes redderet. Lege ſtatuit etiam, vt præualeret fides ſalutaris, vera à ſpiritu ſancto per omnes prędictos ſanctos patres noſtros promulgata, &, vt apud omnes vnum tempus cōſtaret, pro ſalutaris Paſchatis feſtiuitate. Tunc etiam, vt per expreſſam ſingulorum ſubſcriptionem, quæ in communi decreta fuerant, firmarentur, definiuit: ac vt de ſingulis Eccleſiaſticis diatypoſibus atque canonibus ſcriptum ederetur, Epiſcopos adhortatus eſt.

DE ACESIO NOVATIANORVM *Epiſcopo, & qui cum illo erant.*

MOnet autem nos regis fides, vt & aliud quiddam commemoremus. Quonam ſcilicet pacto ſtudium & prouidétiam Eccleſiaſticę paci adhibens, vt ne minima quidem negligeret, Aceſium ſectæ Nouatianorum Epiſcopum ad ſe accerſiuit. Ac poſtquam deciſio de fide à Concilio, cùm in commentarios relata, tum ſubſcriptionibus confirmata erat: Imperator ſciſcitatur ab Aceſio, vtrum ipſe & eidem fidei, & decreto quoque de feſto Paſchatis conſtituto aſſentiretur? Tũ ille; Nihil noui, inquit, ô Imperator Concilium decreuit, ſtatuitque. Nam antiquitus à primis Eccleſiæ iactis fundamentis, & ab Apoſtolorum temporibus eandem fidei deciſionem deriuatam fuiſſe, & idem tempus feſti Paſchatis celebrandi obſeruatum, accepi. Rurſus cùm Imperator quęreret, quid cauſæ eſſet, cur ſe à cõmunione ſegregaſſet? ille res regnante Decio geſtas, & quę perſecutione ingruente acciderant, pro ſe citauit. exquiſitamq; ſeueri cuiuſdam Canonis obſeruationem in medium adduxit: nimirum eos, qui poſt baptiſmum in illud peccati genus, quod ſacroſanctę ſcripturæ peccatum ad mortem appellant, delapſi fuiſſent, non debere diuinorum myſteriorum

riorum fieri participes: ſed ad pœnitentiam cohortandos, & remiſsionis ſpem non à ſacerdotibus, ſed à Deo, qui & poteſt, & authoritatem habet peccata remittendi, expectandam. Quæ cùm dixiſſet Aceſius, Imperator ſic illum denuò affatus eſt: Erigito tibi ſcalam Aceſi, & ad cælum ſolus aſcendito. Poſt hæc omnia Epiſcopi varias Eccleſiaſticas diatypoſes ediderunt.

FINIS LIBRI SECVNDI.

TERTIVS LIBER DE NICÆNI CONCILII DECRETIS.

IS liber præter diatypoſes appellatas fere nihil habet ex Græco deſumptum codice. Habet quidē Græcus viginti canones vulgatos, ſed q̄ prorſus conueniant cum illis, qui ſexto Concilio Carthaginenſi ſunt inſerti. Idē Græcus author noſter duo decretorum genera in Synodo Nicæna conſtituta fuiſſe refert, pręter fidei declarationem, & Arij excommunicationem, de quibus in ſecūdo libro viſum eſt. Primum decretorum genus ipſe diatypoſes vocat, nos cōſtitutiones dicere poſſumus, ſed maluimus Græcum nomen retinere, & diatypoſes appellare. In eis officia eccleſiaſtica ad ordinem debitum redacta fuiſſe idem autor tradit. Illæ verò, quas ipſe author profert, iudicant in eis doctrinam potius contineri, quàm præcepta. Alterum genus ὅρους ille nuncupauit, nos Canones paſsim nominamus, ad Eccleſiaſticam diſciplinam pertinentes. Diatypoſeon numerum ignoramus: author

thor enim ille nouem propoſuit,ſed adijciens, illas fuiſſe paucas ex multis. Onufrius in chronico Eccleſiaſtic. 84. Canones Nicænos fuiſſe retulit. ſed quia ex Athanaſio nouimus, non fuiſſe plures quam ſeptuaginta, aut ad ſummũ octoginta : numerus ille octoginta quatuor fortaſsis numerus erat diatypoſeon. De canonum verò numero, Athanaſium qui cõcilio interfuit, & alios idoneos teſtes audiemus poſtea.

DE DIATYPOSIBVS ECCLESIAſticis ſermo dogmaticus.

VErſabimur cum luce, quæ eſt Chriſtus, tanquam ipſi propinqui exiſtentes, & ipſum aſpicientes. Sic in ſanctificantibus precationibus exercebimur. Preces enim ſanctificant, ſi diuinum verbum adoremus. Verbum autem diuinum adeſt, vbi cor & pura vitæ inſtitutio in humilitate conſeruatur. Laborabat Iſrael ſacrificia perficiens. Clamabant prophetę ad Deum: Emitte lucem tuam, & veritatẽ tuam. Illi clamabant & nos accepimus. Alij laborauerunt, ſicut Chriſtus dixit, & nos in laborem ipſorum introiuimus. Venit enim ad nos Chriſtus dicens: Ego ſum lux, ego ſum veritas. Sine labore accepimus gratiam: ſed cum labore oportet nos gratiam conſeruare.

Pſal. 42.

Ioannis 4.

Ioann. 8. & 14.

DE HIS QVI DICVNT NON oportere Chriſtianos laborare.

Sic vertit Frãciſcus Turrianus.

ALiqui nolentes laborare, ſed curioſi eſſe, male accipiunt illud quod Dominus dixit. Ne ſitis ſoliciti animæ veſtræ quid manducetis, &c. Quod ſequentes aiunt, non oportere laborare Chriſtianos. Demonſtrandum eſt non ſic dixiſſe Dominum. Poſſumus enim laborare, & non ſoliciti eſſe, ſcientes & credentes, quòd operum noſtrorum incrementum, & fructus ipſos Dominus det, qui dixit: *Marc. 4.* Sic eſt regnum Dei, vt ſi homo iaciat ſemen ſuum in terram, & dormiat, & ſurgat nocte & die, & ſemper germinat, & creſcit, & non nouit ipſe.

DE CLERICIS SACRI ordinis.

Sic etiam vertit Frã ciſcus Turrianus.

CLerici ſacri ordinis eſſe debent typus & imago cœleſtium: epiſcopus quidem debet eſſe typus Dei, tanquam caput poſt illum eccleſiæ, quam recepit: Presbyter tenere debet ſedem & locum Seraphicum. Diaconus verò cherubicum: Miniſter autem, (hoc eſt, Hypodiaconus, qui & ὑπηρέτης) debet miniſtrare his.

DE EO QVOD NON OPORTET laicos in ſuggeſtum aſcendere.

Sic legitur Can. 15. Conc. Laodiceni.

NON licere præter canonicos pſaltes, id eſt, qui regulariter cantores exiſtunt, quique

quique pulpitum aſcendunt, & de codice legunt, alium quemlibet in Eccleſia pſallere.

DE SANCTO BAPTISMATE.

BAptiſma noſtrũ non oculis corporis conſiderandum eſt, ſed mentis oculis. Aquam vides, conſidera virtutẽ Dei in aquis abſconditam. In ſancto enim ſpiritu & igne, baptizari nos docet Euangelium. In fide enim baptizantis, & fide baptizati per ſacram inuocationem plenas ſanctificatione Spiritus, & ignis diuini aquas conſidera. Ipſe enim, inquit, baptizabit ſpiritu, & igne Deſcendit itaque qui baptizatur reus peccatorum, & obnoxius ſeruituti corruptionis: Et aſcendit liberatus ab hac ſeruitute & peccato, factus filius Dei, & hæres eius gratiæ, cohæres autem Chriſti, indutus ipſum Chriſtum, ſicut ſcriptũ eſt. Quicunque in Chriſtum baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis,

Sic etiam habet Cuthebertus Tonſtallus li 1. de veris Corp. & Sang. Domini.

Gal. 3.

DE DIVINA MENSA, ET DE EO quod in ipſa eſt myſterio, corporis & ſanguinis Chriſti.

ITerum etiam hic in diuina menſa ne humiliter intẽti ſimus ad propoſitum panem & poculum: ſed attollentes mentem fide intelligamus ſitum in ſacra illa menſa agnum illum Dei tollentem peccata mũdi, incruentè à ſacerdotibus immolatũ, & pretioſum ipſius corpus

Sic etiam habet Cuthebertus Tonſtallus ibidem.

corpus & ſanguinem nos verè ſumentes credere hęc eſſe noſtræ reſurrectionis Symbola: Propter hoc enim neque multum accipimus, ſed parum: vt ſciamus, quòd non ſatietati, ſed ſanctimoniæ ſumimus.

DE RESVRRECTIONE ex mortuis.

NON ſimpliciter Dominus ſuam ipſius carnem pro nobis paſsioni & morti tradidit: ſed, vt noſtræ ſalutis negotium gereret, quãuis liber eſſet à morte, vt ſermo ſuperius demonſtrauit. Clamat propheta quaſi ex perſona ipſius, prædicẽs futurum eius ſecundum carnem diſpenſationis myſterium. Factus eſt, inquit, quaſi homo, ſine adiutorio inter mortuos liber. Quis autẽ liber à morte niſi Deus? ſed iuxta prius oſtenſas demonſtrationes incarnatus propter hominum dilectionem, factus eſt quaſi homo ſine adiutorio, humilians vſq; ad mortem, mortem autem crucis, ſuam ipſius carnem: quę & reſurrexiſſe prędicatur, vt nos immortales faciens, ſpem noſtrę reſurrectionis pro imperio conſtitueret, nobis per ipſas primitias noſtras liberatis: vt non amplius ſerui eſſemus æternæ mortis: ſed liberi quemadmodum & primitiæ noſtrę Chriſtus, deinde hi qui ſunt Chriſti in aduentu ipſius. Et ipſum ſaluatorem hunc Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, Dei & patris filium vnigenitum

nitum expectare nos in cælis, cum noſtra corpora ex ſepulchris excitauerit, teſtatur dicẽs: Conuerſatio noſtra in cælis eſt, vnde & ſaluatorem expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Sic enim oportet corpus noſtrum clarificari, ſicut & corpus Domini: vt miſeriam, & eas quæ nũc ſunt paſsiones ſuſcipere nequeat, liberum à morte, & à peccato purum, vt in nouitate vitæ cum ipſo poſsimus ambulare in cæleſti lumine, ſemper cum ipſo Chriſto regnantes. In hac enim ſpe ſanctum baptiſma percepimus, & ſalutarẽ ſanctorum eius membrorum participationem accepimus, iuxta eccleſiæ Catholicæ dogmata.

QVOD SIT ECCLESIA DEI.

VNa eſt Eccleſia in cælo & in terra, & in hac requieſcit ſpiritus ſanctus. hæreſes autem, quæ extra hanc ſunt, quas habent homines, non ſunt doctrinæ Saluatoris noſtri, neque Apoſtolorũ: ſed Sathanæ & patris eius diaboli. Quæ autem ſunt hæreſes Iudæorum, & Gentium, alio docent modo, vt veram vitam hominibus auferant.

Sic etiam vertit Frãciſcus Turrianus.

DE PROVIDENTIA DEI, ET de mundo.

MInor mundus per prouidentiam factus eſt. Præuidit enim Deus, peccaturum eſſe

eſſe hominem. Iccircò nouos cælos, & nouam terrã ſperamus, iuxta ſacras literas, apparente nobis præſentia & regno magni Dei, & Saluatoris Ieſu Chriſti. Et tunc (vt ait Daniel) percipiunt ſancti regnum altiſsimi, & erit terra pura, ſancta terra viuentium, & nõ mortuorum: quam oculo præuidens Dauid clamat: Credo videre bona Domini in terra viuentium, terra manſuetorum & humilium. Beati, inquit, mites, quoniam ipſi poſsidebunt terram. Et propheta: Et calcabunt ipſam, ait, pedes manſuetorum & humilium.

Hęc ex elaboratis à ſanctis noſtris patribus diatypoſibus, pauca ex multis hoc commentario deſcripſimus. Expoſuerũt autem & Eccleſiaſticos Canones in ipſa Nicæna Synodo: quos ipſos neceſſariũ exiſtimaui ſcripto proponere.

DE NVMERO CANONVM NICAEnorum epiſtola D. Athanaſij, & Aegyptiorum Epiſcoporum ad S. Marcum Papam, pro exemplaribus Nicæni Concilij, quia Ariani eorum exemplaria incenderant.

DOmino ſancto, & Apoſtolici culminis venerãdo Marco ſanctæ Romanæ & Apoſtolicæ ſedis, atque vniuerſalis Eccleſię Papæ, Athanaſius & vniuerſi Aegyptiorum Epiſcopi:

Ad

Ad vos perueniſſe non dubitamus, quanta & qualia ab hæreticis, & maximè ab Arianis quotidiè patimur: quoniam in tantum ab eis perſequimur, vt etiam viuere iam nos tædeat. Nam inſtanti tempore ſubitò & inſperatè in nos irruentes: noſque iuxtà præceptum Domini qui ait: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam, fugiendo propter cladem populi eos declinantes, nos comprehendere non valuerunt, ſed omnia depopulati ſunt. In tantum enim noſtra vaſtauerunt, vt nec libros, nec veſtimenta Eccleſiaſtica, aliaq; ornamenta, nec reliqua vtenſilia nobis dimitterēt. Libros verò noſtros vſq; ad minimum incendentes, nec iota vnum relinquētes, propter veritatis fidem, etiam Nicænam Synodum, quomodo clerus & populus imbuebatur, & maximè iam imbuti erant, in contumeliam noſtram & omnium Chriſtianorum incenderunt. Quapropter precamur pater beatiſsime, quia nō dubitamus apud vos plenaria eſſe Nicæni Conc. exēplaria, vt nobis illa, quæ ſanctę recordationis pdeceſſoris veſtri Syluestri fuerūt ſub tuta mittatis ſtipulatione. Nam quando prædictę Synodo, cum beatæ memoriæ Alexandro, digno Deo Pontifice noſtro, id eſt, Alexādrinæ magnæ ciuitatis Epiſcopo, in Diaconatus interfuimus officio, ſub noſtrę præſentię teſtimonio, per beatos viros Victo-

rem & Vincentium presbyteros, Apoſtolicæ ſedis Apocriſarios, miſſa ſunt prædicto Papæ Syluestro, cũ adſtipulatione ſubnexa capitula ſeptuaginta. Sanè pręſentibus nobis octoginta capitula in memorata tractata ſunt Synodo, ſcilicet quadraginta à Græcis, Græca edita lingua, & quadraginta à Latinis, ſimiliter Latina edita lingua. Sed viſum eſt. 318. patribus, Sancto ſpiritu repletis, in prędicto Concilio congregatis, & maximè iam dicto Alexandro, & Apoſtolicæ ſedis Apocriſarijs, vt decem capitula adunarentur alijs, atque cógruis locis inſererentur; & ad formam ſeptuaginta diſcipulorum, vel potius totius orbis terræ linguarũ, ſeptuaginta tanti, & tam excellentis Concilij fierent capitula, quæ omnem Chriſtianorum informarẽt orbem, & omnes ſub ſacerdotali & Chriſtiano nomine degentes, vna fides, & vna ſacerdotalis atque clericalis regeret norma, nec quiſquam à ſuo diſsideret capite. Nũc ergo, quia (vt prædictum eſt) ab inimicis ſanctę Dei Eccleſiæ, & maximè ab Arianis, à quibus quotidiè expugnamur, cõterimur, & opprimimur, præfata ſeptuaginta Nicæni Concilij capitula, quæ de pręfata Synodo iam fato iubente Domino meo Alexandro, decreto omnium epiſcoporum attuli, quę etiam coram omnibus recitaui, atque tranſcripſi, ſunt igne combuſta: optamus, vt à veſtræ ſedis autoritate

tate, quę eſt mater & caput omnium eccleſiarum, ea ad correctionem, & recreationem fidelium orthodoxorum percipere per pręſentes legatos mereamur: quatenus veſtra fulti authoritate, veſtriſq́ue precibus roborati, illæſi à memoratis æmulis ſanctæ Dei eccleſiæ, & noſtris euadere, nobisq́ue commiſſos eruere valeamus. Verè nouimus Apoſtolatus veſtri cor gratia ſancti ſpiritus in tantum eſſe accēſum, vt omnibus oppreſsis ſuccuratis: quantò magis nobis, qui licet exigui ordinis, tamē veſtri ſumus, & ſemper eſſe volumus? Ideò decet, & oportet vos nobis hæc quę rogamus, & alia (quæ neceſſaria iuxta ſapientiam, quam vobis p̄ſtitit altiſsimus, eſſe cognoueritis) abſque tarditate præſtare, vt tantę miſeriæ ſquallores à fidelium mentibus detergātur, & quaſi vulnus corpori infixum, auditu tantæ miſerię obſerato, ſalutari curetur antidoto, vt diuino freti iuuamine, veſtraq́; autoritate atq; auxilio roborati, aduerſantiū tergiuerſationes euadere valeamus, atque inconcuſſo vultu, non fraude cuiuſquā perculſi, aſsiſtere æterno Iudici mereamur, & vocem audire inquientem, Euge ſerue bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te cōſtituam, intra in gaudium Domini tui. Et ſubſcriptio. Orantem pro nobis ſanctū Apoſtolatum veſtrum longæuis Dominus conſeruet temporibus.

RESCRIPTVM MARCI PAPAE DE imißione Capitulorum Nicæni Concilij Athanaſio, & omnibus Aegyptiorum Epiſcopis.

DOMINIS VENERABILIB. FRATRIB. Athanaſio, & vniuerſis Aegyptiorum Epiſcopis, Marcus ſanctæ Romanæ, Apoſtolicæque ſedis, & vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopus.

DOleo fratres, & nimium contriſtor ſuper afflictione veſtra, ſed oppidò conſolor, quòd vento agitata non eſtis arundo, ſed recti in fide inter omnes procellarum & turbinum colluctationes inceſſanter perduratis. Lectis ergo fraternitatis veſtræ literis, vigorē conſtantiæ veſtræ, quem olim noueramus, agnouimus. Congratulantes vobis, quòd ad cuſtodiendū Chriſti gregem, paſtoralem curam vigilanter inſequimini, ne lupi qui ſub ſpecie ouiū ſubintrarunt, beſtiali ſæuitia ſimplices quosque dilacerēt, qui non ad hoc ſubintrarunt vt aliqua correctione proficiāt, ſed vt ea, quæ ſunt ſana, corrumpāt. Quapropter moneo, & hortor dilectionem veſtram, vt bonum quod incœpiſtis, adminiculante diuina tratia, vſque in finem perducere ſatagatis, veritatis voce mouente: Beatus qui perſeuerauerit vſque in finem. Vnde enim beata perſeuerantia, niſi de virtute patientiæ? Nam iuxta Apoſto-

Apoſtolum omnes qui volunt piè viuere in Chriſto, perſecutionem patientur, quæ nõ in eo tantum computãda eſt, quod contra Chriſtianã pietatem aut ferro aut ignibus agitur, aut quibuſcunque ſupplicijs, cùm perſecutionum ſæuiciam ſuppleant, & diſsimilitudines morum, & cõtumaciæ inobedientium, & malignarum tela linguarum, quibus conflictatio ibus communia ſemper membra pulſantur, c nulla piorum portio cõflictatione ſit libea, ita vt nec periculis, nec otio careant, nec laore. Nam hæc & omnia incrementa probailium ſtudiorum, & in eis vſq; in finem perueranția, atque bonæ voluntatis incremen ad Chriſti gratiam ſemper ſunt referenda: in omnibus, quę agimus, Deus omni perſe è laudetur tempore.

De capitulorum namq; veritate & nume Nicæni Concilij, cui vos interfuiſſe literis ſtræ fraternitatis, ſignificaſtis, à noſtris, qui biſcum vnà interfuerunt, diligentioribus quiſiuimus collocutionib. qui ita vt veſtræ tatę ſunt literæ, omnem nobis ordinem exſuerunt, & veſtram epiſtolam per omnia ram eſſe teſtificati ſunt: non, vt nos aliquid ſtrum, veſtra ex parte arbitremur. Sed nos os, illosque abſque vlla in poſterum titu*ione* vnũ ſentire optaremus, & ſancta Rona Eccleſia, quæ ſemper immaculata man-

ſit,& Domino prouidente,& B. Petro Apoſt. opem ferente, in futurum manebit, ſine vlla hęreticorum inſultatione firma & immobilis omni tempore perſiſteret. His ita peractis, diligenter requirentes in ſanctæ noſtræ & Apoſtolicæ ſedis ſcrinio, eadem quæ ſanctę recordationis prædeceſſori meo Syluestro ſunt directa, ſeptuaginta (ſicut ſignificaſtis) capitula illæſa inuenimus. Ipſa enim vobis propter autoritatem & ſubſcriptionẽ tantorum patrum, & eius magni Concilij, minimè miſimus, ſed pro eiſdem coram Apocriſarijs veſtri, alia ſimilia, eundem numerum, eademque verba, & ipſam ſubſcriptionem continentia, vobis reſcribere, & ſub certa ſtipulatione, & confirmatione mittere curauimus. Et quis eſt, qui fratribus ſuis talia negare audeat? nam nõ negligenda nobis hęc per ſancti ſpiritus gratiam Dominus docuit; ſed fideliter exercenda, & fratribus contradenda, & docenda diſtribuit. Hæc Apoſtolorum viua traditio, Hæc eſt vera charitas, quæ prædicanda eſt, & præcipuè diligenda ac fouenda, atque fiducialiter ab omnibus tenenda. Hæc ſancta & Apoſtolica mater omnium eccleſiarum Chriſti Eccleſia, quæ per omnipotentis Dei gratiam à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probatur, nec hæreticorum nouitatibus deprauanda ſuccubuit; ſed vt in exordio normam fidei

fidei Chriſtianæ percepit, ab authoribus ſuis Apoſtolorum Chriſti Principibus, illabata fine tenus manet, ſecundum ipſius Domini ſaluatoris diuinam pollicitationem, qui diſcipulorum ſuorum principi in ſuis fatus eſt Euangelijs. Petre, inquit, ecce Sathan expetiuit, vt cribraret vos, ſicut qui cribrat triticum. Ego autem pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Conſideret itaque veſtra excellens prudentia, quàm bonum ſit perſiſtere in diſpenſatione vobis credita, & in fide recta, atque hæreticis, & æmulis Chriſti repugnare, & nunquam à veritatis tramite declinare, quoniam Dominus & Saluator omnium, cuius fides eſt, qui pro nobis mori non dubitauit, & proprio nos ſuo redemit ſanguine, qui fidem beati Petri non defecturam promiſit, & confirmare eum fratres ſuos admonuit. Quod Apoſtolicos Pontifices meæ exiguitatis prædeceſſores confidenter feciſſe ſemper, cunctis eſt cognitum, quorũ & puſillitas mea licet impar ſit, & infima, pro ſuſcepto tamen diuina dignatiõe miniſterio, pediſſequa cupit exiſtere. Væ enim erit nobis, qui huius miniſterij onus ſuſceptũ habemus, ſi veritatẽ Domini Ieſu Chriſti, quam Apoſtoli prædicauerũt, prædicare neglexerimus. Væ erit nobis, ſi ſilentio veritatem oppreſſerimus, qui erogare

numularijs iubemur, id eſt, Chriſtianos populos imbuere & docere. Quid in ipſius Chriſti futuro dicturi ſumus examine, ſi ſermonis eius veritatem confundimur prædicare? Quid erit de nobis, cùm de commiſsis nobis animabus, & de officio ſuſcepto, rationem iuſtus Iudex Chriſtus Deus noſter diſtrictam exegerit? Ideo fratres hortor dilectionem veſtram, obteſtor, & moneo, vt qua debetis & poteſtis ſolicitudine vigiletis ad inueſtigãdos hæreticos, & inimicos ſanctæ Dei Eccleſiæ, & à ſanis membris, ne peſtis hæc latius diuulgetur, ſeueritate qua poteſtis pro viribus extirpetis. Quoniam vt habebit à Deo dignæ remunerationis pręmium, qui diligentius quod ad ſalutem commiſſæ ſibi plebis proficiat, fuerit executus: ita ante tribunal Domini de reatu negligentiæ ſe non poterit excuſare, quicunque plebem ſuã contra ſacrilegæ perſuaſionis authores noluerit cuſtodire. Datum decimo Kalẽdas Nouembris, Nepotiano, & Secundo viris clariſsimis conſulibus.

DE PRAEDICTIS EPISTOLIS Athanaſij ad Marcum, & Marci ad Athanaſium.

MEminit harum epiſtolarum Marianus Scotus, anno 331. ſuæ hiſtoriæ. Extant etiam & in Tomis Cõciliorum, & inter opera Atha-

Athanaſij. Meminit earundem epiſtolarum Iuo Carnotenſis Epiſcopus quarta parte decretorum c.108. & 109. Citat Gratianus diſt. 16.cap. ſeptuaginta, & cap. viginti. Epiſtolam Athanaſij ad Marcum Papam, & epiſtolā Stephani Papæ ad Luthobium Epiſcopum Moguntinum eiuſdem argumenti: & fit mentio earundem epiſtolarū ſeſsione viceſima Concilij Florentini generalis.

DE NVMERO EORVNDEM CANONum ex diuo Idſioro, Præfatione in tomum Conciliorum & decretorum.

SCire autem vos octoginta Epiſcopos, qui hoc op' me incipere & perficere coegiſtis, & cunctos reliquos domini ſacerdotes oportet, quòd plura quàm illa viginti capitula, quę apud nos habentur, Nicænæ Synodi reperimus, & in decretis Iulij Papæ ſeptuaginta capitula eiuſdem Synodi eſſe debere legimus. Quam epiſtolam in ſuo ordine inter cætera decreta Apoſtolicorum, poſuimus, hæc ſcrutantibus, & cuncta noſſe volentibus rimandā. Nam quòd plura quàm viginti capitula ſint Nicæni Concilij, in multis inuenitur locis. Legitur enim in Conſtantinopolitano Concilio ita: Manifeſtum eſt, quòd illa quæ ſunt per vnamquamque prouinciam ipſius prouincia

Synodus diſpenſet, ſicut Nicæno conſtat decretum eſſe Concilio. Legitur & in epiſtola Innocentij Papæ Victricio Rotomagenſi epiſcopo directa, ita: Si quæ cauſæ vel contentiones inter clericos & laicos, vel inter clericos tam maioris ordinis, quàm etiã inferioris fuerint exortæ, placuit, vt ſecundum Synodum Nicænam, congregatis omnibus eiuſdem prouinciæ Epiſcopis Iudicium terminetur, & reliqua. Sanctæ etiam memoriȩ Theophilus Alexandrinus Epiſcopus ſuis in epiſtolis meminit in Concilio Nicæno ſtatutum eſſe, vt ab octauo Idus Martij, vſque in diem Nonarum Aprilis, diebus ſcilicet viginti octo, qualiſcunque luna nata fuerit, in quolibet medio ſpatio perhibet facere initium primi menſis, quartam decimam verò à duodecimo Kalendas Aprilis vſque in decimum octauum Kalendas Maij ſolerter inquiri, & ſi die ſabbatorum inciderit, conſequẽti die Dominica, id eſt, luna decima quinta Paſcha celebrari conſcripſit. His & alijs quàm plurimis exemplis patet, plura eſſe quam viginti Nicæni Concilij capitula, & veram eſſe prædictam Iulij Papæ epiſtolam. Nobis aũt quidã è conſortio fratrum noſtrorum orientales teſtati ſunt: ſe vidiſſe concilium Nicænum, habens potiorem quatuor Euangeliorum magnitudinem, continens in ſe ſeſsiones epiſcoporum, & Introductiones,

iudicia-

iudiciaq́ue querimoniarum, atque definitiones, & conſtitutiones, nec nõ & ſubſcriptiones eorum: ad cuius ſimilitudinem magnũ Chalcedonenſe Concilium conſcriptum eſſe confirmauerunt: & demum alia Conſtãtinopoli condita, vnum videlicet ſub Iuſtiniano Imperatore, contra Dei impugnatores Origenem, Didymum, & Euagrium, & aliud temporibus Agathonis Papæ, & Conſtantini Imperatoris contra Macarium Epiſcopum, & Stephanum eius diſcipulum, ac reliquos Epiſcopos, qui pro frumento zizania in Eccleſia ſeminauerunt, vinum miſcuerunt aquæ & proximo potum dederunt euerſione turbida, & tanquam lupi, agni ſimulabant mendacium, & veritas, vt mendacium refutabatur.

Citat hanc epiſtolam Iſidori Iuo Carnotenſis Epiſcopus, quarta parte decretorum cap. 110. & epiſtolam Iulij Papæ cap. 111.

DE EODEM EX GRATIANO, DIſtinctione 16. capite viginti.

VIginti tantum capitula Nicænæ Synodi in ſancta Romana eccleſia habemus. Sed quo neglectu alia defecerunt, ambiguum eſt, plurimi arbitrantur Antiocheno Concilio eſſe ea inſerta.

Gloſſa decretorum in illud, viginti, habet ſic: à Sardicenſi. Quare in tomis Conciliorum in epiſtolam ſecundam Iulij parte prima legitur: Sardicenſis plura capitula ſunt, ex Nicæna Synodo accepta, vt patet in decretis, diſt.16. viginti.

DE EODEM EX COMMONITORIO *Zozimi Pontificis inſerto cap. 3. Concilij ſexti Carthaginenſis.*

ITA enim dixerunt (dilectiſsimi fratres) in Concilio Nicæno, cùm de Epiſcoporũ appellatione decernerent. Placuit autem, vt, ſi Epiſcopus accuſatus fuerit, & iudicauerint cõgregati Epiſcopi regionis ipſius, & de gradu ſuo deiecerint eum, & appellaſſe Epiſcopus videatur, & confugerit ad beatiſsimum Eccleſiæ Romanæ Epiſcopum: & voluerit audiri, & iuſtum putauerit, vt renouetur examen: Scribere his Epiſcopis dignetur, qui in finitima & propinqua prouincia ſunt, vt ipſi diligenter omnia requirãt, & iuxta fidem veritatis definiant. Quòd is, qui rogat cauſam ſuam iterum audiri, deprecatione ſua mouerit Epiſcopũ Romanum, vt è latere ſuo preſbyterum mittat, erit in poteſtate Epiſcopi Romani, quid velit, & quid exiſtimet, &c.

DE

DE EODEM EX EPISTOLA CONcilij *Africani ad Celeſtinum Papam.*

VT aliqui tanquam à tuæ ſanctitatis latere mittantur, nulla inuenimus Patrum ſynodo cõſtitutum. Quia illud quod pridem per eundem Coepiſcopum noſtrum Fauſtinum, tanquam ex parte Nicæni concilij exinde tranſmiſiſtis, in concilijs verioribus, quæ accipiuntur Nicæna à ſancto Cyrillo Coepiſcopo noſtro Alexãdrinæ Eccleſiæ, & à venerabili Attico, Conſtantinopolitano antiſtite, ex autentico miſsis; quæ etiam ante hoc per Innocentium presbyterum, & Marcellũ Subdiaconũ, per quos ad nos ab eis directa ſunt, venerabilis memoriæ Bonifacio Epiſcopo prędeceſſori veſtro à nobis tranſmiſſa ſunt, in quibus tale aliquid non potuimus reperire.

DE EODEM EX SESSIONE VICEſima *Concilij Florentini generalis, vbi Ioannes prouincialis Marco Epheſino reſpondet.*

NVnc venio ad Zozimum Pontificem, in quem nullum vnquam teſtem fide dignum poſſetis producere, cùm equidem contra vos binas Cyrilli literas protulerim, ex quibus vnas Chalcedonẽſis ſynodus ſuſcepit. Aut ergo tales teſtes contra tantum Pontificem debebas producere, aut in ipſum ſine te-

ſtibus neutiquam inuehi, quanquidem minimè conuenit ex te crimina talia cōtra eū proferri, ſed vetuſtiſsimas atque humaniſsimas Iulij, Liberijque ſummorum Pontificum literas Pater reuerende benè memoria tenere deberes, quas Iulianus præſtantiſsimus ſanctæ Sabinæ Cardinalis vobis oſtendit, quibus patet beatum Athanaſium cum ab Antiocheno Concilio damnatus fuerit, ac eundem Concilium ipſum vehemēter perſequeretur, ad Fœlicem, Marcum, Iulium, Liberiumque, qui ſequentibus temporibus Romani Pont. fuere, ſcripſiſſe, ac eoſdem obteſtatū fuiſſe, vt Acta Nicenę Synodi, quę perfecta & non mendoſa, Romę in Bibliotheca extarent, ad ipſum mitterent; quandoquidem omnia, quę in Orientali Eccleſia extarent, ab Arianis corrupta fuerant. Cui quidem Athanaſio ſummi Pontifices ipſi reſpōdere, ſe acta illa, quæ Gręcè, Latineque ſcripta, ipſorumquemet Nicęnorum patrū manibus ſubſcripta, & eorundē ſigillis obſignata à ſummis Pontificibus, ſumma veneratione ſeruarentur, nolſe mittere, ſed tamen ipſi Athanaſio nonnullos exſcriptos canones daturos, qui ad rem eius facere viderentur. Deinde, cum Athanaſius ab ipſo Antiocheno Concilio ad Romanam ſedem prouocaſſet, hęreticis eiſdem obijcientibus id non iure fieri potuiſſe, Liberius ipſe ad Atha-

Athanaſium Nicęnum decretum de prouocando ad Romanam Eccleſiam, exſcriptum miſit. Quo deinde is Athanaſius acerrimè ſe contra hęreticos defendit.

Iulius autem ipſius Antiocheni Concilij authores literis acriter reprehẽdit, quod abſque ſedis Apoſtolicę authoritate conuocare Syndum auſi fuerint, oſtendens illis ex Nicænæ Synodi decreto, nullam vnquam Synodum ſine Romani Pontificis authoritate celebrandam eſſe. Cur ergo pater reuerẽde, Zozimum accuſas, immeritò ipsũ ad Carthaginenſe concilium falſum Nicęnę Synodi canonem miſiſſe, cùm illud idem Concilium, quos ex Oriente canones acceperat, omnes corruptos ac falſos eſſe cognouerit, vt multis ſanctorum authoritatibus, quorum vetuſtiſsimos libros habemus, patet.

[Nobis pro 40. Canonibus Nicænis Latinorum, de quibus egit Athanaſius ſupra, erunt viginti quatuor Canones à Iulio citati epiſtola 2. ſimul cum Sardicenſibus. nam & Sardicenſes fuiſſe quadraginta, teſtatur quædam eius Concilij antiqua præfatio in Tomis conciliorum. Pro Nicænis autem ibidem quadraginta Græcis, quorum etiam meminit ſuperius Athanaſius, nobis erunt viginti vulgati ex concilio Carthaginenſi ſexto deſumpti vnà cum Antiochenis, qui cum ſint numero viginti quinque, ſi adiungantur viginti vulgatis, à numero quadraginta nõ multũ recedunt. Arabicum

quidem

quidem exemplar habens octoginta canones & Græcos & Latinos complexum fuiſſe videri voluit, id autem an verum ſit, nec ne, aliorum eſto iudicium.]

SEQVVNTVR VIGINTI QVATVOR Nicæni Concilij capitula ex epiſtola ſecunda Iulij primi Romani Pontificis, videlicet. 18.19.21.23. 26. 27.28.33.41. & 5.7. quæ & 9. ac 51.52. 53.54.55.56.57.58.59.60. 61.63.66.

PLura his in ea epiſtola citat Iulius, ſed quę ad prædicta vinginti quatuor reducuntur, quæ tamen in tomis Conciliorum ita digeſta, vt videantur eſſe viginti ſeptem. Sed quia quædam ſæpè repetuntur, nos hic repetitionibus illis omiſsis, viginti quatuor tantum canones ordine proponemus, ex prædicta epiſtola collectos.

CANON PRIMVS.

Non debent præter ſententiam Romani Pontificis concilia celebrari.

CANON SECVNDVS.

Vt omnes Epiſcopi, qui in quibuſdā grauioribus pulſantur vel criminãtur cauſis, quoties neceſſe fuerit, liberè Apoſtolicam appellent ſedem, atque ad eam quaſi ad matrem confugiant, vt ab ea (ſicut ſemper fuit) piè fulciantur, defendantur, & liberentur, cuius diſpoſitioni omnes maiores Eccleſiaſticas cauſas, &c

ſas, & Epiſcoporum iudicia, antiqua Apoſtolorum, eorumq́ue ſucceſſorum, atque canonum authoritas reſeruauit. Quoniam culpantur Epiſcopi, qui aliter erga fratres egerint, quàm eiuſdem ſedis Papæ fieri placuerit.

CANON TERTIVS.

Dum iterato iudicat Apoſtolicæ ſedis Pontifex cauſam Epiſcopi, nullus alius in eius loco ponatur, aut ordinetur Epiſcopus. Quoniam quanquã à comprouincialibus epiſcopis accuſati cauſam Pontificis ſcrutari liceat, non tamen definiri inconſulto Romano Pontifice permiſſum eſt, cùm beato Petro Apoſtolo, nõ ab alio quàm ab ipſo dictũ ſit Domino: quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis.

CANON QVARTVS.

Si quis putauerit ſe à proprio Metropolitano grauari, apud primatem diœceſeos, aut penes vniuerſalis Apoſtolicæ Eccleſiæ Papam iudicetur.

CANON QVINTVS.

Accuſatores, & accuſationes quas leges ſæculi non aſciſcunt, & nos vnanimiter ſubmouemus. Nec fiat in diſtricta probatione impietas, cùm recta ſit iudicij in electione ſententia.

CANON SEXTVS.

Nullus Epiſcopus alterius Parochianum præſumat retinere, aut ordinare abſque eius Epiſcopi voluntate, vel iudicare, ſalua tamen in omnibus Apoſtolica authoritate: quia ſicut irrita erit eius ordinatio, ita & dijudicatio. Quoniam cenſemus nullum alterius iudicis, niſi ſui ſententia teneri. Nam qui eum ordinare nō potuit, nec iudicare vllatenus poterit.

CANON SEPTIMVS.

Si quis erga Epiſcopum vel actores Eccleſiæ, ſe proprium habere crediderit negocium, non prius adeat iudices, quàm ad eos recurrat charitatis ſtudio, vt familiari colloquio commoniti ea ſanare debeant, quæ in querimoniam deducuntur. Quòd ſi aliter egerit, communione priuetur.

CANON OCTAVVS.

Nemo Pontificum deinceps aliquem Epiſcopum ſuis expoliatum rebus, aut à ſede pulſum excommunicare, aut iudicare præſumat; quia non eſt priuilegium quo poſsit ſpoliari iam nudatus.

CANON NONVS.

Nec accuſatores vel teſtes ſuſcipi, qui non ſunt idonei.

CANON DECIMVS.

Omnes qui aduerſus patres armantur, infames eſſe cenſemus.

CA-

CANON VNDECIMVS.

Nec eis omninò eſt credendum, qui veritatis fidem ignorant, nec rectæ conuerſationis vitam ducunt. Quoniam tales facilè & indifferenter lacerant, & criminantur rectè & piè viuentes. Ideò ſuſpicio eorum diſcutienda eſt primo, & corrigenda. Nec accuſatoribus ſuſpectis, & de inimicorum domo prodeuntibus eſt credendum.

CANON DVODECIMVS.

Quod non aliæ Metropolitanæ Eccleſiæ, vel primates ſint, niſi illæ, quę prius primates erant, & poſt Chriſti aduentum authoritate Apoſtolica & ſynodali primatum habere meruerunt. Reliquę verò non primates, ſed Metropoles vocentur, earumque Epiſcopi non primatum, ſed aut Metropolitanorum, aut Archiepiſcoporum nomine fruantur.

CANON DECIMVS TERTIVS.

Infames eſſe cenſemus omnes, qui ſuā aut Chriſtianam præuaricantur legem, aut canonicam poſtponunt authoritatem.

CANON DECIMVS QVARTVS.

Saluo in omnibus Romanæ Eccleſiæ priuilegio, nullus Metropolitanus abſque cæterorum omnium comprouincialium Epiſcoporum inſtātia aliquorum audiat cauſas, quia irritæ erant, imò & cauſam in ſynodo pro facto dabit.

CANON DECIMVS QVINTVS.

In epiſtola Iulij eſt 16. Peregrina iudicia generali ſanctione prohibemus, quia indignum eſt, vt ab exteris iudicentur, qui comprouinciales & à ſe electos debent habere iudices.

CANON DECIMVS SEXTVS.

In epiſtolá Iulij eſt 18. Nemini de ſe confeſſo credi poteſt ſuper crimen alienum, quoniam eius atque omnis rei profeſsio periculoſa eſt, & admitti aduerſus quemlibet non debet.

CANON DECIMVS SEPTIMVS.

In epiſtolá Iulij eſt 19. Incerta nemo vnquam Pontificum iudicare praſumat, quia quamuis vera ſint, non tamen credenda, niſi quę manifeſtis indicijs cõprobantur, niſi quæ manifeſto iudicio conuincuntur, niſi quæ iudiciario ordine publicantur.

CANON DECIMVS OCTAVVS.

In epiſtola Iulij eſt 29. Criminationes maiorum per alios ne fiant, niſi per ipſos qui crimina intendunt, ſi tamen ipſi digni & irreprehenſibiles apparuerint.

CANON DECIMVS NONVS.

In epiſtola Iulij eſt 21. Prouincialis ſynodus retractetur per vicarios vrbis Romæ Epiſcopi, ſi ipſe decreuerit.

CANON VICESIMVS.

In epiſtolá Iulij eſt 22. * Placuit, vt à quibuſcunque iudicibus Eccleſiaſticis ad alios iudices Eccleſiaſticos (vbi eſt au-

eſt authoritas maior) fuerit prouocatum, audientia non negetur.

CANON VICESIMVS PRIMVS.

Comprouinciales Epiſcopi cum Metropolitani conſilio, (niſi quantum ad proprias pertinet parochias) agant, iuxta ſanctorum conſtituta Patrũ, vt vno ore, vno animo concorditer ſancta glorificetur Trinitas in ſæcula. *In epiſtola Iulij eſt 23.*

CANON VICESIMVS SECVNDVS.

Caueant Iudices Eccleſiæ, ne abſente eo, cuius cauſa ventilatur, ſententiam proferant, quia irrita erit, quippè & rationem pro actione reddẽt in Synodo. Nemo enim debitorem amplius poteſt cognoſcere, quam ille qui iniuriam, eiuſque ſuſtinet nequitiam. *In epiſtola Iulij eſt 24.*

CANON VICESIMVS TERTIVS.

Primates accuſatum diſcutientes Epiſcopum, non ante ſententiam proferant damnationis, quàm Apoſtolica freti authoritate, aut reum ſe ipſe confiteatur, aut per innocẽtes & canonicè examinatos regulariter teſtes conuincatur. *In epiſtola Iulij eſt 26.*

CANON VICESIMVS QVARTVS.

Ne ſummorum quiſpiam minorum accuſationibus impetatur, aut diſpereat. *In epiſtola Iulij eſt 28.*

DE CERTITVDINE CANONVM *prædictorum.*

HOS Canones par eſt credere non minus certo Nicænos eſſe, quam eos qui miſſi

ſunt ex Oriente ad Concilium Carthaginenſe ſextum. Siquidem non minor fides adhibenda eſt epiſtolis decretalibus Romanorum Pontificum, præſertim conuenientibus cum Athanaſio & eius Concilio, quàm literis Græcorum poſt combuſtos ab Arianis octoginta vel ſeptuaginta canones Nicænos, mittẽtium tantum viginti vulgatos. Epiſtolas autem Pontificum Romanorum veterum, omnes (quod ſciam) Catholici recipiunt, & epiſtolam illam Iulij, in qua viginti quatuor prædictos canones Nicænos inſeruit, agnoſcit Concilium Sardicenſe, cuius Concilij epiſtolam deſcripſit Athanaſius apologia ſua ſecunda aduerſus Arianos, & Theodoretus lib. 2. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 8. Chriſtoforſono interprete: cuius initium eſt: Sanctum Cõcilium ab Epiſcopis Romæ, Hiſpaniæ, Galliæ, Italiæ, Campaniæ, Calabriæ, Africæ, Sardiniæ, Pannoniæ, Myſiæ, Daciæ, Dardaniæ, & Daciæ inferioris, Macedoniæ, Theſſaliæ, Achaiæ, Epiri, Thraciæ, Rhodopæ, Aſiæ, Cariæ Bithyniæ, Heleſponti, Phrygiæ, Piſidiæ, Cappadociæ, Ponti, Phrygiæ minoris, Ciliciæ, Pamphyliæ, Lydiæ, Inſularum Cycladum, Aegypti, Thebaidis, Lybiæ, Galatiæ, Palæſtinæ, Arabię per Dei gratiam Sardicæ celebratum omnibus vbique Epiſcopis & miniſtris Catholicæ & Apoſtolicę Eccleſię dilectis fratribus in Domino ſa-

no ſalutem. In hac epiſtola Concilium illud epiſtolæ Iulij ſic meminit.

Quemadmodũ Euſebius, Maris, Theodorus, Theognis, Vrſatius, Valens, Menophantus & Stephanus literas cõtra collegas noſtros de quibus modo dictũ eſt, Athanaſiũ nempè Epiſcopum Alexandrinũ, Marcellum epiſcopum Ancyrę vrbis Galatię, & Aſclepam Epiſcopum Gazę, ad collegã noſtrum Iulium eccleſię Romanę epiſcopũ ſcripsére: ſic ſcripsére quoq; aduerſarum partium Epiſcopi, quo tunc integritatem & innocentiam Athanaſij collegę noſtri verè teſtificarentur, tum Euſebianorũ facta nihil aliud in ſe complecti, quã mẽdacia & calumnias penè innumerabiles oſtenderent. Et quamuis falſę eorum criminationes tũ ex eo in primis quòd accerſiti à chariſsimo fratre, & collega noſtro Iulio nõ aduentarunt, tum ex literis ab eodem ipſo Iulio ſcriptis omnibus conſtare poſsint (nam veniſſent certè, ſi modo ea facinora, q̃ cõtra collegas noſtros cõmiſerunt, ſe Iulio poſſe probare nõ dubitaſſent) tamen ſuos fraudulentos conatus ex rebus, quas in hoc ſancto & celebri cõcilio geſſerũt, multò clariùs apertiusq; patefecerũt.

Item de epiſtolis Iulij habes ſupra ex Iſidoro, Iuone, & Gratiano, & Concilio Florentino generali, vbi de numero canonum Nicęnorum agitur, quibus adde Fœlicem Secun-

dum epiſtola prima ad Aegyptios,& Vincentium Lyrineuſem, qui in Concilio Epheſino generali receptas fuiſſe tradidit epiſtolas Fœlicis & Iulij Romanorũ Pontificum. Ex Græcis autem; prçter Athanaſij apologiam, Theodoretum, & eos qui Sardicæ conuenerũt, iam citatos, Socrates lib. 2. hiſt Eccleſ. cap. 13. Chriſtoforſono interprete ſic habet.

Iulius Epiſcopus Romanus cum de iniurijs Athanaſio ab Arianis illatis certior factus eſſet, & literas Euſebij qui iam mortem obierat, recepiſſet, Athanaſium vbi de loco in quo occultabatur, audiuerat, ad ſe accerſit. Eodem temporis momento literæ, quas Epiſcopi Antiochiæ paulò ante congregati miſerant, afferuntur. Porrò autem aliæ literæ ab Epiſcopis Aegypti ad eum miſſæ ſunt, quæ quidem crimina Athanaſio obiecta perſpicuè falſa eſſe docuerunt. Itaque Iulius literis contrarijs ad ipſum miſsis, epiſcopis qui Antiochiæ conuenerant per literas reſpõdit. Ac primum docet quantum moleſtiæ & acerbitatis eorum epiſtola ipſi attuliſſet; deinde eos contra Eccleſię canones egiſſe, quòd illum ad Concilium non vocaſſent, quippè cum canon Eccleſiaſticus vetet, ne decreta abſq; Epiſcopi Romani ſententia Eccleſijs ſanciãtur, tum fidem illis clàm deprauari: Item, quæ erant iampridem Tyri peruersè geſta, ea vi ac dolo propter commẽtarios

tarios quoſdam in Mareote ex vna parte ſolū malitiosè confectos, omninò tranſacta eſſe. Quinetiam quę de Arſenio cōmenti fuiſſent, meras calumnias eſſe manifeſtò oſtendit. iſta aliaq; eius generis Iulius ad Epiſcopos Antiochiæ conuocatos pluribus verbis perſcripſit. Hoc loco & epiſtolas ad Iuliū, & eius ad alios inſereremus, ſi non verboſa earum longitudo nos ab eo faciendo auocaret. Sabinus erroris Macedoniani propugnator, de quo iam anteà mentionem feci, quanquam in libro eius, qui rerum in Concilijs geſtarum collectio inſcribitur, epiſtolam Epiſcoporū Antiochiæ conuocatorum ad Iulium ſcriptam minimè prætermiſit, epiſtolas tamen ipſius Iulij in eodem neutiquā intexuit. Verùm iſtud facere illi in more poſitum erat. Nam quæcunq; epiſtolæ in concilijs conſcriptæ verbū conſubſtantiale vel ſilētio tranſière vel penitùs irritum fecère, eas ſtudiosè & diligenter citauit, cōtrarias autem de induſtria miſſas fecit. Hęc Socrates.

Sozomenus verò lib. 3. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 9. Chriſtoforſono interprete quæ ſequuntur. Cùm Epiſcopi Aegypti hæc falſa eſſe ſcripſiſſent, Iulius certior factus non tutū eſſe Athanaſio in Aegypto vitam agere, eum ad ſe accerſiuit. Ad illos autem qui Antiochię in vnū conuenerant, (nam fortè fortuna id temporis eorum acceperat epiſtolam) ſcripſit, atq; adeò in-

eò incuſauit, quòd clàm contra fidem Concilij Nicæni nouas res moliti fuerant, quodque contra leges Eccleſiæ ipſum ad concilium nō vocarant: nam legem eſſe ad ſacerdotij dignitatem ſpectantem, quæ pronunciat, acta illa irrita eſſe, quæ præter ſententiā Epiſcopi Romani conſtituuntur.

Theodoretus lib.2.hiſt. Eccl. cap.4. Chriſtoforſono interprete. Athanaſius intellectis eorum inſidijs, clàm ſe ſubduxit Alexandria, & rectà in Occidentem contendit. Etenim Iulium Epiſcopum, qui tum Romanam rexit Eccleſiam, Euſebiani de criminibus, quæ falsò contra Athanaſium confinxerant, per literas certiorem fecerant; ille Eccleſiæ canonem ſecutus & eo, iuſsit Romam venire, & diuinum Athanaſium, quò pro ſe in iudicio ipſe reſponderet, vocauit. Qui vt primum fuit acerſitus, eo maturè contendit. Tragœdiæ autem authores Romam ideò non ſunt profecti, quòd intellexerunt ſua mendacia manifeſtò fore deprehenſa.

Nicephorus lib.9.hiſt.Eccleſia. cap.8. Horum cauſa (Athanaſij & quorūdam aliorum) Iulius antiſtes Romanus cognita, quod cōſentientes ſibi de Nicænis decretis inuenit, communione eos eſt dignatus. Pro amplitudine autem ſedis ſuæ ex veteri priuilegio & prærogatiua perſuaſum habens omnium vbique Epiſco-

Epiſcoporum curam & iudicium ad ſe pertinere, datis cuique liberrimè ſcriptis literis, ſuas eis Eccleſias reddidit, eosque in Orientem remiſit: eos, qui temerè illos exauthoraſſent, perſtringens, vt qui non recta ſequerentur conſilia, motusque & turbas Eccleſijs crearent, neque ſemel Nicææ factis fidei decretis ſtarent. Ad hæc præcepit, vt quidam ex eis ad diem conſtitutum Romæ præſto eſſent, qui rectè ſententiam in condemnatos latam eſſe probarent, ſin minus, minas addidit, niſi à rebus nouandis deſiſterent, ſe ab eis ſacras exacturum pœnas. Athanaſius, & qui cum eo erant, miſsis ad Orientales Epiſcopos literis, Eccleſias ſuas receperunt. Illi contumeliam eſſe rati Iulij obiurgationem, Antiochiæ congregati de ſententia omnium epiſtolam ad eum miſére, luculenter quidem illam ſcriptam, ironijs autem, aculeatisque verbis refertam, forenſemque, & iudicialem in modum compoſitam, & quę ſtyli vi & grauitate minarum expers non eſſet. Scripſerunt enim, Romanæ quidem vrbi ab omnibus obſeruantiam exhiberi & honorem, quippè quæ antiquitus Apoſtolorum domicilium & ſchola, veræque pietatis, vt aliquis dicat, Metropolis, & primaria vrbs fuerit, quamuis ex Oriente præcones eius eò venerint, ſe tamen non ideò ſecundas ferre debere, quòd

Eccle-

Eccleſiæ magnitudine, ſuperiores non eſſent, &c. & cap. 10.

Iulius Romanæ vrbis Epiſcopus literis quas Euſebius ante obitum ſuum contra Athanaſium ſcripſerat, alijsque quas ij, qui Antiochiæ conuenerant, dedere, atque alijs rurſus quorundam Aegyptiorum epiſcoporum, ementita eſſe aduerſus Athanaſium omnia declarantibus, eisque ſic inter ſe pugnantibus acceptis, Antiochenis illis reſcribens, epiſtolæ eorum arrogantem, & præfractam ſentētiam coarguit: & quòd latenter aggreſsi eſſent contra decreta Nicæna fidem nouare & adulterare. Præterea, quòd prẹter Eccleſiaſticam conſuetudinem ſe quoque in Synodum vocare intermiſiſſent. Extare enim Eccleſiaſticum canonem, autoritatem omnem eis abrogans, quæ pręter Romani antiſtitis ſententiam peracta eſſent.

Probata epiſtolarum Iulij veritate, probati quodammodò videntur etiam viginti quatuor omnes canones Nicæni, quos ille Orientalibus obiecit: præſertim, cùm Græci prædicti authores ipſorum canonum, & qui præcipui erant, de prærogatiua ſcilicet Romanę ſedis, cum quodam conſenſu meminerint. Cæterum operæprętium erit ſeorſim, ſi non omnes, aliquos ſaltem canones, & quidem maximè controuerſos, à Iulio quaſi Nicænos citatos,

tos, ex alijs etiam autoribus comprobare, potiſsimùm ex Concilio Sardicenſi, & epiſtola Aegyptiorum ad Fœlicem Secundum. Sunt autem ſedecim canones ex viginti quatuor prædictis, quos ita ſeparatim probandos ſuſcepimus.

Pro canone primo Iulij, nõ debere concilia ſine authoritate Romani Pontificis celebrari, ex epiſtola Aegyptiorum ad Fœlicem ſecundum: Scimus in Nicæna magna Synodo 318. Epiſcoporũ ab omnibus concorditer eſſe roboratum, non debere abſque Romani Pontificis ſententia Concilia celebrari, nec Epiſcopos damnari: licet hæc & alia quàm plura neceſſaria ab hæreticis, qui nos quotidiè infeſtant, & perdere nituntur, vt facilius nos capere poſsint, ſint Synodica capitula incenſa, nobisque ſublata.

Iuſtinianus Imperator eiuſdem eſt ſententiæ Nouella conſtitutione 131.

Pro canone ſecundo Iulij, de appellationibus Epiſcoporũ ad ſedem Romanam, ex eadem epiſtola Aegyptiorũ ad Fœlicem ſecundum. Similiter & prædictis patribus, (de Nicænis erat ſermo) eſt definitum conſonanter, vt, ſi quiſquam epiſcoporum, aut Metropolitanum aut Comprouinciales, vel Iudices ſuſpectos habuerit, veſtram ſanctã Romanam interpellet ſedem, cui ab ipſo Domino poteſtas li-

ſtas ligandi & ſoluendi ſpeciali eſt priuilegio ſuper alios conceſſa.

Vide etiam Palladium in vita Chryſoſtomi.

Pro canone tertio Iulij, vt in cathedra Epiſcopi appellantis alius non ordinetur, ex canone quinto Sardicenſi iuxta vnam editionem (ſunt enim variæ) Gaudentius Epiſcopus dixit: Addendum eſt, ſi placet, huic ſententiæ, quam plenam ſanctitate protuliſtis, vt cum aliquis Epiſcopus depoſitus fuerit, eorum Epiſcoporum iudicio, qui in vicinis commorantur locis, & proclamauerit agendum ſibi negocium in vrbe Roma, alter Epiſcopus in eadem cathedra (poſt appellationem eius, qui videtur eſſe depoſitus) omninò non ordinetur, niſi cauſa fuerit in iudicio Romani Epiſcopi determinata.

Pro canone quarto Iulij, vt grauatus à Metropolitano apud primatem diœceſis iudicetur, ex canone nono Chalcedonenſi. Si contra ipſius prouinciæ Metropolitanum Epiſcopum, Epiſcopus ſiue clericus habeat controuerſiam, pergat ad ipſius diœceſis primatem, aut certè ad Conſtantinopolitanæ Regiæ ciuitatis ſedem, vt eorum ibi proprium negocium exquiratur.

Quamuis in hoc canone ſedes Conſtantinopolis nominatur, pro Romana, quam habet Iulius, tamen conſtat ex ſupradictis, ex ipſa Con-

ſa Conſtantinopoli Romam poſſe prouocari.

Pro canone quinto Iulij, Accuſatores quos leges ſæculi reijciunt, non recipiendos, Athanaſius in apologia ad Imperatorem Conſtantium; Nec leue momentum documenti, ſi dignaberis audire, quod præsetibus nobis, nihil docere potuerunt accuſatores Macarij preſbyteri, abſentibus autem nobis id egerint, quod libuit, cuiuſmodi acta, primum diuinæ, deinde veſtræ leges nullum robur habere definiunt.

Ne accuſetur abſens, etiam canonem nonum repetit Iulius, ſed nos illam repetitionem omiſimus. nam & canone viceſimo ſecundo dicitur, ne iudices in abſentem ſententiam ferant.

Pro canone ſexto Iulij, vt nullus Epiſcopus alterius Parochianum ordinet, aut iudicet, ex canone decimo nono Sardicenſis Concilij, Oſius Epiſcopus dixit: Et hoc vniuerſi conſtituimus, vt, quicunque ex alia Parochia voluerit alienum miniſtrum ſine conſenſu Epiſcopi ipſius, & ſine voluntate ordinare, non ſit rata ordinatio eius. Quicunque autem hoc vſurpauerit, à fratribus & Coepiſcopis noſtris admoneri debet, & corrigi.

De eodem agitur etiam canone decimo octauo Sardicenſi, & Antiocheno viceſimo ſecundo.

Pro

Pro canone nono Iulij, vt accuſatores & teſtes non idonei nõ ſuſcipiantur: Concilium Alexandrinum apologia ſecunda Athanaſij. Sacrorũ igitur miniſtris excluſis coram ethnicis hominibus quæſtiones de eccleſia, de calice, de menſa Domini, de ſanctis ſanctorum habuere & quod grauius eſt, ethnicos in quæſtione de myſtico poculo in teſtes citauerunt.

In Concilio Conſtantinopolitano primo ſecũdum editionem Græcorum extat ſextus canon longus de accuſatoribus, his canonibus Iulianis conformis.

Pro canone vndecimo Iulij, Synodus Alexandrina omnibus Epiſcopis Eccleſię Catholicæ in apologia ſecunda Athanaſij, probat nõ eſſe credendum accuſatoribus, qui veritatis fidem ignorant, nec rectæ conuerſationis vitam ducunt. His verbis: Meletiani ſcilicet ſunt, qui hic ſe accuſatores præbent, homines prorſus fide indigni, vt & ſchiſmatici & hoſtes Eccleſiæ, &c. Pro altera verò parte eiuſdem canonis, accuſatoribus inimicis non eſſe credendum, in apologia ſecunda Athanaſij. Aegyptij ad Epiſcopos Tyri congregatos dicũt: Lex Dei inimicum neque iudicem neque teſtem eſſe vult, & non ignari vel vnius inimici præſentia, ne dum plurium, iudicia turbari & lædi poſſe.

Pro canone duodecimo Iulij, vt primates

tantum ſint, qui prius primates erant ex epiſtola Aegyptiorum ad Fœlicem Secundum. Ipſi primates, qui Epiſcoporū & ſummorum Eccleſiaſticorum negotiorum cauſas ſuſcipere debent, in præfixa Nicæna Synodo ſunt dinumerati, ne in poſterum contentio oriretur. Et circa finem eiuſdē epiſtolæ, vt omnes Metropolitani vel reliqui Epiſcopi ſua odia aut vindictas in reliquos epiſcopos exercere non valeant. Ideò nominatim in Nicæna Synodo expreſſi ſunt primates, qui reliquos Epiſcopos audire & iudicare debeant, ne vlla fraus in iudicio Epiſcoporum poſsit irruere.

Pro canone 14. Iulij, vt Metropolitani agant cum Comprouincialium Epiſcoporum conſilio ex canone 9. Antiocheno. vltra nihil agere permittitur citra Metropolitani Epiſcopi conſcientiam, nec Metropolitanus ſine cæterorum aliquid gerat conſilio ſacerdotum.

Pro canone 15. Iulij, de peregrinis iudicijs ſubmouendis ex canone 15. Antiocheno. Si quis Epiſcopus criminaliter accuſatus ab omnibus, qui ſunt intra prouinciā, Epiſcopis, acceperit vn[illegible], conſonamque ſententiam, ab alijs vlterius iudicari non poterit, ſed manere circa eam oportet tanquā conuenientem, quę ab omnibus prolata eſt, firmam ratamque ſententiam.

Pro canone 19. Iulij, de prouinciali Synodo

per vicarios vrbis Romæ, retractanda ex canone ſeptimo Sardicenſi, Oſius Epiſcopus dixit. Et hoc placuit: vt, ſi Epiſcopus accuſatus fuerit, & iudicauerint congregati Epiſcopi regionis ipſius, & de gradu ſuo eum deiecerint: ſi appellauerit, qui deiectus eſt, & confugerit ad epiſcopum Romanæ Eccleſiæ, & voluerit ſe audiri, ſi iuſtum putauerit, vt renouetur iudicium vel diſcuſsionis examen, ſcribere his Epiſcopis dignetur, qui in finitima & propinqua prouincia ſunt, vt ipſi diligenter omninò requirant, & iuxta fidem veritatis definiant. Quod ſi is, qui rogat cauſam ſuam iterum audiri, deprecatione ſua mouerit Epiſcopum Romanum, vt è latere ſuo presbyterum mittat, erit in poteſtate Epiſcopi quid velit, & quid æſtimet. Et ſi decreuerit mittendos eſſe qui præſentes cum epiſcopis iudicent, habentes eius authoritatem à quo deſtinati ſunt, erit in ſuo arbitrio. Si verò crediderit Epiſcopos ſufficere, vt negocio terminum imponant, faciet quod ſapientiſsimo conſilio iudicauerit.

Pro canone viceſimo Iulij, v[illegible]d maiores Iudices Eccleſiaſticos liceat prouocare ex canone duodecimo Antiocheno. Si quis à proprio Epiſcopo depoſitus presbyter vel diaconus, aut etiam ſi à Synodo quilibet Epiſcopus fuerit exauthoratus, moleſtiam Imperialibus

auribus

auribus afferre non præſumat, ſed ad maiorem Epiſcoporum Synodum ſeſe conuertat, &c.

Pro canone viceſimo primo Iulij, vt Epiſcopi præter ea, quæ ad ſuam diœceſin pertinent, nil agant ſine Metropolitano, ex canone nono Antiocheno. Per ſingulas prouincias Epiſcopos ſingulos ſcire oportet, Epiſcopum Metropolitanum, qui præeſt, curam & ſollicitudinem totius prouinciæ ſuæ cepiſſe, propter quod ad Metropolitanam ciuitatem ab his, qui cauſas habent, concurratur. Quapropter placuit, eum & honore præcellere, & nihil vltra ſine ipſo reliquos Epiſcopos agere, ſecundum antiquum patrum noſtrorum canonem, niſi hoc tantum, quod vnicuique Eccleſiæ per ſuam diœceſin competit. Vnumquemq; enim oportet epiſcopum habere ſuæ diœceſis poteſtatem, vt regat & gubernet ſecundum competentem ſingulis reuerentiam, & prouidentiam gerat omnis regionis, quæ ſub ipſius eſt ciuitate, ita, vt etiam ordinare ei presbyteros & diaconos probabili iudicio liceat, & de ſingulis illius regionis cauſis cum moderatione & pondere diſceptare.

Pro canone viceſimo ſecundo Iulij, eſt canon quadrageſimus tertius Arabicus infra poſitus.

Pro canone Iulij viceſimo tertio, de primatibus qui damnant Epiſcopos Apoſtolica freti authoritate ex canone quarto Sardicenſi, Oſius Epiſcopus dixit: Quod ſi aliquis Epiſcopus adiudicatus fuerit in aliqua cauſa, & putat ſe cauſam bonam habere, vt iterum iudicium renouetur, ſi vobis placet, S. Petri Apoſtoli memoriam honoremus, vt ſcribatur, vel ab his, qui examinauerunt, vel etiam ab alijs Epiſcopis, qui in propinquo morantur Romano Epiſcopo. Et ſi iudicauerit renouandum eſſe iudicium, renouetur, & det iudices. Si autem probauerit talem cauſam, vt ea non refricentur, quæ acta ſunt, quæ decreuerit Romanus Epiſcopus, confirmata erunt Si ergo omnibus placet, ſtatuatur. Synodus reſpondit, Placet.

Hoc Romanæ ſedis Priuilegium nouit Amianus Marcellinus Hiſtoricus, quamuis à Chriſtiana religione alienus.

Vnde libro decimo quinto refert. Conſtantium Imperatorem ardenter cupiuiſſe, vt ſententia aduerſus Athanaſium Iudicio Liberij Romani Pontificis firmaretur, propter authoritatem, inquit, qua potiores ſunt æternæ vrbis Epiſcopi.

S E-

SEQVVNTVR CANONES NICAENI ex Arabico exemplari, octoginta numero, quibus opportunis in locis additi ſunt viginti vulgati, vt habentur in Concilio ſexto Carthaginenſi, & quidam alij, præſertim Antiocheni.

CAnones Sanctorum 318. Patrum, qui congregati fuerunt Nicææ. Quorum orationes ſint cum eo, qui eos conſiderat, & legit, & deſcribit, Amen.

Sic ſubſcripti ſunt Nicæni canones in exemplari verſo ex Arabico illo, quod Romam ſub Pio quarto ex Alexandria Aegypti allatum fuit. Ex his canonibus, viginti ſunt inſerti Concilio ſexto Carthaginenſi, qui maximè conueniunt cum Græco Vaticano codice, quem in Latinum vertimus ab initio huius voluminis vſque ad finem diatypoſeon, ſubſcriptionibus, & alijs quibuſdam exceptis, quę ex alijs authoribus deſumpſimus, vt ſuis locis indicatum eſt. Titulus autem canonum Nicænorum in Concilio Carthaginenſi ſexto ſic habet.

CAPITVLA NICAENI CONCILII per Teilonem, & Theariſtum Conſtantinopolitanum, de Græco in Latinum verſa.

Arabici Canones octoginta.

CANON PRIMVS, DE NON ORdinandis ijs, qui fuerunt inſani, aut Energumeni.

NVllus inſanus fiat clericus, niſi ex ægritudine inſania exiſtat, cui medici calidã medicinam adhibebunt, vt ſanetur, ſi quidem eiuſmodi inſania ex melancholia exiſtit, & non eſt ipſe eius cauſa, neque dæmon in eo habitans, vt gradu clerici moueatur, aut ne ad eum admittatur. Quare ſtatuimus, vt nullus Energumenus ſiue dæmoniacus fiat religioſus.

Primus canon Nicænus, concilio ſexto Carthaginenſi inſertus & vulgatus, alterius inſaniæ meminit, qua ſcilicet ſeipſum quis abſcindit. Verba ſunt:

Si quis per languorem à medicis ſectus eſt, aut à barbaris abſciſſus eſt, iſte remaneat in clero. Si quis autem ſanus ſe abſcidit; iſtum & in clero poſitum abſtinere oportet, & de cætero nullum talium debere promoueri. Sicut autem hoc manifeſtum eſt, quia de his, qui hanc rem excogitant, audentque ſeipſos abſcindere, dictum ſit Sic eos qui à barbaris, aut à Do-

à Dominis caſtrati ſunt, inueniuntur autem alias digni, tales ad clerum applicat canon.

CANON SECVNDVS, DE SERVIS non ordinandis.

SErui infidelium, quamuis ab eis diligâtur, quia res eorũ fideliter cuſtodiant,& quamuis ſint bonæ famæ & vitæ, tamen quia difficili ac dura ſeruitute ſeruos fideles premunt, non prius debent fieri clerici, quàm ſint manumiſsi ac liberi, ſatisq; probati, an digni ſint gradu.

CANON TERTIVS, DE NEOPHYTis in fide non ordinandis,& de conuictis poſt ordinationem de peccato graui.

QVI fuit paulò antè baptizatus,& quæ fidei ſunt, non ſcit perfectè, non eſt ordinandus epiſcopus, aut ſacerdos, aut diaconus, donec ſit benè inſtructus audiendo, & diſcendo ſacram ſcripturam, & doctrina ſcripturæ bonum fructum ferat in corde eius, & donec exceſſerit ex adoleſcentibus, ſi fuerit adoleſcens. Quod ſi Epiſcopus citò aliquem ordinauerit, in quo aliquod peccatum grauiſsimum poſtea reperiatur, & duo aut tres teſtimonium dicant, vterque deponendus eſt, & ordinator, & ordinatus, quãuis ordinatus ſit presbyter & Epiſcopus, qui etiam in ſynodo excommunicatur, vt meritus eſt.

Secundus vulgatus Quia multa aut neceſſitate, aut aliter cogentibus hominibus facta ſunt contra canonem Eccleſiaſticum, vt homines ex gentili vita nuper accedentes ad fidem, & in paruo tempore catechizati, ſtatim ad ſpirituale lauacrum ducātur, & ſimul cùm baptizati fuerint, promoueantur ad Epiſcopatum, aut ad presbyterium; placuit de cætero nihil tale fieri, Nam & tempore opus eſt, ei qui catechizatur, & poſt baptiſma approbatio amplior. Manifeſta eſt enim Apoſtolica ſcriptura, quæ dicit, Non neophytum, ne fortè in ſuperbiam elatus in iudicium incidat, & laqueum diaboli. ſi autem procedente tempore aliquod animi peccatum inueniatur circa huiuſmodi perſonam, & conuincatur à duobus aut tribus teſtibus, iſte ceſſet à clero. Si quis autem præter hæc facit, quaſi aduerſus magnum Concilium ſe efferens, ipſe periclitabitur de clero.

CANON QVARTVS, DE COHABItatione mulierum propter cœlibatum prohibita.

DEcernimus, vt Epiſcopi non habitent cum mulieribus, neq; presbyter viduus, nec illas comitentur, neque cum eis multum loquātur, neque familiarem conſuetudinem cum eis habeant, nec in eas ſtudioſè aſpiciant. Idem decernitur de omni presbytero cœlibe, idem-

idemque de diaconis viduis. Hoc autem intelligendum eſt ſiue mulier pulchra ſit, ſiue deformis, ſiue puella virgo, ſiue ancilla adoleſcens, grandis vel parua, ſiue puella orphana prætextu educandi eam propter charitatem. Si quidem diabolus huiuſmodi armis, religioſos epiſcopos, presbyteros & diaconos oppugnat, & immittit eis ardorem libidinis. Sin autem fuerit anus & prouectæ ætatis, aut mater, aut ſoror, aut amita, aut auia, licebit cum eis habitare, vt qui viderint, nihil habeant, quod illarum cauſa dicant.

Tertius vulgatus. Interdixit omnimodò ſanctum concilium, neque Epiſcopum, neque presbyterum, neque diaconum, neque ex toto eum, qui in clero eſt, habere ſecum ſubintroductam mulierem, niſi fortè matrem, aut ſororem, aut eas ſolas perſonas, quæ refugiũt omnes ſuſpiciones.

CANON QVINTVS, DE ELEctione Epiſcopi.

DEcernimus, vt nullius Epiſcopi electio approbetur, nec vllus Epiſcopus conſtituatur in ciuitate magna aut minore, niſi voluntate Epiſcoporum prouinciæ, qui de fide eius, & timore Dei cognoſcere debent. Ad approbandum verò conuenire debent corã Archiepiſcopo, aut Patriarcha. Quòd ſi adeſſe nõ poterunt propter metum luporum rapacium

& periculum gregis, oportet adeſſe tres, qui ex abſentibus per ſcripturam propriæ manus cuiuſque eorum cognoſcāt, an eis electio huius placeat, & an ſciant eum eſſe dignum, & ſi populo placebit, eligatur.

Quartus vulgatus. Epiſcopum oportet maxime quidem ab omnibus, qui ſunt intra prouinciam, epiſcopis ordinari: ſi aūt hoc difficile fuerit, aut propter vrgētem neceſsitatem, aut propter longitudinē itineris, omnimodò tres in vnum cōuenientes, conſentientibus & his, qui abſentes ſunt, Epiſcopis, & ſpondentibus per ſcripta, tunc manus impoſitionem fieri, Confirmatio autem eorum, quæ fiunt, danda eſt vnicuique à ſuę prouincię Metropolitano.

CANON SEXTVS, DE EXCOMMVnicatis ab vno Epiſcopo non recipiendis ab alio.

NVllus Epiſcopus recipiat ab alio quocūque epiſcopo excommunicatū ſiue preſbyterum, ſiue alium ex numero clericorum, ſiue laicum, nec eum ab excommunicatione liberet, neq; faciat ſuper eū abſolutionem, ne excommunicatio illius Epiſcopi contemnatur. Quòd ſi Epiſcopus, qui eum excommunicauit, fuerit iniquus, & tyrannus, oportet confugere ad Archiepiſcopum, aut ad Patriarcham, & ad illum de hac re ſcribere & admonere,

monere, & excommunicatum abſoluere, ſicut prius erat.

Pars quinti vulgati, de eis qui excommunicantur, ſiue de clero ſint, ſiue de laico agmine, ab Epiſcopis per ſingulas prouincias obtineat ſententia, iuxta canones eos, qui ab alijs abijciuntur, ab alijs non recipiendos. Requiratur autem, ne puſillanimitate, aut pertinacia, aut aliqua alia moleſtia Epiſcopi, ſint excommunicati.

CANON SEPTIMVS, DE CONcilijs Prouincialibus.

STatuimus, vt omnes Epiſcopi prouinciæ his ſingulis annis Concilium habeant, Archiepiſcopo, aut Patriarcha præſente, ſemel ante Quadrageſimam ſecunda hebdomada poſt feſtum Epiphaniæ, & iterum menſe Septembri, vt in eo concilio omnia, quæ ad eorum Epiſcopatus pertinent, conſiderentur. Et ſi occurrerit aliquis propter blaſphemiam contra fidem excommunicatus, denuò ab omnibus excommunicetur, donec epiſcopi defenſionem eius recipiant, facta inquiſitione veritatis.

Pars quinti vulgati. Requiratur autem ne puſillanimitate, aut pertinacia, aut aliqua alia moleſtia Epiſcopi ſint excommunicati. vt ergo hoc decentius requiratur, benè placuit ſin-

ſingulis annis per ſingulas prouincias, bis in anno concilia fieri, omnibus ſimul Epiſcopis in vnum congregatis, vt tales quæſtiones requirantur. Et ita qui manifeſtè offenderint Epiſcopum, rationabiliter excommunicati apud omnes eſſe putentur, quàm diu aut in cõmune aut Epiſcopo placeat humaniorem pro his ferre ſententiam. Concilia autem fiant vnum quidem ante Quadrageſimam Paſchæ, vt omni puſillanimitate ſublata munus mundum offeratur Deo: Secundum autem circa tempus Autumni.

CANON OCTAVVS, DE PATRIarcha Alexandrino, & Antiocheno.

Conſtitutũ eſt, vt Epiſcopus Aegypti, id eſt, Patriarcha Alexandrinus præſideat, & habeat poteſtatẽ totius Aegypti, & omniũ locorum, ciuitatum, & caſtellorum, quæ ſunt circum eam, quia ſic conuenit. Siquidem ſimiliter Epiſcopus Romæ, id eſt, ſucceſſor Petri Apoſtoli, poteſtatem habet omniũ ciuitatum ac locorum, quæ ſunt circa eam: Ac ſimiliter Epiſcopus Antiochiæ, id eſt, Patriarcha, poteſtatem habeat prouinciæ illius totius & eorum locorum, quæ circum eam ſunt. Et in alijs item locis ſeruari debet quod in præterito conſtitutum eſt.

Pars ſexti vulgati. Antiquiores obtineant, qui

qui apud Aegyptum ſunt & Lybiam, & Pentapolin, ita vt Alexādrinus Epiſcopus horum omnium habeat ſollicitudinem. quia & vrbis Romæ Epiſcopo ſimilis mos eſt. Similiter autem & circa Antiochiam & in cæteris prouincijs Priuilegia propria reſeruentur Metropolitanis Eccleſijs.

CANON NONVS, DE AMbiente Epiſcopatum.

RElegandus eſt procul ſi quis Epiſcopatum cum conſenſu congregationis Epiſcoporum ſine autoritate Archiepiſcopi, qui eum ordinare debet, vſurpauerit: quia non conuenit, vt iſte ſit Epiſcopus, quamuis omnibus populis diœceſis placeat ſine autoritate Archiepiſcopi, cui competit idoneum de hac re iudicium. Qui contradixerit, ſynodus eum excommunicat, & iſte Epiſcopus remanere debet priuatus. Et ſi fuerit congregatus vniuerſus populus propter aliquam cauſam neceſſariam ſecundū ſtatuta Eccleſiæ illius, quæ cauſa Epiſcopatum, aut Patriarchatū, aut Archiepiſcopatum concernat, congregatiſque iſtis, duo aut tres, aut etiam vnus contradixerit propter aliquam ſuperbiam, aut ſtudium contradicendi, tunc Patriarcha aut Archiepiſcopus ſi voluerit, ſentētiam plurium ſequetur.

Pars

Pars ſexti vulgati. Omninò autem manifeſtum eſt illud quia ſi quis præter conſiliũ Metropolitani factus fuerit Epiſcopus, hũc Concilium magnum definiuit non debere eſſe Epiſcopum. Si verò communi omnium decreto rationabili, ſecundum canonem Eccleſiaſticum cõprobato, duo aut tres propter próprias inimicitias contradixerint, obtineat ſententia plurimorum.

CANON DECIMVS, DE EPISCOpo Hieroſolymitano.

SEructur conſuetudo tribuendi honorem Epiſcopo Hieroſolymitano, ita vt habeat nomen Patriarchę cùm erit dignus tali nomine propter ſanctitatem & gloriam loci in quo præſidet, eritque mundus atque innocens & via recta incedens, & habeat poteſtatem in totam prouinciam & in omnia loca eius, reddatque Archiepiſcopo eius loci debitum honorem, voceturque ille Exarchus, id eſt, maior quàm Archiepiſcopus.

Septimus vulgatus Hieroſolymitana conſuetudo antiqua ſeruetur, vt Aeliæ Epiſcopus honoretur & habeat ordinem honoris, ſalua tamen Metropolitani dignitate eiuſdem Prouinciæ.

CANON

CANON VNDECIMVS, DE PRESbyteris non electis, aut examinatis.

SI fuerint aliqui ſacerdotes ſine probatione, & electione, & ſine examine, vitæ, & morum, & examinati ſponte ſua confitentur ſe peccaſſe, perſeuerareque in eiuſmodi peccatis, de quibus ſupra ſcriptum eſt, ejciantur ex presbyterio, & non reputabitur in peccatum eis, qui illis ſine electione manus impoſuerunt: nec erunt in culpa: Si quidem faciunt in eis, quod à Chriſto Domino noſtro ordinatum eſt.

Nonus vulgatus. Si qui ſine examinatione promoti ſunt Epiſcopi, aut Presbyteri, vel cum diſcutiuntur, confeſsi ſunt quæ peccauerunt, vel ſi ab alijs conuincuntur, & confitentibus contra canonem homines commoti manus eis impoſuerint, tales canon non ſuſcipit, ſed abijcit. hoc enim quod irreprehenſibile eſt, defendit Catholica Eccleſia.

CANON DVODECIMVS, DE EPIſcopo ordinante, quem intellexit fidem negaſſe.

SI quis prælatus receperit aliquem in Eccleſiam Dei ſanctam, qui fidem negauit, aut qui gloriatus eſt ſe fidem negaſſe prius, & ordinauerit eum ſacerdotem, aut in alio gradu: deponendus eſt ipſe, & ordinator. Sed

ſi ipſe

ſi ipſe irrepſerit in ordinem, nec examinatus nec interrogatus, & poſtea ab ijs, qui eum de mala fide reprehendunt, hoc ſciatur; deponendus eſt iſte.

Decimus vulgatus. Quicunq; de lapſis ordinati ſunt per ignorantiam, aut diſsimulationem ordinantium, hoc nõ præiudicat canoni Eccleſiaſtico. Cogniti enim deponuntur.

CANON DECIMVS TERTIVS, DE *tranſeunte ad aliam Eccleſiam.*

SI quis Epiſcopus aut presbyter aut diaconus ab Eccleſia ſua ad aliam, vt eam adiuuet, cum electione eius ſe transferat, & poſtea nata diſcordia cum ea plebe ad quã tranſiuit, voluerit eò, vnde prius ſe tranſtulit, redire; non eſt amplius recipiendus: ſed potiùs in hac & illa Eccleſia ex ordine eijciendus; quia ipſe ſponte ſua elegit. Si quis autem presbyter aut religioſus, aut diaconus, aut aliquis ex clero dederit operam, vt ex ſua eccleſia transferatur; non eſt in alia recipiendus: ſed potius obligare eum debent, vt ad locum ſuum redeat. Quòd ſi noluerit, eijciendus eſt ex Eccleſia, deponendusque ex ordine, & omninò communione fidelium priuandus.

Decimus quintus vulgatus. Propter grandem tumultum & ſeditiones quæ fiunt, placuit omnimodè auferri conſuetudinem, quæ eſt con-

eſt contra canonem, in aliquibus partibus admiſſa, ita, vt de ciuitate in ciuitatem, nec Epiſcopum, nec presbyterum, neque diaconum transferri liceat. Si quis autem poſt ſancti & magni concilij definitionem, tale aliquid agere tentauerit, aut ſe dederit huiuſcemodi negocio, caſſabitur huiuſmodi machinatio, & reſtituatur Eccleſiæ, in qua aut Epiſcopus aut presbyter, aut diaconus fuerit ordinatus.

Decimus ſextus vulgatus. Hi qui facilè ſe periculis ingerentes, neque timorem Dei ante oculos habentes, neque Eccleſiaſticum canonem ſcientes diſcedunt ab eccleſia presbyteri, aut diaconi, aut quicunq; ſunt in canone conſtituti; iſti nullo modo ſuſcipi debent ab alia eccleſia, ſed omnem eis neceſsitatem imponi oportere, vt ad proprias parochias reuertantur, pertinaces autem excommunicatos eſſe oportet. Si autem aliquis auſu temerario ſubripuerit, ad alterum pertinentem, & ordinauerit in ſua eccleſia, non conſentiente Epiſcopo, à quo diſceſſerat, clericus qui in canone conſtituitur: infirma ſit huiuſmodi manus impoſitio.

CANON DECIMVS QVARTVS, *ne quis fiat Monachus ſine facultate Epiſcopi.*

SI quis laicus fieri Monachus voluerit, ſine licentia Epiſcopi, qui illius monaſterij poteſtatem

teſtatem habet, mouendus eſt ille ſtatu ſuo in quo eſt, & non eſt recipiendus in religioné. Hoc auté iccirco ſtatuimus, ne vllus cauſam habeat, relinquendi vxoré, aut filios, aut matrem, aut ſimiles, qui auxilio eius opus habẽt.

CANON DECIMVS QVINTVS, *de clericis vſurarijs.*

SI quis eorum qui ſunt in clero aut in regula, acquirendis opibus ſtudeat, aut vſuris, vel iniquis lucris, deijciatur ex ordine, & ſit alienus à regula.

Decimus ſeptimus vulgatus. Quoniã plures in canone conſtituti, cupiditatem & lucra turpia ſectantur, oblitique ſacræ ſcripturæ dicentis: qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram, cum fœnerantur alijs, centeſimas exigũt, iuſtè ſtatuit ſanctum & magnum Concilium, vt ſi quis inuentus fuerit poſt hanc definitionem vſuram accipiens, aut aliud aliquid excogitans turpis lucri gratia, abijciatur à clero, & alienus à canone ſit.

CANON DECIMVS SEXTVS, *de gradu diaconorum.*

DIaconus non debet communicare, prius quàm Epiſcopus, neque prius quã preſbyter, quia gradus diaconi infra gradum preſbyteri eſt: ſcireque debet officij ſui eſſe miniſtrare

niſtrare Epiſcopo, & presbyteris: ſciatque diaconus facultatem ſuam, cui neque licet communicare, niſi poſtquàm Epiſcopo, & presbyteris miniſtrauerit. Neque rurſus ei licet miniſtrare ſacramētum communioni ſacerdoti. Siquidē miniſtrare hoc ſacramentum proprium eſt ſacerdotis, & non diaconi.

Sacerdotibus enim data eſt hæc gloria Neque decet, vt diaconi inter ſacerdotes ſedeant, nec ambulent, aut ſint ad latus eorum, neque intus in ſacrario, vbi eſt altare, neque foris, niſi de ſententia eorum, quandoquidem gradus diaconi inferior eſt gradu illorum. Diaconi qui huic decreto contradixerint, eijciantur à gradu ſuo, & à Synodo excommunicantur.

Decimus octauus vulgatus. Peruenit ad ſanctum & magnum Concilium, quòd in quibuſdam locis, aut ciuitatibus presbyteris gratiam ſacræ communionis diaconi porrigant, quòd neque canon, neque conſuetudo tradidit, vt qui poteſtatem offerendi non habent, his qui offerunt, corpus Chriſti porrigant. Sed etiam hoc quoque innotuit, quòd quidam diaconi ante Epiſcopos contingant Euchariſtiam. Omnia igitur hæc amputentur, & maneant diaconi in proprio ordine: Scientes quod epiſcoporum quidem miniſtri ſunt, presbyteris autem inferiores exiſtunt.

Accipiát autem ex ordine Euchariſtiam poſt presbyteros, eis dante aut Epiſcopo, aut preſbytero. Sed nec ſedere eis in medio presbyterorum liceat. Quòd ſi hoc fiat, præter canonem, & præter ordinem probatur exiſtere. Si quis autem obtemperare noluerit, poſt hanc diffinitionem ceſſet à diacono.

CANON DECIMVS SEPTIMVS, de redeuntibus ex hæreſi Pauli Samoſateni.

SI quis ex hæreſi Pauli Samoſatenſis redierit ad fidem Eccleſiæ, debet iterum baptizari, & in quocunque gradu Eccleſiaſtico anteà fuerit, ſi conuertatur dignè, & cum humilitate, eiuſque vita anteacta non poſsit reprehendi, ſed potius laudari, reſtituendus in gradum ſuum, & imponendæ ei manus ab Epiſcopo, vt imponi ſolent ei, cui nunquam anteà impoſitæ fuerint cum benedictione diaconali. Sed ſi aliquis eum accuſauerit, & non fuerit dignus gradu, propter malam fidem, & praua opera, non eſt ordinandus. Quòd ſi aliqua diaconiſſa ex iſta hæreſi ad fidē reuertatur, oportet eam iterum baptizare, & cum ea benedictione recipere, quæ ſuper ſæcularē fieri ſolet: examinandūque, vt ſupra diximus, an verè conuertatur.

Decimus nonus vulgatus. De Pauliniſtis refu-

refugientibus ad Eccleſiam Catholicam, definitio prolata eſt rebaptizari eos omninò. Si qui verò ex eis præterito tempore fuerint in clero, ſi quidem ſine querela, & reprehenſione fuerint poſt baptiſmum; ordinentur ab Epiſcopo Eccleſiæ Catholicæ. Si verò diſcuſſio, eos minus idoneos inuenerit, deponi eos conuenit. Similiter autem & de diaconibus, & omninò de his, qui ſub canone conuerſantur, eadem forma ſeruabitur. Meminimus autem de diaconiſsis, quæ in eadem ſpecie ſunt, quia manus impoſitionem aliquam non habent, vt omninò inter laicas computentur.

CANON DECIMVS OCTAVVS, de redeuntibus ex hæreſi Nouatianorum.

SI qui ex his, qui ſe vocāt catharos, ad eccleſiam Catholicam & Apoſtolicā redire voluerint, oportet, vt qui ex illis erant ordinati, remaneāt in clero, accepta manus impoſitiõe: oportet præterea ante omnia ꝓfiteri per ſcriptum, quòd aſſentiuntur, & ſequũtur dogmata Catholica, & quòd communicabunt cum pœnitentibus, & cum digamis, & cum his qui in perſecutione lapſi ſunt à fide, quibus eſt cõſtitutum tempus ad ſequendum omnia eccleſiæ Catholicæ decreta. Itaque vbicunque ſiue in ciuitate ſiue in villa reponentur ordinati,

remanebunt in clero in eodem gradu. Sed ſi fuerit in ea ciuitate, aut villa epiſcopus, aut ſacerdos Eccleſiæ Catholicæ, & ibi aliqui ex catharis reuertãtur ad Eccleſiam, debet Epiſcopus Catholicus habere dignitatem Epiſcopi, & ille, qui vocabatur Epiſcopus apud catharos, habebit honorem presbyteri, niſi epiſcopus eccleſiæ Catholicæ voluerit honorare eũ nomine Epiſcopi, aut presbyteri, vt conſtet eum eſſe in clero, & non ſint duo Epiſcopi in ciuitate vna.

Octauus vulgatus. Si aliquando venerint ad eccleſiam Catholicam cathari, placuit ſanctæ & magnæ ſynodo, eos ordinatos ſic manere in clero. Ante omnia autem hæc profiteri ipſos per ſcripturam oportet, quòd conſentiant, & ſequãtur Catholica & apoſtolica dogmata, hoc eſt, & bigamis cõmunicare, & his qui in perſecutione lapſi ſunt: circa quos & tempus conſtitutum eſt, & dies definitus. Et ſequantur in omnibus, quę placuerunt Eccleſię Catholicæ epiſcopo, vel preſbytero. Vbicunque autem omnes ſiue in caſtellis, ſiue in ciuitatibus ipſi inuenti fuerint ordinati, qui inueniuntur in clero, ſint in eodem habitu. Quotquot autem vbi Catholicæ eccleſiæ epiſcopus, vel presbyter extat, accedunt, manifeſtum eſt, quòd epiſcopus eccleſiæ, habebit dignitatem epiſcopi. Qui autẽ nominatur apud eos

eos epiſcopus, presbyterij honoré habebit: niſi fortè placuerit Epiſcopo, honoris eũ nomine frui. Sin verò nõ hoc ei placuerit, prouidebit illi locum aut chorepiſcopatus, aut presbyterij, vt in clero omninò eſſe videatur, quatenus non in ciuitate duo ſint Epiſcopi.

CANON DECIMVS NONVS, DE recipiendis pœnitentibus, qui negauerunt.

SI qui ex ijs, qui ſine violẽtia & periculo negauerunt, ſicut illi, qui à regibus, & principibus gentilium perſecutionem patiebantur, perfectè & recto corde voluerint ad fidem redire: recipiendi ſunt. Sed oportet, vt non prius cum fidelibus communionem habeant, quàm appareat pœnituiſſe eos peccati ſui, & tribus annis pœnitentiam inter audientes agant, & inter pœnitentes annis ſeptem. Et poſtea poterunt intrare in eccleſiam ad orandum cum populo duobus annis, ſed debent abſtinere à cõmunione corporis Domini. Qui ſi hoc tempore pœnitentiæ redeant ad vomitum, & rurſus agnoſcaut peccatum ſuum, debent agere pœnitẽtiam annis decem poſt tres annos peractos inter audientes. Quòd ſi apparuerit eſſe eos verè conuerſos, & bona conſcientia ac cũ timore Dei agunt hanc pœnitentiam, & tempore pœnitẽtiæ bona opera faciunt, nec eſt ſimulatio, & hypocriſis poterunt poſt impletũ

tempus conſtitutum manēdi inter audientes, communicare cum alijs fidelibus in oratione, agerq́ue epiſcopus cum eis humanè, & miſericorditer, nec habebit eos amplius ſuſpectos. Sin verò aliquis iſtorū per hypocriſin intrauerit in Eccleſiā, debet iterum agere pœnitentiam, quæ à nobis conſtituta eſt. Sed ſi peruenerit ad mortem, dum eſt in pœnitentia, non eſt priuandus ſacra communione quę eſt viaticum vitæ, ſi eam petierit. Quòd ſi poſt orationem & communionem ex infirmitate, in qua erat, cōualuerit, poſtea communicabit in oratione tātum cum fidelibus, & adhibeatur diligentia, vt cuicunque proximo morti, ſacramenta ſi petierit, miniſtrentur, idq́ue cum Epiſcopus diligēter inquiſierit, an dignus ſit.

Vndecimus vulgatus. De his qui prævaricati ſunt præter neceſsitatem, aut præter ablationem facultatum, aut præter periculum, vel tale aliquid, quod factum eſt ſub tyrānide Licinij, placuit ſancto Concilio (licet indigni ſint humanitate) tamen ſubuenire eis. Quotquot igitur ſincerè pœnitent, tres annos inter audientes ſint, qui lapſi ſunt fideles, ſeptem annos ſuccumbāt, duobus verò annis ſine oblatione populo communicent in orationibus.

Duodecimus vulgatus. Quicunque vocati ſunt per gratiam, & primordia demōſtrantes bona, depoſuerunt cingulum militię, poſteà ve-

eà verò ad proprium vomitum reuoluti ſunt, ita, vt aliqui & pecuniam conferant, & beneficijs militiam repetant; iſti decem annos ſuccumbant, poſt triennium auditionis tempus. Sed in his omnibus oportet diſcutere voluntatem & ſpeciem pœnitétiæ. Quotquot enim timore & lachrymis, & perſeuerãtia & bonis operibus conuerſationem, non ſimulatione demonſtrant, iſti adimplentes conſtitutum tempus auditionis, orationibus meritò communicabũt, & poſtea licebit Epiſcopo humaniùs de his aliquid cogitare. Qui autem indiſcretè tulerunt, & ingreſſum ſibi ſufficere arbitrati ſunt, ad conuerſionem, definitum omne compleant tempus.

Decimus tertius vulgatus. De exeuntibus de corpore, vetus & Canonica lex cuſtodiatur, & nunc, vt qui mori ſperantur, nouiſsimo iuuamine non priuentur. Si verò deſperatus communione ſumpta, oblatione percepta iterum conualeſcat: ſit inter eos, qui orationibus tantum communicãt. Generaliter autem homini morituro petenti ſibi communionis gratiam, Epiſcopus probabiliter oblationem ei contradat.

Decimus quartus vulgatus. De Catechumenis lapſis placuit ſanctæ & magnæ ſynodo, vt triennio tantum audiant, poſteà orẽt cum Catechumenis.

CANON VIGESIMVS, DE VItandis maleficis, & diuinis.

NEmo fidelium conuerſetur, neque conſuetudinem habeat cum maleficis & diuinis: & qui hoc fecerit & eorum dicta approbauerit, in domumque eorum intrauerit, aut in ſuam eos receperit, & eorum cibis ac potionibus vſus fuerit, ſi ſacerdos fuerit, mouendus eſt gradu ſuo, ac prohibendus communione fidelium, & ingreſſu eccleſiæ, ac communione ſacra: ſi verò fuerit laicus, prohibendus eſt Eccleſia. Quod ſi ad agẽdam pœnitentiam venerint, agenda eſt eis pœnitentia annis viginti, quo tempore pane tantum & ſale veſci debent, & à vino abſtinere, aqua contenti, vt ſic caſtigati non redeant.

CANON VIGESIMVS PRIMVS, de nuptijs, aut Patre, aut Matre ſpirituali.

NEmo fidelium cum patre, aut matre ſpirituali matrimonium contrahat, id eſt, cum Patrinis, aut matrinis: & qui hoc commiſerit, habeatur tanquam ethnicus quouſque ſeparentur, & ſpatio viginti annorum pœnitentiam ſui peccati agant. Decem annis abſtineant à communione fidelium, alteris decem licebit intrare in Eccleſiã ad audiendum tantum ſcripturas: quando autem impletum fuerit hoc

rit hoc tempus pœnitentiæ viginti annorum, licebit intrare in Eccleſiam, & ſumere ſacrām communionem.

CANON VIGESIMVS SECVNDVS, *de ſuſceptoribus in baptiſmo.*

VT viri non teneant in baptiſmo puellas, aut mulieres, neque mulieres teneant maſculos: ſed potius mulieres teneant puellas vel mulieres, & viri teneant maſculos.

CANON VIGESIMVS TERTIVS, *de nuptijs fratrum & ſororum ſpiritualium.*

NEque vir det filio ſuo in matrimonium eam, quam vxor ſua tenuit in baptiſmo, neque mulier det filiam ſuam in matrimoniũ ei, quem maritus tenuit in baptiſmo; quia iſti habentur, vt fratres & ſorores ſpirituales, & eorũ Pater & mater ſimiliter, vt Pater & mater ſpirituales.

CANON VIGESIMVS QVARTVS, *de eo, qui duas vxores ſimul duxit.*

NEmo debet duas vxores ducere, nec vxori ſuæ alterā mulierem per concupiſcentiā introducere. neque proijcere ſe in periculum peccandi verſando cum pluribus ad concupiſcentiā, nec ad ſemen ſuſcipiendũ, ſicut Deus ordinauit. Et qui hoc fecerit, ſi fuerit ſacerdos, prohibeatur miniſterio ſacrificandi,

& com-

& communione fidelium, quouſq; eijciat domo ſecundã, & debet retinere primam. Idem iudicium eſt de laicis. Vide canonem 66.

CANON VIGESIMVS QVINTVS, *de non arcendis à ſacra communione.*

NVllus ſacerdos vllũ fidelem à ſacra communione arceat, neque propter odium, neque propter cauſam aliam, quamcunque mundanã: & qui hoc commiſerit, deponatur, & excommunicetur, quia vſurpauit hanc poteſtatem tanquam dominans.

CANON VIGESIMVS SEXTVS, DE *clericis ſpondentibus, aut teſtimonium dicentibus.*

NVllus clericus pro aliquo ſpondeat, neque teſtimonium contra illum in cauſa criminali dicat, neque de ea coram rege agat, nec ad ea ſe ingerat, quæ ad ſe non pertinent, neq; ſeminet diſsidia inter fideles. Et qui hoc commiſerit, eijciatur ex clericatu, & prohibeatur communione fidelium.

CANON VIGESIMVS SEPTIMVS, *de vitandis excommunicatis.*

QVicunq; fuerit à ſacerdote ligatus, quãuis calumniam paſſus ſit, non eſt ab eo accipienda oblatio, nec vlla alia res quam ad

Eccle-

Eccleſiā afferat, nec vllus fidelium debet cum eo prandere, nec in domum eius ingredi, nec eum in domum ſuam recipere priuſquàm ſit ab excommunicatione abſolutus. Et qui hoc non ſeruauerit, parui faciens excommunicationem, & parum fidei habens, oportet eum quoque excommunicari, quia fuit particeps & conſentiens.

Secundus canon Antiochenus. Omnes qui ingrediuntur Eccleſiam Dei, & ſcripturas ſacras audiunt, nec communicant in oratione cum populo, ſed pro quadam intemperantia ſe à perceptione ſanctæ communionis auertunt: hi de Eccleſia remoueantur, quamdiu per confeſsionem pœnitentiæ fructus oſtendant, & precibus indulgentiam conſequantur. Cùm excommunicatis autem non licere cōmunicare, nec cum his qui per domos conueniunt, deuitantes orationes Eccleſiæ, ſimul orandū eſt, ab alia quoque Eccleſia non ſuſcipiendum, qui in alia minimè congregatur. Si quis autem de Epiſcopis, aut presbyteris, aut diaconis, ſeu quilibet ex clero deprehēſus fuerit cum excommunicatis communicare, etiam iſte priuetur communione, tanquam qui regulam confundat Eccleſiæ.

CANON VIGESIMVS OCTAVVS, *de vitijs fugiendis ſacerdoti.*

NVllus ſacerdos habeat amarulẽtiam, neque ſit velox ad iram, neq; velox ad loquendum, præſertim epiſcopus aut alius qui poteſtatem habeat excõmunicandi, ne omni tempore excõmunicet, & liget. Et ſiquis talis extiterit, debet hęc auferre, eſſeque benignus, ac deponere odiũ, & non exercere omni tempore excommunicationem. Quod ſi non paruerit, deponatur. Si quidem ira, amarulẽtia, indignatio & clamor dæmõis opera ſunt: Neque conuenit vt ſit inter ſacerdotes Eccleſiæ, qui ſit iracũdia diabolica præditus: ſed potius qui ſit mundus ab huiuſmodi vitijs, & infamijs, ſicut ſcriptum eſt.

CANON VEGESIMVS NONVS, *quando ſtandum in oratione.*

IN oratione diei Domini, & dierum quinquaginta, à Paſcha vſque ad Pentecoſten, et in magnis ſolennitatibus, & in feſtis Domini, non oportet flectere genua, ſed ſtantes orare & inclinari.

Vigeſimus vulgatus. Quoniam ſunt quidam, qui die Dominico flectunt genua, & in diebus Pentecoſtes; placuit de hoc ſanctæ & magnæ ſynodo, cunctos in omnibus locis cõſonãter & conſentienter ſtantes orare debere.

CA-

CANON TRIGESIMVS, DE IMPO-ponendis nominibus Chriſtianorum.

VT fideles nomina gentiliũ filijs ſuis non imponãt, ſed potius omnis natio ſuis nominibus vtatur, vt gentiles ſuis vtuntur: Imponanturque nomina Chriſtianorum in baptiſmo, dum legitur ſcriptura, & baptizantur in nomine ſanctiſsimæ Trinitatis ſemper colendæ, & adorandæ.

CANON TRIGESIMVS PRIMVS, de redeuntibus ex hæreſi Arianorum.

SI quis à mala fide ad fidem orthodoxã reuertatur, recipiendus eſt in Eccleſiam, per manus Epiſcopi vel Sacerdotis, qui præcipere ei debet, vt anathematizet cunctos fidei orthodoxæ contradicentes, & qui Apoſtolicæ Eccleſiæ contradicunt. Debetque anathematizare Arium, & hæreſin eius, & profiteri fidem, quam in hac perfecta confeſsione definiuimus, & perfectè fideles eſſe. Oportet etiam anathematizare eos, qui huic fidei nõ credunt, & eos neque ſalutare, neque recipere. Et poſtquam hæc fecerit Epiſcopus vel ſacerdos in cuius manibus eſt, debet vngere eũ vnctione chriſmatis, & ter ſignare ſigno crucis vngendo & orando ſuper eum orationẽ Dionyſij Areop. Oportetq; orare Deum pro eo deuotè, vt recipiat eũ: ac tunc poterit eſſe particeps

ceps ſacramẽtorum, & intereſſe orationi Eucharistiæ, per quã fit ei remiſsio peccatorum. Si autem is, in quo hæc facta ſunt, fuerit Epiſcopus, manebit poſt conuerſionem ſuam in gradu presbyteri; Si presbyter, in gradu diaconi; ſi diaconus, in gradu hypodiaconi. Et ſimiliter in reliquis deinceps, vt ad gradum inferiorem deſcendat.

CANON TRIGESIMVS SECVNDVS, *de ijs qui ſalua fide à nobis receſſerunt.*

Fortè Audiani erãt hi & Meletiani.

SEd qui fuerunt ex hæreſi Cudanorum, aut Cabazorum, aut Talmanorum, non neceſſe eſt eos vngi, neque baptizari, neque gradu ſuo moueri, ſed potius redire eos oportet ad eoſdem gradus: & recipi cũ orationibus, quas ſupra diximus, orandumque pro eis, & præcipiendum eiſdem, vt abhorreant ab his, in quibus antea fuerunt. Sic agendum eſt cum quocunque qui à vera fide ſanctiſsimæ Trinitatis non vacauit, & qui baptiſmum & leges eccleſiæ retinuit, ſicut alij faciũt Christiani. Et qui ex iſtis clericus fuerit, ſi non mutauerit ſcripturam; neque deſierit feſtos dies celebrare: qui eiuſmodi fuerint, non ſunt annumerandi infidelibus, & Iudæis, quia non abhorruerunt à nobis, neque nos propter iram & indignationem contempſerunt. Et quicunque contradixerit, excommunicetur.

C A-

CANON TRIGESIMVS TERTIVS, *de Epiſcopis Theſſalonicenſi, & Seleuciæ.*

HOnoretur, qui tenet ſedem Theſſalonicæ, quia hoc ei conuenit. ſit præterea honorandus, qui tenet ſedem Seleuciæ, quæ eſt in prouincia Orientali, qui debeat etiam appellari nomine Catholici, ſitq; obediendum ei, & poſsit is ordinare Archiepiſcopos, ſicut faciunt Patriarchę, & non fiet iniuria Patriarchæ Antiocheno, ſiquidem ipſe cōſenſit, poſtquam hoc ab eo Synodus petiuit, ne de ſublata poteſtate iſta iraſceretur. Quod quidem factum eſt, vt illius prouinciæ fideles pace & quiete fruerentur, ſimul etiam, vt is, qui tenet ſedē Seleuciæ, nomine catholici honoraretur.

Canon vigeſimus Sardicenſis Aetius Epiſcopus dixit: Non ignoratis quanta & qualis ſit Theſſalonicenſium ciuitas. Sæpè ad eam veniunt ex alijs regionibns presbyteri, & diaconi, & non ſunt contenti breui tēpore morari, aut reſidēt ibi, aut certè vix poſt longa ſpatia ad ſua redire cogūtur. Vniuerſi dixerunt: Ea tempora quę conſtituta ſunt circa Epiſcopos, & circa has perſonas, obſeruari debent.

CANON TRIGESIMVS QVARTVS, *de Archiepiſcopo Seleuciæ.*

SI conuenerint Epiſcopi ad habēdum Concilium in Græcia; & fuerit præſens præla-

tus Seleuciæ, qui eſt in prouincia Babyloniæ, in aditu Zabur, quæ hodiè vocantur ciuitatulæ; oportet honorare eum multum, & magnifacere, atque extollere ſupra omnes epiſcopos Græciæ. Siquidem ipſe tenet locum Patriarchæ in Oriente, & ſedes eius in Concilio debet eſſe ſexto poſt epiſcopum Hieroſolymitanum. Et quicunq; hanc conſtitutionem violauerit, ſynodus eum excommunicat.

CANON TRIGESIMVS QVINTVS, de Perſidis Epiſcopis.

QVod nō facile habenda ſit magna Synodus in prouincia Perſidis, ſine cōſenſu & authoritate Patriarchæ Antiocheni, ne qua in re leges Eccleſiaſticæ detrimentum patiantur. Quod ſi Epiſcopi illius prouinciæ, aliquem propter beneuolentiam erga eum, à quo labore aliquo, & perſecutione liberati fuerint, & quietem ac tranquillitatem conſequuti, loco Patriarchæ Antiocheni ſubſtituerint, ne liceat iſtis in ſtatutis, & legibus Eccleſiæ, quicquā ſoluere, aut ligare, quin potius in omnibus obediant Metropolitanis, & cunctis Patriarchis.

CANON TRIGESIMVS SEXTVS, de Patriarcha Aethiopiæ.

VT non poſsint Aethiopes creare, neque eligere Patriarchā. Quin potiùs eorum præla-

prælatus ſub poteſtate eius ſit, qui tenet ſedē Alexandriæ. Sit tamen apud eos loco Patriarchæ, & appelletur Catholicus: non tamen ius habeat conſtituēdi Archiepiſcopos, vt habet patriarcha, ſiquidem non habet talem poteſtatem. Et ſi acciderit, vt concilium in Grecia habeatur, fueritq́; præſens hic talis Patriarcha Aethiopum, habeat ſeptimū locum, poſt prælatū Seleuciæ, quæ eſt in prouincia Babyloniæ in regno Zabur: & quando facta fuerit ei poteſtas cōſtituendi archiepiſcopos in prouincia ſua, non licebit ei conſtituere aliquem ex illis. Et quicunque non paruerit, Synodus eum excommunicat.

CANON TRIGESIMVS SEPTIMVS, de Archiepiſcopo Cypri.

SI Epiſcopus Cypri diem ſuum in hyeme obierit, & populi non potuerint propter tempeſtatem maris mittere Antiochiam, vt Patriarcha Antiochenus ordinet eis Archiepiſcopum, in locum mortui: debent ſcribere ad Patriarcham, & petere, vt vnus aliquis fiat Archiepiſcopus, quem ipſi deſiderant, neque debet hoc prohibere patriarcha cum ad eum ſcriptum fuerit. Quis enim ſcit, an defuncto Archiepiſcopo, propter tempeſtatem hyemis ſine capite remaneant; an aliquis fortaſsis ex tredecim Epiſcopis de vita decedat;

atque ita fiat, vt toto illo anno Archiepiſcopo careant? ob hanc cauſam Synodus hunc canonem conſtituit, cui qui contradixerit, hunc ſynodus excommunicat.

CANON TRIGESIMVS OCTAVVS, in quo prohibetur Epiſcopis ordinatio in aliena diœceſi.

VT nullus epiſcoporum in Parœcia alterius ordinationes presbyterorum, vel diaconorum faciat, exceptis Patriarcha, & archiepiſcopo in locis, quæ ſub poteſtate eorum ſunt. Neque quicquam diſponat in aliena Parœcia ſine licentia proprij Epiſcopi.

Canon decimus tertius Antiochenus. Nullus Epiſcopus ex alia prouincia, audeat ad aliam tranſgredi, & ad promotionem miniſterij aliquos in eccleſijs ordinare, licet conſenſum videantur præbere nonnulli, niſi literis tam Metropolitani, quam cæterorũ, qui cum eo ſunt, Epiſcoporum, rogatus aduenit, & ſic ad actionem ordinationis accedat. Si verò nullo vocãte inordinato more deproperet ſuper aliquibus ordinationibus, & eccleſiaſticis negocijs, ad eum non pertinentibus componendis, irrita quidem, quæ ab eo geruntur, exiſtant, ipſe verò incompoſiti motus ſui, & irrationabilis audaciæ ſubeat vltionẽ, ex hoc iam damnatus à ſancto Concilio.

C A-

CANON TRIGESIMVS NONVS, de poteſtate Patriarcharum, & Epiſcopi Romani.

Onſideret Patriarcha, quæ Archiepiſcopi, & Epiſcopi eius in prouincijs ſuis faciunt, & ſi quid reperiat, ſecus quàm oporteat factum, mutet, & diſponat, vt ſibi videbitur. Si quidem ipſe eſt Pater omnium, & illi filij eius, & quamuis ſit Archiepiſcopus inter Epiſcopos tanquam frater maior, qui curam habet fratrum ſuorum, & ei debet obediētiam, quia præeſt; eſt tamen Patriarcha loco Patris, ſub cuius dominatu ac poteſtate ſunt filij eius.

Sicque præeſt Patriarcha ijs omnibus, qui ſub poteſtate eius ſunt, ſicut ille, qui tenet ſedem Romæ, caput eſt & Princeps omniū Patriarcharum. Quādoquidem ipſe eſt primus, ſicut Petrus, cui data eſt poteſtas in omnes principes Chriſtianos & omnes populos eorum, vt qui ſit vicarius Chriſti, Domini noſtri, ſuper cunctos populos, & cunctam Eccleſiam Chriſtianam. Et quicunque contradixerit, à ſynodo excommunicatur.

Hunc canonē citant Auguſtinus Steuchus libro ſecundo de donatione Conſtantini, & Franciſcus Turrianus libro 2. de dogmaticis characteribus, & Alanus Copus in dialogis, & extabat Arabicè in Bibliotheca Marcelli

ſecũdi Romani Pontificis, numero 44. in hũc modum.

Veneramur ſecundum ſcripturas, & canonum definitionem, ſanctiſsimũ Romanæ, antiquæque Eccleſiæ Epiſcopum, primum eſſe, & maximum omnium Epiſcoporum. Vt autem cunctis ditionis ſuæ nationibus imperat Patriarcha, & leges indicit: &, vt à principio Petrus Chriſti vicarius, religioni, Eccleſijs, cęteriſque ad Chriſtum rebus pertinẽtibus præfectus, principum Chriſtianorum, prouinciarum, & omnium gentium dominus, & rector erat: ita ille, cuius principatꝰ Romæ eſt, Petro ſimilis, & authoritate par, Patriarcharum omnium dominatum, & principatum obtinet. Huic ſanctioni ſi quis repugnauerit, & obſiſtere auſus fuerit, totius ſynodi decreto anathemati ſubijciatur.

CANON QVADRAGESIMVS DE *Synodis prouincialibus.*

VT omnes Epiſcopi bis ſingulis annis, apud Archiepiſcopum ſuum conueniant, vbi omnia, quæ in locis ſuis occurrunt, conſiderent, & conſiderata confirment: cognoſcantque omnia, & conſentiant inter ſe ad expellendum procul malum, & operandum iuſtitiam, vt ſint excuſati in die illo tremẽdo, & ſit hæc eorum excuſatio manifeſta, ne exci-
dant

dant à vita in æternum permanente, & dedecus propter caduca,& pereuntia ferãt. Et quicunque contradixerit, Synodus eum excommunicat.

Canon vigeſimus Antiochenus. Propter vtilitates Eccleſiaſticas,& abſolutiões earum rerum, quæ dubitationem, controuerſiamq́; recipiũt, optimè placuit, vt per ſingulas quaſque prouincias Epiſcoporum Concilia celebrentur.

CANON QVADRAGESIMVS PRImus, *de Synodo Archiepiſcoporum.*

SImiliter ſtatuimus, vt omnes archiepiſcopi ſemel per annũ apud Patriarcham ſuum conueniant, & in eo concilio faciant ſimiliter in rebus,& peccatis, quæ in eorum locis occur runt. Faciantque hoc, ne in iudicio eorum ſit fraus, ſed ſit potius quale erat iudiciũ ſeptuaginta ſeniorũ cum filijs Iſrael, qui cauſas ſuas Moyſi proponebant. Sic etiã & epiſcopi apud Patriarcham facere debent, & diſpartiatur benedictio Patriarchæ omni prouinciæ, & omni loco magno vel paruo, quæ ſub poteſtate eius ſunt ſecundum vires, mittaturq́; ei ſingulis annis ad alendum ſe. Et hic canon caret excommunicatione. Habes in hoc canone fundamentum antiquiſsimum annatarum, quas vocant.

CANON QVADRAGESIMVS SEcundus, *de vocatis ad Synodum & non venientibus.*

SI quis ex clero, aut ex monachis lapſus fuerit in aliquod peccatum & vocatus à congregatione, cauſa nõ veniendi ſe excuſauerit, & primo non venerit: vocandus eſt iterum & tertio: & ſi obſtinatè non ſe ſiſtat, eijciatur de medio eorũ, vt meritus eſt, & inſuper deponatur. Et qui contradixerit, Synodus eum excommunicat.

CANON QVADRAGESIMVS TERtius, *de reo impunito.*

SI ad Epiſcopum, aut ſacerdotem, aut diaconum allatum fuerit aliquod crimẽ manifeſtum, non opus eſt teſtimonijs ad iudicandum. Quòd ſi propter affectionem eum qui peccauit, nõ iudicauerint ſecundum meritam pœnam, dimiſerintque eum in peccato, & hoc poſtea peccatum Patriarchæ manifeſtatũ fuerit; oportet, vt ipſe patriarcha iudicet eum, qui crimen commiſit, vt meritus eſt: illumque deponat, qui habebat certum de crimine commiſſo, & dimiſit criminoſum: & illum item deponat, qui fuit illius criminis ſocius. Et quicunque contradixerit, à Synodo excommunicatur.

CANON QVADRAGESIMVS QVARtus, *quomodo Epiſcopus ab Archiepiſcopo iudicandus.*

VT Archiepiſcopus cũ Epiſcopis ſuis non dominetur alteri Epiſcopo, qui ſit ſub poteſtate eius in cauſa alicuius peccati manifeſti, nec imponat ei pœnitentiam pro peccato, niſi interueniente cum eis Patriarcha, qui rem cognitam atque exploratam habeat, & quicunque non paruerit, à Synodo excommunicatur.

CANON QVADRAGESIMVS QVINtus, *de querelis Archiepiſcopi contra Patriarcham.*

VT non admittatur querela Archiepiſcopi cõtra ſuum Patriarcham de vllo peccato, niſi adhibito altero Patriarcha vno ex fratribus eius, qui eius cauſam excutient, & nullus in hac re Archiepiſcopo accuſatori fauorem præſtet, neque cum eo conſentiat, niſi alius Patriarcha adſit. Et quicunque contradixerit, à Synodo excommunicatur.

CANON QVADRAGESIMVS SEXtus, *de querelis vnius Archiepiſcopi aduerſus alium Archiepiſcopum.*

NEque Patriarcha querelam vnius archiepiſcopi, de alio Archiepiſcopo, qui ſub poteſtate eius ſit, accipiat: neq; obligationem

S 3 ſuper

ſuper peccato eius, niſi altero Archiepiſcopo ex fratribus interueniente, vt conſiderét hoc ſicut illud, quod ſupradictum eſt in canone.

CANON QVADRAGESIMVS, SEptimus, *de abſoluendis excommunicatis.*

NVllus epiſcopus ſoluat, quem alius Epiſcopus iuſtè ligauit, quandiu ille, qui ligauit, vixerit. Quòd ſi Epiſcopus qui ligauit, obierit, & ſucceſſori viſum fuerit ſoluere ligatum, licebit facere, poſtquàm cauſam propter quam fuit excommunicatus, cognouerit: modo excommunicatus non fuerit propter blaſphemiam, aut propter aliquod peccatum publicum, aut aliud ſimile. Eadem lex erit de ſacerdote, id eſt, vt nullus ſacerdos ſoluat, aut liget, quem alius ſacerdos ſoluerit aut ligauerit, quàm diu ille qui ſoluit, aut ligauit, vixerit. Poſt mortem verò ſucceſſor eius ſoluet, quem mortuus ligauit: Sed debet Epiſcopus præeſſe huic negotio. Neque conuenit, vt Epiſcopus, aut Archiepiſcopus ſoluat, aut liget eum, qui dignè à ſacerdote ſolutus, aut ligatus fuit, quam diu ille qui ſoluit, aut ligauit, vixerit. Patriarcha tamen habet autoritatem ligandi omnes iſtos, ſi ei viſum fuerit, ſiquidē eſt loco patris familias, vniuerſalis in hos omnes. Hic canon non habet excommunicationem.

Canon

Canon ſextus Antiochenus. Si quis à proprio Epiſcopo communione priuatus eſt, non ante ſuſcipiatur ab alijs, quàm ſuo reconcilietur Epiſcopo, aut certè ad ſynodum quæ congregatur occurrens pro ſe ſatisfaciat. Et perſuadens concilio ſentētiam ſuſcipiat alteram. Hæc autem definitio maneat circa laicos, & presbyteros, & diaconos, omneſquè qui ſub regula eſſe monſtrantur.

CANON QVADRAGESIMVS OCTAuus, *de non eligendo ſucceſſore in Epiſcopatu.*

VT nullus Epiſcopus dum viuit, alterum eligat, qui poſt mortem loco eius ſuccedat, nec ex propinquis, nec ex nō propinquis, nec ex primarijs ciuitatis; ſed cum Epiſcopus erit mortuus, tunc eligendus eſt aliquis ex ſacerdotibus aut religioſis, qui habitāt per monaſteria in deſerto, aut certè aliquis in ſcriptura ſancta eruditus, & cuius probitas ſit publicè nota. Eſto ſit externus, ſi his conditionibus præditus reperitur, ordinetur Epiſcopus, & eò magis ſi diues fuerit. & hic canon caret excommunicatione.

Canon vigeſimus tertius Antiochenus. Epiſcopo nō licere pro ſe alterum ſucceſſorem ſibi conſtituere, licet ad exitū vitæ perueniat. Quòd ſi tale aliquid factum fuerit, irritum

eſſe huiuſcemodi] eſt conſtitutum. Seruetu
autem ius Eccleſiaſticum id continens, opo
tere non aliter fieri, niſi cum Synodo & iud
cio Epiſcoporum, qui poſt obitum quieſcen
tis poteſtatem habent, eum qui dignus extite
rit, promouere.

CANON QVADRAGESIMVS NO-
nus, de non ordinando Simoniaco.

VT nullus audeat ordinare Epiſcopum
aut ſacerdotem, aut diaconum pro qua
uis re data, ſiue ante ordinationem, ſiue poſt
& qui ſecus fecerit, deponatur. Et quicunqu
contradixerit, Synodus eum excommunica

CANON QVINQVAGESIMVS, V
in vna ciuitate ſit vnus Epiſcopus.

VT non ſit niſi vnus Epiſcopus vnius c
uitatis, nec in vna eccleſia villæ ſint du
ſacerdotes. Et ſi fuerit magna, poterit haber
ſecum ſacerdos diaconos: & ſolus ſacerdos i
his, quæ ad altare pertinent, præſit, ſicut Ep
ſcopus ſolus eſt ſuperior in Eccleſia ſua. Et
in ciuitate aut villa fuerit aliqua diſcordia, it
vt alij hunc ſacerdotem, aut Epiſcopum, al
alium velint: debet tunc populus conſiderar
hoc cum veritate. Et ſi hic non habuerit fa
mam de aliquo peccato manifeſto, oportet re
linquere eum in loco ſuo. Sin verò infami
alicuiu

alicuius peccati in eo reperta ſuerit, eijciendus eſt, & in locum eius alter ſubſtituēdus, qui ſit ſine crimine. Denique ſecundus epiſcopus aut ſacerdos non intret in locum primi, ſi primus fuerit manifeſtè probus. Siquidem copulatus eſt cum Eccleſia, ſicut cōſtitutum eſt: quæ eſt etiam lex ſæcularibus, vt nemo eorum accipiat per matrimonium per vim vxorem alterius, donec vir eius mortuus ſit: dimittetque eam liberam, vt abeat, quo velit. Qui huic canoni contradixerit, excommunicetur.

CANON QVINQVAGESIMVS PRImus, de non ſeparandis coniugibus.

SI quis vxorem ducat, & poſtea inter eos propter aliquam cauſam non conueniat, & vxor ſit in culpa, quæ cauſam præbuit diſcordiæ: debet vir patienter eam tolerare, quouſque reſipiſcat & corrigatur. Quòd ſi vir non expectauerit, & ipſa perſeueret in vitio, debet interuenire ſacerdos Eccleſiæ. Quòd ſi hoc non ſufficiat, debet interuenire Epiſcopus. Et ſi Epiſcopo parere noluerit, nec audire eum, & voluerit à viro diſcedere, debet Epiſcopus hortari illum ad patientiam, & ſi poſſet habere patientiam, maneat in ſtatu ſuo continētiæ. Si autem noluerit, debet fieri religioſus. Sed ſi vir quæſierit occaſionē, vt ab ea alienaretur, non eſt ei credendum. Quin potius velit nolit cogen-

cogendus eſt, vt cum ea cohabitet. Quod ſ
hoc facere noluerit, oportet vt ſeparetur à do
mo eius,& communione & eccleſia priuetur.

CANON QVINQVAGESIMVS SE
cundus, vt ſacerdos non ſe immiſceat nego-
tijs ſæcularibus.

NVllus ſacerdos ſęcularia negotia tractet
nec ad vſuram commodet, neque quæ
ſtum iniquum quęrat, vnde ſit poſtea excom
municandus, neque communionem cum Iu
dæis habeat, neque fraternitatem, neque cum
eis cibum, aut potum ſumat. Siquidem ho
ſancti Apoſtoli conſtituerunt, & hoc fideles
facere oportet, & quicunque non paruerit
ſynodus eum excommunicat.

CANON QVINQVAGESIMVS TER
tius, de coniugio diſparis cultus.

VT Chriſtiani vxorem ducāt ex quacun
que generatione, modo ad fid m ven
ant: ſed non debent Chriſtiani dare filias ſua
nuptum infidelibus, ne ad errorem marito
rum peruertantur, & fiant, vel Iudææ, ve
gentiles propter infirmitatem, & qui non
paruerit, à Synodo excommunica-
tur. Vide canonem
67. & 68.

CA

CANON QVINQVAGESIMVS quartus, de electione Chorepiſcopi.

ELigat Epiſcopus ex bonis religioſis qui habitant in deſerto, aliquẽ qui ſit doctus, & optimis moribus, & maximè omnium, qui in vniuerſa illa cõgregatione ſunt, intelligẽs, qui nihil de electione ſua cognouerit. Et qui ſunt illius congregationis, debent præſentare eũ. Et vnus diaconus congregationis alta voce dicat: nos eligimus talem in Coepiſcopum (fortè Chorepiſcopum) qui habeat totam poteſtatem in nos, vt ſciant omnes electum eſſe eum in eo gradu. Et debet Epiſcopus recitare ſuper electum orationem conſuetam, & benedicere ſuper eum, dareque ei nomina omnium Eccleſiarum, & monaſteriorum, quæ ſub poteſtate eius ſunt, vt eligat ipſe, vt melius ei viſum fuerit, eos qui ſunt idonei, & in ſermone ſuo conſtãtes, quos Eccleſijs & monaſterijs pręficiat. Et eis qui curam habent eccleſiarum, ne imponat curã monaſteriorum, & eis qui præfecti ſunt monaſterijs, ne iniungat curam eccleſiarum: obligetq́; eos ad ea loca, quæ eis data ſunt, & eat poſtea ad viſitandas Eccleſias & monaſteria. Qui in aliqua Eccleſia, aut monaſterio aliquid deeſſe, aut ſupra quàm opus ſit, abũdare repererit; oportet quod vno in loco ſuperfluit, apponere vbi deeſt,

deeſt, id quod cum timore Dei, & ædificatiõ ne illorum locorum fieri debet. Et ſi fuerin pauci ſacerdotes, debet augere numerum ex illis, qui ſunt illius loci Et ſi inter eos non fu erit aliquis idoneus, illius caſtelli, vt ordine tur: debet ſumere aliquem, ex monaſterijs ve Eccleſijs, & curet, vt fiat ſacerdos; vt oratio ſi aſsidua, & nõ ceſſet miniſterium altaris, deſti tuanturque templa oratione & miſſa, & Chri ſtiani non habentes paſtorem, nomine & ope re ſint ſicut gentiles. Item curet, vt in omni ca ſtello, & parua villa ſit aliquis, qui colliga prouentus Epiſcopo ſecundum vires cuiuſ loci, & afferantur ad eum. Siquidem ad eur pertinet, vt faciat Eleemoſynas pauperibu & peregrinis, & recreet ſacerdotes egentes, v maneat inter eos charitas. Et hic canon car excommunicatione.

CANON QVINQVAGESIMVS quintus, de viſitatione Chorepi-ſcopi.

CHorepiſcopus, cùm viſitat Eccleſias monaſteria, quę ſub poteſtate ſua ſunt, videat, an deficiant fratres & ſorores, deb congregare ſeniores caſtelli, & prædicare legere eis ſcripturas ſacras, eosq; de omnib præceptis ſanctis admonere. Item debet inte rogare an habeant filios aut filias, & facere,

ad

ad ſe adducantur, & ſignet eos ſigno crucis, & oret ſuper eos, & imponat manus, ac benedicat: & inſtituat eos miniſtros in Eccleſijs, ac monaſterijs: ſicut prius de hoc eos admonuerat, & inſtruxerat: debetq; diſtribuere eos per Eccleſias & monaſteria, & prouidere, vt diſcant, vt fiant inſtrumenta apta ad ædificandum miniſterio ſuo Eccleſias, & monaſteria, ac loca alia, quæ eorum opera indigebunt. Et hic canon caret excommunicatione.

Canon decimus Antiochenus. Qui in vicis vel poſſeſsionibus Chorepiſcopi nominãtur, quamuis manus impoſitionem epiſcoporum perceperint, & vt Epiſcopi conſecrati ſint, tamen ſanctæ Synodo placuit, vt modum proprium recognoſcant, vt gubernent ſibi ſubiectas Eccleſias earumq́ue moderamine curaque contenti ſint. Ordinent etiam lectores, & ſubdiaconos atque exorciſtas, quibus promotiones iſtæ ſufficiant. Nec presbyterum verò, nec diaconum audeant ordinare, præter ciuitatis epiſcopum, cui ipſe cum poſſeſsione ſubiectus eſt. Si quis autem tranſgredi ſtatuta tentauerit, depoſitus, quo vtebatur honore, priuetur. Chorepiſcopum verò ciuitatis Epiſcopus ordinet, cui ille ſubiectus eſt.

Martinus Perezius Ayala Guidixienſis Epiſcopus in lib. de traditionibus Apoſtolicis, citat 77. canonem Nicenum his verbis. Si quis

diaconus regens plebem, ſine Epiſcopo vel presbytero aliquos baptizauerit, Epiſcopus eos per benedictioně perficere debebit. Quòd ſi ante de ſæculo receſſerint, ſub fide, qua quis crediderit, poterit eſſe iuſtus.

CANON QVINQVAGESIMVS SEXtus, de congregatione presbyterorum ad ſalutandum Epiſcopum.

VT Chorepiſcopus bis per annum congreget presbyteros, ad ſalutandum Epiſcopum, & tradendum ſe ei, & communionem cum eo habendam, & prandeant cum eo. Fiatq; hoc primum quidem in exitu anni. Secundò verò in feſto reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Religioſi tamě ſemel per annum cum eo congregabuntur, quando ei videbitur.

Si fuerit aliquis tunc primum factus caput in aliquo monaſterio, debet ter per annum accedere ad ſalutandum Epiſcopum, & tradendum ſe ei. Sed ſemel & iterum accedet ſolus, vt ab Epiſcopo adiuuetur in ſuo officio. Tertiò autem cum omnibus fratribus ſuis. Et tunc oportet, vt Epiſcopus & Archidiaconus admoneant eos, quòd vnuſquiſque eorum, ſcilicet Epiſcopus, abbas monaſterij, & archidiaconus ſunt plantaria altaris, & alumni ciuitatis. Et ipſi hoc nouitios, quos abbas monaſteri

ſterij recipiet, admonebunt. Et hic canon caret excommunicatione.

CANON QVINQVAGESIMVS SEptimus, de officio Archidiaconi, & archipresbyteri.

Locus Epiſcopi in oratione, quod vocant officium, ſit in conſpectu ſacelli ſiue Capellæ è regione altaris, vt qui ſit paſtor, & gubernator. Propè eum ſit archidiaconus ad latus dextrum, vt qui ſit loco eius, & præſit omnibus, quæ ad orationem & Eccleſiam pertinent. Chorepiſcopus autem ſit ad alterum latus Epiſcopi, quia ipſe etiam eſt loco epiſcopi ſuper villas, & monaſteria, & ſacerdotes villarum, quæ ſub poteſtate ſua ſunt. Archipresbyter quoque in abſentia Epiſcopi honoretur tanquam Epiſcopus, quia eſt loco eius, & ſit caput ſacerdotum, qui ſub poteſtate eius ſunt in Eccleſia, cum omnibus diaconis, quibus præeſt Archidiaconus ad componendum, ſi quid litis & controuerſiæ inter eos ortum fuerit, aut aliud aliquid, quod ad iudicium eius neceſſario pertineat. De ijs autem, quæ ad ſe pertinent, nihil referat Archidiaconus ad Epiſcopum: ſed ipſe potiùs eorum controuerſias dirimat: Si quidem ſub poteſtate & iudicio eius ſunt diaconi, & debet leuare Epiſcopum hoc onere. Archidiaconus enim præeſt vniuerſo officio orationis, &

per eum gubernari & diſponi debent, quæcunque ad Eccleſiam pertinent, ne, ſi huic officio deſit, transferatur hoc officium, & gubernatio ad ſæculares: quæ quidem poſsit eſſe cauſa, vt meritò clerici minus Epiſcopum timeant: & frangatur poteſtas Epiſcopi, ac ſacerdotum, quia non poſſunt tueri veritatem. Ex quo fiat, vt populus multa peccata incurrat, nec acquieſcant iudicio, in quo oporteat acquieſcere: & in vniuerſo populo alij alijs placeant, & non Deo. Et hoc etiam populum ab oratione auertit. Canon ſine excommunicatione.

CANON QVINQVAGESIMVS octauus, de honore archidiaconi & Chorepiſcopi.

QVando Chorepiſcopus, & Archidiaconus ſedent in eccleſia, nullus ſacerdos, neque diaconus Eccleſiæ, neque cuiuſuis gradus alterius clericorum audeat ſedere ſupra illos: præter quàm Epiſcopus. quia hi ſunt tanquam duæ manus, & duæ alæ, quibus Epiſcopus volat. Sed quando Epiſcopus ambulat ſiue in eccleſia, ſiue foris: oportet, vt archidiaconus ſit ad dexteram, & Chorepiſcopus ad ſiniſtram, & Epiſcopus ſit inter eos, tanquam pater in medio filiorum. Et quicunque non paruerit. Synodus eum excommunicat.

CANON QVINQVAGESIMVS *nonus, de gradibus clericorum.*

DEſcribat Epiſcopus, & exponat omnes gradus clericorum, ne vlla inter eos ſit diuiſio. Si quidẽ omnia miniſteria ſunt vniuſmodi in cunctа Parœcia, ſiue diœceſi, quę ſub poteſtate eius eſt. Nec oportet, vt vllum eligat ſacerdotem Eccleſię Catholicę, ijs præſentibus, qui ſunt eligendi ſacerdotes in eccleſijs, aut in monaſterijs.

CANON SEXAGESIMVS, DE ELI- *gendis ad ſacros ordines.*

SI qui ſunt ex populo eligendi ad ſacerdotium: Primum quidem præſentandi ſunt Epiſcopo, aut Patriarchæ. Poſtea examinent eos Archidiaconus & Chorepiſcopus. Et videant, an prompte & intelligenter legant ſcripturas, & an ſint exercitati in legibus ſacerdotalibus, & an ſciant ſtatuta Eccleſiæ. Qui ſi fuerint approbati, & habuerint bonum teſtimoniũ, quòd ſunt digni ſacerdotio, & à Deo electi, & quòd ſciunt ſacramenta; orabunt pro eis orationem ſolitam, vt fiãt digni remiſsione, & accipiant indulgẽtiam. Poſtea adducendi ſunt ad Epiſcopum, vt imponat eis manus, & benedicat, eoſque ordinet. Qui cùm erunt ordinati diaconi, debet Archidiaconus adducere eos ad Chorepiſcopum, vt moneat eos,

ne miniſtrent miniſterio ſacerdotali, id eſt, ſacrificij, ſed tantum orationis, donec omnes leges ſacerdotij didicerint. Et poſtea veniant ad Chorepiſcopum, vt videat, an in hoc profecerint, & iterum eos de hoc admoneat Non enim licet, vt vllus è clero miniſtret in Eccleſia ſine licentia Chorepiſcopi, quandoquidem ipſe eſt caput illorum. Et ſi ordinatus non fuerit prope; qui fuerint ordinati, accipiant literas à chorepiſcopo ad archidiaconum, qui debet tunc ſuſcipere curam eorum, in ijs, quæ ad ſtatuta Eccleſię pertinent. Neque debet Chor epiſcopus dare illis vllius miniſterij curam, ſecundum ordinem Eccleſiæ. Nec Epiſcopus nec Chorepiſcopus debent eos à clero remouere ſine Archidiacono. Si quidem ipſe eſt, vt ante diximus, nutritus in ciuitate, & habet totius populi notitiam, præeſtque officio orationis, & omnibus diaconis. Et quando Epiſcopus proficiſcitur ad villam ſeu caſtellum diœceſis, nulli debet Chorepiſcopus permittere, vt ſine licentia Archidiaconi ordinetur. Nec Epiſcopus, nec vllus alius ſacerdotem ordinare debet, neque religioſum facere, niſi præſente Chorepiſcopo. Siquidem ipſe quoq; præeſt officio orationis, & cæteris omnibus, quæ in villis ſuis fiunt. Et quicunque non paruerit, Synodus eum excommunicat.

C A-

CANON SEXAGESIMVS PRIMVS, de honore Diaconis habendo.

VT Diaconi non ſint præcincti cingulis ſuis, niſi tãtum tempore orationis. Quia ſunt liberi, & non dominatur eis, niſi Dominus Chriſtus, Rex vniuerſi mundi, & eorum Deus. Hæc enim eſt eorum, qui liberi ſunt, conſuetudo; ſerui verò hanc conſuetudinem non habent, quamuis diuites & famoſi ſint. Atque ita honorãdi ſunt Diaconi, plus quàm cæteri, exceptis ſacerdotibus. Sacerdotes enim ſunt ſerui Chriſti, qui conſtituti ſunt, vt præſint Eccleſiæ, & orationi, quam non poſſunt deſerere At Diaconi oratione & laudibus ſinitis eunt diſcincti, quò eis libet, ſiue per vias, ſiue per plateas. Hæc de omnibus diaconis, & ſacerdotibus dicta ſunt. Et hic canon ſine excommunicatione poſitus eſt.

CANON SEXAGESIMVS SECVNdus, de numero presbyterorum & diaconorum.

VT ſint ſacerdotes aſsidui in oratione, & miniſterio Eccleſiæ, ne aſsiduitas orandi deficiat, & ne ſit magnus ſacerdotum numerus, ne ſumptus Eccleſiæ augeatur. Quamobrem qui Eccleſijs præſunt, ij quidem quod in hac parte opus ſit, videbunt. Atque ita oportet, vt tot in Eccleſia diaconi ſint, quot

Eccleſia ferre poſsit, &, vt illis archidiaconus præſit, ſicut ſancti Apoſtoli canonibus ſuis conſtituerunt, & ſancti patres, qui ante nos fuerunt, & vt ſint ſeptem diaconi, qui Eccleſiæ ſumptu viuant, ac reliqui gratis miniſtrẽt. Et hic canon non habet excommunicationem.

CANON SEXAGESIMVS TERtius, de œconomo Eccleſiæ.

VT ſit in vnaquaque eccleſia procurator, & cum eo alij, qui curam habeant prouentuum & redituum eccleſiæ, & deinde villarum, & ſementis, & ſumptuum, ac vaſorum auri, & argenti, & veſtimentorũ, ac ornamentorum eccleſiæ. Habeant deinde curam loci, in quo ſancta Euchariſtia ſeruatur. Et quiſq; habeat curam eorum, quę ſibi commiſſa ſunt, idque cum timore Dei. Et ne inter eos ſit, qui illum ſeruum nequam imitetur, qui talentum Domini ſui abſcondit, & non eſt in eo negotiatus, quem iratus Dominus in tenebras exteriores mitti iuſsit. Et hic canõ caret excommunicatione.

CANON SEXAGESIMVS QVARtus, de oratione pro Epiſcopo.

VT in omnibus horis diurnis, & nocturnis in principio & in fine orationis fiat memoria epiſcopi, & oretur pro ſalute eius, & vt in oratione eius adiuuetur populus.

C A-

CANON SEXAGESIMVS QVINtus, de funere Epiſcopi, Chorepiſcopi, & Archidiaconi.

QVando moritur aliquis epiſcopus, debét ante feretrum præire Chorepiſcopus & Archidiaconus, vt ſi filij præeãt patri. Quando verò aliquis horum moritur, debet præire Epiſcopus, vt ſi pater præeat filijs. Et legantur in funere ea, quæ doctores & ſancti Patres ſpirituales de oratione conſtituerunt: interſintque funeri omnes paſtores, ſiquidem vocabantur eorum omnium patres. Et nuncietur de morte eius omnibus Eccleſijs, & monaſterijs illius diœceſis, vt fiat oratio pro eis. Et hic canon caret excommunicatione.

CANON SEXAGESIMVS SEXTVS, de ducente alteram vxorem, ſuperſtite priore.

QVicunq; ſacerdos aut diaconus vxorem ſuam propter fornicationem dimiſerit, aut ob aliam cauſam ex ijs, quæ ſupra dictæ ſunt, aut domo eiecerit propter bona externa vel vt illam alia meliore, aut pulchriore, aut ditiore mutet, vel propter cauſam concupiſcentiæ, quod Deo diſplicet: & illa ob has cauſas dimiſſa, ipſe cum altera matrimonium cótraxerit, aut non dimiſſa, alteram duxerit, ſiue liberam, ſiue ſeruam, & ambas pariter habeat,

deponatur. Si verò fuerit laicus, prohibeatur eccleſia. Sin aũt falsò aliquis vxorem ſuam de adulterio infamauerit, vt eam dimittat: inquirendum diligenter de hac re eſt, & ſi hoc falſum fuerit, deponatur, ſi ex clero eſt: ſin autem laicus, prohibeatur ingreſſu Eccleſiæ, & communione fidelium, & cogatur habitare cum ea quam infamauit, quamuis deformis & pauper ſit. Et quicunque non paruerit, à Synodo excommunicatur. Vide canonem vigeſimum quartum.

CANON SEXAGESIMVS SEPTImus, de muliere fideli nubente viro infideli.

QVicunque duas mulieres in matrimonium acceperit, ipſe cum ſecunda excommunicetur. Et quæcunque mulier fidelis, viro infideli nupſerit, ipſa quoque ex Eccleſia eijciatur. Quæ ſi pœnitentiam egerit maleficij, & eum virum, quem habere non poterat, id eſt, infidelem dimiſerit, non eſt recipienda, niſi eo modo quo recipitur, qui poſtquam fidem negauit, ad fidem reuertitur: debetque ipſa infidelem relinquere. Erit autem pœnitentia eius ferre cilicium, & dormire ſuper cinerem, & ieiunare quantum ſibi conueniat, & tunc licebit cum fidelibus conuerſari, & communionem ſacram accipere. Et quicun-

que

que contradixerit, à Synodo excommunicatur.

CANON SEXAGESIMVS OCTAVVS, de dante filiam, aut ſororem in matrimonium viro infideli.

SI quis fidelium mulierem infidelem propter fornicationẽ ſolicitet, aut mulier fidelis virum infidelem, & ob hanc cauſam à fide recedant: pœnitentia horum ſit, vt ſpatio trium annorum ſtent ad ianuam templi in cilicio & cinere: & hoc tempore peracto intrent in Eccleſiã ad orationem: ſed ita, vt ſpatio vnius anni ſtent in aliquo loco Eccleſię ab alijs ſeparati, neque liceat communicare cum eis, in ſalutatione, nec in cõmunione. Tranſacto autẽ anno, debet ſacerdos benedicere aquam & oleum, non ſicut fit in baptiſmo, neque ſicut benedicitur chriſma, ſed ſicut oleum infirmorum, & ſicut aqua ad mundationem immunditiæ eorum, qui comederunt morticinium. Et ſic debet benedicere eis ſacerdos, & aſpergere eos aqua iſta. Et ipſe etiam, qui aſpergitur, debet lugere, & mundabuntur ab immunditia ſua, remitteturque eis peccatum, orando pro eis, fierique debet diligens inquiſitio de eis. Et qui non paruerit, Synodus eum excommunicat. Vide canonem 53. & 67.

CANON SEXAGESIMVS NONVS, de fideli fornicante cum infideli.

SI quis fidelis filiam, aut ſororem non conſciam, neque volentem, neque præſentem dederit nuptum non credenti, prohibeatur communione fidelium. Ipſa verò, quæ data eſt in matrimonium, non eſt prohibenda. Si autem qui hoc fecit, pœnitentia ductus à non credente illam ſeparauerit: conſtituenda eſt ei pœnitentia, quanta ſacerdoti videbitur. Et ſi pœnitentiam patienter ſuſtineat, debet conſolari eum ſacerdos, & quicunque non paruerit, Synodus eum excommunicat.

CANON SEPTVAGESIMVS, de Xenodochijs.

VT ſit in omnibus ciuitatibus locus ſeparatus peregrinis infirmis, & pauperibus, qui vocetur Xenodochium, id eſt, hoſpitium peregrinorum. Et eligat Epiſcopus aliquem ex fratribus, qui habitant in eremo, qui ſit peregrinus, & procul diſtet à patria, & familia ſuæ domus, qui ſit etiam vir probus, & hunc pręficiat Xenodochio, qui in eo faciat lectos, & quæcunque pauperibus & infirmis opus ſunt. Et ſi bona Xenodochij non poterunt ſufficere, debet colligere omni tempore, & ex omnibus Chriſtianis, prouiſionem ſecũdum vniuſcuiuſque vires: atque his facultatibus

tibus ſuſtētet fratres peregrinos, & pauperes, & infirmos, vt cuiq; opus erit. Si quidem ipſe eſt protector eorum, ad iuuandum eos ſolicitè. In hoc opere pietatis ineſt remiſsio peccatorum, ſolutio iniquitatis, & appropinquatio ad Deum. Et hic canon eſt ſine excommunicatione.

CANON SEPTVAGESIMVS PRImus, de collocando Epiſcopo in ſua ſede.

CVm Archiepiſcopus epiſcopum ordinauerit, oportet vt mittat Chorepiſcopum, qui illum introducat in ciuitatem, & in eccleſiam, & faciat ſedere primo die in throno. Et poſtquàm tribus menſibus in Eccleſia ſua reſederit, debet Archiepiſcopus cùm viſitat, ſalutare eum, & committere archipresbytero, & archidiacono, vt eum in ſtatutis Epiſcopatus examinent. Et ſi eum repererint didiciſſe omnia perfectè; confirment illum in Epiſcopatu, & in ſtatutis eius. ſic etiam facere debent Archiepiſcopis Patriarchæ ſui. Et quicunque contradixerit, Synodus eum excommunicat.

CANON SEPTVAGESIMVS SEcundus, de tranſlatione Epiſcoporum, ſacerdotum, & diaconorum.

NVllus Epiſcopus ſe ab epiſcopatu tranſferat, in quo ordinatus eſt, ad alterum maioris populi, & plurium monaſteriorum,

aut

aut ad minorem. Quia non conuenit hoc. Si quidem vnuſquiſque habet mēſuram à Deo. Nam & hoc ſtatutum eſt maritis. Quicunque enim laicus vxorem ſuam repudiat, excepta cauſa fornicationis, mœchatur: quia hoc facit, vt eam altera meliore mutet. Sic Epiſcopi & ſacerdotes ſi ciuitates ſuas & altaria, propter alia maiora relinquerent, malè facerent. Iccircò hanc prauā conſuetudinem prohibuimus, & reſecauimus. Quod ſi Epiſcopus propter aliquam cauſam è ciuitate ſua expulſus fuerit, non debet quærere alterum locum, vt ad eum tranſeat, quia per vim eiectus eſt. Et tunc oportet conſtituere eum in alia ciuitate, ſi tamen perſpectum fuerit, eſſe eum fidelem & probum, modò aliquis defectus eius non extiterit cauſa expulſionis. Et ſi primus locus erit paruus, & cognitū fuerit eſſe dignū eum Archiepiſcopatu, creandus eſt Archiepiſcopus in ea ciuitate, quę Archiepiſcopo indigeat. Similiter presbyteros & diaconos non oportet migrare ad alia loca: ſed manere, vbi ſunt ordinati, niſi de licentia chorepiſcopi, ad profectum vitæ illorum, & fidei. Quòd ſi ſponte ſua hoc fecerint ob aliquam cauſam, non licebit illis permanere ibij, alioqui priuare eos oportet, ne alium locum habeant. Et hic canon caret excommunicatione.

Canon

Canon Antiochenus vigeſimus primus. Epiſcopus ab alia Parochia nequaquam migret ad aliam, nec ſponte ſua prorſus inſiliens, nec vi coactus à populis, nec ab Epiſcopis neceſsitate compulſus: maneat autem in Eccleſia quam primitus à Deo ſortitus eſt. Nec inde tranſmigret ſecūdum priſtinum de hac re terminum conſtitutum.

Canon Antiochenus vigeſimus ſecundus. Epiſcopus alienam ciuitatem, quæ non eſt illi ſubiecta, non adeat, nec ad poſſeſsionem accedat, quæ ad eum nō pertinet, ſuper ordinationem cuiuſquam, nec conſtituat presbyteros, aut diaconos alteri ſubiectos Epiſcopo, niſi fortè cum conſilio & voluntate regionis Epiſcopi. Si quis autem tale aliquid facere tentauerit, irrita ſit eius ordinatio, & ipſe coerceatur à Synodo. Nam ſi ordinare non potuerit, nullatenus iudicabit.

CANON SEPTVAGESIMVS TERtius, de non eligendo ſacerdote ſine authoritate Chorepiſcopi.

VT non audeāt laici eligere ſibi ſacerdotem, neq; monachi ſuperiorem ſine authoritate Chorepiſcopi. Et ſi aliquis ſuperior dum viuit, præcipiat, vt aliquis ſit ſuperior poſt mortem ſuam, non ſuccedet iſte, ſi ſit nationis ſuæ, aut conſanguineus: Succedet tamē

ſi ſit

ſi ſit aliquis ex filijs prædeceſſoris propter vtilitatem, probitatem, ſanctitatem, continentiam & timorem Dei, vt omnes ſint mundi à vitijs. Et hic cănon caret excommunicatione.

CANON SEPTVAGESIMVS *quartus, de habitatione ſororum in monaſterijs.*

VT monaſteria non relinquătur ſine ſororibus, inter quas erũt mulieres viduę, quæ maritos habuerunt; & conſtituetur illis diligens & probus magiſter, qui doceat eas legere librum Pſalmorum, donec benè didicerint, & diſcant memoriter pſalmos, præſertim diaconiſſæ. Hæ autem ex ijs eligantur, quæ nõ malè audiant, ex eo vſque tempore, quo fuerunt adoleſcentulæ. Sintque annos natæ ſexaginta, ſicut beatus Paulus ordinauit. Et huiuſmodi diaconiſſæ ad hoc ſolum paratæ ſint, vt fœminas in baptiſmo ſuſcipiant. Et hic canon caret excommunicatione.

CANON SEPTVAGESIMVS *quintus, de non eligendo ambiente electionem.*

SI congregatio elegerit aliquem in cognitione fidei eruditum, & probum, ex ijs qui altari miniſtrant, aut ex monaſterijs, vt ſit Epiſcopus, aut archidiaconus, aut Chorepiſcopus, aut præfectus Xenodochij, id eſt, Hoſpitalis,

talis, non debet ambire ille, qui eligitur, alioqui eijciatur ex congregatione. Quòd ſi talis extiterit, non eſt prohibendus, quin eligatur: & electus non eſt deponendus, & ante mortem, niſi meritus ſit. Siquidem omnes ordines etiam in monaſterijs, ſi cauſam dederint, de gradu ſuo deijciendi ſunt. Et qui non paruerit, Synodus eum excommunicat.

CANON SEPTVAGESIMVS *ſextus, de habitu & moribus religioſorum.*

VT religioſi tum Monachi, tum Moniales habeant alia indumenta & alios mores, quàm habẽt laici: & tondeant caput in modum coronæ, & cingant ſe: neque ſigillis aureis, aut argenteis obſignent, neq; ferant crumenam ad latus, neque cultellos, ſicut ſolent milites & homicidæ, quando eunt ad bellum, & ſicut ſolent mercatores, cùm iter faciunt, portare crumenam, ad oſtentationem, vt faciunt magnates populi. Quin potiùs ſint probi, & inter ſe, & aduerſus alios patientes, eant per plateas cum modeſtia. Et ne inter ſe ſæculariter, & ridiculè loquantur, nec alius alium illudat: ſed potiùs ſilentium teneant, & reuerentiam ſibi inuicem adhibeant: ſintq́ue ſibi inuicem benefacientes in ijs omnibus, quæ ad ſtatum eorum pertinent, ac maximè quidem

apud infideles, & omnibus moribus perfecti. Et hic canon caret excommunicatione.

CANON SEPTVAGESIMVS SEptimus, *de Epiſcopo in crimine deprehenſo.*

SI quis Epiſcopus deprehẽſus fuerit in peccato fornicationis, aut in alio ſimili, deponẽdus eſt: nec eſt amplius in eundum gradum reſtituendus. Quòd ſi pœnitentiam egerit, nõ eſt ſocietate fidelium, neq; ſacra communione prohibendus. Et qui contradixerit, Synodus eum excommunicat.

CANON SEPTVAGESIMVS OCTAvus, *de ſacerdotibus & diaconis lapſis in peccatum carnis.*

SI quis ſacerdos lapſus fuerit in peccatum carnis, qui non duxit vxorem, & hoc peccatum nunquam anteà commiſerit, ſed potiùs benè ſemper audierit: debet agere pœnitentiam in ieiunio & oratione vno anno, & facere eleemoſynas ſecundũ vires, & ceſſare à miniſterio gradus ſui, quã diu durat vnius anni pœnitẽtia. Quo peracto debet redire ad miniſterium, & ad ſacrificium, ſicut prius, & attendere deinceps diligẽter, ac cauere ſibi per vniuerſum vitę ſuę tempus. Si verò ad idẽ peccatum reuerſus fuerit, deponendus eſt tantum, & non prohibendus communione fidelium,

& ſa-

& ſacra communione. Quod ſi vxorem duxit, & adhuc vxor viuit, & cũ eo habitat, debet imponi duplex pœnitentia. Idem ſeruandum eſt de diacono, qui ſi tertio ad idem ſcandalum redierit, deponendus eſt tunc. Quod tamen intelligẽdum eſt ſi fuerit viduus. Nam ſi vxorẽ habeat, & cum eo habitet: debet remanere in pœnitentia, & excõmunicatus tribus annis. Qua pœnitentia peracta redeat ad ordinem. Quod ſi ad peccatum redierit, deponatur ſolum: & in vniuerſum intelligendum eſt hoc in omnibus ordinibus. Epiſcopus verò cùm primum in hoc peccatũ lapſus fuerit, debet ex gradu ſuo cadere, cui non eſt pœnitentia imponenda, neque communione fidelium, neque communione ſacra prohibẽdus. Sacerdos viduus recipiendus eſt ad pœnitentiam, qui vxorem habet, nõ eſt recipiendus. Diaconus viduus bis eſt ad pœnitentiam recipiendus; Diaconus coniugatus ſemel: & nõ erunt prohibiti cõmunione fidelium, neq; cõmunione ſacra, ſed miniſterio altaris. Alij verò ex clero, & monachi, atq; laici, ſi huiuſmodi peccatum commiſerint; fiet iudicium de eis, vt eorum iudici vel ſuperiori ſecũdum conuenientiam pœnitentiæ viſum fuerit, & non debet ſuperior vel iudex imponere eis grauem pœnitentiam, neque leuem, ne currant ad peccatum & eorum damnatio creſcat,

Et quicunque non paruerit, Synodus eum excommunicat.

CANON SEPTVAGESIMVS *nonus, de correctione fraterna.*

ET quicunque ex Eccleſia aliquid indignum faciat, adhibebitur ei remedium per exhortationem & diligẽtem admonitionem, dum non eſt manifeſtum, quod facit, vt non perſeueret in eo, & diſcedat à via ſanctorum Dei, earumque conuerſatione, imponendaq; ei pœnitentia, prout conueniet. Quòd ſi pœnitentia & exhortatione non emendetur, ſeparetur à communione fidelium, & abſcindatur tanquam membrum putridum, ne contagio eius in reliquum corpus peruadat, & qui non paruerit, Synodus eum excommunicat.

CANON OCTOGESIMVS, DE *procuratore pauperum.*

ELigatur in omni ciuitate aliquis ſæcularis, vel religioſus, qui eſt eloquẽs, & patiens, & quem manifeſtum ſit via recta, & orthodoxa incedere; habitetque prope Eccleſiam, aut in hoſpitali, & habeat apud ſe bona hoſpitalis, & viſitet hoſpitalia, & ægrotos; viſitet etiam eos, qui in carcere ſunt. Et ſi inter eos, qui ſunt in cuſtodia, aliquem Chriſtianum reperiat, qui ſit dignus vt liberetur, debet adiuuare

uare eum, vt à carcere liberetur. Et ſi quid ei opus ſit, aut victu indigeat, & non poteſt habere ex ijs, qui in cuſtodia ſunt, quod ei opus ſit: debet ab alijs tum viris, tum mulieribus petere, & eum cuſtodia liberare. Et ſi cui opus fuerit aliquo fideiuſſore, debet quærere qui pro illo ſpondeat, vt liberetur. Et ſi quis fuerit alicuius grauis criminis reus, & non ſit liberatione dignus, debet adiuuare eum, ne ei victus, & veſtitus deſit: neque debet differre ſubſidium in eo, quod in cauſa eius præſtare poterit, quouſque iuſtè & vt meritus eſt, iudicetur. Si quidem ignorant, quæ ſibi, aut filijs ſuis euenire poſſunt. Mundus enim & caſus eius ſunt varij & moleſti. Et ſi quis bona ſua epulando, & potando, & ſcortando conſumpſerit, & ob hanc cauſam in hanc neceſsitatem inconſideratè incidit, debet petere à fidelibus tum viris, tum mulieribus, ſecundum vires vniuſcuiuſque, & colligere, quantum ſatis ſit, vt eum ex creditoribus, & afflictione liberet. Et hic canon caret excommunicatione.

EX GRAECO VATICANO.

HAS leges ſcripſit ipſe ſanctus eorũ conſeſſus, in præſentia Deo dilectiſsimi & laudatiſsimi regis Conſtantini, de Eccleſiaſtica gubernatione. Statuerant autem & aliam legem Epiſcopis proponere, quam diuinus

prohibuit Paphnutius: de qua neceſſarium exiſtimaui enarrare, admiratione maxima dignam hiſtoriam. Placebat quibuſdam Epiſcopis in Cócilio, nouam legem in Eccleſiam introducere, & vt de alijs ad Eccleſiam pertinentibus, ita & eam legem definire.

DE EO, QVOD NON OPORTEAT clericos ſacri ordinis ſuam quamlibet vxorem eijcere.

STatuerant igitur de eo quod non oportet clericos ſacri ordinis, ſiue Epiſcopos, ſiue hypodiaconos, ſiue aliquem ex ſacro catalogo dormire cum vxoribus, quas adhuc laici duxerant. His ita diſpoſitis, ſurgens in medio turbæ Epiſcoporum diuinus Paphnutius magna voce clamauit, dicens: Ne grauetis iugum clericorum ſacri ordinis. Honorabile enim, inquit, connubium in omnibus, & thorus immaculatus Ne perfectionis exceſſu Eccleſiam magis lædatis. Neque enim omnes ferre poſſe ait vacuã affectibus exercitationẽ. Nemo, vt opinor, in caſtitate conſeruabitur, ſi maritorum quilibet vxore priuetur. Pulchram dico eſſe caſtitatem vniuſcuiuſque cum ſua vxore conuentum. Imò ſeparari (hac lege) dico eam, quam Deus coniunxit, & quam ſemel quis, dum lector eſſet, aut cantor, aut laicus, vxorem duxit. Et hoc quidem dixit magnus Paph-

Paphnutius,cùm eſſet omnis coniugij expers, propterea quòd in monaſterijs à pueritia fuerat educatus. Ideoque huius viri conſilio perſuaſa tota Epiſcoporum concio, de hac quæſtione tacuit, iudicio volentium relinquens continentiam ex conſenſu à proprijs vxoribus.

ANNOTATIO.

NON eſt veriſimile iudicio volétium relictam fuiſſe à ſanctis patribus omnium Chriſtianorum continétiam, ſed eorum duntaxat continentia libera permanſit, quæ libera prius erat,eorum videlicet ſacri ordinis clericorum , qui cum ordinarentur , coniuges erant, & continentiam non promiſerant, vt prius ſe habebat mos Eccleſiæ. Conſuetudo enim fuit Eccleſiæ à tempore Apoſtolorum, vt presbyteri à coniugibus, quas ante ordinationem acceperant, continerent, niſi fortè in aliqua neceſsitate diſpenſatio intercederet. Chriſtus enim nullos fecit ſacerdotes, niſi Apoſtolos,qui cum omnia reliquiſſent, ſi qui vxores habebant, illas etiam reliquerant, ex conſenſu, vt fecit Petrus, nó quod eas nó alerent,ſed quòd ab eis continerent. Id latè probauimus in libro noſtro de continentia & abſtinentia. Interim nouatores noſtri, non habent quod glorientur, ex hoc quod Conciliũ

Nicænum nihil in hoc genere innouauerit. Neque enim Concilium permiſit, vt ſacerdos vxorem duceret, aut caſtitatem profeſſus votum violaret. Abſit. Sed eos, qui cum ordinarentur, continentiam non promiſerant, permiſit vti vxoribus, quas ante ordinationem duxerãt. Quòd etiam permiſit D. Gregorius hypodiaconis in Sicilia, qui cum ordinarentur, continentię non ſe aſtrinxerant, ſed ita, vt in poſterum non ordinarentur, niſi qui continentiã ſe velle obſeruare profiterentur. Quin & authoritati Paphnutij nõ eſt quod multum fidant, quippè qui ex Meletianorum numero fuit, quos Concilium Nicænum damnauit Epiphanio teſte libro aduerſus hæreſes, contra Sectam 68. vt alibi monuimus. Niſi quis Meletianum illum Paphnutium, alium fuiſſe cõtendat, quod ægrè defendi poteſt: Cùm tempus Conſtantini imperatoris, locus Aegypti, Paphnutij nomen, confeſsionis denique celebritas eundem eſſe probare videantur, quem alij propter confeſsionem laudãt. Et Epiphanius Meletianum facit: præſertim cum alia eiuſmodi exempla extẽt ſimplicium confeſſorum, qui temporibus illis ex zelo non ſecundũ ſcientiam in errorem aliquem lapſi fuerunt, vt quidam Anthropomorphitę, alij Nouatiani euaſerint. Damnationem porrò Meletianorum ſic deſcripſit Sozomenus libro primo hiſto-

hiſtoriæ Eccleſiaſt. cap. vigeſimo tertio.

His accedit, quòd cum in res à Meletio in Aegypto fortè geſtas accuratè inquiſitum eſſet, Concilium contra eum pronunciauit ſententiam, vt videlicet Lycum incoleret, nomenque ſolum retineret Epiſcopi, atque de reliquo neque in vrbe, neque in pago, vllum Eccleſiæ miniſterium ordinaret. Qui autem eſſent iam ab eo conſtituti, illi neque communione quidem, neq; à miniſterio excluderentur: ſed tamen cæteris clericis in ſingulis Eccleſijs ac prouincijs conſtitutis eſſent honore inferiores. Quinetiam, vt in loca demortuorum ſuccederent, ſi modo tum ſuffragio populi idonei viderentur, tum Epiſcopus Eccleſiæ Alexandrinę eos deſignaret: Sed minimè liceret quos vellent, ſuo ipſorum arbitrio deligere. Iſtud quidem Concilio æquum putabatur, cùm ſecum conſideraret, quam temerario & præcipiti impetu ad miniſtros Eccleſiæ creandos, tum Meletius ipſe, tum ſuæ opinionis fautores ferri conſueuiſſent. Nam Meletius, cùm Petrus, qui pòſt martyrio occubit, eo tempore, quo Alexandrinam regebat Eccleſiam, propter perſecutionem, tum ingraueſcẽtem fugam cepiſſet: miniſtrorum ordinationes, ad Petrum ſolum pertinẽtes ſibi arripuit. Damnati ſunt etiam à concilio, qui Paſcha cum Iudæis celebrabãt: quod

ſic refert Ruffinus libro primo hiſt. Eccleſiaſ. cap.6.

Igitur cum de his, prout diuinarum legum reuerentia popoſcerat, decreuiſſent: ſed & de obſeruatione Paſchæ antiquum canonem, per quem nulla de reliquo varietas oriretur, Eccleſijs tradidiſſent, omnibus ritè diſpoſitis, Eccleſiarum pax, & fides in Orientis, atque Occidentis partibus vna atque eadem ſeruabatur, ſed de his plura in libro ſequenti.

FINIS LIBRI TERTII.

QVAR.

QVARTVS LIBER NICÆNI CONCILII DE IIS, QVAE CANONVM CONSTITVTIONEM SVBSECVTA SVNT.

EX GRAECO VATICANO.

HAEC geſta ſunt in ſancto, magno, & generali Cõcilio, quod in Nicæa Bithyniæ congregatum fuit. Euſebius autem, & Theognius & qui cum eis erant, Ariani non ferentes vincentem veræ fidei confirmationem, quin & Ario anathema dicere non patientes, iterumque cum ipſo deprehenſi exilio ceſſerunt, ſuffragio Deo dilectiſsimi regis, & indicio ſancti Epiſcoporum Concilij, alijs ſuper eorũ Parochias conſtitutis, decreto eiuſdem concilij, & vniuſcuiuſque Parochiæ, cleri ac populi. Et Amphion quidem accepit Eccleſiam Nicææ, & alij eiuſdem cum ipſo ſententiæ alias. Verum vtẽtes rurſus gentis artibus Euſebius & Theognius, & occaſionem fraudis inuenientes Regis humanitatem, callidè agere iterum, & pri-

& priorem poteſtatem recipere tentabãt. Sed illorum comméta, quæ omnia peſsima erant, & omnis impietatis plena diſcere volentes, ad Theodoretum, ac reliquos Eccleſia. hiſt. ſcriptores remiſerim. Ego autem hinc ſermonem meum cōferam ad ea, quæ poſtea ſecuta ſunt; de quibus Epiſcoporum concilium miſit epiſtolam ad reliquos epiſcopos, & eorum Parochias: non ſolùm autem, verum etiam victor ac fideliſsimus Rex ad conſtitutionem expoſitæ ſanctiſsimæ fidei, & ſanctę feſtiuitatis Paſchatis: ad redargutionem patronorum impietatis. Poſt hæc enim omnia magnificè conſpirantę concilio & Deo conuenienter promulgata fide; cum omnia quæ ad rectam Eccleſiæ adminiſtrationem ſpectant, ſancti patres diſpoſuiſſent: omnia definita per literas indicare omnibus, quæ ſub cælo ſunt, ſanctis Dei eccleſijs, ſtuduerunt, ſubiungentes etiam, quę ad Meletium pertinent.

DE NEFARIO MELETIO.

SI quidem autem Meletius quidam epiſcopatus ordine inſignitus, nō multò ante inſaniā Arij, conuictus fuit ſub diuiniſsimo Petro Alexandrinorum epiſcopo, & qui martyrij corona fuit exornatus: depoſitus ipſe Meletius non obſeruauit depoſitionis ſentétiam; ſed Thebaidem, & proximam Aegyptum tumultibus,

multibus, & tempeſtate impleuit, aduerſus Alexandri Epiſcopi præſidentiã tyrannidem vſurpans: Scripſit autem Concilij communitas Alexandrinorum Eccleſiæ, quæ de innouatione huius lege conſtituit.

SYNODICA EPISTOLA SCRIPTA ſanctis Dei Eccleſijs, per Alexandriam, Aegyptum, Pentapolim, & Libyam, & omnem terram, quæ ſub cælo eſt, cleris etiam, & populis orthodoxæ ſidei, ab Epiſcopis ſancti Nicæni Concilij.

SAnctum & magnum concilium, ſanctæ, & magnæ Dei gratia Eccleſiæ Alexandrinorum, & dilectis fratribus, & cleris, ac populis orthodoxis, per Aegyptum, Pentapolim, & Libyam; Epiſcopi Nicææ Concilium celebrãtes, ſalutem in Domino. Quandoquidem diuina gratia, & Deo dilectiſsimo Imperatore Conſtantino ſuffragãte omninò neceſſarium viſum eſt, Sacram ſynodum ad vos dare literas, vt intelligere poſsitis, cũ quæ ibi in quæſtionem & diſquiſitionem venére, tum quæ decreta, ſancitaque ſunt: Itaque ſcitote primo omnium inquiſitũ eſſe in impietatem, & prȩuaricationem Arij, ſectatorumque eius: & in præſentia Dei amantiſsimi Imperatoris Conſtantini, conſentientibus omnium ſententijs placitum, vt anathemate impia eius opinio, & voces

Sic etiam habetur Nicep. lib. 8. cap. 24.

voces atque verba blaſphema condemnaren-tur, quibus ille verbum Dei blaſphemans vſus eſt: ex non extantibus illum eſſe dicens, & fuiſſe aliquando, cùm non fuerit, & arbitrij libertate vitij, virtutiſque capacem eſſe filium Dei, creaturam eundem & factură nominãs. Quæ omnia ſancta Synodus anathemati ſubiecit, ne audire quidem impiam opinionem, mentis vecordiam, blaſphemaque eius verba ſuſtinens. Atque equidem res eius, quem conſecutæ ſint exitum, aut iam audiuiſtis, aut iam audietis: ne inſultare nos homini videamur, qui peccati ſui condigna tulit præmia. Tantoporè autem eius inualuit impietas, vt ſimul cum eo peſſum ierint, Theonas Marmaricæ, & Secundus Ptolemaidis Epiſcopi. nam & hi factionis eius ſunt. Sed enim cum per gratiam Dei peruerſa illa opinione, impietate, & blaſphemia, nec non hominibus eis, qui ſeditionem atque diſceſsionem auſi ſunt concitare in populo antea pacato, Aegyptus ſit liberata: & temeritas Meletij, atque eorum qui ab eo ſunt in ſacrum ordinem cooptati, adhuc reliqua fuerit: quæ etiam ſuper hac re Synodus decreuerit, vobis fratres dilectiſsimi ſignificamus.

Conſtituit namque, vt Meletius (in quem illa quidem humaníus affecta fuit, ſummo enim iure nullam merebatur veniam) in ciuitate

tate ſua maneat: poteſtatem autem nullam habeat, vel eligendi, vel manus imponendi: & vt neque in regione, neque in vrbe alia, huius ſaltem rei gratia appareat, nudumque dignitatis nomen retineat: &, qui ab eo in ſacrum ordinem lecti ſunt, vt arcanioribus, ſacratioribusque ſuffragijs confirmati, ad communionem admittantur. Præterea, vt liceat eis quidem honorem, ſimul & functionem miniſterij obtinere: Secundum autem prorſus locum ab omnibus cuiuſcunque Parœciæ & Eccleſiæ exploratis, ac per reuerendiſsimum fratrem & collegam noſtrum Alexandrum lectis, atque deſignatis Epiſcopis ferant.

Cæterùm, vt nulla eis ſit facultas, quos viſum ſit deſignandi, aut nomina eorum ſubijciendi, aut omninò faciendi quicquam, pręter Catholicæ Eccleſiæ Epiſcoporũ, qui ſub Alexandro ſunt, ſentẽtiam. Qui verò per gratiam Dei, & precationes veſtras, in nulla diſsidij factione reperiantur, ſed integri, atq; impolluti, in Catholica Eccleſia conſiſtãt, eis poteſtas permiſſa eſt & deſignandi, & nomina dictãdi eorum ſaltem, qui clero digni ſunt, & omnia prorſus faciendi legibus conſtitutionibusque Eccleſiaſticis. Quòd ſi quem eorum, qui Eccleſiæ pręſunt, decedere contingat, tùm in defuncti locum, & honorem prouehi quiſquam

ex re-

ex recens cooptatis debet: vt modo idoneus ſit, & à populo eligatur, ita tamen, vt ad electionem eiuſmodi calculus, ſuffragium, & cõfirmatio Epiſcopi Alexãdrini accedat. Atque hoc quidem omnibus alijs conceſſum eſt, in perſona autẽ Meletij, non idem conſtitutum, propter priorem inordinatum eius morem, celeritatemque, & præcipitantiam ſententiæ, & conſilij, vt ne qua ſit ipſi, vel poteſtas, vel authoritas, homini ſcilicet, qui rurſum temeritatem ordinis negligentem inducere poſsit. Hæc ſunt quę præcipuè ad Aegyptum, & Eccleſiam Alexandrinam pertinent. ſi quid verò præterea vel canonibus vel decretis eſt cõſtitutum, reuerendiſsimus dominus, frater, & collega noſter Alexander, certius ad vos reuerſus perferet, quippè & author, & particeps actorum omnium. Lætum inſuper vobis afferimus nuncium, de ſanctiſsimi Paſchatis celebrandi conſenſu. Nam & hæc res precibus veſtris rectè conſtituta, atque ordinata eſt: fratresque Orientales omnes, qui antea cum Iudæis fecerunt, ex hoc ipſo tempore cum Romanis, & nobiſcum, omnibusque adeò alijs, qui antiquitus nobiſcum Paſcha celebrârunt, id ſe concorditer acturos conſenſerunt. Gaudete igitur de rebus Eccleſiaſticis ordinatis, de pacis conſenſu, & concordia reſtituta, & de hęreſibus omnibus exciſis, atque maiore cum honore

honore prolixioreque charitate ſuſcipite collegam quidem noſtrum, Epiſcopum autem veſtrum Alexandrum: qui nos profectò præſentia ſua exhilarauit, plurimumque in hac ætate ſua, vt pax quoque apud vos eſſet, ſuſtinuit. Orate pro omnibus nobis, vt quæ à nobis rectè ſunt cõſtituta, firma, ſtabiliaque maneant per Deum omnipotentem, & per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cum ſancto ſpiritu, cui ſit gloria in ſæcula, Amen.

CIRCVLARIS EPISTOLA SCRIpta ab Euſebio Epiſcopo Cæſareæ Palæſtinæ.

ETſi veriſimile eſt, Fratres chariſsimi, ea quæ de fide Eccleſiaſtica in amplo & frequenti concilio Nicææ coacto tractata ſunt, ad vos antehac perlata eſſe; pręſertim cùm fama ipſa accuratam rerum geſtarum narrationem ſua celeritate ſuperare ſoleat: tamen nè veritas, ſi auditione ſola ea acceperitis, contra ac ſe habeat, vobis nuncietur, Primum eam fidei formulam, quę à nobis Concilio propoſita eſt: deinde alteram, quam Epiſcopi vbi noſtris verbis pauca adiecerãt, ediderunt, ad vos mittere neceſſe putauimus. Noſtra verò formula, quę tum coram Imperatore noſtro ſanctiſsimo, perlecta eſt, tum rectè ſe habere pro certo explorata, ad hunc modum ſe habet.

FIDES A NOBIS EXPOSITA.

SIcut ab Epiſcopis, qui nos antegreſsi ſunt, accepimus, ſicut cum fidei fundamenta in noſtris animis primum iacta eſſent, cumque lauacro baptiſmi, abluti eſſemus, audiuimus, ſicut à diuinis ſcripturis didicimus: & ſicut cùm fungeremur presbyterio, & cùm epiſcopatum obtineremus, credidimus, & docuimus; ſic etiam iam credentes noſtram fidem patefacimus, ea eſt talis.

Credimus in vnum Deum Patrem omnipotẽtem, viſibilium omnium & inuiſibilium creatorem, & in vnum Dominũ Ieſum Chriſtum, Dei verbum, Deum de Deo, lumen de lumine, vitam de vita, filium vnigenitum, primogenitum omnis creaturæ, ante omnia ſæcula ex Deo patre genitum, per quem etiam omnia facta ſunt, qui propter noſtram ſalutem incarnatus eſt, & inter homines verſatus; qui paſſus eſt, & reſurrexit tertia die, & aſcendit ad patrem, & iterum venturus eſt, in gloria iudicare viuos & mortuos. Credimus etiam in vnum ſpiritum ſanctum.

Et iſtorum quemque eſſe, & exiſtere credimus; patrem verè patrem eſſe, filium verè filium, & ſpiritum ſanctum verè ſpiritum ſanctum, ſicut Dominus noſter, cùm diſcipulos ſuos ad prædicandum mitteret, locutus eſt: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos

in no-

in nomine Patris, & Filij, & ſpiritus ſancti. De quibus confirmamus nos hoc animo eſſe, ſicque ſentire, & ſic etiam ſenſiſſe, & ad mortem vſque ſic ſenſurum eſſe, in hac perſeueraturos fide, anathemate impiæ cuique hæreſi denunciato. Atque de iſtis rebus omnibus nos ſyncerè ex animo ita ſenſiſſe, ex quo noſmet noſcere poteramus, & iam etiam verè tum ſentire, tum dicere, Deum omnipotentem, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum coram teſtamur; certaque demonſtratione oſtendere poſſumus, vobiſque ratione perſuadere, nos temporibus præteritis ita credidiſſe; & huic fidei à nobis expoſitæ congruentia prædicaſſe. Cùm hanc fidē expoſuiſſemus, nullus erat contradicendi locus. Quin etiam Imperator ipſe noſter ſanctiſsimus, hāc noſtram fidē veritatem in ſe complecti primus omnium teſtificatus eſt, ſeque eodem animo eſſe conſtāter aſſeruit, præcepitque, vt omnes eidem aſſentirentur, decretis eiuſdem ſubſcriberent, congruerent cum eiſdem: dum modò vna vox Conſubſtātialis videlicet, adſcriberetur: quam quidem ille ipſe explicauit ad hunc modum. Conſubſtantiale de corporis affectionibus non poſſe intelligi: neque fidelium Dei vel diuiſione, vel defectione, vt ita dicam, ex patre ſubſiſtere. Nam nó poſſe fieri, vt natura quæ materiæ expers eſt, quę ſola intelligentia

percipitur, quæ corpore vacat, corpoream vllam affectionem in ſe excipiat: ſed eiuſmodi res nos diuinis & arcanis verbis debere complecti. Sapientiſsimus quidem & pius noſter Imperator de his iſto modo philoſophatᵘˢ eſt. Epiſcopi autem propter hãc vocem Conſubſtantiale iſtam formulam ediderunt.

FIDEI FORMVLA IN CONcilio edita.

CRedimus in vnum Deum, Patrem omnipotentem, omniũ viſibilium, & inuiſibilium creatorem, & in vnum Dominum Ieſum Chriſtum, filium Dei, genitum ex patre, vnigenitum, hoc eſt, ex ſubſtantia patris: Deũ de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, conſubſtantialem patri, per quẽ omnia facta ſunt, & quæ in cælo, & quæ in terra ſunt: qui propter nos homines, & propter noſtrã ſalutem deſcendit, & incarnatus eſt: homo factus eſt, paſſus eſt, & reſurrexit tertia die; aſcendit ad cælos, venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum.

Qui verò dicunt, quòd erat aliquando tempus, cùm non eſſet: & antequam genitus erat, non eſſet: vel quòd ex nihilo ortus eſt: vel qđ ex altera ſubſtantia, ſubſiſtẽtiáue quàm ex patris genitus, vel quòd conuerti & mutari poteſt:

teſt: iſtis Catholica & Apoſtolica Dei eccleſia anathema denunciat.

Cùm iſta formula ab illis præſcripta eſſet, illud, ex ſubſtantia patris eſſe, & illud; patri conſubſtantialem eſſe, quomodo eſſent intelligenda, ab eis diligenter quærere cœpimus. Vnde queſtiones, & reſponſa nata ſunt, ratione que accuratè perueſtigatum, quæ illis verbis ſubiecta eſſet ſententia. Fatebantur illi ex ſubſtantia eſſe idem ſignificare, quod ex patre eſſe, non tamen partem patris eſſe. Nobis ſanè videbatur pulchrum conſentire cum piæ illius doctrinæ ſententia, quæ docet filium ex patre eſſe, non tamen partem ſubſtantiæ illius eſſe. Quapropter huic ſententiæ etiam à nobis aſſenſum eſt: neque vocẽ Conſubſtantiale reiecimus: propterea quòd pax tãquam ſcopus ad intuendã ante oculos noſtros verſabatur: & cautio erat à nobis adhibita: ne recta fidei ſententia excideremus. Pari ratione genitum, nõ factũ approbauimus. Nam factũ verbum cum cæteris creaturis, quę per filiũ factæ ſunt, commune eſſe dixerunt, nec filium earum ſimile quicquam habere: ac propterea eum nõ eſſe creaturam illarũ ſimilem, quæ ab ipſo factæ ſunt, ſed præſtantioris eſſe ſubſtantiæ, quã qua vlla creatura prædita ſit: quã quidem ex patre genitã eſſe ſacræ literæ perdocent. quippè cũ modus eius generationis à nulla mortali

natura vel verbis exprimi vel cogitatione cõprehendi poſsit. Eodem modo etiam illud: filium patre Conſubſtantialem eſſe, ratione & exquiſitum eſt, & probatum; non more corporeo debere intelligi, nec quicquam habere ſimile cum mortalibus animãtib. Nam neque diuiſione ſubſtantiæ, neq; defectione, ſed nec affectione vlla, mutationéve paternę eſſentię, & facultatis poſſe conſtare. Ingenitã enim patris naturã ab his omnibus prorſus alienã eſſe, & hoc, patri conſubſtantialem eſſe, nihil aliud oſtẽdere, quàm filium Dei ad reliquas creaturas nullam habere ſimilitudinem: ſed patri ſolum, qui eum genuit, omninò ſimilem eſſe, neque ex alia quàm patris ſubſiſtẽtia & eſſentia genitum. Quod quidem ſic expoſitum rectum videbatur aſſenſione approbare. Nam nonnullos veteres Epiſcopos ſcriptores, viros ſanè diſertos, & illuſtres in patris & filij diuinitate explicanda hoc verbo, Conſubſtantiali, vſos fuiſſe cognouimus. Sed de fide in Concilio Nicæno expoſita, diuulgataque hæc hactenus.

Cui quidem omnes ad vnũ aſſenſi ſumus, non temere, & inconſultò, ſed ſecundum ſentẽtias coram ipſo ſanctiſsimo Imperatore propoſitas, diſcuſſasque, & communi omnium conſenſu, propter cauſas, quæ ſupra commemoratæ ſunt, approbatas. Quin etiam anathe-

matis

matis formulam, quæ poſt fidem explanatam ab illis propoſita eſt, approbandam quoque putauimus: proptereà quod vetet, ne quiſquã vocibus à ſcripturis abhorrentibus, (ex quibus in Eccleſias omnis ferè cõfuſio & diſcordia inuecta eſt) omninò vtatur. Etenim cùm nulla ſcriptura diuinitꝰ inſpirata, his vocibus vſa ſit: filium Dei ex nihilo ortum eſſe, & tempus fuiſſe aliquando, cùm non eſſet, & quæ ſequuntur in eandem ſententiam, minimè conſentaneum videbatur, eas vel proferre, vel docere. Cui ſentẽtiæ tam præclarè decretæ, conſtitutæque nos conſenſimus; quandoquidem nunquam ante hac eiuſmodi verba vſurpare conſueuimus.

Iſta ad vos fratres chariſsimi, neceſsitate coacti miſimus, non ſolùm vti nobis decretum, quòd noſtram diſquiſitionem, & aſſenſionem ſecutum eſt, planum faceremus: verum etiam, vt intelligeretis, quòd primò tum ea, quæ aliter ab alijs ſcripta erant, animum noſtrum offendere videbantur, in vna, eademque ſententia, (ſicut ratio poſtulabat) ad extremam vſque horam perſtitimus. Verùm poſtea facilè ſanè, & ſine vlla contentione, ea, quæ nullam habebant offenſionem, tum demum amplexati ſumus: cùm nobis verborum ſenſum, & ſententiam æquis animis diſquirentibus, illa, quæ expoſita erant,

conſentire viderentur cum his, quæ in fidei formula ante propoſita, à nobis conceſſa & probata fuerant. Salutamus vos, & cum ea, quæ apud vos eſt, fraternitate, valere vos in Domino precamur, fratres chariſsimi.

EPISTOLA REGIS CONSTANTINI, ad Alexandrinos aduerſus Arium, & ad omnes orthodoxos.

Sic vertit Chriſtoforſonus libr. 1 hiſt. Ec. Socratis cap. 6.

Conſtantinus Auguſtus Catholicæ Alexandrinorum, & omniũ orthodoxorum Eccleſiæ. Saluete plurimũ fratres chariſsimi.

Permagnum certè, & ſingulare beneficium à diuina prouidẽtia in nos collatum eſt, quòd omni errore liberati, vnam eandemque fidem agnoſcamus. Non eſt profectò diaboli inſidijs contra nos intentatis de cętero quicquam loci relictum. Nam quicquid eſt per fraudem in nos molitus, illud funditus ſublatum eſt. Diſſenſiones autem animorum, ſchiſmata, tumultus illos, & lætalia diſcordiarum (vt ita dicam) venena, veritatis ſplẽdor (iuxta Chriſti monitum) penitus obruit, deleuitque. Vnũ igitur Deum omnes & nomine veneramur, & eſſe credimus. Vt autem iſtud Dei admonitione, ad exitum perduceretur, magnam Epiſcoporum turbam ad vrbem Nicęam accerſiui: quibuſcum ego (qui vnus ex veſtro numero ſum, quique eidem obſequio vna vobiſcũ luben-

lubentiſsimè me ipſum totum addico) operá dedi, vt veritas diligēter inueſtigaretur. Proinde omnia,quæ aut controuerſiæ,aut diſſenſionis materiam præbere videbantur,accuratè excuſſa & exagitata ſunt. Quanta & quam execrabilia probra, (ó bone Deus ſis nobis clemens, & miſericors) nonnulli in venerandum noſtrum ſeruatorem, in ſpem & vitam noſtram ſceleratè,nefarieque iecerunt, & ſcripturis diuinitus inſpiratis: fideique ſacroſanctæ contraria non modo impudenter effutiuerunt, ſed ſe ita credere palàm confeſsi ſunt? Nam cum amplius trecenti epiſcopi, viri propter animi modeſtiam, & ſolertiam admirabiles, vnam eandemque fidem (quæ & veritate, & exquiſitis legis diuinæ teſtimonijs, vera fides eſſe confirmatur) conſtabiliuiſſent; ſolus Arius inuentus eſt, qui vi ac fraude diabolica victus, ab ea penitus deſciuerit: quiq; impia animi impulſione incitatus, hanc erroris labem primum apud vos, deinde apud alios ſparſerit. Quocirca eam, quam omnipotēs pater nobis tradidit doctrinam, amplexemur: ad fratres noſtros chariſsimos, à quibus nequam & impudens diaboli miniſter nos ſegregauit, redeamus: ad commune corpus Eccleſiæ, & ingenua noſtra membra toto pectore (vt dicitur) reuertamur. Iſtud enim veſtræ prudentiæ, fidei & ſanctitati in primis conſentaneum

eſt, vt errore illius, qui ſe hoſtem veritatis cõſtituerit, penitus depulſo, ad Dei gratiam & voluntatem vos denuò recipiatis. Nam quod trecentis Epiſcopis viſum eſt, non eſt aliud putandum, quam Dei ſententia: præſertim, cùm in talium & tam præclarorum virorum mentibus ſacer inſideret ſpiritus, qui illis diuinam voluntatem aperuerit. Quapropter nemo veſtrum hæſitet, nemo moram interponat, ſed omnes lubentibus animis ad viam veritatis redite, vt ſimulatque ipſe ad vos aduentauero, debitas gratias Deo, qui omnia luſtrat, vnà vobiſcum agam: quòd non modò fidem ſinceram nobis patefecerit, verumetiam charitatem, quæ omnibus optanda erat, benignè largitus ſit. Deus vos fratres chariſsimi diu ſeruet incolumes.

Quod 300. Epiſcopis viſum eſt, non eſt aliud putandum, quã Dei ſentẽtia.

EPISTOLA REGIS CONSTANtini, quam Nicææ miſit ijs, qui Concilio non interfuerunt, Epiſcopis.

Sic etiã legitur libr. 8 hiſt. Ec. Niceph. c. 25. & Socratis, vt ſupra. in Græco col locatur hæc epiſtola poſt proximè ſequentem.

CONSTANTINVS AVGVSTVS ECcleſijs & Epiſcopis, qui à ſancto & magno Nicæno Concilio abſunt, ſalutem.

EXperiẽtia edoctus per rerum publicarum proſperitatem, quanta ſit diuinæ poteſtatis gratia, illum mihi propoſitum eſſe debere finem,

finem iudicaui, vt à beatiſsimis Catholicæ eccleſiæ populis, fides vna & ſyncera charitas, conſentiensq́ue in Deum pietas ſeruetur. Sed enim, cùm aliter omninò fieri non poſſet, vt ordo ſtabilis & firmus conſtitueretur, niſi ſimul omnes, aut certè plures Epiſcopi conuenirent, & de re qualibet ad ſanctiſsimam religionem pertinente, dijudicarent: eius rei gratia, quàm fieri potuit plurimis coactis, me quoque perinde atque vno aliquo ex vobis (non enim negauerim, quo maximè lætor, conſeruum me veſtrum eſſe) præſente, vſq; adeò omnia in debitam ſunt diſquiſitionem vocata, quouſque rerum omnium inſpectori Deo, placita ſententia, ad conſentientis vnitatis concordiam ſtabiliendam, in lucem eſt pertracta, ita vt nihil iam quod ad diſsenſionem, aut profeſsionis fidei ambiguitatem facere poſſet, ſit relictum. Vbi quum de ſanctiſsimo etiam Paſchę die, quæſtio eſſet exorta, ſententijs omnium decretū eſt conuenire, vt id eodé tempore ab omnibus vbique peragatur. Quid enim nobis eſſe poteſt vel pulchrius, vel grauius, quā ſi is dies feſtus, vnde ſpem immortalitatis percipimus, vno ordine, & celebri ritu, ab omnibus certò & inuiolabiliter peragatur? Ac primum quidem indigna res fuit, ſanctiſsimum illum diem imitatione atque conſuetudine Iudæorum celebrare: qui

qui manibus ſuis nefario flagitio contaminatis, non iniuria quoque animis ſuis excœcati, homines ſcelerati. Quidni enim liceat, gente ea reiecta, rectiore, verioreque ordine, quem à primo paſsionis die hucuſque ſeruauimus, ad futura quoque ſæcula obſeruationis huius ritum tranſmittere? Itaque nihil vobis commune ſit, cum infectiſsima Iudæorum turba. Aliam ſiquidem à ſeruatore accepimus viam. Propoſitus eſt ſacratiſsimæ religioni noſtræ ſuus curſus, & legitima, quæ illam deceat, regula: quam vnanimi conſenſu complectẽtes, nos ipſos à fœda illa conſcientia, & ſocietate retrahamus, fratres reuerendiſsimi. Et profectò omnium abſurdiſsimum eſt, illos gloriando iactare, hiſce obſeruādis nos ſufficere non poſſe abſque illorum doctrina & præſcripto. Quidnam verò illi recte ſentire & ſapere poſſunt, qui poſt illam Domini cędem mentibus capti, non ratione aliqua, ſed impotenti impetu, quocunque eos inſitus impellit furor, ducuntur? Quam ob cauſam cum in hac quoque parte verum non proſpiciant, ſed vti ſemper affectu vitioſo tranſuerſi rapiantur, potius quàm errorẽ corrigant, eodẽ anno bis Paſcha peragunt. Qua igitur de cauſa eos ſequemur, qui graui errore ſe implicatos eſſe confitẽtur? Bis equidem eodem anno Paſcha celebrare, haud vnquam ſuſtinuerimus. Atque etiam ſi

hæc

hæc vobis non exponerentur, conueniret tamen vos pro mentis veſtræ ſagacitate, ſemper & ſtudere, & optare, ne cuiuſpiam ſimilitudine & exemplo puritatem animarũ veſtrarum pollueritis, ne vel hominum modis omnibus malorum conſuetudinem imitari videremini. Adhæc illud quoque conſiderandum venit, in re tanta, & tam ſolẽnibus religionis noſtræ ferijs, diſſenſionem extare aliquam longè eſſe impijſsimum. Vnum namq; nobis libertatis, atque redemptionis noſtrę diem, ſanctiſſimæ ſcilicet paſsionis ſuæ ſaluator noſter dedit: Vnam eſſe Catholicam ſuam Eccleſiam voluit; cuius tametſi partes in multis, varijſq; ſunt diſperſæ locis, vno tamen ſpiritu, hoc eſt, diuino arbitrio fouet. Conſideret ſanctitatis veſtrę ſolertia, quàm graue ſit, & indecorum, per eoſdem dies alios quidem ieiunijs intentos eſſe, alios verò conuiuijs vacare; & poſt Paſcha dies hos quidem feriari & conquieſcere, illos autem ſtatis ieiunijs macerari. Quapropter hanc rem pro eo atque decet, corrigi, atque ad vnum inſtitutum, formamq́ue perduci, diuina vult prouidentia: quantum equidem extra omnem affectũ poſitus perſpicio. Itaque cùm hoc ſic corrigere conueniat, ne quid nobis cum domini percuſſoribus ſit cõmune, & decens extet ordo, quem omnes Occidentalium, & Meridionalium, Septẽtrionalium q́ue

liumque habitabilis orbis partium eccleſię, & quibuſdam quoque in locis orientales obſeruant: Ea de cauſa in præſentia omnibus conuenire, atque placere viſum eſt, ipſeque adeò id ſolertiæ veſtræ placiturum eſſe recepi; vt quod per vrbem Romanam, Italiam, Aphricam omnem, Aegyptum, Hiſpanias, Gallias, Britannias, Libyam, cunctam Græciam, Aſianam atq; Pontică ditionem, & Ciliciam, vno atq; conſentiente ſeruatur conſilio, id libenter quoque prudentia veſtra ſuſcipiat: ſecum ipſa perpendens, non modo ampliorem eſſe Eccleſiarū, in eis, quæ diximus locis, numerum, verum etiam idem communiter omnes ſentire, & velle, eſſe quàm ſanctiſsimum. Quin & ſtrictior ipſa, atq; exactior ratio flagitare videtur, ne qua nobis ſit cum Iudæorum periurio communio. Et vt tandem ſummam rei breuiter dicam: communi omnium iudicio placuit, ſanctiſsimę Paſchæ ferias vno eodemque die peragi. Minimè namque decet, in re tam ſancta aliquam extare diſſenſionem. Et pulchrius eſt eam ſequi ſentětiam, in qua nulla ſit alieni erroris, & peccati cŏtagio. Ac quū ita ſe res habeat, libentibus animis cæleſte hoc & verè diuinum ſuſcipite præceptum. Quicquid enim in ſanctis Epiſcoporum agitur conuentibus, id ad diuinam refertur voluntatem. Itaque eis, quæ ſcripſimus omnibus dilectis

Quicquid in Epiſcoporū agitur conuĕtibus, ad diuinam refertur voluntatē

lectis fratribus noſtris ſignificatis, iam rationem hanc & obſeruationem ſanctiſsimi diei ſuſcipere, atque inſtituere debetis: vt quum in pietatis veſtræ (quod dudum mihi in votis) conſpectum venero, vno eodemque die ſanctas vobiſcum ferias celebrare valeam, & rebus omnibus vna vobiſcum ex animo delecter, feritatem diabolicam per vim diuinam operibus noſtris ſublatam, veſtramque vbique fidem, pacem, & concordiam vigentem cernens. Deus vos ſeruet fratres dilecti.

VICTOR, CONSTANTINVS, MAximus, Auguſtus, Epiſcopis & populis.

QVum malignos & impios Arius ſibi imitandos duxerit, par eſt, vt eandem cum illis ferat ignominiam. Quemadmodum igitur Porphyrius diuinæ pietatis hoſtis, iniquis de religione compoſitis libris, condignam reperit mercedem, per quam omnium futuris ſæculis probris obnoxius erit, plurimaque obruetur infamia, atque inſuper impia eius abolita ſunt ſcripta: ita & nunc placitum nobis eſt, Arium & Arij ſuffragatores Porphyrianos quidem nominare; vt quorum imitati ſunt mores, eorum quoque obtineant appellationes. Si quod autem ſcriptum ab Ario compoſitum reperiatur, vt igni id tradatur volu-

Sic etiã legitur apud Nicep. lib. 8. hiſt. Ec. c. 25. circa finem, & Socratem libr. 1. c. 6. et ponitur in Græcò noſtro ante proximè præcedentẽ epiſtolã.

volumus, vt non modo improba eius doctrina abrogetur, verumetiam ne monumentum quidem aliquod eius relinquatur. Illud equidem prædictum volo, ſi quis libellū aliquem ab Ario conſcriptum celare, nec cōtinuò igni comburere deprehenſus fuerit, ſupplicium ei mortis eſſe conſtitutum. Illicò nanque in crimine tali comprehenſus pœnam ſuſtinebit capitalem. Deus vos ſeruet fratres dilecti.

Et alias autem epiſtolas rex aduerſus Arium, & cum ipſo ſentientes cùm magnificentius ſcripſiſſet, vbique per ſingulas ciuitates exhibuit. Hæc igitur abſentibus à Cōcilio per literas ſignificauit: eos autem qui conuenerāt, ſermonibus atque muneribus benignè tractauit. Cùm autem plura cubilia præparari iuſſiſſet, ſimul omnibus epulum dedit, inſigniores in eadem ſecum menſa excipiens, alios autem per alias menſas diſtribuens. Videns autem aliquos oculis dextris carere, ac mutilatos eſſe, diſcensque quemadmodum pietatis in Chriſtum firmitas eius paſsionis cauſa fuerat, labia vulneribus admouens, eruere ſe inde per oſculum benedictionē credebat. Cùm autem finem accepiſſet conuiuium, alia rurſus ipſis attulit dona: & quidem ad principes gentibus præfectos literas dedit: exhortās per ſingulas ciuitates, virginibus & viduis, & ijs, qui officio diuino ſunt conſecrati, ſumptus annuos

annuos ſuppeditari, liberalitate magis quàm neceſsitate ipſos dimetiens: de quibus & Euſebius Pamphili differens, in eum ferè loquitur modum. Sic denique ſanctos Epiſcopos cum maxima reuerentia interquieſcere faciẽs laudabilis prorſus, ac fideliſsimus Conſtantinus, præcipiensq́ue illos domum redire, omnes dimiſit. Ipſi verò cum lętitia multa redierunt. obtinebat aũt apud omnes vna in poſterum ſententia, apud ipſum Regem compoſita, coniunctis velut in vnum corpus ijs, qui diu ſeparati fuerant. Rex igitur gaudẽs re feliciter geſta, ijs qui Concilio nõ interfuerunt, Epiſcopis, vberem fructum per epiſtolas dabat: populis omnibus tam agros, quàm ciuitates inhabitantibus, pecuniarum effuſas largitiones fieri iubebat, hoc modo viceſimum ſui regni annum condecorans. Decimo quidem ſexto anno & ſex menſibus regni ſui, iuxta veteres hiſtorias, ſanctum epiſcoporum concilium congregauit. Cùm autem viceſimo anno Synodi conuentũ diſſoluiſſent, in ſuas Parochias, vt relatũ eſt, vnumquemque dimiſit.

Libr. 3 de vita Conſtantini c. 20 & 21.

Ego autem, quæ in ipſa ſancta Synodo de Catholica & orthodoxa fide, de venerãda ſancti Paſchatis feſtiuitate, de diuini Eccleſiaſtici officij diatypoſibus, & de ipſius diſciplinæ canonibus iudicata & definita ſunt, cùm ad pleniſsimam eorum ſecuritatem, qui hoc ſcripto

 vten-

vtentur, in hac Eccleſiaſtica hiſtoria, vt potui, ordine propoſuerim: hic ſermoni finem imponam: Reliqua prorſus laudabilis, atque fideliſsimi Regis pia pro fide ſtudia in tertio commentario relaturum me reputans, in gloriam omnium noſtrum ſaluatoris Chriſti, & in Regis fideliſsimi manifeſtiſsimam pietatis approbationem. Illud ſolum hic addere neceſſarium exiſtimaui, non extra rem eſſe arbitratus: ſed valdè accommodatum: eorum ſcilicet Epiſcoporum nomina, qui ex communi omnium Epiſcoporum conſenſu in prouincias vbique terrarum miſsi ſunt: per quos quę à Synodo fuerant iudicata, per ſynodicas epiſtolas, & laudatiſsimi Regis literas ad omnes ſanctas ſub cælo Dei Eccleſias ſunt tranſmiſſa, in gloriam Dei patris, & filij eius, Ieſu Chriſti, Domini noſtri & ſancti ſpiritus, Amen.

CATALOGVS SANCTORVM EPIſcoporum, per quos Nicæna, ſancta, & magna, generalis Synodus, ea quæ in ipſa per ſpiritum ſanctum iudicata ſunt, omnibus ſuper terram Dei Eccleſijs tranſmiſit.

OSius Epiſcopus Cordubę ſanctis Dei eccleſijs, quæ Romæ ſunt, & per Italiam, & Hiſpaniam totam, & quæ in reliquis vlterius gentibus, vſque ad Oceanum commorātur,

tur, cum ijs qui cum ipſo erãt, Romanis preſbyteris Vitone, & Vincentio, cum Athanaſio tunc Archidiacono Eccleſijs per totã Aegyptum, Libyam, & Pentapolim, & his finitima vſque ad Indiæ prouincias. *Alexãder Alexan. driæ.*

Macarius Hieroſolymorum cum Euſebio Pamphili Epiſcopo Cæſareæ Palæſtinæ, Eccleſijs per Palæſtinã, Arabiam, & Phœniciam.

Euſtathius magnæ Antiochiæ, Eccleſijs per Cæleſyriam, Meſopotamiã totam, & vtramque Ciliciam.

Ioannes Perſidis, Eccleſijs per totam Perſiam, & magnam Indiam.

Leontius Cæſareæ Cappadociæ, Eccleſiæ Domini ornamentum, Eccleſijs per eandem Cappadociam, & Galatiam, Pontum, Dioſpontum, Paphlagoniam, Pontum Palemoniacum, Armeniam paruam & magnam.

Theonas Cyzici, Eccleſijs per Aſiam, & Helleſpontum, & Lydiam, & Cariam, cum Epiſcopis, qui cũ ipſo erant, Eutychio Smyrnæ, & Marino Troadis.

Alexander Theſſalonicæ cum ijs, qui ei annumerantur, Eccleſijs per Macedoniam primam, & ſecundam, cum tota Græcia, & per totam Europam (Thraciã intellige) Scythiam vtramque; omnibus Eccleſijs per Illyricum Theſſaliam & Achaiam.

Nunechius Laodiceæ, Eccleſijs per Phrygiam primam & ſecundam.

Protogenes Admirabilis, Sardicæ ciuitatis, Eccleſijs per Daciam, Calabriam, & Dardaniam, & earum confinia, (in Calabria licet ſuſpicari errorem codicis.)

Cæcilianus Carthaginis ciuitatis, ſanctis Dei Eccleſijs per prouincias Africæ, Numidiæ, atque Mauritaniæ vtriuſque.

Piſtus Marcianopolis, Eccleſijs per Myſiā, Athenarum, & Gallorum gentes, & eis proximas ciuitates (ſupra vbi nos catalogum ex tomis Conciliorū propoſuimus, duo ſunt Piſti, Alter Athenarum, alter Marcianopolis, & Nicaſius ex Gallia.)

Alexander Conſtantinopolis tunc adhuc presbyter, poſtea verò Eccleſiæ illius ſacerdotium Epiſcopale ſortitus, cum Paulo tunc adhuc lectore, atque ipſius notario, Eccleſijs omnium Cycladum Inſularum.

Hi omnes ſancti atque Apoſtolici viri, omnibus ſub cælo ſanctis Dei Eccleſijs: quæ in Nicæna, ſancta, magna, & generali ſynodo iudicata ſunt, tranſmittentes, vbique tradiderunt, vt paulo ante oratio demonſtrauit.

Abſolutus eſt liber ſecundus Eccleſiaſticæ hiſtoriæ.

Hactenus ex Græco Vaticano; ſed operæ precium erit hic addere, quæ ſequuntur.

MI-

MIRACVLVM POST MORTEM ſuam Concilio ſubſcribentium, ex Niceph. lib. 8. hiſt. Eccl. c. 23.

CAEterùm quod in ſubſcriptione ſancti ſymboli inſigne accidit miraculũ, id non intempeſtiuum fuerit commemorare. Priuſquàm acta Synodi perficerentur; euenit, vt duo Epiſcopi è vita ante deceſſerint, quàm profeſsionis fidei ſcripto annotationem, ſubſcriptionemque ſuam appoſuiſsét. At reliqua Patrum turba ad communem ſepulturæ, & dormitionis locum venére, & monumẽto illorum aſsiſtentes, ſcriptumque in manibus habentes, tanquam ad viuentes, & audientes: Bonum certamen dixerunt diui patres nobiſcum decertaſtis: curſum peregiſtis, fidem ſeruaſtis. Si igitur obtinere debere id cenſetis, quod à nobis eſt actum: quoniam nunc nullo poſito obſtaculo Trinitatis ſplẽdore illuſtrati, clarius id perſpicitis, peropus eſt vos nobiſcum libello ſubſcribere. Hæc illi dixére, & libellum obſignatum ad tumulum depoſuere, noctemque totam inſomnem egére. Poſtridiè ad eum locum rediére, ſigna inuiòlata inuenére, & libello explicato ſubſcriptiones illorum reliquis inſertas cognouére, recentes adhuc in hæc verba conceptas: Chryſantus & Muſonius, qui cum patribus omnibus in ſan-

cta prima œcumenica Nicæna Synodo conſenſimus, quamuis corpore translati, manu tamen propria nos quoque libello ſubſcripſimus.

EPISTOLA A SYNODO NICAENA directa Syluestro Papæ primo, ex primo Tomo Conciliorum.

BEatiſsimo Papæ vrbis Romæ cum omni reuerentia colendo Syluestro, Oſius Epiſcopus prouinciæ Hiſpaniæ, ciuitatis Cordubenſis, & Macarius Epiſcopus Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, & Victor & Vincentius preſbyteri vrbis Romæ ordinati ex directione tua. Quoniam omnia corroborata de diuinis myſterijs Eccleſiaſticæ vtilitatis, quæ ad robur pertinent ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ, & Apoſtolicæ ad ſedem tuam Romanam explanata, & de Græco redacta ſcribere cõfitemur: Nunc itaque ad veſtræ ſedis argumentum accurrimus, roborari.

Itaque cenſeat veſtra Apoſtolica doctrina, Epiſcopos totius veſtræ Apoſtolicæ vrbis in vnũ conuenire, veſtrumq; habere concilium, ſicut docet myſtica veritas; vt firmetur, noſtra ſanctimonia, gradusque fixos, vel textus ordinationis tuæ ſanctimoniæ noſtra poſsit habere regula, quoniam decet numerum dictorum tuorum Coepiſcoporum à te diſcere gradus vel ordines conſtituere vrbis. Quicquid

quid autem conſtituimus in Concilio Nicæno, precamur veſtri oris conſortio confirmetur. Oret beatitudo tua pro vniuerſo Concilio. Data 8. Kalendas Iulias accepta 13. Kalendas Nouembris, Paulino & Iuliano ſummis conſulibus.

RESCRIPTVM SYLVESTRI EPIſcopi ad Synodum Nicænam.

SYlueſter Epiſcopus ſedis Apoſtolicæ, & S. Eccleſiæ Catholicæ, reuerendæ religionis vrbis Romæ, Fratribus & Coepiſcopis, qui in Nicænum Concilium conuenerunt, in Domino ſalutem. Gaudeo promptam vos benignitatem ſeruare. Nam & confirmo, figoq́ue id doctrinæ veſtræ reclamantes de myſterio vel vnitate Trinitatis, chriſmatis vos ſecundum dicta, & doctrinam Euangelicā, ſanctam accepiſſe gratiam: de quo examinationis probo veritate fuiſſe, & eſſe manſura, quæ in veſtrum, noſtrumq́ue manauére myſterium, meum chirographum & diſcipulorum meorum offero in veſtro ſancto Concilio, quicquid conſtituiſtis, vnà parem dare cóſenſum. Atque in gremio veſtræ Synodi parua propter diſciplinam Eccleſiæ alligabo præcepta: propter Victorinum, qui arbitrio ſuo, quicquid vellet, affirmabat, & Cyclos Paſchæ pronunciabat fallaces, & cum Epiſcopis totius

vrbis Italiæ examinatam, vniuerſitas veſtri ſancti concilij dignetur accipere veritatem. Et alia manu: Oret pro nobis beatitudo veſtri ſancti concilij, trecentorum, decem, & octo, vt charitatis, quæ vobis data eſt, Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur augmentum. Data quinto Kalendas Nouembris, accepta quarta Idus Februarij. Conſtantino ſepties, & Conſtantio Cæſare quarto conſulibus

Tomo 4. Surij.

EX ORATIONE GREGORII PRESbyteri Cæſareæ Cappadociæ de ſanctis 318. Patribus Nicænæ Synodi.

SAnctiſsimi autem Patres, cùm optimum Imperatorem gratiarum actionibus, & benedictionibus eſſent remunerati, per quas & pacis amplificationem, & imperij confirmationem, & inimicorũ ſubiectionem petit cœtus Epiſcoporum; ipſi Nicæa ſoluentes, hoſpitalitatis munificentiam precibus ſuſtentarunt, & roborarunt. Hoc autem teſtatur id, quod ſtatim ea de cauſa factum eſt ſignũ. Nam cùm poſtridiè eſſent precaturi ſaluatorem vniuerſorum pro ſuo in domum reditu, & pro ea, quæ illos excepit, ciuitate; accidit, vt in eo, qui dicitur μεσόμφαλος, id eſt, medius vmbilicus, ingreſſus orientalis ſcaturirent fontes, circa medium Apſidis, circa quod conſtiterat ſanctorum chorus. Quæ quidem in hodiernum vſque

Fontes per miraculũ ſcaturiunt Nicææ.

vſque diem apparens oſtendit orationum fructuoſos effectus. Et nunc apud eos omnes celebratur, & nominatur Nicæa, apud quos ſanctorum horum 318. Patrum honorata eſt Synodus. Quantum autem illi pro ea laborauerint, & quantam eius curam geſſerint, conijcere licet ex ea re admirabili, quæ noſtra ætate facta eſt.

Nam cum ingrati fuiſſent Aſſyrij, & per quod eis parta eſt ſalus, Romanorum Imperium depopulati eſſent, & vexaſſent, & omnia (Quid enim aliud dicendũ eſt) barbarica conſumerent inſolentia, permãſit intacta à Babylonica omni contumelia, vt quæ nec igne, nec gladio, virorum, aut mulierũ, aut infantium ſenſerit captiuitatem, cùm eam ſæpè clanculum, & apertè adorti eſſent. Dicitur autem ſuperbum quoque quẽdam ex eius exercitu tribunum militum, impudenter audax ceptum eſſe aggreſſum, nẽpè vt Magiæ illic execranda faceret piacula: nocturna autẽ viſione, & diurnis, quæ illi ſoli apparebant, terroribus incuſſum eſſe timorem, ne acerbè periret, adeò vt mutatus ſceleratus templum illud, vel potiùs templi habitatorem Chriſtum verum Deum noſtrum honoraret, & lucernis accenſis placaret: & ex eo tempore omnem Babylonicum exercitum à ſancto templo arcuiſſe, & hoſpitalem manſuetudinem, & barbaricæ

Nicæam expugnare non poſſũt Aſſyrij.

Luminaria iã olim in templis accenſa.

 ferociæ

ferociæ minimè reſpondentem ijs, qui in ipſa vitam agunt, oſtendiſſe. Quæ etiam externis multis ſalutem peperit; ſi quis enim ab eis captus eſſet, modò ſe Nicænum iactaſſet per ſimulationem, quodcunque ſibi ab eis impendebat, propulſauit periculum.

Hæ ſunt gratiæ hoſpitalitatis in patres, quę etiam poſſunt futuris ſæculis efficere, vt ab eis Nicææ cura geratur. Illi autem non ſecus ac limpidi fluuij ex vno Nicææ fonte diuiſi, ad ſuum quiſque gregem peruenerunt, fructum referētes beatæ peregrinationis, ſalutare mūdi ſymbolum. Et cùm veneranda ſenectute, & in vitæ ex virtute profectu ſuæ Parœciæ illuſtraſſent curriculum, beatam ſortem ſunt conſecuti. Benignus autem & clemens Deus, *2.Reg 2.* ſeruorumque ſuorum amator benificus, qui eos glorificat, qui ipſum glorificant, cum eorum animas dignas cenſuiſſet, vt fruerentur delicijs in cælo repoſitis, non ſine munere, ac pręmio dimiſit eorum caſtiſsima corpora; ſed miraculo, quod eſt præter opinionem, per *Nota res miras.* hęc quoque ſuos honorauit miniſtros. Communem enim mortem tanquam naturalem ſomnum eis induxit. Vnde quæ hos Patres ſuſcepére corpora, manſerunt in vniuſcuiuſque Parœcijs minimè diſſoluta. Horū autem fortaſsè ſunt multi quoque alij teſtes, qui in locis viderunt, id quod dicitur, & qui ſanctos

ipſos

ipſos veluti quodam ſomno tenerentur, cùm aliquando eorũ aperirentur loculi, in eis ſunt complexi. Quinetiam ſumus quoque nos huius non falſi teſtes ſpectaculi. Angelis enim paris Leontij Cæſareenſium Eccleſię ſanctiſſimi præſulis (cuius multi quidem etiam antequam venirent in Nicænam Synodum, emanárunt ſudores propter fidem, multi autem per ipſum Martyres, & victores athletæ; proſtrauerunt aduerſarium, multique vſi eius vitæ doctrina, ciues euasére cæleſtes; ex ijs vnus quoque eſt Gregorius, magnus inter victores athletas, qui inuenit reliquias ſanctorum martyrum Ripſimes & Gaſanæ, & impudicum Teridatem, prius quidem euertit, deinde autem ad fidem deduxit) huius, inquam, precioſas reliquias complures nobiſcum videre, quæ neque pilos abiecerant, neque vngues amiſerant; erant autem plenæ omni vnguentorum fragrantia. Neque verò ſit aliquis, qui his fidem non eſſe habendam exiſtimet. Sunt enim hæc, & his maiora dona gratiæ, ad honorem fidelium, ad laudem Eccleſiarum, ad gloriam Chriſti Dei noſtri; cum quo patri gloria, & viuifico ſpiritui, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

EX ORATIONE HISTORICA Simeonis Metaphraſtis, de ijs, quæ Nicææ geſta ſunt à Synodo propter Arij depoſitionem.

Oſius Cordubenſis & Spiridion.

Tomo 4. Surij.

HI ergo duo viri longè beatiſsimi, & aliorum Pontificum congregatus cœtus, Arium, & eos, qui cum ipſo ſentiebant, condemnarunt impietatis, & pronunciarunt, filium eſſe patri Conſubſtantialem, eaſdem vno ore ferentes ſententias. Quidam autem octodecim numero viſi ſunt declinare ad furorem Arij. Sed illis exilio Regia ſententia decreto, in impietate ſex ſoli permanſerunt, cùm alij præ ſe tuliſſent recantare, & ad ſenſum pietatis, & ſi non purè & ſyncere, ſed mente ſubdola concurriſſent. Quorum fuit princeps Euſebius Nicomediæ Epiſcopus. Hinc quæ erant vbique Eccleſiæ à multis tumultibus & ſeditionibus reſpirarunt ad pacem. Et Oſius quidem Gordubæ Epiſcopus ſimul cum ijs, qui eum ſequebantur, ferens acta ſynodica procurauit pacem Occidentalibus. Ijs autem qui erant in Aegypto, & Libya acer Athanaſius. Alexāder verò etſi vergebat ad ſenectutem, (erat enim ſeptuagenarius) ijs tamen, qui erant in Thracia & Illy-

Alexāder Conſtantinopolitan⁹ Epiſcopus multis locis Arianiſmum extirpat.

Illyrico, concordiæ & pacis Eccleſiarum ferendi fauſti nuncij laborem ſuſtinuit, vnà habens ſecum in eo itinere Paulum, qui tunc tenebat gradum lectorum, & ſubſcriptorum Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, qui etiam in Synodo annum agens 12. verſabatur cum Alexandro.

Sed hæc quidem paulò pòſt: prius autem venit ad videndum ſanctiſsimnm Metrophanem, qui cùm eum lætitia affeciſſet, propter bonum nuncium, & propter ſuum aduẽtum, non autem propterea quòd eſſet peregrinaturus, profectus eſt ad obeundum munus ſibi creditum. Peruadentes verò Thraciam, & Macedoniam, & Achaiam omnem & Græciam, & terram continentem, ne Inſulas quidem neglexerunt, ſed etiam nauigantes, radicitus omnem euulſerunt zizaniam: Euangelicæ autem doctrinæ, & ſynodicarum prædicationum generoſam ſementem diſſeminarunt. Cum Synodus autem accepiſſet finem tribus annis cum dimidio (cœpit enim decimo quinto Aprilis, finita eſt autem, cum triennium rurſus perueniſſet ad Aprilem, & excurriſſet vſque ad Septembrem. Sic enim ſapiens adnotauit Alexander, qui ſcripſit acta Synodi.)

Stans Imperator in medio chori Pontificum, petijt ab eis vnam ſibi dari gratiam. Illi

autem

autem promptè & alacri animo annuerunt.

Gratia autem hæc erat, vt ipſi vnà ſecum ingrederentur, vt viderent Pontificem, quem eſſe ſuum patrem confeſſus eſt Imperator, & vt ciuitatis, quam ipſe erexerat, eorum præſentia, & precibus eius nomine qui condidit, fierent Encænia. Cùm autem inuiſerent Pontifices Metrophanem perſpicaciſsimum die quodam Dominico, & vnà adeſſet Imperator, & alij habiti ſunt ſermones, & video, inquit, excipiens Imperator, ô patrum mihi maximè venerande, te & ſenio, & morbo laborare: rogo ergo te, vt dicas, & nobis oſtendas eum, qui poſt te eſt gregi præfuturus. Ille autem læto vultu dicit ad regem: Perſuaſum habeo in Domino, ſanctiſsimum ſpiritum nunc per tuam linguam eſſe locutum. Mihi autem de eo cogitanti ſeptem ante diebus manifeſtauit Dominus, & me poſt decem dies è vita emigraturum, & quiſnam ſit ſacram dignitatem ſuſcepturus. Is eſt autem meus compresbyter Alexander, qui verè eſt dignus electione, & ſancti ſpiritus prædictione, præterea autem eum quoque, vtpote puer, Lector Paulus ſequetur.

Metrophanes prædicit, qui ſint ipſi ſucceſſuri.

Cùm autem reſpexiſſet etiam ad diuinum Alexandrum Pontificem Alexandriæ: & tu quoque, inquit, ô frater, egregium relinques ſucceſſorem. Et manu accipiens Archidiaconum

Nota de Athanaſio

num Athanaſiũ: Ecce, inquit, ſtrenuus Chriſti miles. Is te ſequetur, qui non ſolùm vnà cum Alexandro fratre meo decertauit aduerſus impietatem Arij, ſed adhuc cum eo multa & magna ſuſcipiet certamina. Non ſolùm autem eum manent ſecunda, ſed etiam cum forti & ſtrenuo Paulo ſuſtinebit tertia. Hæc dixit, & tanquam ſpiritu excitatus, cum Epiſcopis deſcendit in Eccleſiam, & cùm poſt Euangelij lectionem breui ſermone eſſet populum allocutus, & eum inſtituiſſet, etiam non præſentem presbyterum Alexandrum renunciat Pontificem, & Throni ſucceſſorem. Populus verò vnà voce cum ipſo Imperatore aliquot horas clamauit: dignus. Deinde pallium deponit in ſacra menſa, id iubens ſeruari ſucceſſori. Venturum autem ipſum prædixit propediem poſt diem ſeptimum ſuæ ad Chriſtum reſolutionis. Fiunt ergo omnia, vt prius dixi & vt mandauit. Quieuit autem cùm eſſet centum, & 17. annos natus. Quarto menſe Iunij.

Conſtantia autem ſoror pij Conſtantini, quæ fuerat vxor impij Licinij, A fratre, inquit, vnam hanc poſtremam peto gratiam, vt ab exilio reuocetur Arius, in quem iniuſtè ſtructæ ſunt inſidiæ: Sentit enim cum Synodo. Erat enim apud eam quidam Presbyter ſtudioſus Arianæ Hæreſis: qui

Conſtantia ſoror Conſtãtini efficit, vt reuocetur ab exilio Arius.

cùm

cùm ſe priùs inſinuaſſet in familiaritatem Eunuchorum Conſtantiæ, per ipſos quoque ad eam peruenit, verborumq́ue illecebris, & blanditijs ei perſuaſit quòd per inuidiam expulſus fuerit Arius, & quòd rectum dogma teneat Eccleſiæ. Quæ cùm Imperatori dixiſſet, eum commouit, & ſtatim ſcribit, vt Arius redeat ab exilio. Eum quoque fratri commendat presbyterum, qui non minus erat hæreſis presbyter, quàm aſſentationis. Qui moribus & verbis aptis ad ſe inſinuandum, haud ita poſt conueniendi pium imperatorem conſequitur libertatem, & verba mouet de Ario, quæ ipſum faciebant orthodoxum.

Rex autem, ſi Arius, inquit, id ſentit, quod ſynodus, ego eum & lubenter videbo, & cum honore in Alexandrina conſtituam Eccleſia. Hæc autem dixit, & ipſis literis ad ſe accerſijt.

Atque Arius quidem venit Conſtantinopolim ſimul cum Euzoio, qui fuerat depoſitus, eosque benignè excipit Imperator, rogansq́ue quidnam ſentirent: audit eos dicentes, ſe non aliud ſentire, quàm expoſuiſſent 318. ſancti Patres. Quinetiam miſeri fictæ cõfeſsioni adiunxere iuſiurandum. Imperator autem iubet eos in ſcripta referre, quod ſentiant. Illi verò prompto & alacri animo falſa ſcribunt. Dicebant enim in ſcriptis, ſe, & eos qui erant cum ipſis, credere ea, quæ lingua

Arij fallacia & periurium.

gua confingebant. Motus eſt ergo Imperator, propterea quòd confeſsi ſunt pietatem. Statimq́ue ipſum & eos, qui cum ipſo erant, cum honore mittit Alexandriam. Alexandriæ autem Pontifex Alexãder, cum eo conſpirante Athanaſio, miſſum minimè ſuſcipit. Et hæreſin rurſus Arius aperiebat, & Aegyptum perturbabat.

Imperator verò accerſit Arium, & rogat an perſeueret in ijs, quæ coram eſſet cófeſſus. Is autem rurſus promptè aſſeuerauit, ſe in ijs perſeuerare, & verbis addidit iuſiurandum. Erant autem hæc omnia verè ſcenica atque adeò ijs, quæ in ſcena aguntur, magis ficta. Aiunt verò, quòd cùm abſconditè librum deſcripſiſſet Arius, & eum ferret ſub axilla, impudenter loquebatur impietatem, & ſic ſe iurabat ſentire, pietatis chartam in apertum proferens, ſic vt etiam ſubſcripſerit. Cùm autem res Arij ſic eſſent dubiæ ac ſuſpenſæ, Imperator bréui pòſt tempore mortalem vitam commutat immortali, cùm triginta & vnum annum regnaſſet, vitam autem tranſegiſſet, 60. & quinque annorum. Moriens verò apud presbyterum hæreſis deponit teſtamentum, iubens, vt id traderet filio Conſtanti, quem etiam teſtamento ſcripſit paternæ hæreditatis, & imperij ſucceſſorem, & imperatorem.

Rurſus periurat Arius.

Perfidia Pſeudo-presbyteri. Presbyter autem, qui & in Deum & in homines erat infidelis, dat clanculum teſtamentum Conſtantio, ſimul viſus proditor & patris, & teſtamenti, & filij hæreditatis. In proditione autem concurrerunt & Euſebius impius præpoſitus, & quidam alij impietatis, naturæque Androgynæ ſodales.

Cæterùm prodit quidem Conſtantio ea, quæ illius fidei credita fuerant. Eius autem in homines infidelitatis à Conſtãtio hanc petit mercedem, vt rectam ſuam prodat fidem. Familiarem verò & ſocium ſibi aſciſcit Euſebium Nicomedienſem: ij verò machinantur, ne Alexandriæ audiatur Arrius, ſed Cõſtantinopoli, exiſtimantes ſe facilè ſuperaturos Athanaſium, qui non aderat, ſimul etiam ſecum Imperatoris ferentes authoritatem.

Cùm autem cum Alexandro Conſtantinopolitano Epiſcopo multa locuti eſſent de conuentione, quæ pietatis dogmata eradebat, poſtquam non perſuaſerunt, proferunt ei mandatum Regium, vt aut cum eo, quod ſentit, Arium ſuſcipiat, aut ſede cedat; aut ſi neutrum elegerit, ſciat ſe mitti in exilium. Perſuaſerunt etiam Conſtantio verè mancipio, vt accerſito Alexandro eadem diceret, & minaretur, vt ei, qui propter maleuolentiam, non autem pietatem, Ario eſſet infenſus. Ille verò Chriſti virtute, inculpataque vita,

& con-

& conſcientia fretus, reſpondet Imperatori; veráne ſint ea, quorum inſimulor, dies deinceps oſtendet, Ego autem eum, qui tantæ eſt conuictus impietatis, & condemnatus à tot Pontificibus, non poſſum in venerandorum ſanctorum ſuſcipere communionem. Conſtantius verò; Vide, inquit, ô Epiſcope (congregatur enim Concilium Epiſcoporum) ne eum inuitus ſuſcipias. Poſt quæ ſurgens exijt Pontifex, & cũ ad Dei acceſsiſſet Eccleſiam, cum ſuſpirijs, & lachrymis ad Deum clamauit, ne propter Arij irreptionem permittat gregem ſuum diſsipari. Totaque nocte ſub altari à Pontifice peracta fuerat precatio. Euſebius autem, vt qui impietatis eſſet amator vehemẽs, accedit ad Arium cum caterua hæretica, & iubet procedere ad Synodum, quæ ei vel inuito Alexandro redderet iniuſtè ablatam ſacerdotij dignitatem. Erat itaque in ciuitate tumultus & perturbatio propter ea, quæ mouebantur, alijs quidem Ario fauentibus, alijs verò proditionem pietatis non ferentibus. Congregatus itaque erat cœtus in Eccleſia, & vna cum ijs, qui erant eiuſdem ſententiæ, procedẽs Arius, cùm ex equo deſcendiſſet, quaſdam publicas ingreditur latrinas, quæ conſtructæ fuerant poſt forum Conſtantini. Et cum egereret cum ſtercoribus quidem inteſtina, cum inteſtinis autem

Precibus ſuis Alexander interficit Arium.

Horrenda Arij mors.

animam quoque miſer ſimul abijcit. Cùm autem moraretur diutiùs, & quod factum fuerat, tegeret ignoratio, fama eſt properè inſiluiſſe Euſebium, & diuturnam quidem moram ei exprobraſſe, exprobraſſe verò illius in eos contumeliam. Quòd enim neque loquatur, & tantoperè moretur, id arguit, eos ab ipſo haberi loco ſeruorum. Is autem magis eò quòd mutus eſſet, quàm quòd diu moraretur, eos latuit pudore afficiens. Sed mutatus Euſebius iubet eum bono & fidenti animo ſurgere. eũ enim expectari ab vniuerſa Synodo ad declarandam eius innocentiam. Is autem extremum ſilebat ſilentium, vixque infœlix animaduertit Euſebius, eum cui ſtudebat, eſſe mortuum.

Soluitur ergo Synodus, & qui Alexandrum condemnabant exilio, impijs abiectis calculis, videntes hæreſis ſuæ ducem deſcendiſſe ad inferos, magno luctu tenebantur. Cum autem propter plagam diuinitus illatam aliquantiſper erubuiſſent, rurſus in ſua coibant conciliabula, & Dei iram in Arium oſtenſam, ad communem mortem referre contendebant. Atqui etiã ſi mors communis ei illata eo tempore, quando eum ſtudebant inducere in Eccleſiam, mutata ſit in nouam mortem, & illatam diuinitùs, Conſtantio tamen mancipio perſuaſerunt, quod debitum naturæ

naturæ reddiderit Arius, non autem ira diuina pœnas luerit. Sed ille quidem miſer precibus Alexandri ſic vita exceſsit mirabiliter. Diuinus autem Alexāder paulò poſt ſanctè, & vt ſanctū decuit, pro terrenis cæleſtia ſortitus eſt tabernacula. Cùm viginti quidem & tres annos in epiſcopatu tranſegiſſet, vixiſſet autem nonaginta & octo annos, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria, & potentia, in ſæcula ſæculorum, Amen.

CONCILII NICAENI, IN QVAtuor libros diſtincti, finis.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Typis Godefridi Kempenſis.
ANNO clɔ. Iɔ. LXXXI.

3 – 3